WALLACE STEGNER

Spre țărmul ocrotit

Roman finalist la National Book Critics Circle Award

clasici moderni LITERA

Wallace Earle Stegner, romancier, biograf, istoric, eseist, critic literar și profesor universitar american, s-a născut în Lake Mills, Iowa, pe 18 februarie 1909. A fost admis la University of Utah în 1925 și a început să scrie ficțiune pe când era student la University of Iowa în anii 1930. Și-a început cariera de profesor universitar la University of Utah, iar mai târziu a predat la University of Wisconsin și la Harvard. Din 1946 până la retragerea sa în 1971, Stegner a condus prestigiosul program de scriere creativă de la Stanford, care a avut o puternică influență asupra prozei americane contemporane. A beneficiat de două burse Guggenheim și de una din partea National Institute for the Humanities, fiind, de asemenea, membru al National Institute, al Academy of Arts and Letters și al American Academy of Arts and Sciences.

Stegner a scris romane: *Remembering Laughter* (1937), *The Potter's House* (1938), *On a Darkling Plain* (1940), *Fire and Ice* (1941), *The Big Rock Candy Mountain* (1943), *Second Growth* (1947), *The Preacher and the Slave* (1950), retipărit cu titlul *Joe Hill: A Biographical Novel, A Shooting Star* (1961), *All the Little Live Things* (1967), *Angle of Repose* (1971), câștigător al Premiului Pulitzer, *The Spectator Bird* (1976), câștigător al National Book Award, *Recapitulation* (1979), *Spre țărmul ocrotit* (*Crossing to Safety*, 1987), finalist la National Book Critics Circle Award; volume de povestiri, pentru care a primit de trei ori Premiul O. Henry: *The Women on the Wall* (1948), *The City of the Living* (1956), *Collected Stories of Wallace Stegner* (1990); cărți de nonficțiune: *Mormon Country* (1941), *Beyond the Hundredth Meridian* (1954), *Wolf Willow* (1962), *The Gathering of Zion: The Story of the Mormon Trail* (1964), *The Sound of Mountain Water* (1969), *One Way to Spell Man* (1982), *Where the Bluebird Sings to the Lemonade Springs: Living and Writing in the West* (1992).

Wallace Stegner a murit pe 13 aprilie 1993 în Santa Fe, New Mexico.

WALLACE STEGNER

Spre țărmul ocrotit

Traducere din limba engleză și note
IRINA NEGREA

LITERA

București
2019

Crossing to Safety
Wallace Stegner
Copyright © 1987 Wallace Stegner
Ediție publicată prin înțelegere cu autorul
Toate drepturile rezervate

Editura Litera
O.P. 53; C.P. 212, sector 4, București, România
tel.: 021 319 6390; 031 425 1619; 0752 548 372
e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe
www.litera.ro

Spre țărmul ocrotit
Wallace Stegner

Copyright © 2019 Grup Media Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Editor: Vidrașcu și fiii
Redactor: Alexandra Diaconescu
Copertă: Flori Zahiu
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Seria de ficțiune a Editurii Litera este coordonată
de Cristina Vidrașcu Sturza.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
STEGNER, WALLACE
Spre țărmul ocrotit / Wallace Stegner;
trad. din lb. engleză: Irina Negrea. – București:
Litera, 2019
ISBN 978-606-33-3489-4

I. Negrea, Irina (trad.)

821.111

Lui M.P.S., cu recunoștință pentru dragostea
și prietenia de peste o jumătate de veac,
și prietenilor de care ne-am bucurat amândoi.

I-aș lăsa Timpului orice, numai nu… numai
Nu tot ce mie mi-a rămas. Dar de ce să declar
Lucrurile interzise cu care spre Țărmul Ocrotit am traversat
Când Vameșii dormeau? Căci iată-mă Acolo
Și tot ce n-am vrut să cedez eu am păstrat.

Robert Frost

I

1

Plutind în sus printr-o învălmășeală de vise și amintiri, unduindu-mă ca un păstrăv prin cercurile ridicărilor precedente, ies la suprafață. Deschid ochii. Sunt treaz.

Bolnavii de cataractă văd pesemne așa când li se scot bandajele după operație: fiecare detaliu apare pregnant, de parcă l-ar vedea pentru prima oară, deși e familiar totodată, cunoscut dinaintea perioadei de orbire, lucrul amintit și lucrul văzut contopindu-se ca într-un stereoscop.

Este categoric foarte devreme. Lumina nu e decât un crespuscul ce se prefiră pe la marginile storurilor. Dar văd, ori îmi amintesc, ori ambele, ferestrele fără perdele, căpriorii goi, pereții de scândură cu nimic pe ei în afară de un calendar, care cred că era aici și ultima oară când am fost noi, acum opt ani.

Ceea ce vădea cândva o austeritate spartană arată ponosit acum. Nimic n-a mai fost reîmprospătat sau adăugat de când Charity și Sid au lăsat casele de vacanță în grija copiilor. Ar trebui să am senzația că m-am trezit din somn într-un motel sordid din vremurile grele de odinioară, dar nu simt așa. Mi-am petrecut prea multe

zile și nopți frumoase în această cabană ca să mă las deprimat de ea acum.

Descopăr chiar, când ochii mei deslușesc mai bine prin lumina difuză și ridic capul de pe pernă ca să privesc în jur, ceva extraordinar de liniștitor la această cameră, o căldură chiar și în întunecime. Asocieri, probabil, dar și culoare. Nuanța pereților și a tavanului din lemn de brad s-a îndulcit de-a lungul anilor, amintind de aceea a mierii, de parcă întreaga cabană ar fi fost impregnată cu ardoarea oamenilor care au construit-o spre a le fi adăpost prietenilor lor. Iau asta ca pe un semn; și, fără să uit de ce suntem aici, nu pot alunga senzația de duioasă familiaritate în care tocmai m-am trezit.

Aerul îmi pare la fel de familiar ca încăperea. Un iz de șoareci tipic pentru cabanele de vară, plus o vagă reminiscență de sconcși, deloc neplăcută, emanând de sub casă, însă în jurul acestor mirosuri și prin ele percep un aer tare, ca la două mii de metri înălțime. Iluzie, desigur. Ceea ce miroase a altitudine este latitudine. Canada se află doar la vreo douăzeci de kilometri spre nord, iar învelișul de gheață, care și-a lăsat vestigiile pretutindeni în această regiune, nu a dispărut complet, ci doar s-a retras. Ceva în aer, chiar și în august, spune că va veni înapoi.

De fapt, dacă am putea uita că suntem muritori, ceea ce era cândva mai simplu aici decât în majoritatea locurilor, am putea crede într-adevăr că timpul este circular, și nicidecum liniar și progresiv, așa cum cultura noastră are ambiția să demonstreze. Văzuți din perspectivă geologică, suntem fosile în devenire, sortiți să fim îngropați și în cele din urmă expuși din nou, spre

consternarea unor creaturi din ere ulterioare. Priviți din punct de vedere geologic sau biologic, nu merităm atenție ca indivizi. Nu ne diferențiem prea mult unii de alții, fiecare generație repetă generația părinților ei, operele pe care le făurim pentru a dăinui după noi nu sunt cu mult mai trainice decât niște mușuroaie de furnici, și sunt incomparabil mai puțin rezistente decât niște recife de corali. Aici, orice lucru revine la începuturile sale, se repetă și se reînnoiește pe sine, iar prezentul abia poate fi deosebit de trecut.

Sally doarme încă. Mă dau jos din pat încetișor și pășesc desculț pe dușumeaua rece. Calendarul, când trec prin dreptul lui, insistă că nu este cel pe care mi-l amintesc eu. Arată, corect, că anul este 1972 și luna este august.

Ușa scârțâie când încep s-o deschid. Aer curat, lumină cenușie, lacul cenușiu dedesubt, cerul cenușiu printre molizii canadieni ale căror coroane se înalță cu mult deasupra verandei. Nu o dată în trecut, vara, am tăiat împreună cu Sid câțiva dintre acești copaci care cresc ca buruienile, ca să lăsăm să pătrundă mai multă lumină în cabana de oaspeți. Dar tot ce-am făcut noi a fost să distrugem niște specimene, fără să fi descurajat vreodată specia în sine. Molizilor canadieni le place acest țărm abrupt. Aidoma altor specii, se agață de teritoriul lor.

Mă întorc în casă, îmi iau hainele de pe un scaun, aceleași haine pe care le-am purtat la plecarea din New Mexico, și mă îmbrac. Sally doarme în continuare, extenuată după zborul lung cu avionul și drumul de cinci ore cu mașina de la Boston. O zi prea grea pentru ea, deși

nici n-a vrut să audă când i-am propus să ne oprim pe parcurs. Fiind chemată aici, trebuia neapărat să ajungă.

Timp de un minut rămân să ascult cum respiră, întrebându-mă dacă să mă încumet să plec și s-o las singură. Doarme însă profund, și e de presupus că deocamdată nu se va trezi. Nici nu va trece nimeni pe-aici la o asemenea oră. Acest segment matinal al zilei îmi aparține. Pășind în vârful picioarelor, ies pe verandă și rămân expus la ceea ce, din câte-mi spun toate simțurile, ar putea fi la fel de bine 1938 sau 1972.

Nimeni nu s-a trezit în complexul de vacanță al familiei Lang. Nu se vede nici o lumină printre copaci, iar în aer nu miroase a foc de surcele. O iau pe cărarea ca un covor moale sub tălpi și, lăsând în urmă magazia de lemne, ies pe drum, iar acolo întâlnesc cerul, luminându-se vag spre răsărit, și luceafărul de dimineață ca o lampă aprinsă. În vale, sub molizii de lângă casă, am crezut că e înnorat, însă aici, în aer liber, văd bolta cerului pală și imaculată.

Pașii mă poartă pe cărare până la poartă și prin ea. Imediat după poartă, drumul se bifurcă. Îl ignor pe cel care duce spre Ridge House și aleg în schimb drumul de țară îngust care urcă în jurul dealului spre dreapta. John Wightman, a cărui casă se află la capătul uliței, a murit acum cincisprezece ani. N-o să mai poată protesta că umblu pe făgașurile lui. Este un drum pe care am mers de sute de ori, un tunel de vegetație ce se pierde frumos printre copaci, forfotind în această dimineață de păsările și mici vietăți sperioase care fojgăiesc prin frunzișuri, drumul meu preferat dintotdeauna.

Roua a udat totul. Aş putea să mă spăl pe mâini între ferigi, iar când rup o frunză de pe o creangă de arţar mă aleg cu un duş pe cap şi pe umeri. Prin pădurea de foioase de la picioarele dealului, prin brâul de cedri unde terenul este mlăştinos din cauza izvoarelor, printre molizii şi brazii de pe povârniş, păşesc cu mintea ageră, regalându-mi ochii. Văd în noroi urme de raton, un adult şi doi pui, şi ierburi înalte îndoite ca nişte portiţe de crochet din cauza umezelii, şi ciuperci pălăria-şarpelui, portocalii cu puncte albe, având în acest anotimp calota turtită sau chiar concavă, cu apa stagnând în scobitura de pe margini, şi pădurici miniaturale de brădişor, tămâiţă-de-câmp şi fereguţă. Există cotloane adânci ca nişte grote cafenii, tărâmul iepurilor şi al şoarecilor, sub poalele largi ale molizilor.

M-am udat la picioare. Departe în pădure, aud o presură încercând timid un ciripit pe care parcă l-ar fi uitat. Mă uit în stânga, pe costişă în sus, să văd dacă nu pot întrezări cumva Ridge House, dar nu văd decât copaci.

În cele din urmă ies din pădure pe coama dealului, de unde se vede întregul cer, imens şi plin de lumina care a stins stelele. Marginile firmamentului sunt încărcate de coline. Deasupra muntelui Stannard, văzduhul e auriu incandescent, şi, în timp ce contemplu, soarele saltă subit deasupra culmii şi mă priponeşte de sus cu strălucirea lui.

De data asta n-am revenit la Battell Pond pentru distracţie. Am venit din afecţiune şi solidaritate familială, ca membri adoptaţi ai clanului, şi fiindcă am fost chemaţi şi eram aşteptaţi. Dar nu pot să fiu sumbru acum, aşa cum n-am putut nici când m-am trezit din

somn în vechea cabană de oaspeți acum ponosită. Dimpotrivă chiar. Mă întreb dacă m-am simțit vreodată mai viu, mai capabil în cuget și mai împăcat cu mine însumi și cu lumea mea decât mă simt acum, de câteva minute, pe umărul acestui deal cunoscut, în timp ce privesc cum soarele urcă, puternic și încrezător, și văd dedesubt satul neschimbat, lacul ca un bazin de mercur, nuanțe diverse de verde pe fânețe și pajiști, în pădurile de arțari și de brazi negri, toate ridicându-se și încălzindu-se, pe măsură ce umbrele alungite se scurtează.

Aici a fost, aici este locul unde în cea mai frumoasă perioadă din viața noastră prietenia și-a avut casa, iar fericirea – cartierul general.

Când intru în cabană, o găsesc pe Sally așezată în capul oaselor, cu storurile de lângă pat – cele la care poate să ajungă – ridicate, pentru a lăsa să pătrundă o fâșie de soare înăuntru. Bea o cană de cafea din termos și mănâncă o banană din coșul cu fructe pe care ni l-a lăsat Hallie când ne-a condus la culcare aseară.

– Fără mic dejun, a spus Hallie. Doar *hazari*[1]. Venim noi să vă luăm la brunch, dar asta n-o să se întâmple prea devreme. Sunteți obosiți și-o să vă culcați târziu. Așa că dormiți mai mult mâine-dimineață, iar noi o să venim să vă luăm pe la zece. După brunch, mergem sus să ne vedem cu mami, iar mai târziu, după-amiază, mami a plănuit un picnic pe Folsom Hill.

---

[1] *Choti-hazari* – în India, prima gustare a zilei, dimineața devreme, constând îndeobște dintr-o cană de cafea sau ceai și o felie de pâine

– Un picnic?! s-a mirat Sally. Dar se simte suficient de bine ca să meargă la un picnic? Dacă face asta special pentru noi, nu e nevoie.

– Așa a aranjat ea programul, a spus Hallie. A zis c-o să fiți obosiți și că trebuie să vă lăsăm un răgaz pentru odihnă, iar dacă ea spune c-o să fiți obosiți, n-aveți cum să nu fiți obosiți. Dacă ea plănuiește un picnic, n-aveți cum să nu vreți și voi un picnic. Nu vă faceți griji, o să se simtă bine. Își păstrează puterile pentru lucrurile care contează pentru ea. Vrea să fie totul ca pe vremuri.

Ridic celelalte două storuri și luminez odaia întunecoasă.

– Unde-ai fost? mă întreabă Sally.

– În sus, pe vechiul drum spre Wightman.

Îmi torn niște cafea și mă așez pe fotoliul din răchită, care țin minte că făcea parte din mobilierul Arcei. Din pat, Sally mă urmărește atent.

– Și cum era?

– Frumos. Liniștit. Mirosea bine, a pământ reavăn. Locul a rămas neschimbat.

– Mi-ar fi plăcut și mie să merg.

– Te duc mai târziu, cu mașina.

– Nu, o să mergem sus la picnic, e suficient. Soarbe din cafea, urmărindu-mă din ochi peste marginea cănii, apoi spune: Așa-i că e tipic pentru ea? În pragul morții, vrea să fie totul ca pe vremuri, ba chiar dă ordin tuturor să *facă* să fie așa. Și se îngrijorează să nu fim obosiți. Ah, ce gol o să lase în urma ei! De fapt, *a existat* un gol, de când noi... Tu n-ai simțit niște absențe?

– Absențe, nu. Prezențe.

– Mă bucur. Nu-mi pot imagina locul ăsta fără ei aici. Fără amândoi, mă refer.

Marcați de o infirmitate permanentă, unii oameni devin cucernici, alții își plâng de milă, alții se înrăiesc. În cazul lui Sally, invaliditatea doar i-a limpezit firea și a făcut-o mai egală cu ea însăși. Chiar și atunci când era tânără și sănătoasă, putea să se arate atât de calmă și desprinsă de patimile și furiile omenești, încât îi amăgea pe mulți. Sid Lang, căruia nu-i lipsește nicidecum perspicacitatea și care, cu siguranță, a fost un pic îndrăgostit de ea la un moment dat, obișnuia s-o numească Proserpina și s-o tachineze cu versuri din Swinburne:

Palidă, dincolo de prag și poartă,
Cu frunze line-ncoronată, stă cea
Care-n mâinile-i reci, fără de moarte,
Lucrurile muritoare le adună toate.

Mâinile ei reci fără de moarte au ajuns să fie o glumă de-a noastră. Dar cu mult înainte, în anii când mama ei trebuia s-o ascundă ca pe un pachet în orice loc convenabil, atunci a deprins ea cumințenia, așa cum iezii sălbatici trebuie să stea nemișcați, camuflați și nemirositori, acolo unde-i lasă mamele lor. O mână neștiută, foarte de timpuriu, i-a netezit fruntea senină ca marmura; pare la fel de liniștită pe dinăuntru și pe dinafară. Dar eu o cunosc de multă vreme. Sublimarea trăsăturilor odată cu vârsta și boala a conferit o eleganță fragilă tâmplelor și pomeților ei și i-a concentrat toată ființa în ochi.

Acum ochii dezmint aspectul docil și pasiv al chipului. Sunt ochi adumbriți și tulburați. Și-i fixează asupra

mâinilor, pe care le strânge, le desface, le strânge iarăși și cu care vorbește.

– Am visat-o. M-am trezit din somn știind că am visat-o.

– Pare firesc.

– Se făcea că ne certam. Ea voia să fac ceva și eu mă împotriveam, iar ea era furioasă. Și eu la fel. Nu ți se pare că e un mod oribil de a... S-a oprit, după care, ca și cum aș fi contrazis-o, a explodat vehement: Ei sunt singura familie pe care am avut-o vreodată. Viețile noastre ar fi fost complet diferite și cu mult mai grele fără ei. N-am fi cunoscut niciodată locul acesta, sau oamenii care au însemnat cel mai mult pentru noi. Cariera ta ar fi fost diferită – puteai să fi rămas uitat în vreun colegiu de provincie. Dacă nu era Charity, eu n-aș mai fi în viață. N-aș mai fi vrut să trăiesc.

– Știu.

Sunt așezat cu spatele la fereastră. Pe noptiera de lângă pat este un pahar cu apă, pe care l-am pus acolo aseară pentru Sally. Soarele, bătând orizontal, scoate un oval prismatic din forma paharului și-l proiectează pe tavan. Întind un picior și lovesc masa. Imaginea curcubeului tremură. Ridic o mână ca să blochez raza de soare în calea paharului. Curcubeul pleacă afară.

Sally m-a urmărit încruntată.

– Ce vrei să-mi spui? Că s-a terminat totul? Că trebuie să accept? M-am săturat să tot accept. M-am săturat să tot aud că Dumnezeu modelează spinarea după povara de dus. Cine a zis asta?

– Nu știu. Eu, nu-

– Poate e adevărat, dar eu nu mai vreau noi modelări. Mă trezesc din somn aici, unde totul îmi amintește de ei, visez că ne certăm, mă gândesc cum de am ajuns eu s-o judec pe ea și cât timp a trecut, și-mi vine pur și simplu să plâng și să jelesc.

Trăsăturile i se schimonosesc a dezgust în timp ce se dojenește singură. Ne uităm unul la celălalt stânjeniți. Și, fiindcă mi se pare c-ar avea nevoie să-i împărtășesc ceva din tristețea mea, îi spun:

– O să-ți dau un exemplu de situație în care am simțit absența lor. Aseară. Știam că Charity nu va fi afară cu o lanternă aprinsă ca să ne întâmpine la sosire, dar mă așteptam să-l văd pe Sid măcar. Presupun că era nevoie de el acolo, sus. Însă atunci am simțit cât de grav e totul, mi s-au înmuiat picioarele când au apărut doar Hallie și Moe, ca un surogat de comitet de primire. Azi-dimineață am uitat din nou, aveam senzația că totul e ca înainte.

– Mai bine n-ar fi avut ideea asta c-o să fim prea obosiți ca să mergem sus la prima oră. Nu ți se pare tipic pentru ea? Dar probabil că e bine și la amiază. Vrei să mă ridici din pat? Am nevoie la toaletă.

Îi montez protezele, o salt de subsuori, o pun în picioare și-i dau cârjele. Cu antebrațele vârâte în ele, pornește zvâcnit spre baie. Merg după ea și, când a ajuns în fața closetului și se apleacă să-și dezlege genunchii, o ajut să se așeze și o las acolo. După un timp, când ciocănește în perete, intru și o ridic. Își leagă la loc genunchii de fier și se postează să se spele la chiuvetă, care e pătată de mineralele din apa de izvor. Peste câteva minute iese din baie, cu părul pieptănat și fața împrospătată, fără urmele somnului. Lângă pat, se apleacă din

nou ca să-și dezlege genunchii, apoi se așază brusc pe așternuturile mototolite. Îi ridic picioarele și i le întind pe pat, după care îi pun pernele la spate.

– Cum te simți? În regulă?

– Poate că Charity are dreptate. Mă simt obosită, într-adevăr.

– Ce-ar fi să mai dormi un pic? Vrei să-ți scot protezele?

– Nu, lasă-le așa. E mai puțină bătaie de cap pentru tine, dacă trebuie să te strig.

– Nu e nici o bătaie de cap pentru mine.

– O, ba da, spune ea. Nu se poate să nu fie! Închide ochii, apoi zâmbește din nou: Ce-ar fi să ne cureți o portocală?

Curăț o portocală cum a vrut ea și torn restul de cafea din termos. Proptită de tăblia patului, cu picioarele ca o linie dreaptă și subțire sub pături, își ia una dintre expresiile ei poznașe, de parcă ar spune: „Ce nostim!"

– Îmi place ideea asta cu *hazari*. Ție nu? E ca în Italia, când ne trezeam devreme și tu pregăteai ceaiul. Sau ca la hotelul Taj Mahal în Bombay. Mai ții minte *hazari* de-acolo? Și acolo era tot așa, cu fructe și ceai, nu fructe și cafea. Tot ce ne mai lipsește e un ventilator mare în tavan, ca acela pe care l-a stricat Lang când a aruncat cu o pernă în el.

Mă uit în jur la pereții goi, la stâlpii goi, la căprioriile goi și la storurile verzi dezgolite. Toate clădirile din complex, chiar și Casa Mare, seamănă între ele. Nepărtinitoare, Charity a impus aceeași austeritate pentru ea, pentru familie și pentru oaspeți.

– Mda, simt nevoia să spun, nu e *chiar* ca la Taj Mahal.

– E mai bine.

– Dacă zici tu.

Lasă să-i cadă în poală mâna pe jumătate încleștată cu jumătate de portocală în ea – mâna care nu se va mai descleșta niciodată complet, din cauză că, atunci când trupul ei era în plămânul artificial, noi toți, până și Charity care nu neglija nimic, eram atât de concentrați să vedem că respiră în continuare, încât am uitat să-i mai masăm mâna. Și a rămas încleștată acolo prea mult timp. Acum, preț de o clipă, seninătatea ei controlată, docilitatea și resemnarea ei, aerul ei stoic și dârz, toate se risipesc din nou. Femeia care se uită la mine este vulnerabilă și surmenată.

– Ah, Larry, spune ea pe un ton acuzator. Te întristează și pe tine. La fel cum mă întristează pe mine.

– Doar când râd, spun eu, fiindcă, vulnerabilă sau nu, Sally, asemenea lui Charity, nu suportă să vadă oameni abătuți. Se lasă dojenită, mă lasă s-o învelesc bine, mă lasă s-o sărut, surâde. Trag storurile și adaug: Hallie și Moe ajung aici abia peste două sau trei ceasuri. Dormi. E doar cinci dimineața, după ora din Santa Fe. Te trezesc eu atunci când apar.

– Și tu ce-o să faci?

– Nimic. Stau afară pe verandă, privesc, miros și caut proverbialul *temps perdu*.

Ceea ce și fac pentru o bună bucată de timp. Nu este nici un efort. Totul te îndeamnă la asta. De la înălțimea verandei, pădurea care coboară abrupt până la lac este un loc mai mult decât cunoscut și îndrăgit. Reprezintă un habitat în care am fost cândva perfect adaptați, un fel de Împărăție pașnică, unde specii ca a noastră ar

putea să evolueze nestingherite și să-și găsească poziția pe scara evoluției umane. Așezat aici de unde contemplu totul, sunt din nou frapat, așa cum mi s-a întâmplat pe drumul spre Wightman, de imuabilitatea lucrurilor. Lumina este nostalgică după diminețile din trecut și optimistă în privința dimineților ce vor veni.

Stau așa, fără să mă întrerupă altceva decât ciripitul păsărelelor și, sporadic, un ciocănit sau vreo ușă trântindu-se pe măsură ce ceilalți se trezesc în cabanele ascunse printre copaci mai departe, în stânga. Doar o singură dată un zgomot ajunge să mă deranjeze – huruitul unei bărci cu motor care devine tot mai puternic, până când o șalupă albă, cu un schior pe apă bălăngănindu-se în spatele ei, țâșnește de după promontoriu și cotește în golfuleț, croind un siaj de formă unghiulară peste care schiorul face slalom. Festonând o buclă amplă în jurul golfulețului, barca dispare huruind din nou, iar zgomotul încetează brusc în momentul în care trece de capătul promontoriului.

O oră cam matinală pentru asemenea zburdălnicii. Și, trebuie să recunosc, un semn de schimbare. În vremurile de altădată, patruzeci de universitari, furioși ca niște pitici conturbați, ar fi roit deja afară din alveolele lor de reflecție, cerând ca deranjul să înceteze.

Dar în afară de acea singură invazie, e pace, genul de tihnă cu care eram învățat pe această verandă. Mi-am amintit de prima noastră ședere aici și cum eram noi atunci, iar asta mă duce cu gândul la vârsta mea, șaizeci și patru de ani. Deși am fost ocupat, poate excesiv de ocupat, toată viața mea, mi se pare acum că prea puține dintre realizările mele contează în realitate; cărțile nu au

ajuns niciodată să redea complet ce era în mintea mea, iar recompensele – venitul confortabil, notorietatea publică, premiile literare și titlurile onorifice – au fost poleieli amăgitoare, și nicidecum lucruri cu care un bărbat matur să poată fi împăcat.

Ce s-a putut întâmpla oare cu pasiunea care ne îmboldea pe toți să ne desăvârșim ca oameni, să ne valorificăm pe deplin resursele interioare, să ne lăsăm amprenta asupra lumii? Cele mai înfierbântate discuții ale noastre erau despre cum am putea *contribui*. Nu ne păsa de recompense. Eram tineri și înflăcărați. Nu ne-am amăgit niciodată că am fi avut talentul politic de a reorganiza societatea sau de a asigura dreptatea socială. Unii dintre noi aveau bănuiala că banii nici măcar nu erau benefici pentru oameni – de unde și tendința lui Charity spre austeritate și o viață simplă. Însă cu toții speram, așa cum ne permiteau capacitățile noastre, să definim și să ilustrăm o viață meritorie. La mine, dezideratul avea să-și caute mereu împlinirea în cuvinte; la Sid, de asemenea, deși cu mai puțină încredere în propriile forțe. Pentru Sally au fost esențiale întotdeauna compasiunea, înțelegerea față de semeni, o duioșie față de recalcitranța sau fragilitatea omenească. Iar pentru Charity, organizarea, ordinea, acțiunea, sprijinul pentru cei nesiguri și îndrumarea pentru cei șovăitori.

Să lași o amprentă asupra lumii. În schimb, lumea și-a lăsat amprentele asupra noastră. Am îmbătrânit. Viața ne-a învățat minte, așa că acum zăcem așteptând să murim, sau umblăm în cârje, sau stăm pe verande unde cândva umorile tinereții curgeau năvalnic și ne simțim bătrâni, inepți, confuzi. În anumite stări de spirit, s-ar

putea să mă vait că am fost toți păcăliți, deși desigur nu suntem noi mai păcăliți decât ceilalți oameni. Și noi toți, presupun, putem măcar să fim recunoscători că existențele noastre nu s-au dovedit a fi nocive sau distructive. E posibil chiar să stârnim invidia celor mai puțin norocoși. Las spațiu de manevră unui soi de răsfăț astâmpărat, căci așa nesăbuit, ageamiu și optimist cum am fost eu, și așa șontâcăit cum m-am târât pe ultimii kilometri ai acestui maraton, nu mă pot învinui de vreo rea-voință în adevăratul înțeles al cuvântului. La fel nici Sally, nici Sid, nici Charity – nici unul dintre noi patru. Am făcut greșeli cu duiumul, dar n-am pus piedică nimănui ca să dobândim vreun avantaj și nici nu ne-am folosit de tertipuri ilegale atunci când n-avea cine să ne judece. Toți am alergat fără oprire, nădușind în cursa vieții.

Nu mă cunoșteam bine și nu mă cunosc nici acum. Dar am cunoscut într-adevăr, și cunosc, câțiva oameni pe care i-am iubit și în care am avut toată încrederea. Sentimentul meu pentru ei reprezintă acea parte din mine cu care nu m-am certat niciodată, chiar dacă relațiile noastre au fost nu o dată abrazive.

În liceu, la Albuquerque, în New Mexico, câțiva dintre noi ne-am petrecut un întreg an citindu-l pe Cicero – *De Senectute*, despre bătrânețe, și *De Amicitia*, despre prietenie. *De Senectute*, cu acea înțelepciune resemnată pe care o degajă, este o capodoperă pe care nu voi putea probabil niciodată s-o ating ori s-o imit. Cu *De Amicitia*, în schimb, m-aș încumeta să încerc, așa cum aș fi putut să fac oricând în ultimii treizeci și patru de ani.

2

Ploua neîntrerupt când am ajuns în Mississippi. Am traversat Dubuque hurducăindu-ne cu mașina peste dalele roșietice printre case lăsate în paragină, cu frontoane ascuțite și verande înalte, dintre care răsăreau ici și colo turlele unor biserici de cărămidă, iar apoi pe sub bolta ca de catedrală a ulmilor de pe drumul lung care cobora spre fluviu. Pentru ochii mei de om venit din vest, era ca o altă țară, la fel de străină ca nordul Europei.

Am urcat spre pod paralel cu barajul. Vedeam bazinul cenușiu și lat de deasupra lui, împestrițat cu insule de verdeață, și falezele verzi de pe celălalt țărm, strălucind în ploaie.

– Bun venit în Wisconsin, am spus.

Sally s-a foit pe scaun și a schițat un zâmbet răbdător. Eram pe drum de trei zile, parcurgând aproape o mie de kilometri pe zi, pe tot felul de șosele, inclusiv lungi tronsoane în construcție prin Nebraska, iar ea era însărcinată în luna a treia. Se simțea probabil cam la fel de veselă cum părea și acea după-amiază ploioasă, dar se străduia. Privea concentrată în josul fluviului, spre punctul unde Iowa și Illinois erau legate printr-o dublă cratimă de poduri, și înainte, spre locul unde drumul

se îndepărta de albie, luând-o spre câmpurile unduite din Wisconsin.

– Ha! a făcut ea. *Vita nuova.* Era și timpul.

– Încă vreo două ceasuri.

– Sunt pregătită.

– Nici nu mă îndoiesc de asta.

Am continuat pe linia șerpuită de-a lungul falezei până am ajuns deasupra. Ploua îndârjit pe drumul îngust cu viraje strânse, pe casele albe ale fermelor și pe hambarele roșii cu acoperișuri care anunțau „Dr. Pierce's Golden Medical Discovery", pe câmpurile de grâu cafenii în septembrie și pe porcii înglodați în noroiul din cocini. A continuat să plouă îndârjit când am trecut prin Platteville, Mineral Point, Dodgeville, și ploua încă atunci când, undeva dincolo de Dodgeville, lama ștergătorului s-a dezintegrat și metalul gol a început să râcâie un arc peste parbriz. Preferând să nu întârziem, nu am oprit ca să-l repar, ci am șofat de la Mount Horeb la Madison cu capul afară pe geam, cu părul ud și apa șiroindu-mi pe spinare pe lângă gulerul de la cămașă.

Traficul ne-a condus direct pe State Street. Indiferent cum se simțea Sally, eu eram curios să aflu mai multe. Ceea ce ni se arăta acum era prima noastră șansă de a ne făuri o viață. Știam că universitatea era la un capăt al State Street, iar State Capitol în celălalt capăt, și nu m-am putut abține să nu parcurg cu mașina o dată toată lungimea străzii și încă o porțiune din drum înapoi, doar ca să văd ce impresie îmi făcea. Pe urmă, când am zărit un hotel și, simultan, un loc de parcare, am oprit imediat. În timp ce deschideam portiera, pregătindu-mă să sprintez spre intrarea adăpostită a clădirii, Sally a zis:

– Să nu iei, dacă e prea scump!

Ud pe păr și leoarcă pe umeri, m-am îndreptat spre recepția hotelului. Recepționerul a pus ambele palme pe tăblia din lemn de nuc și s-a uitat la mine întrebător.

– Cât costă o cameră dublă?

– Cu baie, sau fără?

Am pregetat un moment.

– Cu baie.

– Doi dolari șaptezeci și cinci.

Mi-era teamă de asta.

– Și cât costă fără baie?

– Doi dolari și douăzeci și cinci de cenți.

– Mai bine să mă consult cu soția. Vin înapoi imediat.

Am ieșit sub tenda de la intrare. Ploaia cădea perpendicular, ricoșând cu bulbuci pe strada udă. În cei cincisprezece metri până la mașină, m-am făcut ciuciulete din nou. Intrând înghesuit în habitaclul cu aer închis și umed, a trebuit să-mi dau jos ochelarii ca s-o văd pe Sally.

– Doi dolari șaptezeci și cinci cu baie, doi dolari și douăzeci și cinci de cenți fără baie.

– A, nu, e prea scump!

Aveam împreună o sută douăzeci de dolari în cecuri de călătorie, din care trebuia să trăim până la prima mea leafă pe întâi octombrie.

– Mă gândeam, poate… Știi, a fost o călătorie grea pentru tine. Nu crezi că o baie fierbinte, niște haine curate și o cină copioasă ți-ar prinde bine? Asta ca să pornim cu dreptul, cum s-ar spune?

– N-o să ne fie de nici un folos să pornim cu dreptul dacă n-avem nimic în buzunare. Hai să căutăm o pensiune, totuși.

În cele din urmă am găsit una, un bungalou teșit, pe pajiștea căruia se vedea anunțul: „Cazare pentru o noapte" Proprietăreasa era o nemțoaică trupeșă, cu gușă sub bărbie; camera era curată. Un dolar cincizeci, cu mic dejun inclus. Am adunat la grămadă bagajul de care aveam nevoie și l-am dus înăuntru prin bucătărie, am făcut baie pe rând (apă caldă din belșug) și ne-am vârât în pat renunțând la cină, fiindcă Sally zicea că era obosită și nu-i era foame – mai ales că oricum luaserăm târziu prânzul, la botul calului, înainte de Waterloo.

Dimineață, tot pe ploaie, ne-am dus să căutăm o locuință permanentă. Cursurile de toamnă nu începeau decât peste două săptămâni. Speram să fi ajuns înainte de iureșul general.

N-a fost așa. Am văzut o casă cu o sută de dolari pe lună și un apartament cu nouăzeci de dolari, dar nimic ce să ne fi putut permite cât de cât, până când ne-a fost arătat un mic apartament la subsol, prost mobilat, pe Morrison Street. Era șaizeci de dolari pe lună, dublu față de cât speraserăm noi să plătim, însă în spatele casei exista un zid scund de unde pajiștea cobora abrupt până la lacul Monona, iar nouă ne-a plăcut cum se vedeau bărcile cu pânze plutind pieziș pe-acolo. Descurajați, speriați că riscam să umblăm după casă în următoarele două săptămâni fără să găsim nimic, am semnat contractul.

Nesăbuință. Plata chiriei pe prima lună ne-a redus economiile la jumătate și ne-a obligat să trecem la calcule

serioase. Dând deoparte 720 de dolari pe an pentru chirie, ne-ar mai fi rămas, din salariul meu de 2 000, exact 1 280 de dolari pentru mâncare, băutură, îmbrăcăminte, distracții, cărți, transport, costuri medicale și cheltuieli neprevăzute. Chiar și socotind laptele la cinci cenți sfertul de litru, ouăle la doisprezece cenți duzina și carnea de vită tocată la treizeci de cenți jumătate de kilogram, nu prea mai rămânea nimic pentru băutură sau distracții. Le-am tăiat de pe listă. Costurile medicale, deși inevitabile, erau imprevizibile. Tariful practicat în Berkeley pentru asistență la nașterea unui copil era de cincizeci de dolari, intrând aici și îngrijirile prenatale, dar n-aveam de unde să știm care erau prețurile aici, și nici nu puteam estima costurile asistenței postnatale și ale serviciilor unui pediatru. Trebuia să economisim tot ce puteam, pentru cele mai rele eventualități. Cât despre cheltuielile neprevăzute, n-aveam să le dăm ocazia să apară. Le-am tăiat și pe acestea de pe listă.

Într-un fel, este frumos să fii tânăr și lefter. Cu o soție potrivită, iar eu o aveam, strâmtorarea devine o joacă. În următoarele două săptămâni am cheltuit câțiva dolari pe vopsea albă și niște metraj de batist brodat, și cu asta ne-am instalat la casa noastră. Debaraua de lângă cazanul centralei termice, unde era cald și uscat, avea să fie biroul meu până apărea copilașul. Am desfăcut o masă pliantă, în loc de birou, și am confecționat o etajeră pentru cărți folosind niște scânduri și cărămizi. Din experiența mea, cel mai fericit bărbat din lume este un profesor tânăr care montează etajere pentru cărți, iar cel mai mulțumit cuplu din lume este compus din acel profesor tânăr și nevasta lui, iubindu-se, având o slujbă

plătită, în abisul final al unei crize economice teribile, de unde este imposibil să cazi mai jos, și intrând în primul lor an ca adulți în toată firea, nemaipregătindu-se, ci în sfârșit trăindu-și viața.

Eram săraci, optimiști, fericiți. Încă nu venise prea multă lume. În prima săptămână, înainte de a mă prezenta la universitate, am scris o povestire – sau mai degrabă s-a scris singură, și-a luat zborul ca o pasăre scăpată din colivie. După-amiezile tatonam căile acelei stranii comunități, jumătate academică, jumătate politică, așa cum era Madison în 1937. Parcam Fordul și porneam pe jos. De la apartamentul nostru erau cam doi kilometri și jumătate prin jurul Capitolului, apoi în continuare pe State Street și în sus pe Bascom Hill până la biroul meu din Bascom Hall. După ce a început școala mergeam pe jos până acolo și înapoi, în fiecare zi.

Sally, care și-ar fi dorit să lucreze și care urmărea bugetul nostru cu un ochi de avar, a pus un anunț la avizierul departamentului de engleză, făcând cunoscut că dactilografia teze și lucrări trimestriale repede și corect, dar nici lucrările trimestrile, nici tezele nu erau de actualitate atunci, așa că n-a primit nici o solicitare. Din momentul în care eu am început să predau la catedră, Sally stătea singură multe ceasuri la rând.

În acea perioadă acută a crizei economice, universitățile renunțaseră la promovarea cadrelor didactice și aproape complet la angajări de personal. Am avut baftă cu slujba mea. La Berkeley în anul precedent, corectasem lucrări pentru un profesor invitat care, din întâmplare, mă plăcuse, așa că dăduse telefon atunci când la Wisconsin apăruse o oportunitate de ultim moment.

Eram un simplu dop, necesar ca să astupe o singură gaură pentru un singur an universitar. Colegii mei, asistenți la facultate, cu vechime de un an sau doi, nu aveau unde să plece și se agățau fiecare de post. Formau un grup închis, foarte sudat, și nu mă includeau în conversațiile lor decât cu precauție și suspiciune. Toți păreau să fi venit de la Harvard, Yale sau Princeton. Cei de la Harvard și Princeton purtau papion, iar cei de la Yale umblau în pantaloni din casa gri, cu șlițul prea lung și cracii prea scurți. Toate cele trei categorii purtau sacouri de tweed, care arătau de parcă manechinele pe care stătuseră ar fi cărat mere în căptușeală.

Nici măcar nu aveam un coleg de birou cu care să mai discut. Persoana cu care ar fi trebuit să împart biroul era William Ellery Leonard, vedeta literară a departamentului de engleză, faimos pentru o teorie excentrică despre prozodia anglo-saxonă, pentru viața personală tragică și romantică, povestită în lungul său poem *Două vieți*, pentru recentul mariaj furtunos cu o tânără cunoscută în campus drept Bucle-Aurii, care însă l-a înșelat, și pentru fostul lui obicei de a înota pe spate spre largul lacului Mendota, purtând un coif din colți de mistreț și declamând *Beowulf*.

Așteptam cu mult interes să-l cunosc pe William Ellery, dar aproape imediat am descoperit că, din cauza unei grave agorafobii, abia dacă ieșea din casă până la primul colț de stradă, cel mult. Mă pricopsisem cu el deoarece biroul lui, deși inalienabil, dispunea de un loc liber. Vorba ceea, mort copt, n-aveam încotro. În anul cât am coabitat teoretic nu a venit nici măcar o dată la birou, însă fotografiile lui, cărțile, lucrările

și suvenirele lui se holbau, se înclinau și se răsturnau, gata să cadă peste mine acolo unde-mi încropisem un spațiu de lucru într-un colț. Seara, când intram acolo, îi simțeam prezența ca un strigoi, și niciodată nu rămâneam prea mult.

În acest fel a început noua noastră existență: două săptămâni de acomodare izolată, urmate de o săptămână pentru înscrieri, transferuri, schimbări de săli și primele întâlniri cu studenții – se contura o rutină ușor de recunoscut. Apoi, la sfârșitul primei săptămâni de cursuri a avut loc o recepție acasă la președinte. Am spălat Fordul, ne-am dichisit la patru ace și ne-am dus, neîncrezători și vigilenți. Erau acolo vreo patruzeci sau cincizeci de oameni ale căror nume nu le-am auzit bine, sau le-am confundat cu altele, sau le-am uitat pe loc. Câțiva dintre asistenții mai tineri de la facultate, inclusiv un cuplu care mi s-a părut cam condescendent, dădeau târcoale atât de avizi vinului de Xeres, încât din pură mândrie am refuzat să fiu ca ei. Sally, a cărei stinghereală o depășea până și pe a mea, nu se dezlipea de lângă mine.

Ne-am petrecut cea mai mare parte a celor două ore împreună cu niște profesori mai în vârstă și cu soțiile lor, fiind categorisiți aproape instantaneu de către omologii noștri drept niște nesuferiți. Firește, eram amândoi cum nu se poate mai fermecători. Ba chiar cred că Sally s-a simțit bine. Este o fire sociabilă, o interesează oamenii prin simplul fapt că sunt oameni și reține mult mai bine decât mine numele și figurile. Plus că, oricum, nu mai fusese de mult la o petrecere, nici măcar la un ceai în cadrul departamentului.

Cred că eram amândoi un pic deprimați când ne-am despărțit de colegii aceia, așa străini cum erau ei, niște valori necunoscute cu cea mai profundă înrâurire pentru viitorul nostru, și ne-am dus acasă în pivnița noastră, unde am mâncat chestii bune pentru buget, dar nu neapărat și pentru suflet. După cină am stat pe zidul cu vedere spre lacul Monona și am privit apusul de soare, iar pe urmă ne-am întors în casă, eu m-am pregătit pentru prelegerile de la facultate și Sally a citit din Jules Romains. Eram tandri unul cu celălalt în pat: ca niște copilași în pădure, pierduți pe meleaguri străine neospitaliere, un pic abătuți, un pic speriați.

3

Într-o zi din săptămâna următoare, am ajuns acasă pe la patru. Am coborât treptele chiuind, știind că Sally avea nevoie de o manifestare de veselie și de promisiunea unor vești din exterior. Venind din după-amiaza însorită de-afară în hruba noastră, m-am oprit brusc în pragul ușii, căci nu mai vedeam nimic.

– Dumnezeule, scumpa mea, de ce stai pe întuneric? Locul ăsta seamănă cu intrarea din dos într-o vacă neagră!

Cineva a râs – o femeie, nu Sally. Bâjbâind, am găsit întrerupătorul și, aprinzând lumina, le-am descoperit pe amândouă, Sally pe canapea și cealaltă pe fotoliul nostru cam incomod, cu o tavă de ceai pe măsuța joasă artizanală (alte scânduri și cărămizi) dintre ele. Ședeau acolo zâmbindu-mi. Aș accepta bucuros ca surâsul lui Sally să fie ultimul lucru pe care-l văd pe acest pământ, dar este cumva distant, este un surâs sub control, îi simți mintea lucrând în spatele lui. Cealaltă, o tânără înaltă într-o rochie albastră, avea cu totul alt gen de zâmbet. În lumina difuză a apartamentului, strălucea. Era pieptănată cu părul strâns la spate într-un coc, dezgolindu-i expresia feței, și totul pe fața ei zâmbea – buzele, dinții,

obrajii, ochii. Vreau să spun că avea o față extrem de vivace și, am observat numaidecât, nespus de frumoasă.

Uimire. Stăteam clipind în pragul ușii.

–Îmi cer scuze, am spus. N-am știut că avem oaspeți.

–Ah, nu trebuie să mă consideri un *oaspete*! a zis musafira noastră. N-am venit la *voi* în *vizită*.

–Ți-o amintești pe Charity Lang, Larry, a intervenit Sally. Ne-am cunoscut la ceaiul de la soții Rousselot.

–Cum să nu, am spus, înaintând ca să dau mâna cu ea. N-am putut vedea prea bine când am venit. Ce mai faci?

Dar nu mi-o aminteam absolut deloc. Chiar și în aglomerația de la acea recepție gomoasă, cum fusese posibil să n-o remarc? Ar fi trebuit să iasă în evidență ca un far incandescent.

Avea un fel de a vorbi la fel de însuflețit cum era și chipul ei. Fiecare al patrulea cuvânt era subliniat – avea obiceiul emfazei feminine împinse la extrem. (Mai târziu, când viața ne-a purtat în direcții diferite și am primit scrisori de la ea, am descoperit că felul ei de a scrie era la fel. Nu puteai citi ce scria decât pe tonul vocii ei.)

–Sid spune că voi doi vă cunoașteți de la *școală*, zicea ea. Și a adus acasă *Story Magazine* în care s-a publicat povestirea *ta*. Am citit-o cu glas tare în pat. E *splendidă*!

Dumnezeule. Am trezit interesul unor cititori. Exact ceea ce mi-am dorit. Trebuie să fiu atent cu această tânără fermecătoare, în mod limpede este o persoană specială. Soțul ei, de asemenea, fără nici un dubiu. Sid Lang. Oare îl cunosc? Cu dificultate, în timp ce murmur cuvinte de falsă modestie către soția lui entuziasmată, îl depistez în mintea mea: ochelarist, îmbrăcat sobru

la costum, păr blond, voce subțire și moale, prietenos, deloc remarcabil, nedeosebindu-se prin cântec, penaj sau deprinderile în cuibar de nenumărați alți indivizi ca el. Cel puțin, nu e unul dintre cei cu nasul pe sus, și în mod limpede e un tip pe care merită să-l cultivi. Îl scuz pentru că n-a căutat să iasă în față cu mai multă hotărâre. Poate, considerând că sunt un scriitor cu forță și perspective promițătoare, a fost complexat.

Aceasta să fie oare baza prieteniei? Este prietenia atât de sensibilă la stimuli? Reacționăm noi într-adevăr doar în fața persoanelor care par să ne găsească interesanți? Cumva prietenia noastră cu soții Lang s-a născut din simpla gratitudine față de această femeie, care a avut bunătatea de a veni în vizită la o străină, o tânără soție izolată într-un subsol, fără ocupație sau prieteni? Eram eu oare atât de avid de laude, încât să vreau să mă apropii de amândoi, fiindcă au declarat că le plăcuse povestirea mea? Vibrăm sau zbârnâim sau ne luminăm când alți oameni apasă butoanele vanității noastre, și numai atunci? Există oare vreo persoană în toată viața mea pe care s-o fi plăcut fără ca acea persoană să-mi fi arătat ea prima că mă place? Sau mi-a plăcut de Charity Lang la prima vedere fiindcă era așa cum era ea, deschisă, prietenoasă, sinceră, un pic libertină cum avea să se dovedească, energică, preocupată, plină de vitalitate la fel cum zâmbetul ei era plin de lumină? Sper că așa a fost.

În timp ce ciugulea din pâinea prăjită cu scorțișoară și sorbea din ceai, presăra crâmpeie de informații pe care mintea mea se grăbea să le adune și să le etaleze ordonat pe perete ca să-i servească în viitor, așa cum o femeie din Bengal adună bălegar de vacă umed pentru combustibil.

Venea de la Cambridge. Tatăl ei era profesor de istoria religiilor la Harvard. Studiase la Smith. Se cunoscuse cu soțul ei când el era doctorand la Harvard, iar ea, după absolvirea facultății, bătea pasul pe loc lucrând ca ghid la Fogg Museum.

Nu exista ureche mai receptivă decât a mea, căreia să-i fi putut dezvălui aceste fapte. În ciuda deziluziei pe care mi-o provocaseră unii dintre colegii mei cu papion, eram pregătit în 1937 să cred că omul de la Harvard reprezenta apogeul unui anumit gen de dezvoltare umană, emancipat prin grandoarea tradiției și prin procesele selective care-l plasaseră în filonul ei, superior vulgarității unor locuri mai neînsemnate. Putuse să asiste pe viu la prelegerile lui Kittredge[1], fusese acolo unde John Livingston Lowes[2] a iubit și a cântat, citise fascinantele cărți de pe rafturile bibliotecii Widener și se plimbase pe malurile râului Charles, conversând visător. Unele colegii universitare pentru femei de pe Coasta de Est, în felul lor distinct, dar nu neapărat asemănător, produceau variante feminine ale aceleiași categorii superioare. Charity era incontestabil una dintre ele. Născută la Harvard, studiase la Smith și revenise să se mărite la Harvard. Crescuse în contact cu frumusețea și cavalerismul de la Cambridge. Ea, și probabil soțul ei deopotrivă, întruchipau educația aleasă, bunele maniere,

[1] George Lyman Kittredge (1860–1941), profesor la Universitatea Harvard, expert în literatura engleză

[2] Critic literar american, profesor de literatură engleză la Harvard între 1918 și 1939, specializat în Samuel Taylor Coleridge și Geoffrey Chaucer

respectul pentru ceilalți, îngrijirea fizicului, sclipirea minții și preocuparea pentru gândirea elevată, care constituiau țelurile unor venetici ca mine, barbari apuseni năzuind uluiți spre Roma. Cu atracția pe care o simțeam se împletea, sunt sigur, o deferență aproape egală, un respect prea sincer pentru a fi întinat de invidie.

Și iat-o pe această femeie de la Harvard/Smith savurând vizibil pâinea prăjită cu scorțișoară și ceaiul Lipton Orange Pekoe în subsolul nostru, iar ea și soțul ei de la Harvard afirmau cu tărie că admirau o povestire de Larry Morgan, până nu demult de la Berkeley, California, și înainte de asta din Albuquerque, New Mexico.

Alte informații: soții Lang aveau doi fii, mezinul, Nick, un bebeluș de numai un an; cel mare, în vârstă de trei ani, numit George Barnwell, după tatăl lui Charity, și cunoscut drept Barney. Charity sporovăia veselă despre el. Considera că băiatul fusese influențat probabil în timpul vieții intrauterine. Fusese zămislist în timpul unei expediții în Sahara, ba chiar avea exact caracterul unei cămile de povară, inclusiv încăpățânarea, uitătura nefastă și glasul terifiant.

– Stai un pic, am spus noi. *Sahara?* Glumești, poate.

Dar nu glumea. Când au decis să se căsătorească, Sid și-a întrerupt un semestru cursurile postuniversitare. Se căsătoriseră la Paris, în casa unchiului ei…

– Ah, a exclamat Sally, ce frumos, să ai rude care locuiesc la Paris!

– Păi, acum *nu* mai locuiesc acolo, a spus Charity. Roosevelt l-a înlocuit – l-a *concediat*, cred că s-ar putea spune.

Roosevelt?! De ce-l concediase? Ce făcuse unchiul ei?

Mi s-a părut că Charity a roșit, iar în situația dată faptul că roșise mi s-a părut încă o dovadă a sensibilității și a modestiei manierate specifice persoanelor de felul ei. Tocmai își dăduse seama cum sunase pentru urechile noastre un lucru pe care ea îl considera de la sine înțeles.

– N-a făcut nimic. Adică nimic prin care să-și fi atras concedierea. A fost doar fiindcă se schimbase *guvernul*. Unchiul meu era ambasador în Franța.

Oh.

– Și pe urmă am plecat într-un lung voiaj de nuntă, a adăugat Charity. Spre sud, prin Franța și Spania, am trecut prin Italia, Grecia, Orientul Mijlociu, Ierusalim, Egipt. Eram foarte trăsniți, voiam să vedem *totul*. Eu am urmat școala în Franța și Elveția, dar Sid nu fusese niciodată în străinătate, nici măcar o dată. Am ajuns tocmai până în nordul Africii, în Algeria, unde am închiriat niște cămile și am plecat în deșert timp de trei săptămâni.

Povestea pe nerăsuflate, trecând la repezeală peste detaliile fantastice, în tentativa evidentă de a contracara impresia că s-ar fi lăudat cu locurile pe unde umblase, așa cum riscase să pară la început. Dar, Doamne sfinte, unchi ambasador, voiaj de nuntă timp de trei luni, expediții în Sahara, toate astea denotau nu numai situația remarcabilă a familiei, ci și niște sume de bani improbabile în timpurile noastre și incredibile din perspectiva pivniței noastre sărăcioase.

– Ce te face să crezi că Barney a fost influențat de cămile? am întrebat-o, nevrând ca fluxul dezvăluirilor să se întrerupă. Are cocoașă, sau buză de iepure, sau ce?

– O, nu, *nimic* de acest fel, a spus ea aproape lăudându-se, pe un ton încântat și hiperbolic. E un băiat foarte frumos, efectiv. Dar are *dispoziția* morocănoasă a cămilelor. Da, dispoziția morocănoasă și genele lor teribil de lungi, ne-a explicat Charity cu un râset limpede și lipsit de orice inhibiție, așa cum era totul la persoana ei. Ați remarcat cum l-am tot evitat pe dr. Rousselot deunăzi? Știți și voi cum arată, cu ochii triști, obrajii alungiți, a continuat ea trăgându-și fața în jos cu vârful degetelor. N-am îndrăznit nici să mă uit la el măcar, fiindcă sunt gravidă din nou, și am avut sentimentul *oribil* că ar fi de ajuns o singură privire fugară ca bebelușul să semene cu *el*.

– Ești gravidă? a exclamat Sally. Și tu? Când? Când urmează să nești?

– Nu înainte de martie. Ești gravidă și *tu*? Care-i sorocul la tine?

– Tot atunci!

Și cu asta s-au încheiat dezvăluirile despre bogăția, educația distinsă și romantismul care jalonau trecutul lui Charity Lang. Ea și Sally au făcut o pasiune una pentru cealaltă. Niciodată nu se mai pomeniseră două persoane mai încântate decât păreau ele acum. Nici dacă ar fi fost două gemene pe care viața le-ar fi despărțit din pruncie, iar acum s-ar fi regăsit grație vreunui semn din naștere sau după multe peripeții, tot n-ar fi putut să fie mai entuziasmate.

– Hai să ne luăm la *întrecere*! a propus Charity. Ținem un jurnal fiecare și comparăm *însemnările*. Tu ce obstetrician ai?

– N-am nici unul deocamdată. Al tău e bun?

Un hohot de râs răsunător, de parcă parturiția, la care Sally și eu ne gândeam cu atâta aprehensiune, încât uneori ne lua cu năduşeli reci, ar fi fost cel mai distractiv lucru de la de-a v-ați ascunselea încoace.

– Așa cred, a spus Charity. Nu-l cunosc prea bine, de fapt. Nu-l interesează decât *uterul* meu.

Sally părea un pic fâstâcită.

– Păi, sper să-i placă și uterul meu.

M-am ridicat de pe scaun, zicând:

– Pe mine, vă rog să mă scuzați. Cred că singurul lucru sănătos este să mă înroșesc ca o sfeclă fiartă și să ies din cameră.

Hi-hi, ha-ha. Subsolul s-a umplut de râsetele noastre și de bucuria că ne descoperiserăm o preocupare comună. Charity a notat numele doctorului, cu un scris mare pe un cartonaș (din care avea un pachet întreg în poșetă) de genul celor folosite în fișierele bibliotecilor. Apoi, cu un pocnet sec, a închis poșeta, păstrând-o în poală, de parcă s-ar fi pregătit să sară în picioare și să plece. Dar n-avea de gând să plece, deocamdată cel puțin. Pe un ton plângăcios, a exclamat:

– Poftim, ce-am putut să fac! Am venit aici ca să vă cunosc pe voi, dar tot ce-am reușit până acum a fost să vorbim despre *mine* și Sid. Vreau să aflu totul despre voi. Sunteți amândoi din California. Povestiți-mi și mie. Ce *făceați* voi acolo? Cum v-ați cunoscut?

Eu și Sally ne-am uitat unul la celălalt și am râs.

– Nu într-o expediție pe cămile.

– Ah, dar în Vestul Americii aveți lucruri la fel de plăcute. Spațiile acelea vaste, sub cerul liber, atâta libertate, posibilități diverse și un sentiment *juvenil*, o *prospețime*

a vieții. Ce mult mi-ar fi plăcut să cresc pe meleagurile de-acolo, în loc de atmosfera îmbâcsită din Cambridge!

– Dacă-mi permiți să-ți spun, cred că nu ești în toate mințile, i-am zis. Catedra de engleză de la Berkeley e Harvard get-beget și prea puțin altceva.

– Ar fi fost perfect dacă am fi avut bani, a adăugat Sally. Dar n-aveam, nici el, nici eu. N-avem, de fapt.

– Erați studenți amândoi? Cum v-ați *cunoscut*, până la urmă?

– La bibliotecă, a zis Sally. Eu lucram acolo cu jumătate de normă, distribuind cărțile solicitate în compartimentele de lectură pentru cei care urmau studii postuniversitare. L-am remarcat, fiindcă el era mereu nelipsit, iar în fiecare zi existau cam douăzeci de noi cărți pe care i le aduceam și alte vreo douăzeci din ajun, pe care le puneam la loc pe rafturi. Mi-am zis că un individ atât de sârguincios nu se putea să nu ajungă cineva, așa că l-am luat de bărbat.

Charity era foarte interesată, ca un savant uitându-se printr-un microscop la un mănunchi de parameci. Fascinanți, cu atâția cili și cu vacuolele pulsând neîncetat. Zâmbetul ei era irezistibil; *trebuia* să-i zâmbești și tu. Mi-a zis:

– Să înțeleg că tu n-ai avut nici un amestec în asta?!

– O victimă de bunăvoie, am spus. O tot vedeam pe fata asta superbă, cu ochi mari de grecoaică, umblând de colo colo cu fișele ei și, de rușine, citeam conștiincios la masa mea de lucru. Când a rupt în bucăți un preaviz pentru un termen de returnare depășit, am știut că ea era aleasa.

– Ai dreptate în privința ochilor, a spus Charity îndreptându-și atenția spre Sally. Ochii au fost primul lucru pe care l-am remarcat la tine, când te-am văzut la soții Rousselot. Chiar *ești* grecoaică?

– Mama mea era greoaică.

– Povestește-mi despre ea. Povestește-mi despre *ambele* voastre familii.

Am văzut-o pe Sally dintr-odată mai reticentă.

– Noi nu avem familii. Au murit toți.

– *Toți?!* Din ambele părți?

Cu un aer defensiv, pe canapea, Sally a ridicat scurt din umeri și și-a aruncat mâinile în sus, lăsându-le apoi să cadă în poală.

– Toate rudele apropiate. Mama era cântăreață. A murit când eu aveam doisprezece ani. M-au crescut unchiul și mătușa mea, americani amândoi. Acum, el a murit, iar ea e la azil.

– Of, Dumnezeule, a murmurat Charity, holbându-se de la Sally la mine și înapoi. Înseamnă că n-ați avut nici un ajutor de la *nimeni*. A trebuit să faceți totul singuri. Cum v-ați descurcat?

Dacă Sally începea să fie mai reticentă, eu începeam să mă enervez. Una e să te intereseze niște oameni, și alta să-ți bagi nasul în treburile lor. N-am suportat niciodată să mă disece cineva pe dinăuntru. Am fluturat din mână dezinvolt.

– Există tot soiul de modalități. Dai meditații pentru examene. Corectezi lucrări pentru profesori. Ajuți vreun doctor în filologie, trăind împărătește pe un salariu de șase mii de dolari, să-și facă manualele de curs. Predai

engleza pentru tâmpiți. Lucrezi la bibliotecă pentru două parale pe oră.

– Dar când mai învățați?

– Tot timpul! a pufnit Sally în râs.

– Făceai și tu la fel, munceai undeva și urmai o facultate?

– Nu, am răspuns eu. Ca o țărancă grecoaică proastă ce era, Sally s-a înhămat la jug. A renunțat la facultate, ca să avem din ce trăi. După ce se naște copilașul și-l înțărcăm, o să mă vezi cum o mân pe State Street, direct la biroul de Studii Universitare.

– Ei, nu am renunțat la mare lucru, a spus Sally. Mai aveam destul până să fi terminat facultatea. Oricum, eram la limbi clasice, or cine mai studiază limbi clasice în ziua de azi? Tot n-aș fi putut găsi o slujbă, chiar și dacă mi-aș fi luat licența. În mod evident, Larry era cel care conta.

Charity avea un cap fin și îngust care încuviința și se întorcea pe gâtul ei ca o floare pe o tulpină. Văzusem comparația asta în poezii; nu văzusem niciodată o persoană care s-o sugereze, și de aceea mi se părea fascinant. Zâmbetul ei venea și pleca. Îi vedeam parcă mintea năpustindu-se pe diverse lucruri și dându-le drumul.

– Analele simple și scurte ale celor săraci, am decretat eu prostește.

– Ei bine, *mie* mi se pare admirabil, a zis Charity. Nu e ca și cum ați fi trecut printr-o linie de montaj, asemenea unora dintre noi, unde să vi se fi fixat în șuruburi aripi laterale și *faruri*, ca la mașini. Voi ați făcut totul pe cont propriu.

Sally mi-a aruncat o privire rapidă, mândră și sfioasă totodată.

– Mă bucur că-l consideri admirabil, fiindcă asta e și opinia mea. La început, mă uluia, cum îl găseam acolo în compartimentul lui de lectură, zi de zi, seară de seară. Nu s-a întâmplat niciodată să vin, iar el să nu fie acolo. Am crezut inițial că e vreun tocilar. Pe urmă, am aflat...

– Sally, ce naiba, am zis, vrând s-o opresc.

Dar trebuia să-și facă numărul, să se laude, să se destăinuie, sau ce-o fi fost ceea ce încerca ea să facă. Avea nevoie de ceva pe partea noastră, ca o contrapondere pentru nunta aceea la Paris și plimbările pe cămile.

– Știi, părinții lui au murit într-un accident. Se îmbujorase la față, însă era pregătită să-i povestească acestei noi prietene totul, ca o adolescentă la un ceai amorțit. Asta a fost când tu aveai câți ani? a spus ea, aruncându-mi o privire înainte de a-și pleca iarăși ochii. Douăzeci? Douăzeci și unu? Oricum, când era student în New Mexico.

Când Charity nu devenea toată un zâmbet, fața ei rămânea marcată de o însuflețire intensă. Fără stilul ei expansiv uzual, fără vreo emfază teatrală, m-a întrebat:

– Și tu ce-ai făcut?

– Ce să fac? Am scos friptura din cuptor și am închis focul. Mi-am plâns amarul și i-am îngropat. Am vândut casa, mobila, totul, în afară de mașină, și m-am mutat la cămin. M-am dus înapoi, în vacanța dintre semestre, și am luat examenele de la care lipsisem. Când am absolvit facultatea, am plecat direct la Berkeley ca să-mi continui studiile universitare, fiindcă școala mi se părea locul cel mai sigur pentru mine.

– Moştenirea a presupus şi nişte bani de care să te poţi folosi?

– Moştenirea? Mda, n-a fost mare lucru. Am scos cam cinci mii de dolari din bunurile care mi-au revenit. I-am depus la bancă, şi banca a dat faliment.

– Ce ghinion păcătos, a spus Charity. Dar cum s-a întâmplat, călătoreau undeva? A fost un accident de maşină?

Probabil că aveam şi o anumită doză de bravadă, fiindcă altminteri aş fi refuzat să-i răspund la întrebări. Dar am decis că, dacă Charity Lang dorea să afle totul despre noi, atunci foarte bine, să audă cu urechile ei. Să descopere singură cât de diferite erau vieţile noastre, în comparaţie cu viaţa ei.

– Aveam un chiriaş în Albuquerque, un amic de-al tatei din timpul războiului mondial. Omul venea şi pleca, stătea la noi câteva săptămâni şi pe urmă dispărea mai multe luni. Avea un biplan Standard mai vechi, legat cu sârmă tare de oţel ca să nu se dezmembreze, şi zbura cu el cu capul în jos în jurul hipodromurilor din ţinut când erau curse, sau la spectacole aviatice, cu diverşi acrobaţi pe aripile avionului şi paraşutişti. Un pilot saltimbanc. Îmi dădea să port la şcoală bocancii lui de ofiţer britanic, iar când treburile curgeau mai domol ne lua cu avionul, pe mine şi pe iubita mea. Nimeni nu era mai grozav decât mine în liceu. Ei, tocmai acest amic al meu m-a lăsat până la urmă orfan. I-a luat pe părinţii mei într-un zbor de agrement în ziua când îşi aniversau nunta şi s-a izbit cu ei de versantul munţilor Sandia. Eu eram acasă, unde îmi făceam temele şi păzeam friptura aniversară.

În lumina slabă, Charity ședea nemișcată, cu mâinile pe poșeta din poală. Și-a aplecat capul pe-o parte, a surâs în colțul gurii, pregătindu-se parcă să spună ceva împăciuitor sau amuzant. Dar tot ce-a spus, și încă fără excesiva emfază a conversației ei uzuale, a fost:

– E cumplit. Amândoi deodată. Îi iubeai foarte mult? Cu ce se ocupa tatăl tău?

– Avea un atelier de reparații auto, am spus.

Gata cu trecutul familiei. Gata și cu conversațiile animate din acea după-amiază. Îi strivisem, se părea, orice curiozitate din minte. Peste câteva minute își întorcea ceasul spre lumină, strigând că trebuia să plece – precis, Barney o fi *devorat-o* deja pe dădacă, sau l-o fi sugrumat pe Nicky. Dar mai întâi, nu puteam să venim la cină vineri seara? Voiau să ne cunoască *bine*, cât mai repede cu putință. Nu voiau să mai fie privați de prezența noastră nici un *minut* mai mult decât trebuia. Și ce noroc, nu-i așa, ca Jesperson ăla Cum-Îl-Chema să plece la Washington ca să lucreze pentru Harold Ickes, iar noi să fim selectați în locul lui! Era un tip atât de retrograd. Puteam să ajungem vineri la ei? Urmau să mai fie doar două sau trei perechi, universitari tineri pe care-i cunoșteam probabil deja, și mama ei, care venise în vizită de la Cambridge. „*Vă rog* eu, faceți tot posibilul și veniți!"

Mi-a trecut prin minte, or, dacă mie mi-a trecut prin minte, deja îi trecuse prin minte și lui Sally, că noi aveam de fapt un calendar umilitor de gol. Un schimb rapid de priviri a pecetluit constatarea că mândria ne era la fel de modestă ca programul social. Rămânea pe vineri, așadar.

Am condus-o pe Charity din subsol la parter, pe cele trei trepte până afară și apoi pe lângă casă, până la locul unde mașina ei era parcată pe stradă. Nu era o mașină elegantă – un Chevrolet break, având cam aceeași vechime și stare ca Fordul nostru – și i-ar fi prins bine o spălare. Pe bancheta din spate erau niște haine înfășurate ca un balot, pregătite probabil pentru a fi duse la spălătorie.

–Simt c-o să fim prietene la cataramă! a spus Charity în timp ce o îmbrățișa pe Sally, după care mi-a strâns mâna puternic, s-a instalat pe scaunul șoferului și ne-a iradiat cu surâsul ei. *Să-ncepi să scrii în jurnal!* i-a strigat ea lui Sally.

După indiscreția cu care fuseserăm supuși examinării, Sally, cu ochii ei catifelați, ea, cea din plămada Demetrei făcută, nu vădea nici o urmă de nemulțumire, spre deosebire de mine. Pe ea nu o deranjase curiozitatea lui Charity. Ea o îmbiase să ne descoasă așa. Ea ne vărsase ca într-o libație pe altarul acelei zeițe.

Am rămas fluturând din mână, în timp ce Charity se îndepărta la volanul mașinii spre domul Capitolului, care se vedea deasupra copacilor. În regulă. Am recunoscut: da, o femeie fermecătoare, o femeie pe care nu puteam să n-o simpatizăm de la bun început. Charity a crescut pulsul și a ridicat moralul tuturor, a făcut din Madison un alt fel de oraș, a adus viață, speranțe și euforie în anul pe care noi ne pregătiserăm să-l îndurăm cu stoicism. Ultima noastră impresie pe care ne-a lăsat-o când a virat la colțul străzii a fost zâmbetul acela, aruncat în urma ei ca un braț de flori.

4

Vineri seara, jenant de punctuali, înaintam cu mașina pe Van Hise Street, pe sub ulmii înalți. Cerul înspre asfințit era roșu, și lumina rămasă părea suficientă ca să putem citi numerele vopsite pe bordura trotuarului. Lăsând în urma noastră o distanță cam cât lungimea unei mașini, am oprit și am analizat casa.

În ochii mei deprinși cu pozițiile ierarhice, arăta ca o casă ocupată pe termen lung – în față, o peluză mare cu arțari, frunzele negreblate formând un strat gros pe iarbă și în rigolă, ferestre care se perindau la rând ca un tren în noapte. Deasupra ușii, o lampă arăta două trepte de cărămidă, o alee pavată cu dale de piatră și, pe margini, frunzișul greu al unui gard viu din tufe de liliac de-a lungul drumului de acces cu mașina.

– Este o casă în stilul lui Charity, a decretat Sally. Genul de construcție amplă și nonșalantă. Fără părți laterale.

– Multe chestii frontale.

– Nu e o casă care să te intimideze. Fără cerbi metalici statuari. Fără anunțuri „Nu călcați pe iarbă"

– Te așteptai să vezi și de-astea?

– Nu știam la ce să mă aștept. Și-a strâns umerii spre urechi, pe sub chimonoul chinezesc cu un dragon brodat în fir auriu care reprezenta aproape singura reclivă rămasă din cariera de operă a mamei sale, și a râs un pic, spunând: Mi-a plăcut de ea atât de mult, încât nu pot să nu mă întreb cum o fi *el*, de fapt.

– Ți-am zis. Ca un agent de securitate prietenos.

– Nu pot să mi-o imaginez măritată cu un agent de securitate. Despre ce o să vorbesc cu el? Ce-l interesează?

– *Faerie Queene* de Spenser? am sugerat eu. *Marginalia* de Gabriel Harvey?

Nu gusta gluma. De fapt, era de-a dreptul fâstâcită. Zgâindu-se ca un spărgător la casa luminată, a spus:

– Mama ei, la fel. Știai că mama ei s-a numărat printre fondatorii de la Shady Hill School?

– Ce mai e și această Shady Hill School?

– O, știi foarte bine!

– Ba nu.

– Toată lumea a auzit de Shady Hill School.

– Nu și eu.

– Bun, e cazul să afli.

Am așteptat, dar nu m-a edificat. După un minut a zis:

– Charity mi-a povestit despre mama ei. Pare o persoană formidabilă. Se așteaptă probabil să conversez cu ea în franceză.

– Conversează în greacă. Umilește-o. Cine se crede ea că e, mă rog?

– Nu știu de ce n-am întrebat cu ce o să se îmbrace lumea, a spus Sally iritată. Dacă sunt toate cu rochie lungă, iar eu o să ies de sub chimonou în ținuta mea

cu fustă scurtă, pe care o port de doi ani?! Chimonoul e prea fantezist, și rochița nu-i suficient de șic.

– Știi, nu mergem la reședința unchiului ei, ambasadorul. Dacă nu suntem prezentabili, n-au decât să ne trimită acasă.

Dar când am vrut să deschid portiera, a scos un țipăt pițigăiat:

– Nu! Nu trebuie să fim noi primii. Dar nici nu trebuie să stăm aici, când vor veni ceilalți. Dă un tur cu mașina pe cealaltă stradă.

Și așa am făcut un tur cu mașina pe cealaltă stradă, încet de tot, iar când am ajuns înapoi, din două automobile coborau oameni. Pasagerii s-au adunat sub lampa cu arc, unde păpăludele vuiau după insecte și un miros de frunze putrezite se ridica de pe sol în aerul cu iz de octombrie friguros, acel indescriptibil miros de toamnă – când vine vremea fotbalului și a noului an școlar – care este același aproape pretutindeni în America.

Îi cunoșteam pe cei trei bărbați: Dave Stone, din Texas via Harvard, care semăna cu Ronald Colman, vorbea molcom și-mi făcuse deja impresia că se număra printre tinerii universitari cu care mă puteam împrieteni; apoi, Ed Abbot, alt tip prietenos, în concediu de la Universitatea din Georgia, pe perioada cât își termina studiile aici; și Marvin Ehrlich, din contingentul celor care umblau îmbrăcați în pantaloni cu șlițul prea lung și cracii prea scurți, iar deasupra cu un sacou din tweed lăbărțat. Ținuse să mă informeze deunăzi, în timp ce-și umplea pipa și împrăștia fire de tutun pe biroul meu, că el studiase cu Chauncey B. Tinker (Tink) la Yale, iar apoi mersese la Princeton ca să se specializeze în greacă

sub îndrumarea lui Paul Elmer More. De asemenea, mă luase la întrebări, vrând să afle cum se făcea că aveam un asemenea post – pe cine cunoșteam dintre profesorii de la facultate, cine mă recrutase –, cu alte cuvinte, în ce măsură trebuia să fie atent la mine în competiția pentru a urca în ierarhie. Reacționasem la prezența lui de parcă ar fi fost o ciumăfaie, așa că nu am fost prea încântat să-l văd acum acolo.

Nu o cunoșteam pe nici una dintre neveste, deși Sally le știa, iar ele spuneau că ne întâlniseră acasă la soții Rousselot. Lib Stone era o frumusețe din Texas, mereu cu gura până la urechi; Alice Abbot, o fată pistruiată din Tennessee, cu gene albe. Wanda Ehrlich ieșea în evidență mai ales prin formele ei, rotunjite proeminent pe sub hainele atât de strâmte, că i se bulbucaseră ochii în cap.

Soții Stone și Abbot ne-au strâns mâinile cu mare cordialitate. Ehrlich și-a pus deoparte afurisenia lui de pipă și a catadicsit să ne bage în seamă ridicând capul din scurt. Nevasta lui (eu reconstitui toate astea după mulți ani, și fără cruțare) ne-a onorat cu un zâmbet care mi s-a părut bizar de plat pe o față atât de dolofană. M-a frapat atunci, mă frapează și acum, cât de evidentă poate fi o antipatie reciprocă instantanee. Sau era doar reacția mea la indiferența lor? Nu păreau să mă prețuiască, așa că ducă-se naibii amândoi.

Bine măcar că Sally s-a putut liniști. Nu erau rochii lungi și nici vreun mantou sau șal care să se fi ridicat câtuși de puțin la splendoarea chimonoului ei cu dragon.

Ed Abbot era poznaș și plin de chef. Înaintând pe alee, a băgat spaima în păpălude cu un răcnet războinic și a speriat un cotoi care a țâșnit îngrozit dintr-un

ascunziș. Din două salturi, s-a făcut nevăzut sub tufele de liliac, mânat fioros din spate cu un: „Zât, motane, că te prind!" Din Wanda Ehrlich a ieșit un râset ca un sughiț, inadvertent și incredul.

– Ed, te-ai țicnit, i-a zis nevastă-sa. O să scoli tot cartierul.

Râzând, zâmbind sau afișând un aer superior, fiecare după cum îi era felul, ne-am adunat ciorchine sub lampă. Fiind cel mai aproape de zid, am apăsat pe butonul soneriei.

Nimic nu poate mai bine decât o sonerie să precipite energia latentă într-o formă de agitație cinetică. Când stai afară la o ușă și apeși pe buton, ceva trebuie să se întâmple. Cineva trebuie să reacționeze; ceea ce este înăuntru trebuie să fie dezvăluit. Întrebările vor primi răspunsuri, incertitudinile sau misterele se vor risipi. O situație va începe să se desfășoare, trecând prin complicații necunoscute spre un deznodământ imprevizibil. Răspunsul la chemările tale se poate manifesta prin graba cu care cineva aleargă înlăcrimat să te întâmpine, sau printr-o privire bănuitoare prin ușa abia întredeschisă, ori printr-un glonț stăpungând lemnul tare, totul e posibil. Orice apăsare pe orice buton de sonerie mustește de posibilități dramatice, asemenea acelei scene din Cehov când, exact în momentul în care singurul copil al unui medic de zemstvă moare de difterie, iar soția medicului cade în genunchi lângă pat și medicul, mirosind a carbol, pășește clătinându-se în spate, soneria zbârnâie violent în vestibul.

Presupun că această sonerie a zbârnâit în vestibul. Dar nici un medic năucit și disperat nu a venit să vadă

cine era la ușă. Această ușă a fost deschisă larg, expunând interiorul luminat sclipitor, iar în pragul ușii stăteau – cine? Tezeu și Ariadna? Troilus și Cresida? Ruslan și Ludmila?

Oh, Doamne. Agent de securitate, așa am zis? Am pomenit și de Spenser cu *Faerie Queen*?

Unul lângă altul, gătiți pentru petrecere, strigând „Bine-ați venit!" și eclipsând cu zâmbetele lor intrarea difuz luminată, cei doi întruchipau o antiteză totală a prototipului universitarului tern, a crizei economice și a traiului sărăcăcios de care avuseserăm parte de când ne știam pe lume. Pentru ochii noștri uluiți, ei erau cel mai splendid cuplu din câte existaseră vreodată sub soare.

În privința lui Charity eram oarecum pregătit – capul îngust și fin, părul pieptănat strâns spre spate, fața însuflețită, salutările care izbuteau să fie impresionant de personale, deși le adresa în mod egal fiecăruia dintre noi opt. Era îmbrăcată cu o bluză albă cu fronseuri și o fustă lungă confecționată, s-ar fi zis, dintr-o cuvertură de pat cu motiv indian sau o față de masă având o gaură decupată în centru. Nu se vedea deocamdată că era însărcinată. Prin februarie avea să arate probabil ca un remorcher de pe Mississippi ce împinge în amonte o barjă, însă pe atunci, stând în pragul ușii deschise, întâmpinându-ne veselă, părea pur și simplu înaltă, frumoasă, exotică și exuberantă.

Sidney Lang, în schimb, îți umplea privirea. Purta o cămașă brodată care, m-am gândit eu, putea fi grecească, albaneză sau iugoslavă, dar putea la fel de bine să fi provenit din Mexic, Guatemala, nordul Africii sau vreo cultură tribală din Caucaz. Însă vestimentația

era cel mai mărunt aspect al transformării lui. Ceva îl amplificase și-l modificase. Dacă asta s-ar fi întâmplat în anii din urmă, mi-ar fi venit în minte imaginea cu Clark Nu-Mai-Știu-Cum azvârlindu-și ochelarii și costumul de haine ca să reapară în ipostaza de Superman.

Acest asistent de la catedra de engleză, în cămașa lui din Balcani sau de unde-o fi fost, care stătea acum lângă frumoasa lui soție și strivea în palmă mâinile musafirilor, părea croit de Michelangelo din marmură de Carrara, un uriaș plăsmuit din piatră. La universitate, în costumul lui cenușiu, mi păruse cel mult de talie mijlocie, poate din cauză că obișnuia să stea adus de spate, mereu atent la fiecare cuvânt al interlocutorului, ori poate fiindcă părul blond, tuns îngrijit, îi dădea o alură cumva ineficientă. În ziua precedentă, pe când mergea cu mine la un curs, aproape că alergase ca să nu rămână în urmă, înclinând capul pentru a auzi vorbele înțelepte care-mi cădeau de pe buze, iar eu mă simțisem deopotrivă flatat și superior. Acum, poruncindu-mi să intru în casa lui, tunând de plăcere că venisem, cerându-ne imperativ hainele ca să le pună în vestibul, mă trimitea cu gândul la un djinn. Pășea printre coroanele arborilor și era mai înalt decât arborii.

Mâinile noastre, oferite câte două concomitent fiindcă așa ne erau cerute, au trecut pe rând de la Charity la Sid.

– O, Sally Morgan, ești absolut *adorabilă*! a exclamat Charity, pasând-o pe Sally mai departe. Parcă ai descins dintr-un pergament de pe vremea dinastiei Ming! Iar Wandei Ehrlich, care venea la rând: Wanda! Ce *mult* mă bucur să te văd! Intră, *intră*, te rog!

Am văzut cum Wanda a sesizat diferența dintre primirea făcută lui Sally și primirea făcută ei. Am văzut cum Sid a prins mâinile lui Sally cu atâta înflăcărare, încât impactul a mutat-o din loc. Brațele lui erau masive, acoperite cu firișoare dese de păr blond. Fire de păr auriu răsăreau și de sub gulerul deschis al cămășii lui brodate. Ochii lui, acum fără ochelarii cu rame metalice, erau frapant de albaștri, iar dinții, profilați pe fundalul feței pătrate, erau la fel de albi ca dinții lui Charity. Nu era doar cel mai voinic profesor de engleză pe care l-am văzut vreodată, ci și cel mai șarmant. Cu toate atuurile etalate din plin, putea cuceri pe oricine. Indiferent de dispoziția sufletească, chipul lui vădea o expresie plăcută, iar toată persoana lui manifesta un fel de curtoazie entuziastă de modă veche care a fascinat-o pe Sally. Sid i-a ridicat brațele sus și a rotit-o într-o piruetă pe sub ele ca într-o elegantă figură de cadril.

– Absolut adorabilă, da, este corect, a zis el. O, dar cât de frumoasă, cât de frumoasă! Mi-a povestit mie Charity, însă cuvintele au fost ingrate în cazul tău.

Sally a început să-și desfacă fundele chimonoului, dar Sid a oprit-o.

– Nu, rămâi îmbrăcată așa. Vreau să te admire și mătușa Emily.

Și, lăsându-ne pe noi ceilalți să ne descurcăm cum puteam, a cuprins-o pe Sally cu brațul de după umeri și a propulsat-o spre living. În timp ce era târâtă ca o prizonieră într-o pivniță, Sally mi-a aruncat o privire: uimire, amuzament, o șfichiuitură ironică pentru talentul meu de portretist.

În living i-am fost prezentați mătușii Emily, mama lui Charity. Chiar și Charity îi spunea „mătușa Emily" Era o doamnă cu ochi căprui sfredelitori și un zâmbet aspru de profesoară care văzuse tot felul de obrăznicii, dar încă iubește copiii, sau se jură că-i iubește.

– Ah, a zis ea când a venit rândul meu. Dumneata ești omul cu talent literar. Și o nevastă atât de frumoasă. Charity și Sid mi-au povestit cât de mult a avut de câștigat catedra de engleză prin contribuția dumitale.

– Contribuția mea?! Dar noi abia am sosit.

– Este limpede că ai făcut o impresie excelentă. Sper să putem sta de vorbă, deși, după felul cum demarează acest bal costumat, s-ar putea să nu te mai văd mai târziu.

Mi-a plăcut de ea. (M-a măgulit.)

– Sunt la dispoziția dumneavoastră, i-am spus. Nu va fi nevoie decât să-mi dați un semnal seducător cu evantaiul.

– Va trebui să-mi iau un evantai și să stau la pândă. Am auzit că ești un scriitor care promite mult.

Cine ar fi putut rezista? Serata se așternea în fața noastră, mai promițătoare chiar decât persoana mea. Simpla perspectivă a unei mese copioase putea să mă înveselească în acele zile, iar aici existau mult mai multe tentații – lumină, strălucire, taclale, surâsuri, oameni îmbrăcați frumos, prieteni, audiență. O tânără care a traversat covorul gros aducând un platou cu gustări s-a dovedit a fi o studentă de-a mea din anul întâi. Îmi plăcea ideea că mă vedea în acel decor. Cărți pretutindeni. Tablouri pe pereți, care nu erau reproduceri după Van Gogh sau Gauguin, ci picturi originale, în ulei, de

Grant Wood și John Steuart Curry[1]. Le-am interpretat drept o mărturie a entuziasmului cu care acești Lang din Noua Anglie se adaptaseră la viața din Vestul Mijlociu, renunțând (presupuneam eu) la peisajele marine ale lui Winslow Homer pentru scenele rurale.

Și nu doar atât. Să nu uităm, asta era în 1937, la doar patru ani după abolirea prohibiției și în plină criză economică, un fel de epocă legendară pentru tinerii din ziua de azi. Nu mai demult de luna trecută, nepotul nostru din La Jolla, sucind butoanele radioului său stereo de cinci sute de dolari, în căutarea unui post la care să asculte Eagles sau James Taylor, mi-a întrerupt niște aduceri aminte spunând: „Auzi, tata-mare, mai povestește-mi o dată cum era pe vremea când tu și mama-mare economiseați o săptămână întreagă pentru două cornete cu înghețată de cinci cenți" Ironia lui din 1972 nu e departe de realitatea noastră din 1937, numai că pentru el nu va fi niciodată altceva decât o poantă bună. Înghețata la cornet de cinci cenți îl face să pufnească disprețuitor. Orice înghețată la cornet respectabilă costă șaizeci sau optzeci de cenți, iar un cornet triplu e un dolar și douăzeci și cinci de cenți. Și să economisești, ce-o mai fi și asta?

Ceea ce era adevărat în privința înghețatei era triplu adevărat în privința băuturilor. Indiferent ce alte efecte o fi avut, prohibiția cu siguranță ne-a inhibat deprinderea de a bea. Înainte de 1933, la petrecerile noastre

[1] Grant DeVolson Wood (1891–1942) și John Steuart Curry (1897–1946), pictori americani, doi dintre principalii exponenți ai regionalismului artistic specific Vestului Mijlociu

studențești din Albuquerque se bea vin făcut în casă sau un surogat de bere pe bază de drojdie, uneori cu un deget de alcool etilic sau eter, dacă întâmplarea făcea să avem printre noi vreun student la medicină. Personalul didactic, dacă reușea să adune provizii de băutură ori să le procure de pe piața neagră, nu le împărțea cu studenții. La Berkeley, după abrogarea legii prohibiției, petrecerile la facultate au înflorit într-adevăr, cu damigene de vin dulce produs la repezeală și „învechit" în camionul care-l aducea de la Cucamonga. La absolvirea facultății, studenții petreceau bând *grappa* – coniac brut din California – sau punci. Punciul îl preparam într-un castron după metode experimentale, folosind sucuri de fructe, sifon și orice băuturi tari se întâmpla să avem la îndemână – gin, rom, alcool etilic, *grappa* sau toate patru la un loc. Amestecam bine aceste ingrediente și le coloram în roz cu niște sirop de rodii sintetic numit Yum.

Miam-miam.

Acum, aici, în capătul încăperii, dincolo de mătușa Emily, se afla o masă încărcată cu Haig & Haig, Sunnybrook Farm, Duff Gordon, Cinzano dulce și sec, Dubonnet *rouge et blonde*, gin olandez, Bacardi. Vreun magazin de băuturi din Madison (eu nu fusesem încă în nici unul) fusese jefuit pentru a umple acea masă, deși s-a dovedit că soții Lang, de fapt, beau doar un pic de Dubonnet, iar mătușa Emily nu bea absolut deloc.

Ed Abbot, apărut lângă mine ca să inspecteze acele comori, era atât de tulburat, încât vizibil i se înmuiaseră genunchii. Și-a pus mâna pe frunte și, ținându-se așa de cap, s-a aplecat să citească etichetele. Mișca din buze.

– Vai de mine, făcea el. Aoleu. Și apoi, mai în forță: Când începe ofranda? Aveți nevoie cu toții de o victimă? *Vă rog!*

Sid s-a postat în spatele mesei și a cerut comenzile. Domnii au dat întâietate doamnelor. Dintre doamne, prima a vorbit Wanda Ehrlich, pe un ton sec:

– Eu vreau un Manhattan.

Pe-atunci, era la modă shakerul argintiu pentru cocktail. Aflaserăm toți cum să-l folosim din filmele cu Robert Montgomery. Sid a apucat shakerul, a deșurubat capacul și a umplut vasul cu gheață. Mâna lui s-a mișcat peste sticlele înghesuite pe masă și a selectat un Cinzano dulce, a continuat să planeze și a coborât pe o sticlă de Haig & Haig Pinch. Însă eu și Ed am strigat la unison, iar mâna lui s-a oprit.

– Care-i problema? Whisky și vermut dulce? Și bitter? Dumnezeule, *eu* nu știu, am fost crescut cu blândețe. Cedez locul celor mai pricepuți decât mine. Poftim, să vină unul din voi să prepare băuturile.

Și așa Ed Abbot a devenit barman, luându-mi-o înainte cu o fracțiune de secundă, iar noi ceilalți am intrat în rolul de oaspeți la petrecere.

Am auzit de cazuri când viața unor oameni s-a schimbat printr-un eveniment dramatic sau traumatic – un deces, un divorț, un bilet de loterie câștigător, un examen picat. Dar n-am auzit ca viața cuiva, în afară de a noastră, să se fi schimbat în urma unei petreceri.

Am nimerit stingheri la Madison, ca niște orfani din Vest, iar soții Lang ne-au adoptat în tribul lor numeros, bogat, puternic și ocrotitor. Am intrat rătăciți în

universul lor newtonian ordonat, un cuplu de asteroizi, iar ei ne-au capturat cu atracția lor gravitațională, transformându-ne în sateliți și fixându-ne pe orbită în jurul lor.

În dezordine tânjești mai presus de toate după ordine, în dezrădăcinare aspiri la rădăcini. Căutând o cale de a ieși din dezastru, prin lecturi consecvente în biblioteca din Berkeley, dădusem peste Henry Adams. „Haosul", îmi spusese el, „este legea naturii; ordinea este visul omului." Nimeni nu-mi definise viața cu o asemenea precizie, iar când i-am citit lui Sally pasajul, l-a perceput la fel ca mine. Din cauza profesiei incerte a mamei sale, coroborată cu divorțul timpuriu și moartea prematură, Sally fusese întâi târâtă de colo colo și încredințată spre creștere unor străini, pentru ca ulterior să fie plasată în grija unor rude copleșite de probleme. Eu îmi pierdusem liniștea sufletească, ea n-o avusese niciodată. Amândoi eram deosebit de susceptibili la prietenie. Când soții Lang și-au deschis casa și inimile pentru noi, ne-am furișat recunoscători înăuntru.

Ne-am furișat? Ne-am năpustit. Venind dintr-o lume a frugalității și a speranțelor umile, am simțit prietenia lor așa cum simt niște pribegi înghețați de frig o cameră uscată și un foc în sobă. Am dat *buzna* înăuntru, frecându-ne palmele de satisfacție, și nu am mai fost niciodată aceiași după aceea. Ne-am îmbunătățit părerea despre noi înșine, ne-am îmbunătățit părerea despre lume.

În detaliile propriu-zise, petrecerea aceea nu a fost cu mult diferită de alte sute de serate de care ne-am bucurat de atunci. Am băut, din belșug și cu lipsa de prevedere

născută din inexperiență. Am mâncat, dar în fine, cine își mai amintește ce? Pui Kiev, saltimbocca, escalop de vițel sau ce altceva o fi fost acolo, totul însă fiind expresia unui bucătării civilizate, cu mult mai presus de hrana noastră uzuală, așa cum este mana cerească în comparație cu un cartof copt. Masa frumos aranjată făcea parte din ambianță – cu flori, vin în pahare fragile, tacâmuri de argint a căror greutate, atunci când le țineai în mână, oferea o satisfacție deosebită. Însă inima întregii petreceri o reprezentau cei doi amfitrioni, care, din câte se părea, pregătiseră evenimentul doar ca să-și arate entuziasmul pentru mine și Sally.

Au așezat-o pe Sally în dreapta lui Sid, făcând-o beneficiara întregii lui atenții galante. Peste conversațiile din jur, l-am auzit povestindu-i o întâmplare romantică din luna lor de miere, când la Delfi un tip pe care-l cunoscuseră pe vasul cu care traversaseră spre Itea a căzut de pe o stâncă și au trebuit să caute trei zile până să-i găsească trupul neînsuflețit. Sally era un pic ametită. Un zâmbet îi anina de buze, iar ochii îi erau fixați pe fața lui, pândind indicii care s-o uimească, s-o îngrijoreze sau s-o facă să râdă. Cât despre mine, eu eram regele castelului între Charity și mama ei. Mă descoseau amândouă despre sute de subiecte legate de California, de la Yosemite la refugiații din ceea ce a fost Dust Bowl în anii '30, și nu doar ele, ci și alții din preajmă, Alice și Lib în mod special îmi sorbeau răspunsurile, de parcă aș fi cuvântat din peștera sacră. Cât de frumos este să fii cel ales, cât de măgulitor e să te scruteze așa niște ochi strălucitori în timp ce tu desparți lumina de întuneric!

După cină am trecut în living pentru cafea și coniac. În timp ce studenta mea plină de admirație servea cafeaua și Sid trecea pe la fiecare cu tava lui de păhărele și sticla de coniac VSOP, Charity a pus o placă la patefon.

–*Acum!* a strigat ea trântindu-se pe o canapea. Acum, o să stăm cu toții câteva minute ca să ne facem digestia și să *ascultăm*!

Dar Marvin Ehrlich venise de la masă cu o dispută despre Războiul Civil din Spania pe care o avea cu Ed, un adept al neutralității în Europa. Iar eu găsisem un loc pe o sofa lângă mama lui Charity și consideram că era de datoria mea ca gentleman să stau la taifas cu ea. În timp ce mă rezemam de spetează, după ce pusesem ceașca mătușii Emily pe măsuța de cafea, l-am auzit pe Marvin spunând:

– ... preferi să mergi cu fasciștii? Trebuie să optezi pentru o direcție sau alta. Vrei să ții cu Franco, Mussolini și Hitler? Ce e rău în a fi de partea maselor?

– De partea maselor? a răbufnit Ed. Care mase? Americanii n-au nimic de-a face cu masele. Masele sunt o noțiune europeană, sunt ca brânza care nu se exportă.

– Zău? Și cum rămâne atunci cu masele din clasa de mijloc?

Huiduieli de la Ed.

Cu mătușa Emily, în timp ce acordurile de clarinet și coarde umpleau camera, făceam ceea ce nădăjduiam eu că se numește conversație de salon.

– De ce muzica lui Mozart ni se pare sunetul fericirii înseși? Să fie oare doar tempoul, sau mai există și altceva? Cum poți face ca din sunetele muzicii să se degaje o asemenea bucurie sufletească?

– *Șșșșșșșșșttttttt*, a șuierat Charity, atât spre Marvin Ehrlich, cât și spre mine.

Instantaneu ne-am potolit amândoi, întorcându-ne la digestie și la muzică, iar ea ne-a uns sentimentele jignite cu balsamul celui mai iertător surâs cu putință.

Nu știu cum mai sunt acum departamentele de engleză din universități, căci am plecat din cercul lor cu ani în urmă. Însă știu ce impresie creau îndeobște. Păreau excepționale. Le puteai asemui cu niște lamaserii senine și elevate, unde aleșii se bucurau de confort și har. Acolo, la mare altitudine, cărturari învățați și inofensivi, ca Diacul din Oxford descris de Chaucer, se mișcau printre cărți și idei, mâncau și beau bine, dormeau lin și vara aveau trei luni de vacanță în timpul cărora nu trebuiau decât să-și cultive înclinațiile și „domeniile" Eliberați de grijile zilei de mâine printr-un post definitiv, printr-un salariu asigurat, prin dorințe modeste, printr-o competență moștenită, sau prin toate patru laolaltă, pe ei nu-i atingeau încăierările și gâlcevile care se desfășurau dincolo de ziduri ori jos, în labirinturile meschine unde noi, aspiranții, trudeam și speram.

Noi, ceilalți, știam că această plăsmuire era doar parțial adevărată. Unii dintre superiorii noștri erau într-adevăr dascăli inteligenți, cultivați și dezinteresați, dar alții erau înfumurați și pompoși, iar alții niște incompetenți, unii niște suflete timide fugind de luptele pentru avansare, alții niște oportuniști, iar alții, la fel de înverșunați și invidioși cum eram și unii dintre noi când simțeam că nu eram apreciați cum se cuvenea. Oricum, ei erau acolo, sus în razele soarelui de deasupra fumului,

o elită în sacouri de tweed cu petice de piele pe coate, pe care am fi putut s-o îmbunătățim odată ce intram în rândurile ei, dar pe care niciodată nu o contestam. În special în timpul crizei economice, când eram cu toții ca niște broaște ce râvnesc la frunza de nufăr de pe apă.

La început, când abia sosisem la Madison, profesorul Rousselot, care era foarte admirat de tinerii universitari pentru casa lui elegantă din piatră, batistele lui albe ca zăpada, felul cum se pricepea să taie din friptura de porc sau curcan niște felii subțiri ca o lamă de ras, vorbele de duh și aforismele lui, citatele lui potrivite în fiecare ocazie și sejururile de vară în sala de lectură de la British Museum, mi-a dat un indiciu despre cum stăteau lucrurile. Discutam despre un asistent, coleg de-al meu, care avea soția bolnavă.

– Bietul domn Hagler, a spus profesorul Rousselot. Nu are decât salariul lui.

Ah, da, domnule profesor Rousselot. Mulți dintre noi înțeleg. Și bietul domn Morgan are doar salariul lui, iar în plus mai vine și de pe coclauri îndepărtate. Soarta bietului domn Hagler și a bietului domn Morgan e împărtășită și de alții. Bietul domn Ehrlich, bunăoară. Are doar salariul lui și vine din Brooklyn, lucru pe care-l urăște. Face mari eforturi – cu mult mai mari decât bietul domn Morgan, care este un pic arogant în barbarismul lui. Bietul domn Ehrlich se căznește să profite de ceea ce a învățat de la Tink și Paul Elmer More. Fumează amestecul de tutun potrivit pentru pipa lui Dunhill, lucrează la imaginea lui publică, poartă pantaloni de casa și sacouri de tweed la modă, poate să recomande exact soiurile potrivite de vin de Xeres cu

aromă de nuci. Dar se dă de gol adesea, ca agentul rus care mânca dulceață cu lingura.

Poate că nici unul dintre noi nu va ajunge în râvnitul club profesoral, însă bietul domn Ehrlich este chiar mai dezavantajat decât bietul domn Morgan, căci domnul Morgan, deși un pic arogant, urmărește doar să urce în ierarhie, pe când domnul Ehrlich este pornit să dărâme demo-plutocrația ale cărei ifose le imită. Te îmbrobodește cu aerele lui de absolvent la Yale-Princeton, dar exact în același timp încearcă să te coopeteze în Liga Tineretului Comunist. Așa cum îl vede domnul Morgan, pare să atârne undeva la jumătatea drumului între British Museum și Piața Roșie, paralizat de dilema alegerii.

Zăbovesc un minut asupra lui Marvin Ehrlich, nu pentru că el contează pentru mine, sau ar fi contat vreodată, ci fiindcă în acea seară, prin eșecul tentativei sale de a personifica o variantă *junior* a ceea ce toți jinduiam să fim, mi-a întărit sentimentul de euforie provocat de faptul că eram bine primit și acceptat. Se prea poate ca toți să fi fost antisemiți cumva rezidual și disimulat, deși eu nu cred asta. În opinia mea, simțeam cu toții, pur și simplu, că soții Ehrlich nu-și permiteau să facă parte din societatea noastră.

Ranchiunos, Marvin a continuat să se simtă jignit de felul cum îi închisese gura Charity. Iar când, după ce muzica s-a oprit, Charity s-a postat în mijlocul camerei și a suflat într-un fluier de polițist, dându-ne ordinul să ne pregătim pentru un cadril popular, s-a dovedit că soții Ehrlich nu știau să danseze și refuzau să învețe. Dave Stone i-a ademenit cu o melodie tradițională interpretată

la pian, iar Charity le-a explicat cât de simpli erau pașii de dans, mai ales că Sid avea să strige doar cele mai simple figuri. Noi, ceilalți, am format un careu și am așteptat. Degeaba. Întrucât prezența lui Dave era necesară la pian, aveam un om în minus. După un timp, am pus covorul la loc și am acceptat culegerile de cântece pe care Sid ni le-a împărțit trecând pe la fiecare.

Noi-nouțe, n-am putut să nu remarc în sinea mea. Zece de toate. M-am uitat pe furiș la prețul de pe coperta exemplarului meu. Costa 7,50 $. Șaptezeci și cinci de dolari pentru acele culegeri de cântece, doar pentru o singură seară.

Soții Ehrlich n-au vrut nici să cânte. Stăteau cu cartea deschisă între ei și mișcau din buze, dar nu scoteau nici un sunet. Poate că erau complet afoni, poate că ei crescuseră cu alt gen de cântece. Însă le scăpărau ochii de animozitate și ciudă.

Neîndoielnic, ceea ce cântam noi nu putea să le fi stârnit un asemenea resentiment. Nimic de genul „Home on the Range", nici balade deocheate sau melodii de la focurile de tabără din anii de cercetășie. Nu, categoric. Am cântat chestii pe care Tink însuși le-ar fi acceptat bucuros: „Eine feste Burg", „Jesu Joy of Man's Desiring", „Down by the Salley Gardens". Martin Luther, Johann Sebastian Bach, William Butler Yeats. Eram un grup de oameni civilizați. Cu toții, în afară de soții Ehrlich, aveam voci melodioase. Și, atenție, Sid s-a dovedit a fi un tenor jovial, Sally Morgan avea un registru contralto autentic, o voce moștenită, cu timbru plin, Larry Morgan putea măcar să țină isonul într-un cvartet de soliști, iar Dave Stone era un geniu la pian. În culmea

entuziasmului, ne rostogoleam ochii în cap și susțineam vibrant note lungi.

– Bravo, ce bine v-a ieșit! a strigat mătușa Emily bătând din palme. Sunteți de-a dreptul profesioniști!

Ne-am aplaudat cu toții pentru felul cum cântaserăm. Pe scaunul de la pian, Dave înclina grav din cap și simula aplauze cu palmele ridicate deasupra clapelor. Eram încântați de realizarea noastră și de descoperirea acestei plăceri comune. Iar în tot acest răstimp, recalcitranți, soții Ehrlich au șezut acolo zâmbind continuu, cu cartea lor inutilă rămasă deschisă și buzele încleștate, urând ceea ce invidiau.

După câteva minute, Charity le-a observat disconfortul și s-a uitat cu subînțeles la Sid, care, în cealaltă parte a camerei, s-a ridicat în picioare și a întrebat dacă nu i se uscase cuiva gâtlejul. Câțiva dintre noi am dat curs apelului și, ridicându-ne cu paharele în mână, pregătiți pentru noi performanțe de ansamblu coral sau oricare ar fi fost propunerea de program din mintea lui Charity, am văzut cum Sid a luat de pe o masă un volum cu poezii de Housman, l-a deschis și a spus cu glasul lui plăcut, degajat și grăbit:

– Ascultați cu atenție. Aș avea nevoie de opinia voastră într-o chestiune. Ascultați.

– *Șșșșttt!* a făcut Charity. Sid are o întrebare pentru voi, domnilor critici de poezie.

Am tăcut toți. Sid s-a postat în picioare lângă pian, și-a dres glasul, a așteptat ca liniștea să fie deplină și a citit cu toată seriozitatea. Nu știam pe atunci, dar acesta era unul dintre rolurile lui – să lanseze dialogul de idei, „iepurele intelectual", cum spuneam noi.

IMN PASCAL

Dacă, în acea grădină siriană, de veacuri ucis,
Tu dormi, făr' de a ști că în zadar murit-ai,
Și nici în vis măcar nu vezi cum cruntă și nestinsă,
Prin fum și pară, în noapte și zi, de-a pururea se-nalță
Ura ce murind s-o-năbuși ai vrut, dar doar ai întețit-o,
Dormi adânc și-n zori să nu te mai trezești, fiu al omului.

Dar dacă, mormântul zdrobind și pre moarte călcând,
De-a dreapta atotputerniciei acolo sus
Tu ședzi, și așa ședzând încă ți-amintești
Lacrimile tale, agonia ta, sudoarea însângerată,
Crucea și patimile tale și cum viața tu ți-ai dat,
Apleacă-te atunci din ceruri, privește și ne mântuiește.

Unii în picioare, alții așezați, așteptam.

– Care-i întrebarea? s-a interesat Dave Stone.

– Vă satisface? Este un Housman de bună calitate?

– În ce sens să ne satisfacă? Este un Housman de bună calitate, desigur. Este un poem bun. Ar trebui citit cu voce tare în fiecare dimineață la Madrid și Barcelona.

– Larry, pe tine te satisface?

– Sigur. Cred în toată acea ură nestinsă. Nu știam totuși că Housman a fost tentat de creștinism.

– Exact! a strigat Sid. Exact! Nu vi se pare șocantă, în cazul lui, invocarea mântuirii? Nu e stoicul din restul operei lui. Nu e omul care spunea: „Fii bărbat, ridică-te și fă-ți seama / Când scârba sufletul ți-l umple". Mă face să mă întreb dacă el a scris într-adevăr versurile astea. Nu le-a publicat; e un poem pe care fratele lui l-a găsit

printre hârtiile rămase de la el. Știți ce cred eu? Eu cred că Lawrence Housman a încurcat strofele. Cred că a tipărit strofele într-o ordine greșită. Nu ar semăna mai mult a Housman dacă strofele ar fi inversate? Dacă s-ar încheia cu: „Dormi adânc și-n zori să nu te mai trezești, fiu al omului"?

Ca amuzament, a fost o reușită. Eram toți destul de abțiguiți, eram toți genul de oameni pentru care lectura poeziilor cu voce tare – petreceri imaculate, obișnuiam noi să le numim – nu e ceva bizar și nici efeminat. A urmat o discuție aprinsă. Am recurs la alte volume de Housman pentru coroborări, iar de la volumele de Housman am ajuns la alți poeți. În scurt timp scotoceam prin rafturile ticsite de cărți, ca să putem citi din poemele preferate. Așa s-a făcut că, peste câteva minute, eu și Sally, dar în principal Sally, am reușit să le dăm soților Ehrlich lovitura de grație.

Uitându-mă pe diversele rafturi, ca să punctez un aspect sau altul, am găsit un exemplar din *Odiseea* în limba greacă. Eram stupefiat. De ce să aibă Sid, care nu știa grecește, eram sigur, un Homer în original? O prețiozitate, ca pipa lui Ehrlich? Ispita plenitudinii, nevoia de a avea la îndemână întreaga poezie a lumii? Dorința de a respecta ceea ce uzanța dicta că trebuie să conțină casa unor oameni de familie bună? Cumva tatăl lui Charity, un cărturar specializat în limbile clasice, le dăduse acel volum într-un moment de neatenție, uitând că ei nu știau greaca? Oricum, eram surprins. Crezusem că noi eram poate singura familie din Madison care să fi făcut loc pe raft pentru Homer, Anacreon sau Tucidide.

Și noi aveam acele cărți nu fiindcă eu le-aș fi găsit vreun folos, ci datorită lui Sally.

Am scos cartea de pe raft și, răsucindu-mă pe călcâie, am spus:

– Sally! Citește-ne din Homer. Sucește-ne mințile cu niște hexametri.

Consternare generală.

– Știi să citești în *greacă*? a exclamat Charity. O, te rugăm, da! *Liniște*, toată lumea. Șșșștt. Sally o să ne citească din Homer.

Sally a protestat, dar s-a lăsat constrânsă. Beat pe jumătate și mândru, mă uitam la ea cum s-a instalat lângă pian și a început să se concentreze. Ochii ei au trecut peste noi, zâmbetul i s-a stins sobru pe buze. Are multă presanță și gravitate când este încolțită, iar când citește poeme antice te podidesc lacrimile. Este mult mai impresionant decât dacă ai putea înțelege cuvintele. Declamă maiestuos o epocă revolută, reînviind zăngănitul profund al bronzului greu.

Am amuțit cu toții. Ea citea.

Într-adevăr, pe mulți ne-au podidit lacrimile ascultând-o, iar la sfârșit casa întreagă a răsunat de ovații, aplauze și felicitări. E formidabilă! Doamne, cât de mult mi-aș dori să pot face și eu asta. Dar nici nu s-au stins bine aplauzele, când, pe fundalul exclamațiilor noastre, soții Ehrlich s-au ridicat să plece.

– Vai, nu! au zis Sid și Charity. E încă devreme. Mai stați un pic.

Dar am observat momentul când, pe tăcute, amândoi au decis să nu mai insiste ca soții Ehrlich să mai rămână. Soții Ehrlich au dat mâna cu mătușa Emily, care zâmbea

radios pe sofa, iar când au trecut prin dreptul meu, Wanda și-a aplecat mai aproape trupul supracapitonat și a spus ceva, încordată și furioasă.

M-a luat pe nepregătite.

– Poftim? am făcut. Îmi pare rău, n-am auzit ce-ai zis.

– Și soțul meu știe să citească în greacă! s-a răstit Wanda în gura mare, ieșind apoi în vestibul, unde Sid îi ținea mantoul și Charity deschidea ușa.

Amfitrion și amfitrioană, cu zâmbetele lor strălucitoare, i-au petrecut pe soții Ehrlich pe trepte, strigând:

– Noapte bună, noapte bună. Mulțumim că ați venit. Noapte bună.

Apoi, revenind în living unde rămăseserăm noi, ceilalți, au făcut amândoi o mutră descumpănită, dar nu lipsită de ironie.

În ansamblu, o scenă drăguță. Mă simțeam vinovat și triumfător. Iată-ne, așadar, încă în căldura, lumina și eleganța acelei încăperi, în timp ce aceia care n-aveau ce să caute acolo, cei care erau plini de ură și invidie, cei care o jigniseră pe zeița Atena, plecaseră afară, în bezna rece. Știam cum se simțeau și detestam situația în numele lor. Pe de altă parte, știam cum mă simțeam *eu.* Mă simțeam extraordinar.

La scurt timp după aceea, petrecerea s-a terminat, dar ghiciți care pereche a rămas ultima. Nici eu, nici Sally nu mai întâlniserăm vreodată niște oameni ca soții Lang, nici unul din noi nu mai petrecuse vreodată o seară atât de amuzantă. Și, exact când ne pregăteam de plecare, am constatat că soților Lang nu le venea să se despartă de noi. Mătușa Emily se dusese sus la culcare, ușa se

închisese în urma familiilor Abbot și Stone. Stând cu chimonoul cu dragon în mână, Sid a spus dintr-odată:

– Nu plecați încă. Ce ziceți de o plimbare? Stai un pic, s-a făcut frig, cu chimonoul ăsta s-ar putea să dârdâi, Sally. Charity, unde sunt burnuzurile?

Ea știa unde erau și le-a adus – niște mantale lungi din lână albă, cu glugă, care ne acopereau din creștetul capului până la călcâie. Ne-am înfășurat în ele, toți patru, și am ieșit afară în noaptea cu chiciură. Cine s-ar fi uitat pe fereastră ar fi putut crede că vedea stafiile lui Fra Lippo Lippi[1] și ale amicilor lui croindu-și drum spre mănăstire după o seară în oraș.

Îmi amintesc ce liniște era, cât de pustii erau străzile la acea oră, cum pașii noștri răsunau pe caldarâm, apoi fosneau prin iarbă și apoi scârțâiau printre frunzele căzute. Un licăr de promoroacă părea să înghețe văzduhul. Glasurile și răsuflările noastre urcau în aer și se amestecau cu umbrele copacilor, cu haloul felinarelor aprinse și scânteierea stelelor.

Nu semăna cu nimic din ce trăisem la Albuquerque sau la Berkeley. Arăta altfel, suna altfel, mirosea altfel, se simțea altfel. Iar oamenii aceia doi erau cea mai nouă și cea mai frumoasă parte din toate astea. Imaginea există aici, în capul meu, acum, la fel de intensă și întunecată ca viziunea lui Housman despre ura umană, însă cu semnificația opusă. Am vorbit atunci, am vorbit enorm. Ne-am povestit unii altora ce ne plăcea, ce făcuserăm și ce ne doream să facem. Dacă nu vorbeam un minut,

[1] Fra Filippo Lippi (c. 1406–1469), pictor italian descris în monologul dramatic al poetului victorian Robert Browning (1812–1889)

tăcerea se umplea imediat de noaptea cu chiciură a mângâietorului Vest Mijlociu.

– Voi nu vedeți în acest loc o *oportunitate*? ne-a întrebat Charity. Nu simțiți și voi cât de tineresc și promițător este totul, cât de multe lucruri sunt de făcut, de oferit, de asimilat și de învățat? Eu și Sid ne simțim atât de norocoși! Înainte să plecăm din Cambridge, lumea ne compătimea și ne căina că ne duceam tocmai în Wisconsin, de parcă ar fi fost Siberia. Dar oamenii pur și simplu *nu știu*. Nu știu cât de primitor, ospitalier, deschis și entuziast poate fi totul aici. Și sclipitor, de asemenea. Poate că studenții nu au pregătirea celor de la Harvard, dar mulți dintre ei sunt la fel de inteligenți. Dacă în Vestul Mijlociu există personaje tipice pentru un târg fictiv ca Winesburg[1], asta se întâmplă fiindcă lumea nu le dă *șansa* de *a deveni* cineva. Toți se așteaptă la prea mult și prea repede. Oricât le-ar fi de greu, n-au tăria să persevereze până la capăt și să dea din ei ceea ce se cuvine să dea. În schimb, fug imediat la Chicago sau New York sau Paris. Ori, dacă nu, rămân acasă și nu fac decât să cârcotească, să înfiereze și să invoce *sărăcia* spirituală. Nu știu voi ce părere aveți, însă eu și Sid considerăm că un orășel ca acesta, cu o universitate bună, întruchipează adevărata înflorire a visului american. Voi nu simțiți la fel? E posibil să fi prevalat un sentiment asemănător în Florența, bunăoară, la începutul veacului al XIV-lea, exact înainte de marea explozie a artelor, a științelor, a descoperirilor. Noi vrem să ne stabilim aici

[1] Referire la volumul de povestiri *Winesburg, Ohio* al prozatorului american Sherwood Anderson (1876–1941)

şi să ne facem cât mai utili cu putinţă, să contribuim la creşterea aşezării, să creştem noi înşine odată cu ea. Suntem hotărâţi să dăm acestor locuri absolut tot ce poate fi mai bun în noi. Până vom fi ajuns însă cu toţii la capătul drumului, haideţi să facem din Madison un loc de *pelerinaj*!

A continuat aşa cât am parcurs încă multe străzi, în timp ce Sid murmura, aproba, încuraja şi asculta. Charity a spus o sumedenie de lucruri la care ne-am fi gândit şi la care am fi nădăjduit şi noi probabil, însă pe care ne-ar fi fost jenă să le exprimăm. Nicicând în viaţa noastră nu ne simţiserăm ca acum, atât de aproape de alte persoane. Charity şi Sally erau gravide amândouă şi dornice să schimbe impresii despre sarcină, eram toţi patru la început de ceva, viitorul se aşternea în faţa noastră ca un drum alb sub lună. Când am ajuns înapoi la casa lor mare şi luminată, am avut senzaţia că era şi casa noastră. Fusese de ajuns o singură seară ca să ne facă să ne simţim acasă acolo.

Simţeam toţi patru la fel. Nu încape îndoială. Căci în faţa porţii, înainte de a ne sui în maşină înveliţi în burnuzurile lor, ne-am îmbrăţişat toţi patru laolaltă râzând, nespus de bucuroşi că ne cunoscuserăm şi nespus de bucuroşi că milioanele de posibilităţi din univers conlucraseră ca să ne aducă în acelaşi oraş şi la aceeaşi universitate în acelaşi timp.

5

Madison. Îmi revin în minte scene fragmentare.

Stăm așezați pe șezlongurile cu pânza rărită, pe peluza cu iarba rărită. Eu corectez niște lucrări de la facultate, cu toată durerea de cap și mahmureala, Sally încearcă încă să răzbească prin ciclul romanelor *Oameni de bună-voință* de Jules Romains. Sâmbătă, nu chiar amiază, după ce ne-am întors de la serata soților Lang purtând burnuzurile lor romantice și prea stimulați ca să putem dormi. Am vorbit, am făcut dragoste, am mai vorbit iarăși, până la urmă ne-a doborât oboseala. Acum este a doua zi.

Este o zi senină, cu cer albastru, lacul Monona este înțesat de bărci cu pânze albe ca niște corturi conice, există o unduire scânteietoare a apei pe care ochii mei obosiți o evită, concentrându-se din datorie pe paginile compunerii unei studente din anul întâi care descrie Observatory Hill. Ceva îmi sare în ochi, râd în gura mare, Sally ridică privirea din carte.

– Ascultă asta. „Vârful colinei este rotund și neted, tocit de veacuri de erotism" Crezi că tipa mă ia peste picior, sau e vreo „perlă" vrednică de gafele ridicole colecționate de Dave Stone?

– Prespun că a vrut să spună „eroziune"

– Așa presupun și eu. Însă dorința din subconștient răzbate printre rânduri. E ca în titlul acela din ziar: „Pen Is Mightier Than Sword, Says Wilson“[1], în care rostind dintr-o suflare primele două cuvinte schimbi sensul mesajului. Inadevertența este cea mai adevărată formă de umor.

– Chiar așa, da.

Vântul mișcă arțarul argintiu deasupra capetelor noastre, iar câteva frunze se scutură foșnind până jos. Dinspre larg apare o ambarcațiune, cu ciocănituri de lemn, pleoscăieli în apă, un pocnet de velă. Și acum, din colțul casei, niște voci. Sunt Sid și Charity, îmbrăcați pentru excursie, plini de nerăbdare. Putem veni cu ei la un picnic? De vreme ce nu avem încă telefon, au mizat pe noroc, au pregătit un prânz și *au venit*. Aseară fusese aniversarea nunții lor. Intenționau să toarne șampanie la final, dar pe urmă problema cu soții Ehrlich a cam stricat petrecerea, așa că au renunțat. Dar vor să sărbătorească momentul și vor să fim cu ei. Știu ei în apropiere un deal de unde poți vedea până departe, unde în primăvară au găsit dediței și unde acum s-ar putea să existe nuci de hicori. Nu-i nevoie să luăm nimic, au pregătit ei tot.

Viguroși, vivace, cumpătați și, prin urmare, nicidecum mahmuri, ne împing afară din rigola îndatoririlor asumate. Ne adunăm la repezeală cărțile și lucrările de corectat, ducându-le în subsolul nostru, găsim niște mere cu care să contribuim la proviziile pentru picnic și ne revărsăm pe lângă casă până la mașina lor.

---

[1] „Condeiul este mai puternic decât sabia, spune Wilson.“

Afară, în stradă, tocmai a venit poștașul. Îmi dă o scrisoare și văd expeditorul de pe plic. Mă uit imediat în ochii lui Sally. O speranță surprinzătoare ca un glonț rătăcit ricoșează pe Morrison Street. Când îmi vâr degetul sub clapa plicului, Sally se încruntă, de parcă mi-ar spune: „Nu acum, nu-ți citi corespondența în public" Sid ține deschisă portiera breakului.

Dar eu nu pot să aștept. N-am putut niciodată. Mi-am deschis corespondența în public toată viața. Nu mă pot abține, la fel cum nici Noe nu s-ar fi putut abține să ia frunza de măslin din ciocul porumbelului. Îndreptându-mă deja spre mașină, rup plicul și arunc o privire. Un chiot îmi iese din piept.

Sally înțelege imediat, însă Sid și Charity se holbează la mine.

– Ce e? Ai primit vreo veste bună?

Îi pasez lui Sid scrisoarea. Revista *Atlantic* vrea povestirea mea, cea pe care am scris-o în săptămâna de dinaintea începerii cursurilor. Mă vor plăti cu două sute de dolari.

Împreună cu soții Lang, încingem un dans războinic victorios în jurul automobilului, și tot drumul pe acele meleaguri de țară nu contenesc să-și întoarcă spre noi capetele de pe scaunele din față, cu o bucurie radioasă întipărită pe figuri. Ne pun sute de întrebări, sunt în culmea extazului, ne încălzesc inimile cu fericirea lor totală și generoasă pentru norocul nostru din acele momente. Sufletele noastre debordează de exuberanță.

După ce am parcat mașina și am început să mergem pe un drum de țară printre lanuri de porumb golașe, cu ciori croncănind deasupra, Sally și Charity o iau înainte.

Sid cară în spinare un coș cu bretele ca un rucsac, pe care nu vrea să-l ducem cu schimbul. Fetele, după vioiciunea lor inițială, se mocăiesc, oprindu-se adesea să studieze buruienile de pe marginea drumului, iar noi cu bună știință încetinim pasul ca să nu le ajungem din urmă.

Aud glasul însuflețit al lui Charity, care vorbește aproape numai ea. Este mereu imprevizibilă, entuziastă și provocatoare. Deduc că a revenit la subiectul nașterii propriu-zise, spunându-i lui Sally să nu-i fie teamă, să se *dedice* cu totul acelor clipe și să le trăiască din plin. Ea, bunăoară, intenționează de data asta să fie conștientă pe toată durata travaliului. Nu vrea să recurgă la eter decât dacă durerile devin insuportabile, ceea ce ea presupune că nu se va întâmpla, fiind la a treia naștere. A inventat un sistem: va avea un mic fanion în sala de nașteri, iar când va simți că nu mai suportă durerile, dacă se ajunge totuși la asta, va ridica fanionul, ca un semnal pentru anestezist. I-ar plăcea să aibă montată o oglindă, ca să poată *vedea* nașterea.

Fac presupuneri și eu, dar nu prea teribile. Conversația lor decurge adesea așa. Cât despre mine, merg prin soarele molatic cu scrisoarea aceea în buzunarul de la cămașă, unde o simt caldă de parcă ar fi vie. Două sute de dolari înseamnă o zecime din cât câștig eu într-un an. Am scris acea povestire într-o săptămână. Dacă aș putea continua chiar și la un sfert din acest ritm, mi-aș putea dubla salariul primit de la Wisconsin. Îmi propun în gând să fac exact asta. Iau decizia ca de Crăciun să-i cumpăr lui Sally un patefon portabil și niște plăci, ca să i se pară mai vesel în subsolul nostru pe timpul lunilor

de iarnă și ca să avem și noi ce să ascultăm împreună, cum fac soții Lang.

Lângă mine, Sid umblă cu coșul în spate de parcă n-ar cântări mai mult decât cămașa de pe el. Este un tip aprig, am descoperit asta. Mintea lui tenace, de luptător, nu e iute, însă nu abandonează o idee până nu a prins-o complet sau nu i-a descâlcit toate sensurile. Scrisoarea de la *Atlantic* l-a făcut să abordeze problema scriitorului și a scrisului în general.

El crede că toți scriitorii adevărați au o vocație, un fel de chemare mistică. Ceea ce valorifică ei nu este inteligența sau pregătirea, ci un har miraculos care este în același timp o obligație. El crede că eu am asta. Se miră cum de n-am scris niciodată poezii – consideră că sunt un poet care și-a ratat menirea, și mă surprinde citând rânduri din singura povestire de-a mea pe care a citit-o (unica pe care am publicat-o vreodată), pentru a ilustra ceea ce el numește particularitatea și strălucirea imaginilor mele, simțul locului, pertinența mea verbală.

– Tu știi cum să faci asta, spune el aproape lamentându-se. Sunt oameni care studiază ani de zile, dar tot *nu învață* cum să scrie ca tine. Chiar de la primul paragraf al primei tale povestiri, tu știi cum să scrii. Acum, ți-a reușit din nou. Într-o săptămână. Dumnezeule, mie îmi trebuie o săptămână ca să-mi ascut creioanele și să mă așez confortabil cu fundul pe scaun! Te invidiez. Ești ca un instrument muzical care nu scoate note false. Ești pe calea cea bună.

Sunt plăcute lucrurile pe care le aud acum, deși auzindu-le de la el mă simt jenat. Absorb laudele, dar mă simt obligat să-mi minimalizez aptitudinile. Eu cred

că majoritatea oamenilor au, în grade variabile, un talent pentru ceva – forme, culori, cuvinte, sunete. Talentul zace în noi ca un maldăr de surcele așteptând un chibrit, însă unii oameni, la fel de talentați ca alții, sunt mai puțin norocoși. Soarta nu le aruncă niciodată vreun chibrit. Momentul este prost, sau sănătatea lor e șubredă, sau energia lor e scăzută, ori obligațiile lor sunt prea numeroase. Ceva intervine.

Talentul, îi explic eu, convins de ceea ce spun, este cel puțin pe jumătate noroc. Nu înseamnă că în pruncie buzele noastre ar fi fost atinse cu un tăciune aprins, pentru ca apoi să gângurim în picioare metrice sau să vorbim în limbi străine. Suntem norocoși prin părinții noștri, prin profesori, experiență, împrejurări, prieteni, vremuri, înzestrarea fizică și mintală – sau nu suntem. Născuți cu atuul limbii engleze și oportunitatea americană (și spun asta în 1937, după șapte ani de recesiune economică, însă o spun cu seriozitate), ne numărăm printre cei incredibil de norocoși. Dar dacă ne-am fi născut boșimani în deșertul Kalahari? Dacă părinții noștri ar fi fost săteni subnutriți din Uttar Pradesh și ne-am fi confruntat cu problema de a capta atenția omenirii asupra unei diete de cinci sute de calorii pe zi, și asta încă în limba urdu? La ce-ți servește să ai un as, dacă celelalte cărți din mână sunt perdante pe toate planurile?

Sid a luat un băț de sub un copac și s-a apucat să lovească în ciulinii și tulpinile de laptele-câinelui de lângă drum, stârnind explozii de puf și semințe. Pe un ton atât de morocănos, încât mă surprinde, spune:

– Dar dacă te-ai născut la Pittsburgh și tatăl tău consideră că literatura e o fandoseală pentru cucoane și fătălăi?

Mergem mai departe în tăcere.

– Te referi la tine? îl întreb până la urmă.

Între două decapitări de buruieni de pe marginea drumului, se uită pieziș la mine.

– Imaginea cea mai vie pe care am păstrat-o în minte despre tatăl meu este totala incomprehensiune – totalul dispreț – de pe chipul lui, când i-am spus că vreau să studiez literatura engleză la Yale. Asta, și firișoarele de păr roșu care-i acopereau dosul palmelor. Mâinile lui mă făceau să mă gândesc întotdeauna la un ucigaș care sugrumă cu degetele curate, bine manichiurate. Mi-a fost teamă de el din momentul când am învățat să merg. Mâna aceea, cu blana ei roșcată, simboliza puterea, insensibilitatea, filistinismul, bigoteria prezbiteriană, cruzimea în afaceri, într-un cuvânt tot ceea ce eu nu voiam să mă guverneze în viață. Este asta ceea ce tu ai numi ghinion, sau ar fi trebuit să fiu stimulat pentru a depăși acea situație?

Luat pe nepregătite și cuprins de o incredulitate deloc neînsemnată, îi răspund cu prudență:

– Dar tu ai depășit acea situație. Ai mers într-adevăr înainte și ai studiat literatura. Acum o predai la facultate.

– Nu cu binecuvântarea lui. Am fost student la economie până a murit el, apoi m-am transferat. Și, desigur, predau la facultate, dar nu asta era neapărat ideea.

Își dă jos ochelarii, îi vâră în buzunarul de la cămașă și încheie nasturele clapei. Dintr-odată, nu mai arată atât de doct, pare mai robust și mai vesel. De multe ori, mai târziu, am văzut acea transformare. Ochelarii, tenul pal iarna și uniforma de dascăl îl făceau să arate

ca Milquetoast[1]. În aer liber, cu un bronz estival, era altă persoană.

Simt că mă studiază cu coada ochiului.

– Tatăl tău era mecanic, mi-a zis Charity.

– Da.

– Avea vreo opinie despre poezie? Considera că ar fi o fandoseală?

– Nu cred să se fi gândit vreodată prea mult la asemenea chestiuni.

– Prin urmare, te-a lăsat în pace să-ți dezvolți talentul.

– Muncea din greu, îi plăcea să facă bere în casă, să meargă la meciurile de baseball, să tundă iarba; era un om cumsecade, fără preocupări intelectuale. Ne înțelegeam foarte bine, în general. Cred că era mândru de mine. Obișnuia să-mi spună: „Fă ceea ce-ți place să faci. Se va dovedi probabil că e ceea ce poți face cel mai bine."

– Ha! pufnește Sid. Era un om înțelept. Asta e tot ce trebuie, adaugă el, secerând cu bățul niște sânziene și azvârlind cu piciorul frunzele căzute pe drum. Ar fi contat enorm pentru mine, dacă taică-meu mi-ar fi spus ceva de genul ăsta. Dacă ar fi fost mândru, și nu contrariat, atunci când am publicat două poeme.

– Scrii poezie?

– Am scris pe vremuri. Am încercat, niciodată cu prea mult succes, niciodată cu prea multă încurajare. Eram singurul fiu, ar fi urmat să devin bancher după o lungă și umilitoare pregătire de vreo douăzeci de ani.

---

[1] Aluzie la Carl Milquetoast, personaj din seria de benzi desenate „Un suflet timid" (1931), creat de H.T. Webster

Nu cred că tatăl meu avea vreo obiecție față de poezie ca hobby. Dar a studia poezia cu seriozitate, a-ți face o profesie din ea, chestia asta pur și simplu îl distrugea. Așa că am intrat la științe economice. La o lună după ce m-am întors la New Haven în anul trei de facultate, tata s-a prăbușit și a murit. La jumătatea trimestrului m-am transferat la literatură, iar de-atunci m-am simțit mereu vinovat. Acesta e sfârșitul unui povești stupide.

Pășim mai departe. Ciorile fâlfâie din aripi deasupra. Pădurea de pe dealul din față strălucește în pete de galben și bronz.

– De ce spui că e sfârșitul poveștii? îl întreb. De ce să te simți vinovat?

Reflectează la asta, săltând coșul mai sus pe umeri.

– Probabil că ai dreptate, poate că nu trebuie să fie sfârșitul poveștii. Oricum, m-am apucat din nou să scriu poezii. N-am renunțat niciodată, de fapt. Am publicat câteva poeme, majoritatea în gazete neînsemnate, dar unele în reviste de mâna-ntâi – *The Nation*, *Saturday Review*. Totuși, de fiecare dată când scriam o poezie simțeam ochii lui asupra mea. De fiecare dată când publicam o poezie o citeam cu ochii lui, și mă blocam. Pe urmă am mers la Harvard pentru studii postuniversitare, știi ce înseamnă asta. Îți ia atât de mult timp să te documentezi și să asimilezi, încât nu mai ai răgazul sau puterea pentru creație. Apoi, profesoratul – alte chestiuni. Cumva, cu timpul, am abandonat.

– Recită o poezie.

Nu vrea. Înțeleg că taică-său se uită încă peste umărul lui, spunându-i că versurile sunt o îndeletnicire de amator și că nu merită ca un bărbat în toată firea să-și

piardă timpul cu ele. I s-ar părea extrem de jenant să le expună în fața unui scriitor autentic, mai ales unul cu o scrisoare de la *Atlantic* în buzunar. Deși eu nu văd de ce niște poeme publicate în *The Nation* și în *The Saturday Review of Literature* sunt neapărat mai puțin valoroase decât o povestire apărută în *Atlantic*. Oricum, eu aș fi fost foarte mândru de mine dacă aș fi ajuns să fiu publicat de acele reviste când eram student. Pe scurt, nu sunt de acord cu premisa unei deficiențe de care ar suferi, fie aceasta sub formă de surcele, sau chibrit, sau ambele.

Pe deplin convins că ceea ce alegem să fim nu este dincolo de noi înșine, îl îndemn să reînceapă să scrie, să creeze ceva, să nu se lase descurajat de nimeni. Cu doctoratul, în fond, a terminat; poate face în viață ce vrea el; și-a luat toate examenele pe care trebuia să le dea. Am trufașa încredere a unui mic succes.

Dar nu vrea să discute despre poemele lui. Întoarce conversația spre acea temă banală, fascinantă pentru ne-scriitori: de ce scriu scriitorii. Fiindcă le măgulește orgoliul, desigur. De ce altceva? Dezechilibru psihologic? Nevroză? Traumă? Și dacă e vorba de traumă, cât de departe poate merge trauma până încetează să mai fie stimulativă, devenind în schimb distructivă? Pe de altă parte, în ce măsură contează presiunile academice de a publica? Nu prea mult, convenim noi. Dar impulsul reformator, pasiunea pentru dreptatea socială?

Sunt scriitorii reporteri, profeți, smintiți, bufoni, predicatori, judecători, sau ce? Cine îi desemnează purtători de cuvânt? Dacă se desemnează astfel ei înșiși, cum e limpede că o fac, cât de valabil este rolul? Dacă Timpul singur creează capodopere, cum spunea Anatole

France, rezultă că o creație literară grandioasă înseamnă doar încercări și erori testate de timp, iar dacă este așa, atunci mai presus de toate trebuie să fie un proces liber, trebuie să curgă din har, nu din presiunile exterioare. Talentul își este propria justificare, însă nu există nici o posibilitate de a ști exact, fără a recurge la judecata posterității, dacă valorează într-adevăr ceva sau dacă nu este decât expresia efemeră a unei toane sau a unei tendințe, manifestarea unui stereotipism.

Dar cert este că *îți poți da seama*, nu consider și eu la fel? Îmi citează, cu seriozitate, vechea platitudine despre poemul bunicel care este ca un ou bunicel, și mă întreabă dacă există cineva care să se simtă flatat că face ouă bunicele.

Nu mă pot abține să nu sugerez că a omis o motivație importantă și că presiunile exterioare contează mult. Bibliotecile sunt pline de capodopere autentice care au fost scrise pentru bani. Grub Street[1] produce lucruri bune, aproape la fel de des ca Parnasul. Căci, dacă un scriitor a ajuns într-adevăr la ananghie, dacă e complet la pământ (jos de tot unde am fost eu și de unde mă ridic, asta vreau să spun de fapt), nu-și poate permite să se îndoiască de sine însuși și nu poate accepta ca opiniile altor oameni, chiar și ale unui tată, să-l oprească să scrie.

– Sau ale unei soții?

Din nou, sunt uluit.

– Nu pot să cred că Charity este împotriva poeziei.

[1] Grub Street (în Londra secolului al XIX-lea) a rămas simbolul unei comunități artistice formate din scriitori, ziariști, editori etc. trăind la limita sărăciei și a celebrității.

Merge cu capul în jos legănând bățul în mână, privind posomorât la drum.

– Vrea să fiu promovat.

– Poemele vor influența pozitiv acest lucru. Suntem la catedra de literatură engleză, să nu uităm asta.

Sid se prinde delicat de nas, cu degetul mare și degetul arătător, de parcă ar vrea să blocheze un miros neplăcut.

– Charity este o fire foarte practică, mult mai practică decât sunt eu. Anul trecut a efectuat un studiu referitor la toți profesorii cu grade universitare și profesorii asociați – ce-a făcut fiecare pentru a fi promovat ca titular pe post. Rezultatele au fost așa cum ne-am fi așteptat. O lucrare teoretică este cea mai bună pârghie – scrie *Drumul spre Xanadu*[1], și te-ai ajuns. Ca șanse de reușită, pe locul următor sunt articolele științifice, însă e nevoie să fie multe. Charity mi-l dă drept exemplu pe DeSerres, care ia o singură idee, cum ar fi perfectibilitatea, și înșiră pe sfoara asta o întreagă suită de gânditori și scriitori, unul după altul. Jefferson despre Perfectibilitate. Freneau despre Perfectibilitate. Emerson despre Perfectibilitate. Whitman despre Perfectibilitate. Practic, îți fabrici textul pornind de la indicii bibliografici ai operelor complete.

– Nu pot să cred că lui Charity îi plac porcăriile astea mai mult decât poeziile.

– Nu, într-adevăr. Crede doar că trebuie să scriu așa ceva pentru o vreme. E ca în politică, zice ea. Întâi, ca să fii ales, faci ceea ce trebuie să faci; după aceea, poți

[1] *The Road to Xanadu* (1927) de John Livingston Lowes

să-ți transpui principiile în lege. Universitarii sunt mai avantajați decât politicienii, fiindcă dacă ești congresman, să zicem, trebuie să fii reales din doi în doi ani, dar dacă ești profesor nu trebuie decât să devii profesor asociat ca să ai postul asigurat, la fel ca un judecător de la Curtea Supremă. E posibil să nu mai avansezi niciodată de la profesor asociat la profesor plin, însă cert este că n-au cum să te dea afară de-acolo.

– De ce este atât de important să fii sigur pe post?

A sesizat pesemne o nuanță de dispreț în tonul meu, fiindcă se uită țăios la mine, vrea să-mi răspundă, se răzgândește și, în cele din urmă, spune cu totul altceva decât intenționase.

– În familia lui Charity, toți sunt profesori de facultate. Îi place să aparțină unei universități. Vrea să fim promovați la catedră și să rămânem pe post.

– Mda, zic eu. În regulă, pot înțelege asta. Dar, dacă aș fi în pielea ta, mi-ar plăcea poate să mă folosesc de independența pe care o am deja, în loc să-mi rup oasele ca să fiu avansat într-o categorie care s-ar putea să nu-mi convină la fel de mult.

– Bun, însă tu nu ești în pielea mea, îmi replică Sid.

Sună ca o mustrare domoală, așa că prefer să tac. Dar după câteva secunde, el adaugă, mijind ochii înspre mine:

– Întreab-o pe Charity despre soarta poeților la această catedră de engleză. N-au decât unul, William Ellery, și omul e un paria.

– E titular pe post.

– Nu pentru că e poet, ci pentru că este expert în literatura anglo-saxonă.

– Detest ideea că, înainte de a putea compune din nou poezii, va trebui, timp de vreo șase sau șapte ani, să scrii articole despre Floyd Dell și ce crede el despre Perfectibilitate.

– Cam așa ceva.

– Păi, mult noroc, atunci. Contează pe mine că te voi citi, atunci când titularizarea pe post îți va fi adus independența dorită.

Scutură din cap râzând. În fața noastră, Charity și Sally au pășit peste un gard și au început să urce un deal cu o cunună de copaci galbeni. Pornim după ele, păstrându-ne suflul pentru urcuș.

Când ajungem, soțiile noastre găsesc un loc de pe care curăță crengile și cojile de nucă. Așternem o pătură pe jos. Charity deschide coșul și scoate dinăuntru niște friptură de pui învelită în hârtie cerată, un castron de lemn cu salată gata preparată, chifle deja unse cu unt, un borcan cu bulbi de anghinare, bețigașe de țelină, fructe, fursecuri, șervete, farfurii de hârtie. Și merele noastre ionatane, ca să ne dea senzația că am contribuit și noi. Eu și Sid ne așezăm pe pământ și spargem nuci de hicori între două pietre. Priveliștea se deschide, arămie și convențională ca un peisaj de Grant Wood. În aer, miroase a iarbă uscată, frunze uscate, depărtări, alte costișe de dealuri.

Charity ridică privirea, sclipitoare ca un mănunchi de raze luminoase dintr-un heliograf.

– Suntem gata, *Sid*?

Sid se ridică imediat. Brațul lui intră în coș, de unde scoate un sac umed. În sac se află un prosop ud cu așchii de gheață în el, iar printre așchiile de gheață se zărește

o șampanie Magnum. (N-am văzut niciodată o asemenea sticlă de un litru și jumătate, dar știu ce este.) Brusc, Sid devine frenetic, reînviind convivialitatea gălăgioasă din seara precedentă. Extravaganța lui mă deranjează un pic.

– Să sărbătorim! strigă el. Ziua Bucuriei! Desface sârma, dopul țâșnește exploziv în frunzele de hicori. Scuturându-și spuma de pe mână, Sid adaugă: Știu că te dai în spectacol când lași dopul să sară așa. Specialiștii deschid sticla făcând să iasă gazul cu un fâsâit discret. În fine, mai bine șampanie agitată, decât fără șampanie deloc.

Ținem sus paharele noastre de hârtie, iar el le umple. Cu ditamai sticla într-o mână, ridică paharul cu cealaltă mână.

– Ce ocazie formidabilă! Și cât de minunat e să participăm și noi! Te salutăm la începutul unei cariere mărețe.

– Stați un pic, obiectez eu.

– Nu, nu, nu! intervine și Sally. Este ziua *voastră*, este a patra aniversare a voastră. Să închinăm pentru sănătate, fericire și mulți ani mai departe.

O situație fără ieșire. Stăm toți cu paharele ridicate, din care stropi fini sar peste margini, iar surâsurile noastre sunt nesigure, deși intențiile ne rămân onorabile și altruiste. După câteva clipe, Charity ne salvează.

– Este ziua noastră a tuturor, a voastră și a noastră deopotrivă. Hai noroc, pentru noi toți!

Așezați pe pătura noastră printre crenguțe, frunze îngălbenite și flori de ochiul-boului albăstrii, sorbim din ceea ce este probabil prima șampanie pe care Sally sau eu am băut-o vreodată, și prompt ni se reumplu paharele, și ni se reumplu din nou. În situația dată, nu e nevoie de prea mult ca să mă înveselesc. Așa că sunt

prins într-o dispoziție nepotrivită atunci când Sid, privind în jos, cu scârbă parcă, în paharul lui, repetă toastul cu variațiuni.

– Să bem pentru noi toți. Să avem norocul de a scăpa de securea catedrei.

– Ce tot îndrugi acolo? exclam eu, oarecum țâfnos. Eu sunt carnea de tun, eu sunt minunea de nouă luni. Dar dacă are cineva șanse să rămână la catedră, tu ești acela.

– Nu-ți face iluzii. Rousselot se interesa discret chiar deunăzi la ce lucrez. Până ajung ei să voteze în aprilie sau mai, tu vei avea o bibliografie lungă cât brațul tău, iar eu voi avea doar poezioarele mele din studenție.

Pe figurile noastre, sunt sigur, se reflectă în ce măsură înțelege fiecare ce se întâmplă acum. Sally nu știe nimic despre poeme, așa că e doar curioasă și dornică să afle. Eu știu de existența poemelor, însă nu cred că sunt atât de amatoristice pe cât insinuează el, și nici că Charity s-ar opune cu adevărat ideii ca Sid să scrie poezii. Charity nu știe ce a putut să-mi spună Sid, însă bănuiește că mi-a spus ceva. Ochii ei trec rapid de la chipul lui la chipul meu și înapoi.

Stând pe pătură cu picioarele încrucișate sub șezut și cu castronul de salată în poală, Charity are subit o expresie de agasare, se apleacă în față peste castron, apoi își îndreaptă spinarea la loc.

– *Aiurea*, Sid! Ai un pic de *încredere* în tine însuți! Ești un profesor extraordinar, toată lumea spune asta. Fii mai departe profesor. Dacă o să ți se ceară publicații, *scrie* câteva. Consideră de la sine înțeles că te vor promova, și o să vezi că nu vor avea tupeul să n-o facă.

După asta îmi zâmbește cu toată vivacitatea și intensitatea ce o caracterizează, un zâmbet menit să-mi spună că norocul meu cu revista *The Atlantic* l-a marcat profund, iar ea știe asta, și știe că eu știu, și vrea să știu că nu e nimic grav. „Nu-i vina *ta*“, pare ea să-mi comunice. „Dacă el pare descurajat, este doar fiindcă scrisoarea ta l-a făcut să se gândească la *noi*.“

Îngrijorat că ceea ce a început ca o sărbătorire se transformă într-o situație tensionată, întind spre el paharul de hârtie, ca să-mi mai toarne șampanie.

– Pentru noi, să fim de neignorat, toastez eu.

– *Exact!* spune Charity. Trebuie să înșfăcați viața de beregată și s-o *zgâlțâiți* bine.

Încleștează pumnii în aer, scuturându-i bine, iar noi râdem cu poftă. Ne ferim discret de anxietatea lui Sid și de aparenta disensiune dintre el și Charity. Ne umplem farfuriile cu pui, salată și chifle, mâncăm în timp ce ochii ni se îndestulează molcom cu peisajul de țară, sub umbra domoală ca aerul Edenului, colorată în auriu de frunzele unui hicori. Peste câteva momente, când se ridică în genunchi ca să ne servească o nouă porție, Charity încremenește, înclină capul pe umăr ascultând și, cu mâna rămasă liberă, ne face semn să tăcem.

– O, ascultați. Ascultați!

Un zgomot asemenea unei mari mulțimi, departe de tot, sunete entuziaste și strigăte ce par să se apropie. Ne ridicăm în picioare și scrutăm cerul gol. Dintr-odată, le vedem, un stol de păsări ca un „V“ tremurător, direct peste creasta dealului nostru, destul de jos, fâlfâind din aripi către sud în lungul căii lor de migrație și ciripind în timp ce trec. Noi stăm cuminți, ne-am suspendat

conversația noastră omenească până când limbuția lor se estompează de tot, iar liniile lor tremurătoare se fac nevăzute pe cer.

Au trecut pe deasupra noastră ca buretele pe tabla din clasă, ștergând tot ce era acolo înainte de venirea lor.

– Ah, *vă plac* și vouă, nu-i așa? exclamă Charity. Uneori, când rămânem până târziu în Vermont, sau ne ducem târziu acolo anume pentru colorit, se întâmplă să vedem și să auzim stoluri de păsări ca acum, venind peste Folsom Hill. Într-o bună zi, trebuie să ne vizitați acolo. Avem toate *felurile* de camere. Ce-ar fi să veniți vara viitoare?

– Vara viitoare, dacă o să mă lase să rămân aici, voi preda la școala de vară, iar serile, poate, voi curăța tăvile pentru mâncare la spital, și noaptea voi fi șofer de taxi. Când vine primăvara, vom fi la cheremul sorții, îi spun eu.

– Atunci, peste doi ani.

– Peste doi ani, vara, s-ar putea să tocesc cupe de excavator pentru WPA[1].

– Da' de unde, mă contrazice ea. Sid are dreptate, până atunci vei fi celebru. *Vă rog*, faceți-vă planuri să veniți. Poți scrie acolo toată ziua, în afară de orele de masă, picnic, înot și plimbare.

Ochii lui Sally, mari, limpezi, strălucitori de la șampanie și plini de duioșie, îi întâlnesc pe ai mei; scutură din cap, nevenindu-i să creadă. Arborii de hicori își

[1] Acronim pentru Work Projects Administration, principala agenție federală înființată în SUA, în 1935, în cadrul seriei de programe economice „New Deal", în timpul președinției lui F.D. Roosevelt

mișcă ramurile în vântul lin, iar o nucă nimerește jos cu o bufnitură.

– Nu adresa invitații pe care nu-ți dorești să le vezi acceptate, spune Sally într-un final. Este periculos să umbli cu carne crudă pe lângă tigri.

– Nu lansăm niciodată invitații doar de formă, spune Sid. Se uită în paharul lui de hârtie și apoi ridică privirea, surprins parcă de ceea ce a găsit acolo. Viitorul, poate. Doamne, ce minunat ar fi! exclamă el. Invitația e valabilă permanent. Oricând puteți, cât de mult timp puteți să stați.

În acel loc splendid, în aerul pârguit al verii indiene, acei doi oameni ne-au ales din nou. În circumstanțe în care niște spirite mai mici ar fi lăsat poate invidia să corodeze simpatia, ei se declară cu generozitate încântați de compania noastră și de norocul care a dat peste noi. Ceea ce am simțit aseară când ne-am îmbrățișat laolaltă toți patru, râzând, și ne-am contopit răsuflările înghețate în fața ușii lor, simțim din nou pe acest deal placid. Am fost poftiți în viețile lor, de unde nu vom fi niciodată surghiuniți, sau nu ne vom surghiuni noi înșine.

Dar am ajuns să sesizez tensiuni nebănuite în relația lor și, spre surprinderea mea, am început să simt tendința de a proteja un om pe care nu mai departe de seara trecută îl credeam bărbatul cel mai norocos și cel mai demn de invidiat din lume.

O altă după-amiază. Patinăm pe lacul Monona, exact lângă zidul nostru troienit de nămeți. Văzduh argintiu, cer fumuriu, fulgi de nea lipicioși ca firul de păianjen, nasuri roșii smiorcăite, un vânt rece, râsete. Ianuarie,

probabil; am sentimentul că a trecut Crăciunul. Fetele sunt vizibil însărcinate. Sally este extrem de precaută, fiindcă patinajul pe gheață nu a fost pentru ea sportul cel mai la îndemână la Berkeley, iar acum se teme să nu cadă și să nu-i facă vreun rău copilului din pântec.

Charity este atât de neînfricată, încât frizează nesăbuința.

– Dacă se va întâmpla să cazi, o să cazi în *popou*, spune ea. Iar *acolo*, unde nu există nimeni altcineva, te lovești doar *tu*.

Numai cu o săptămână în urmă, pe un deal din apropiere, dincolo de Middleton, mă uitam cum ea și nevasta cu sânge albastru a unui profesor irlandez invitat la facultate se dădeau pe derdeluș cu săniuțe de lemn. Cucoana irlandeză s-a trântit pe burtă ca o puștoaică de zece ani. Charity a avut măcar atâta minte încât să se așeze pe sanie și să cârmească din picioare, dar n-a avut și atâta minte încât să nu se ia la întrecere. S-au lansat amândouă alunecând vijelios la vale, cu zăpada scârțâind sub tălpile săniuțelor. Când au trecut pe sub un stejar falnic au dat de zăpadă afânată. Tălpile săniuțelor s-au afundat în nămeți, împotmolindu-se, iar doamnele au zburat la vale, irlandeza alunecând pe burtă, iar Charity, greoaie, alunecând pe fund. „Iisuse, ce bușitură", a zis cucoana irlandeză, sau cred eu că a zis. Curățindu-se de zăpadă pe față, scuturându-și mănușile groase, bătându-se cu palmele pe haine și prăpădindu-se de râs amândouă, au urcat dealul înapoi, târând săniuțele după ele, pentru o nouă tură pe derdeluș.

Iată-ne acum aici, adepți în continuare ai vieții active și ai mișcării sănătoase în aer liber, cu patinele pe lacul

Monona. De data asta, prudenta Sally a fost convinsă să vină și ea, deși Dumnezeu știe de ce patinajul pare mai sigur decât săniușul. Aici, iahturi transformate în sănii cu pânze se furișează silențioase în spatele tău și îți trec razant peste cap cu talpa din spate. Există chiar și un mic aeroplan, care aterizează și decolează pe gheață. Patinezi, credeți-mă, privind mereu peste umăr, mai ales dacă ți-ai pus patine pentru prima oară în viață și cu atât mai mult dacă ești o femeie gravidă, aproape pe punctul de a plesni ca o păstaie coaptă.

Ochii lui Charity sunt scăpărători, nasul ei e roșu. Și-l șterge cu dosul mănușii ei roșii.

– Nu e prea diferit de patinajul pe role, doar *mai precar*. Nu te lași pe spate, te apleci în față. Împingi în picioare și te *avânți* înainte.

Se avântă înainte, masivă și grațioasă. Mai încolo, pe gheață, Sid sprintează, întoarce din scurt, frânând într-un nor de gheață răzuită când o sanie cu pânze trece de-a curmezișul opturilor lui.

Între timp, mă mișc pe gheață șontâcăind pe partea interioară a gleznelor. Când încerc s-o ajut pe Sally să se urnească din loc, îmi alunecă picioarele de sub mine și o trag în jos, ca o grămadă pufoasă peste mine. Neîndoielnic, are nevoie de un instructor mai bun decât pot fi eu. Sid, care a observat problema, apare patinând lângă noi, o ridică pe Sally încurajând-o blajin, îi prinde mâna stângă în mâna lui dreaptă, își așază brațul stâng pe după umerii ei, îi potrivește brațul drept în jurul mijlocului lui. Ezitând, cu stângăcie, se lasă condusă lin pe gheață, începe să simtă ritmul, începe să facă mișcări prudente. Patinează împreună amândoi în șerpuiri din ce

în ce mai încrezătoare, îndepărtându-se de la marginea dinspre mal a suprafeței de gheață spre mijlocul lacului. Privind și aplaudând, nu dau suficientă atenție situației periculoase în care mă aflu și *buf*, îmi fug iarăși picioarele de sub mine și cad cu fundul pe gheață.

Îmi amintesc după-amiaza aceea cenușie, cu ninsoarea măruntă, vântul geros care-mi ciupea bărbia, obrajii și fruntea, picioarele înghețate, cu degetele strivite în ghetele prea mici, luate cu împrumut, șuieratul înfundat și mârâitul avionului ce ateriza în spatele meu, viziunea fugitivă a unei sănii cu pânze alunecând rapid cu o talpă desprinsă de pe gheață și cu timonierul azvârlit de-a latul pe punte, Sally și Sid înclinându-se și mișcându-se pe gheață, Charity lunecând lejer, maiestuoasă și euforică, îmbărbătându-mă, în timp ce eu mă clatin pe gleznele flasce, cad, mă ridic, cad iarăși.

Dar îmi amintesc și mai bine chiar cum a fost după un ceas, în subsolul nostru, când am băut grog fierbinte și am mâncat rulouri cu scorțișoară făcute de Sally, calde încă de la cuptor. Îmbujorați la față, cu pielea amorțită de ger, plini de o vitalitate exuberantă și hohote de râs, eu și Sally având în plus plăcerea neobișnuită de a oferi, în loc de a primi.

Pe canapea, una lângă cealaltă, nevestele noastre șușotind ca două prietene, rotunjite în pântec, cu numai două luni până să nască, trandafirii în obraji de la căldura din casă. Venind din bucătărie, cu sticla de rom și ceainicul plin pentru o nouă rundă de băutură, le văd acolo și mă gândesc cu venerație cum în cele două femei bat patru inimi deodată.

6

Retrospecția, am descoperit eu, este îndeobște pe jumătate plăsmuire, și chiar acum îmi dau seama că sunt multe lucruri legate de Sid și Charity Lang pe care ori le-am plăsmuit, ori le-am aflat la mâna a doua. Nu-i știam în liceu sau când s-au cunoscut și s-au căsătorit, așa că nu am amintiri și nici vreo documentație din care să mă inspir în momentul în care-mi imaginez cum erau ei când s-au întâlnit prima oară. Am doar acest lac din Vermont și asocierile lui, plus poveștile pe care ni le-au relatat ei doi, Comfort sau mătușa Emily.

Inițial, Sid le-a stârnit mila, parcă ar fi vrut să-l vadă plecat cât mai repede. Apoi, le-a cucerit inimile. Faptul acesta în sine este surprinzător, căci nici Charity, nici mama ei nu s-au simțit vreodată în largul lor cu un bărbat pe care să nu-l poată intui și manevra. Poate că circumstanțele le-au dezarmat. Pe de altă parte, de la bun început e posibil ca ele să-l fi manevrat, mai mult decât s-ar fi zis. Când un balerin o ridică pe partenera lui și o poartă pe scenă într-un *pas de deux*, ni se pare puternic ca Atlas, însă orice balerină ne poate spune cât de mult contează să știi cum să te lași ridicată.

*

–Cine *este* băiatul acesta? mi-o pot imagina pe mama ei întrebând. Îl cunoaștem? Îi cunoaștem familia?

Presupun că sunt așezate pe veranda mătușii Emily, privind în jos spre lac, peste ferigile înalte până la brâu și tufișurile cu zmeură. Este o zi cu nori călători. Veranda este un spațiu adăpostit, deși vântul bate suficient de tare încât să hârșâie cu crengile peste acoperiș. Emily Ellis tricotează. Andrelele ei împung și se retrag, degetul cu bucla de lână răsucită face cercuri iuți, Emily Ellis se oprește ca să tragă ochiurile în lungul unei andrele și să desfășoare din ghem un metru de lână. Are ochi căprui și pătrunzători, iar expresia de pe fața ei este deopotrivă curioasă, amuzată și reticentă.

Charity, tolănită în leagănul de pe verandă, cu părul împletit în codițe, flutură o scrisoare deschisă, de parcă ar vântura aerul ca să risipească fumul.

–*Eu* îl cunosc doar de câteva luni. Își face doctoratul la Harvard. N-ai cum să-i cunoști familia, locuiesc toți în Pittsburgh.

Mâinile mamei ei se opresc. Buzele i se crispează. Rostește pe un ton înțepat:

–Nu este exclus ca niște oameni pe care să merite să-i cunoști să locuiască în Pittsburgh. L-ai invitat?

–*Nu!* Am venit aici ca să scap de el.

–Care-i problema cu el? Pare înfigăreț.

–Înfigăreț în nici un caz *nu este*. Este un fraier. E *amorezat*, mamă. Suferă. Nu m-a văzut de o săptămână.

–Of, Doamne, zice mama ei. Numără ochiurile, mișcând din buze. Și tu? Presupun că suferi și tu.

–Presupui greșit. Nu sufăr decât din cauza *avansurilor* lui impetuoase.

Râde și saltă un picior sus pe speteaza leagănului. Mama ei se uită la piciorul dezgolit, până când Charity îl coboară la loc.

– Înseamnă că nu vrei să vină aici.

– Și cum îl putem opri? Zice că *are drum pe-aici* și i-ar plăcea să treacă pe la noi. Are drum pe-aici, haida-de. Nu are drum nicăieri, decât direct aici. De ce nu spune de-a dreptul?

– Simte nevoia, poate, să aibă o portiță de salvare, pentru eventualitatea în care tu îi dai de înțeles că nu e bine-venit. Ar putea fi chiar atât de sensibil?

– Da, dacă *tu* nu i-ai arăta că e bine-venit. Este *teribil* de politicos cu persoanele mai în vârstă și și-a făcut o părere atât de formidabilă despre distincția intelectuală a acestei familii, încât practic cade în genunchi când rostește numele lui tati.

– Nu este necuviincios din partea lui să respecte erudiția. Cât timp intenționează să stea?

– Cine știe? Până îl gonim noi? Și-a pus în gând să citească în vara asta toată dramaturgia engleză din perioada Restaurației, dar se gândește probabil că ar putea face asta la fel de bine aici, ca și la Cambridge.

Mâinile mamei ei se mișcă din nou, rapid și automat.

– Mda, dacă n-ai chef de el, putem să-i dăm un ceai și să-l trimitem la plimbare.

Expresia lui Charity încorporează o ușoară încruntare.

– Nu știu. N-ar părea un pic…? Am putea să-l cazăm în pavilion.

– Comfort doarme acolo.

– Se poate muta la unchiul Dwight.

– Dar nu trebuie să fie expediată pachet acolo, zice mama ei. Aranjează tu cum îți convine, dacă pe Comfort n-o deranjează. Pe de altă parte, dacă nu ai chef să-l vezi pe-aici, trebuie să fie descurajat imediat. Cu fermitate.

Charity se ridică în picioare, înaltă și cu umerii drepți. Văzută doar de la gât în jos, poate părea cam deșirată. Incluzând și capul, arată complet altfel. Are gâtul lung, capul mic, modelat de cozile împletite strâns. Ochii sunt verzui, dinții, albi și regulați. Mama ei nu greșește gândind despre ea că e o tânără frapantă, iar mintea ei se aventurează în speculații.

– Perfect, spune Charity cu indiferență. Dacă se va dovedi că e o pacoste, îl ușuim în doi timpi și trei mișcări.

– Totuși, spune mama, lasă-mă să-ți dau un sfat. Nu este elegant, și nici delicat, să induci în eroare un băiat în situația în care spui că e el. Dacă nu ai intenții serioase sau nu crezi c-ai putea avea, mai bine nu-l încuraja. Vorba proverbului, nu vreau să-i văd sângele pe covor. Ține minte asta.

Și așa Sidney Lang, la sfârșitul primului său an de doctorat în literatură engleză, își face intrarea în universul de la Battell Pond. Sosește, încerc să ghicesc, pe la mijlocul după-amiezii, după ce a plecat din Cambridge de cum s-a luminat de ziuă și a condus în forță pe ploaie, ca să-și dea seama însă, când mai avea un ceas până la destinație, că va ajunge la ora prânzului. Trage mașina pe marginea drumului și stă acolo două ore, sărind peste dejun și contemplând, spre sud și est, cum vârfurile munților White apar și dispar în alternanțele de soare

și ploaie. Învățat să valorifice fiecare oră, citește o sută de pagini din *Middlemarch* în timp ce așteaptă.

Când este sigur că sosirea lui nu va întrerupe masa de prânz, nici, ulterior, vreun eventual pui de somn, pornește la drum. Intră în sat – case de lemn vopsite în alb pe o singură stradă intersectată de o singură altă stradă, nimic prea pitoresc – și, urmând instrucțiunile lui Charity, înaintează cam un kilometru și jumătate până la niște cutii poștale montate pe o roată de căruță. Un drum de țară îl conduce la stânga printre o fermă și două cabane pe malul lacului. Imediat, se afundă într-o pădure deasă, unde ploaia picură din frunzișuri. Poteca largă este desfundată și ciuruită de gropi, plină de bălțoace, denivelată de rădăcini. Alte cărări, și mai obscure, duc spre cabane abia întrezărite și spre lac. În ambele părți. Parcă ar fi pe o peninsulă îngustă. Ținând dreapta, ajunge într-un luminiș, în fața unei case îmbrăcate în dranițe îmbătrânite de trecerea vremii. Recunoaște mașina parcată pe iarbă, e a lui Charity. Are ambele geamuri din față deschise. Sare iute afară, închide geamurile mașinii ei și se vâră la loc într-a lui, ca să chibzuiască o strategie.

Priveliștea este blocată de casă. Mai încolo în pădure, pe dreapta, printre copaci se vede un fronton trecut prin multe anotimpuri: pavilionul, deși el nu știe atunci ce este acolo. Pe stânga, o potecă ocolește prin spate un pâlc de conifere tinere și se afundă în pădurea deasă. Pe-acolo se ajunge, deși din nou el nu știe asta, la sihăstria lui George Barnwell Ellis, o colibă încălzită cu o plită de tablă, unde un singur bec spânzurând din tavan luminează un birou încărcat de cărți în trei limbi moarte și jurnale academice în patru limbii vii. Aici, profesorul

universitar Ellis lucrează de zece veri la o carte despre o sectă eretică din veacul al XII-lea, bogomilii. Va lucra încă la această carte când va muri, peste cincisprezece ani de-acum înainte. Cărturar distins, a scris deja un tratat despre albigenzi.

Sidney Lang se uită la ușa care este singura întrerupere în zidul de dranițe din fața lui. Sperând că Charity se uită dinăuntru pândindu-i sosirea, așteaptă ca ușa să se deschidă. Dar pe măsură ce timpul trece, Sid se convinge tot mai mult că acea ușă n-a mai fost deschisă de ani de zile. Pare ruginită în balamale și acoperită de mușchi. O potecă de scânduri merge pe lângă cabană, pe partea dreaptă. Ca să-l întâmpine de-acolo, Charity ar trebui să iasă afară în ploaie.

Timp de alte câteva minute, Sid așteaptă, imaginându-și-o pe Charity sub o umbrelă mare, tulburând aversa de ploaie cu strălucirea zâmbetului ei. Dar Charity nu apare. Nimeni nu apare. Sid aude doar ropotul îndârjit al ploii, foșnind și picurând printre copacii uzi, la fel și șopotul șuvoiului de apă din burlanul de la colțul casei. Pădurea din jurul lui este de un verde intens, impregnat de apă. Până și aerul este verde.

În cele din urmă, fără nici un chef, își ia impermeabilul de pe bancheta din spate, îl drapează peste cap și umeri, deschide portiera, pășește cu mocasinii din năbuc pe iarba îmbibată de apă și-și acceptă soarta. Gârbovit, aleargă pe lângă casă pe poteca alunecoasă. De după colț se aude sunetul constant al unei voci feminine.

Veranda lui Emily Ellis seamănă mai degrabă cu un post de comandă decât cu o verandă autentică. Are o

adâncime de patru metri și jumătate și se întinde pe toată lungimea fațadei, fiind îngrădită de o balustradă. Este prevăzută cu un acoperiș scund și rămâne bine adăpostită, chiar și pe cea mai urâtă vreme. N-am văzut niciodată să nu fie oameni acolo, n-am văzut niciodată să nu existe vreun puzzle rezolvat parțial pe vreo masă pliantă, vreun joc de domino, rummy sau dame chinezești, la fel arareori am văzut să nu joace cineva bridge, fie tanti Emily școlind niște copii, ori tanti Emily și George Barnwell prinși în competiția lor de robere, după-amiaza, împreună cu unchiul Dwight și mătușa Heather.

Masa de bridge este în capăt de tot, departe de traficul permanent de pe verandă. Deși fiicele familiei Ellis sunt adulte, Charity fiind absolventă la Smith College, iar Comfort fiind studentă acolo, există un tineret numeros – veri, verișoare, nepoate și nepoți în diferite categorii de rudenie, copii din vecini, copii ai vizitatorilor și ai oaspeților. Cum intri, imediat lângă ușă, se află o bibliotecă ce oferă cărți folositoare pentru minte și suflet, printre care eu am remarcat *Vântul prin sălcii*, *Cercetășia pentru băieți*, toată gama *Winnie-de-Pluș*, *Black Beauty*, *Fiicele doctorului March*, *Puiul de căprioară*. Există, de asemenea, teancuri de *National Geographic*.

Mătușa Emily crede în libertatea estivală. Nu-i prea pasă ce fac copiii, atâta timp cât fac ceva și știu ce fac. Trândăvia și haosul minții nu le suportă, însă. Când copiii pleacă într-o excursie, le pune în rucsacuri ghiduri despre păsări și plante, iar la întoarcere îi interoghează ca să vadă dacă au învățat ceva. Când merge cu ei în vreo tabără de o noapte, urmând să doarmă în cortul ei auster și uzat de ani, copiii pot fi siguri că seara, în

jurul focului, vor auzi lucruri interesante despre stele. Iar în zilele ploioase, cum e aceasta, se instalează ca un păianjen sigur de sine în mijlocul pânzei, până când plictiseala îi împinge pe toți copiii din Point pe veranda ei, unde le citește sau îi învață limba franceză.

Acum, bunăoară, citește *Cântarea lui Haiavata*. Îi place Longfellow, a cărui casă rămâne un reper celebru pe Brattle Street, la nici o stradă distanță de casa ei, iar ea percepe justețea lui *Haiavata* în acest decor de pădure nordică. Citește cu glas tare, ca să se facă auzită peste freamătul și ropotul ploii.

Lângă apele întinse
Ale mării Ghitci-Ghiumi,
Traiul și-l ducea Nocomis,
Fiica albei luni, Nocomis.
După wigwamu-i sihastru
Se-nălța un falnic codru,
Pini măreți cu ciucuri roșii,
Iar în față țărmul neted,
Peste care-n valuri repezi
Se rostogolea-nspumată
Apa limpede a mării.[1]

Toți micuții indieni așezați într-un semicerc în jurul mătușii Emily primesc o învățătură care-i va marca pe viață. Sunetul vocii ei citindu-le va influența felul cum

[1] *Cântarea lui Haiavata* de Henry Wadsworth Longfellow, traducere de Mihail Maievski, Editura pentru literatură, București, 1967, pp. 29–30

se vor vedea pe ei înșiși și cum vor privi lumea; va deveni o parte din ambianța îndrăgită de la Battell Pond, ca un licăr în minunăția cromatică a copilăriei. Aceste mici sensibilități nu vor pierde niciodată imaginile pădurii întunecoase și ale lacului strălucitor. Natura pentru ei va fi întotdeauna benefică și feminină.

Iar atunci când miezul nopții
Răsuna de hohotitul
Bufnițelor din pădure,
El striga cuprins de spaimă:
–„Ce e asta, ce-i, Nocomis?"
Și-i spunea atunci Nocomis:
–„Astea-s bufnițele sure,
Cu-a' lor pui ce, laolaltă
Adunate în pădure,
Se înfruntă între ele
Și pe limba lor se ceartă."[1]

Unii dintre copii, peste ani și ani, se vor trezi poate noaptea dintr-un vis în care glasul acela puternic intona mituri irocheze în tetrametru trohaic, iar în adâncul sufletelor lor vor tânji după certitudinea, siguranța, naturalețea și autoritatea timpului, pe care mătușa Emily l-a dominat.

În culturile primitive, va spune mătușa Emily oricărei persoane cu care discută despre creșterea copiilor, cei mici învață imitându-i pe părinți. Fetele deprind treburile casnice și rolul femeii, inclusiv instinctul

[1] *Ibid.*, p.33

matern, jucându-se de-a casa și îngrijind de frații și surorile lor mai mici. Băieții merg cu tații lor la câmp și la meșteșuguri, maimuțăresc obiceiurile acestora cu uneltele și armele. Atât băieții, cât și fetele pot fi educați cu privire la convenințele atașate ocaziilor simbolice de către vraci, șamani și bătrâni anume însărcinați cu această treabă, la fel cum în societatea noastră sunt trimiși la școală și sunt puși să citească diverse cărți. Dar în societatea noastră (se referă la Cambridge), bărbații (se referă la bărbații educați și cultivați) nu mai muncesc cu unelte și nici nu mai folosesc arme. Fetele pot încă să-și imite mamele, însă un băiat nu prea mai găsește în activitățile tatălui său vreun pretext de joacă instructivă. Femeile, prin urmare, trebuie să furnizeze modele atât pentru fete, cât și pentru băieți, călăuzindu-i totodată pe căi pe care s-ar putea să nu le găsească singuri, dar mai presus de toate se cuvine să-i îndemne să-și folosească energic capacitatea minții. Exact ceea ce Nocomis a făcut pentru nepotul ei orfan Haiavata.

În legătură cu abdicarea autorității masculine, mătușa Emily are dreptate, desigur. Un sfert din populația bărbătească din Noua Anglie a fugit în California în timpul Goanei după Aur. Un alt sfert a dispărut în Războiul Civil, fie murind, fie preferând să nu se mai întoarcă. Cei lipsiți de vigoarea necesară pentru a fi argonauți sau războinici au rămas și au văzut cum munca lor a fost confiscată de irlandezi, portughezi, italieni și canadieni francezi. Și-au pierdut parțial puterea politică, dar și-au păstrat în general statutul. Cei mai buni dintre ei (se referă la bărbați ca George Barnwell Ellis) continuă în tradiția lui Emerson și a celor luminați spiritual. Îi găsești

predând la Harvard sau la universități mai puțin cunoscute, sunt cărturari și moraliști, iubesc Natura.

De asemenea, deși nu putem pretinde ca mătușa Emily să se gândească la asta, ei au pregătit calea pentru exponenții Noului Umanism, a căror gândire a dominat multe campusuri universitare în anii '30. Eu am studiat cu doi dintre ei și, pentru binele sufletului meu, am fost povățuit să-i citesc și pe alții.

Printre ei au fost oameni ca Irving Babbitt la Harvard, de la care Sid Lang a încercat să învețe decența, acel *nil admirari* și raționalitatea sobră, pe care el nu le-a putut atinge niciodată; și Paul Elmer More la Princeton, sub îndrumarea căruia Marvin Ehrlich a urmat cu devoțiune studii de greacă. Ernest Hemingway a intuit cândva că toți noii umaniști erau produsul unei interacțiuni formale. Exista la Wisconsin un astfel de intelectual, care a coordonat disertația lui Ed Abbot despre romantismul excesiv în *Comus*. Ed, care are mai multe în comun cu Comus decât cu Milton sau cu coordonatorul tezei sale, și-a rezumat poziția într-un catren:

Fierul bate, curge bere,
În Club Comus – hahalere.
N-a fost Comus umanist,
Cine-a zis e-un alarmist.

Dar să revenim la mătușa Emily. Femeile din Noua Anglie, rămase acasă, nu prea aveau de unde să-și aleagă bărbații, în afară de grupurile de nou-veniți irlandezi, portughezi, italieni și canadieni francezi, cu toții inacceptabili din punct de vedere religios, economic și

social. Unele au căpătat apucături masculine și și-au asumat rolurile îndeplinite odinioară de bărbații lor. Altele au îmbrățișat diverse cauze, au aderat la mișcarea abolițională, au adoptat ideile promovate de Susan B. Anthony sau de antivivisecționiști, au participat la demonstrații, au luat cuvântul la întruniri și, în general, au devenit personalități puternice, fără a uita însă vreodată că erau niște doamne. Chiar și cele care și-au găsit tovarăși de viață printre bărbații din Noua Anglie, atâția câți mai rămăseseră, au ajuns să facă lucruri neobișnuite pe vremea bunicilor lor. Maturizându-se, acestea au instituit matriarhate, pe când celelalte au rămas fete bătrâne. Lecția clară ce trebuie învățată din istoria Noii Anglii este că, atunci când nu se găsesc suficienți bărbați vrednici să conducă lumea, femeile sunt perfect capabile să facă acest lucru.

Este un adevăr incontestabil că nici un copil nu s-a ținut vreodată după George Barnwell Ellis până la locul de muncă și nici nu i-a copiat gesturile cu vreo unealtă. Tabieturile lui sunt pur și simplu de neimitat. George Barnwell Ellis apare nebulos și vesel la micul dejun, iar la scurt timp dispare – iarna în biroul lui sau la Harvard Divinity School, unde un copil ar găsi cu greu ceva de făcut, și vara pe potecă spre sihăstria pe care și-a alcătuit-o, unde, prin presupoziția lui și prin interdicția mătușii Emily, nici unul dintre cei mici nu are voie.

Iarna, reapare la cină, însă vara, un anotimp mai puțin riguros, are un alt program. La douăsprezece punct vine pe lângă colțul verandei, cu mersul lui țeapăn, cu părul rărit și zbârlit. Culege de pe balustradă costumul de baie jilav din ziua precedentă și se duce înăuntru să se

schimbe. El și mătușa Emily coboară împreună la ponton și acolo, în timp ce mătușa Emily plonjează ca un leu-de-mare în apa rece, stârnind trombe de spumă, și înoată de-a curmezișul golfulețului dus-întors, cam un kilometru, George Barnwell se bălăcește și pierde vremea la mică adâncime, unde e mai cald, în general făcând pluta pe spate ca să nu-i intre apă în sinusuri. Când Emily reapare la mal, pufăind, strigând și scuturând din degete, pornesc împreună înapoi spre verandă, unde menajera va fi sincronizat dejunul cu venirea lor. După prânz, mătușa Emily citește sau tricotează pe verandă, în timp ce George Barnwell dispare în dormitorul lui ca să tragă un pui de somn. La două și jumătate iese pe verandă, aparent fără vreun scop, însă în realitate nerăbdător ca o rachetă ghidată, și pleacă înapoi pe potecă la întâlnirea lui cu bogomilii. La ora cinci se întoarce pe verandă, unde mătușa Emily, Dwight (fratele lui George) și Heather (soția lui Dwight) îl așteaptă la masa de bridge. Ceea ce Miles Standish obișnuia să scoată din confruntările lui cu căpetenii indiene ostile, George Barnwell scoate la bridge dintr-un rober palpitant. După cină, citește un roman polițist până la ora zece și se culcă.

Doftor nicidecum el nu e, cum ar fi scris odinioară în *Time*. Este blajin, agreabil, cu un umor sec, distrat, distins, motiv pentru care trebuie să fie respectat, neajutorat, motiv pentru care trebuie să i se poarte de grijă. Atitudinea mătușii Emily față de el nu diferă prea mult de atitudinea față de oricare copil. La comandă, ca un cățeluș bine dresat, George Barnwell șade, stă sau vorbește. Se întâmplă să și cânte, la fel de înfocat ca toți copiii, deși niciodată melodic, atunci când mătușa Emily

proclamă o serată de muzică și dirijează familia extinsă de la „Frère Jacques" și „Who Will Carry Me over the River?" până la „Ach, wie schön ist mir am Abend", „Au clair de la lune", „Auprès de ma blonde" și „Why Doesn't My Goose Sing As Well As Thy Goose?"

În cea mai mare parte a timpului, George Barnwell nu-i remarcă niciodată pe copii, deoarece cea mai mare parte a timpului și-o petrece în Bulgaria veacului al XII-lea. Este știut că tot ceea ce învață copiii vine de la mătușa Emily. Iar orice copil care a trecut prin educația aplicată de mătușa Emily este un pilon sub greutatea unui berbec. Când mătușa Emily citește, asculți.

În cele din urmă, vreun copil nu tocmai deprins cu hățurile ridică privirea și-l vede pe Sid Lang, cu ochelarii șiroind de apă și impermeabilul drapat peste cap, stând în colț. Fetița îi dă un cot vecinei, își pune palma peste gură. Iată cât de timpuriu se întâmplă ca influența mătușii Emily să-i convingă pe cei mici că masculii adulți sunt o intruziune sau o irelevanță. Când prezența lui devine o realitate generală, capetele se întorc, ochii se rostogolesc în orbite, se aud pe înfundate chicoteli. Mătușa Emily, nebănuind nimic, continuă să recite. Sid stă ud ciuciulete la colț. Apoi, chicotelile cuiva răzbesc libere, și mătușa Emily ridică privirea. Ochii ei urmăresc ochii copiilor. Ea, desigur, știe cine este acest om, însă nu spune nimic. Așteaptă, radiind un control absolut.

Sid începe să vorbească, descoperă că sună hodorogit, își drege glasul și rostește pe o tonalitate forțată de tenor:

– Iertați-mă. N-am vrut să vă deranjez. Aici stă... O caut pe Charity Ellis.

– Intră sub acoperiș, îl îndeamnă mătușa Emily, și stai jos. Noi terminăm în câteva minute.

El vine sub acoperiș, se afundă într-un scaun din răchită, își trage la o parte haina udă de pe cap. Cei mici se holbează la el și se hlizesc, până când mătușa Emily, ridicând cartea, spune un singur cuvânt:

– Isprăviți!

Nou-venitul simte, mai presus de orice îndoială, că nu s-ar fi putut să apară la un moment mai nepotrivit decât acesta și că nu i se va ierta acest lucru. Mătușa Emily citește din nou.

Păsările din pădure
Ciripeau în jur, voioase:
„Cruță-ne, o, Haiavata!"
Și prigoria, Opéci,
Și Ovéisa, dumbrăveanca,
Ciripeau, zburând în cale-i:
„Cruță-ne, o, Haiavata!"[1]

Timp de cinci sau șase minute, Sid rămâne ca înlănțuit pe scaunul din răchită, în timp ce Haiavata, purtând „minunatele-i mănuși", îl vizitează pe tatăl său Medgechívis în „împărăția Vântului de soare-apune" Ploaia șfichiuiește văzduhul, căzând ca o perdea între verandă și lac. Distrase de prezența lui, fetele șușotesc cu mâna la gură. Mătușa Emily citește mai departe. Dar în timpul scurtei pauze în care i-a poruncit lui Sid Lang să treacă sub acoperiș, și-a făcut o impresie despre

[1] *Ibid.*, p. 35

acest tânăr față de care Charity manifestă o indiferență atât de dubioasă.

Tipul clasic al absolventului de facultate care-și continuă studiile. Sărac, bineînțeles, așa cum sunt toți în ziua de azi. Mai sărac decât mulți, dacă judecăm după manșetele zdrențuite ale pantalonilor kaki și după pata de pe pieptul cămășii, care arată de parcă ar fi fost spălată având o ciocolată în buzunar, ca apoi peste urma rămasă să treacă fierul de călcat încins. Păr blond frumos. Pielea mai puțin bronzată decât s-ar fi cuvenit să fie la mijlocul verii deja. Miop, după felul cum a mijit ochii, când și-a scos ochelarii ca să-i șteargă de apă. Ochii frapant de albaștri, ca florile de nu-mă-uita. Fața pătrată, afabilă, un pic sfrijită. Un zâmbet prompt, zelos.

Mătușa Emily crede că știe cum se simte el, încremenit acolo pe un scaun, ca un musafir la o grădiniță de copii. Ridicând scurt privirea, îi întâlnește ochii, îi vede zâmbetul zelos. Teribil de curtenitor cu cei mai în vârstă decât el, a spus Charity. Nu-i nimic rău în asta. Dar tânărul urmărește lectura cu atâta atenție, încât ea își pierde răbdarea. Nu se poate ca un doctorand să nu fi parcurs deja *Cântarea lui Haiavata.*

Pe urmă, tălpi de tenișI tropăie pe potecă și Charity dă buzna de după colț, cu un ziar deasupra capului. Sidney Lang uită de *Haiavata* și sare în picioare. Mătușa Emily închide cartea și, fluturând din mână, îi eliberează pe indieni. Aceștia se împrăștie pe verandă, ca să joace dame chinezești sau rummy și să bea suc din ghimbir cu must proaspăt de struguri. Pentru adulți urmează prezentările.

Deși observă că tânărul nu poate să-și ia privirea de la Charity, stropită de ploaie, râzând îmbujorată, mătușa Emily recunoaște că Sid Lang are într-adevăr o atitudine respectuoasă. Aproape că e prea reverențios, așa că mătușa Emily înțelege de ce uneori o poate irita pe Charity, care este directă din fire și ține la opiniile ei, plăcându-i discuțiile în contradictoriu. În același timp, nu uită că Charity, care ar fi putut să împiedice această vizită, nu a făcut asta. Oricum, numai plictisită sau iritată nu arată ea acum.

– Domnul Lang vrea probabil să-și aducă lucrurile în casă, spune mătușa Emily. Ai pregătit camera unde va sta?

– Exact asta am făcut adineaori.

– O, nu, nu, nu, nu, nu! strigă Sid. Nu pot rămâne. Am trecut doar ca să vă salut. Trebuie să plec mai departe.

Charity se uită la el cu o privire bănuitoare și limpede.

– Încotro?

– La Montréal, unde urmează să mă văd cu un prieten care studiază medicina la Universitatea McGill.

– Și nu suferă amânare?

– Nu prea cred. El... noi am stabilit să luăm cina împreună diseară.

– E un drum de patru ceasuri până la Montréal, și toarnă cu găleata, zice mătușa Emily. Nu ai cum să ajungi la timp. Măcar rămâi aici în noaptea asta și așteaptă să vezi dacă Battell Pond nu ți se va arăta un pic mai bine mâine-dimineață.

– A, nu e asta. E frumos aici, ploaia și totul. Ce minunată oază de liniște! Dar nu vreau să cad pe capul nimănui și să vă deranjez pe toți.

– Eu ți-am pregătit deja patul, spune Charity. Dacă nu te culci în el, o să fiu *furioasă*. Și mama la fel.

– Și e periculos să mă înfurii pe mine, declară mama ei. Charity îți va arăta unde să-ți pui bagajul.

Acum, Sid este jenat.

– Realitatea e că nu am nici un bagaj. Nici măcar nu mi-am adus o cămașă curată. Pur și simplu, am luat-o din loc.

– Cu mașina, la Montréal, punctează Charity. La cină. Chiar ai nevoie de un gardian. Nu se poate să nu fi venit tu cu *ceva*. Cărți? Nu te-am văzut niciodată fără o geantă cu cărți, insistă ea, apoi se întoarce spre mama ei: Omul ăsta citește *pretutindeni* – în metrou, între două acte la teatru, în pauză la concert în Symphony Hall, la picnicuri, la întâlnirile de *amor*.

Discursul acesta îi oferă informații însemnate mătușii Emily. Vede cum Sid coboară pleopele, chipurile în agonie, în timp ce un zâmbet cu adevărat fermecător pune sechestru pe expresia lui sfioasă.

– Păi, sunt atâtea cărți de citit, iar eu am rămas mult în urmă. Toți au citit de zece ori mai mult decât mine.

– Ce ți-ai adus? întreabă Charity. Piese de teatru din perioada Restaurației?

– Fac o pauză cu ele. N-am luat decât niște umplutură. *Middlemarch*, *Idiotul*, chestii de genul ăsta, romane pe care ar fi trebuit să le fi citit deja.

– Bun, haide atunci să le punem în pavilion, până nu mucegăiesc în mașină, spune Charity. Și, pe urmă, mergem să ne plimbăm prin ploaie. Vreau să-ți arăt Folsom Hill, și nu voi *tolera* să-ți iei vreo carte cu tine.

– Îmbrăcaţi-vă adecvat, spune mătuşa Emily. Văd că eşti echipat bine pentru ploaie, domnule Lang. Charity, să iei o umbrelă. Nu are rost să faci vreun guturai.

– Umbrelă? În pădure? Ciocănitoarele ar muri de râs văzându-mă.

Gata să facă un comentariu caustic şi raţional, mătuşa Emily preferă să se abţină.

– Cum doreşti. Îi spune apoi lui Sid: Avem puţine reguli aici, însă, de dragul fetei care găteşte, ţinem ca oamenii să fie punctuali la masă. Cina va fi la ora şapte.

– Sunt foarte prompt în privinţa meselor, spune Sid.

(„Bun, se gândeşte mătuşa Emily, nu-i chiar atât de tolomac cum părea la început.")

Charity intră în casă şi iese din nou îmbrăcată cu o haină de ploaie.

– Fără nimic pe cap? întreabă mama ei.

– Am eu o pălărie de muşama în maşină.

– Şi tu ce o să-ţi pui?

Sid o uimeşte. Îşi trece palma de la ceafă spre frunte peste cap, ciufulindu-şi părul blond şi scurt, şi rosteşte cu un accent idiş:

– Şi ce dacă mă ud? Şi ce dacă doare? Oricum… Ridică un deget şi intonează:

Vreau să mă înec în marea cu apă sărată,
Vreau trupul meu de chei să se ciocnească.

– Doamne sfinte, ce sentiment extraordinar, exclamă mătuşa Emily. Cine a scris asta?

– Samuel Hoffenstein, zice Sid. În maniera versurilor de început ale lui Millay.

O prinde de braţ pe Charity şi pleacă împreună.

*

Până aici, n-am nici o dificultate să-mi imaginez. Știu ce impresie i-a făcut Battell Pond prima oară lui Sid, fiindcă îmi amintesc ce impresie mi-a făcut mie prima oară, și am auzit-o de multe ori pe mătușa Emily depănând povestea primei lui vizite, conferindu-i o nuanță deopotrivă umoristică și romantică: un basm cu o prințesă sechestrată, un prinț în haine de cerșetor, un loc îndepărtat accesibil doar pe drumuri dosnice, cam la fel de anevoioase ca un pod îngust și ascuțit asemenea unui tăiș de sabie.

Această colonie de vară este atât de discretă și tainică, încât abia dacă se vede de pe drum sau de pe lac. Din cei aproximativ două mii de locuitori estivali, arareori se întâmplă să vezi mai mult de vreo doi tineri într-o barcă, vreo femeie la o cutie poștală sau vreun cărturar încărunțit dispărând spre sihăstria lui. Excepții: licitațiile de vară și magazinul din sat la ora când se aduce ziarul *New York Times*. Atunci, vei vedea zeci, poate sute de oameni.

Battle Pond pare desprins dintr-un tablou de la Hudson River School[1], îmbinând linia filosofic-contemplativă cu elemente de pitoresc pastoral. Nu este o stațiune de odihnă. Este exact opusul unei stațiuni de odihnă, căci universitarii care o domină vara și plătesc cea mai mare parte din taxe au zădărnicit orice demersuri pentru un aeroport, un cinematograf, o a doua stație de benzină, chiar și pentru ambarcațiuni cu motor pe lac. Ceea ce Sid Lang a văzut prima oară în vara anului 1933 nu

[1] Mișcare artistică apărută în SUA în secolul al XIX-lea, fondată de un grup de pictori peisagiști influențați de romantism

era aparent cu mult diferit de ceea ce au început aici Barnwell Ellis şi Bliss Perry, după un tur cu cabrioleta, înainte de răspântia veacurilor. Lumânările şi lămpile cu petrol au cedat locul, cu părere de rău, becurilor electrice. Unele cabane au acum telefon. Scândurile putrede de pe verande şi pontoane au fost înlocuite la fiecare şase sau opt ani. În rest, nimic altceva nu s-a prea schimbat.

Problema mea este nu să-mi imaginez cum era Battell Pond, ci să ghicesc ce au putut să-şi spună şi să facă Sid şi Charity în acea după-amiază şi în zilele următoare cât el a rămas acolo, amânând fără vreo scrisoare, convorbire telefonică sau explicaţie data cinei de la Montréal. Momentele de iubire ale prietenilor mei nu au fost niciodată specialitatea mea, şi nici nu m-au preocupat vreodată, plus că oricum nici nu ştiu dacă în acea etapă ea era sigură că voia să fie cu el, deşi sunt destul de sigur că voia. Mai mult, o ploaie torenţială în Vermont nu este nicidecum decorul proprice unor clipe de amor. Aşa că, pur şi simplu, îi voi pune să se plimbe împreună, ceea ce probabil au şi făcut.

Pornesc aşadar înapoi prin pădurea udă spre drumul principal, cotesc la stânga pe-acolo, continuă să meargă vreo sută de metri şi se strecoară printr-o poartă cu un anunţ decolorat: *Défense de Bumper*, gluma vreunui profesor universitar. Un drum de ţară, drumul pe care am mers eu în această dimineaţă, se afundă în lungul dealului pe sub bolta copacilor cu frunziş des – arţar dulce şi arţar roşu, molizi canadieni, mesteacăn alb, mesteacăn galben şi mesteacăn cenuşiu, molid negru şi molid roşu, brad canadian, cireş sălbatic, frasin alb,

carpen, zadă americană, ulm, plop, ici-colo un vlăstar de pin alb. Fiind fiica mamei ei, supraviețuitoare a multor excursii cu cărți despre păsări, flori, ferigi și arbori, Charity îi știe pe toți. Sid, a cărui familie și-a petrecut vacanțele de vară în munții din Carolina printre alte păduri, și de câteva ori la Cape, unde țiparii și cârciumăresele sunt mai importanți decât arborii, știe câteva soiuri, dar e bucuros să învețe.

Drumul urcă șerpuit pe solul reavăn înțesat de cedri până pe o pășune înaltă, unde niște vaci Jersey, frumoase ca niste căprioare, se uită la ei cu ochi de Iunona. În lungul cărării, ferigile sunt dese, pleoștite de ploaie, douăzeci de soiuri pe puțin. Din nou, el nu le cunoaște (din experiența mea, ferigile sunt un apanaj strict feminin), iar ea le recită melodios numele poetice, ca o incantație – ferigă parfumată, ferigă-copac, ferigă sensibilă, ferigă de scorțișoară, spata dracului, ferigă paniculată, ferigă de Crăciun, ferigă de câmp, părul-fetei – sonorități care-i încântă simțurile în aceeași măsură ca miresmele pădurii. În spațiile dintre pâlcurile de molizi, mușchiul așterne un covor verde, gros de câțiva centimetri, moale și pufos, din care se ridică tămâițe-de-câmp ca niște lumânări și domurile unor ciuperci portocalii pătate.

Sid pășește pe mușchiul verde cu mocasinii lui uzi. Țopăie ca pe o trambulină. Se oprește și apasă covorul de mușchi cu palma desfăcută.

– Dumnezeule, îmi vine să mă tăvălesc pe mușchiul ăsta moale! Din clipă în clipă, mă aștept ca un spiriduș să răsară de sub o ciupercuță.

– *Acelea* nu sunt „ciupercuțe", îl corectează Charity. Acelea sunt ciuperci otrăvitoare *amanita muscaria. Ne mangez pas.*

– Cunoşti tot ce creşte pe-aici. E extraordinar.

– Nu chiar atât de extraordinar. Am crescut aici.

– Eu am crescut în Sewickley, Pennsylvania, dar asta nu înseamnă că aş putea cumva să-ţi spun numele vreunui lucru care creşte acolo. Unul, poate. Liliacul.

– N-ai crescut cu mama mea.

Iată-i acolo, zâmbindu-şi în ploaia care s-a mai domolit. Lui îi place albul uniform al surâsului ei, dar cui nu i-ar plăcea? Deşi la capitolul zâmbete sunt cam egali, amândoi au ceea ce el numeşte denigrator „un potop de dinţi în gură“ Ploaia picură de pe borul pălăriei galbene din muşama, iar lui i se pare cel mai fantastic de atrăgător acoperământ de cap pe care l-a văzut vreodată. Presupun că-i vine să se culce cu ea chiar acolo, pe muşchiul pneumatic, reproducând o scenă dintre Lady Chatterley şi paznicul de vânătoare, pe care el a recitit-o de câteva ori într-un exemplar de contrabandă, împrumutat de la cineva. Ochii ei râd, plini de vioiciune. Presupun că vrea s-o îmbrăţişeze. Presupun că ea îl împinge la o parte. Aşa făceau fetele în 1933. Îşi văd de drum mai departe.

O potârniche iese dintr-un copac deasupra lor, fâlfâind neaşteptat din aripi. Au zărit acum un iepuraş alb (nu e „iepuraş“, îi spune ea, este un iepure de câmp cu „rachete“ la picioarele din spate, ca să nu se afunde în zăpadă). Trec printre ziduri de piatră aproape năruite şi arţari bătrâni, cu trunchiul frânt, pe ceea ce a fost cândva un drum, apoi, la întoarcerea spre pădure, de-o parte şi de cealaltă sunt pajişti unduioase. Charity îi povesteşte despre fermele care erau cândva aici, sus şi-i arată temelii

de construcţii năpădite de trandafiri sălbăticiţi, heliotropi, liliac maroniu şi iederă canadiană.

La un moment dat, fără ca ei să bage de seamă, ploaia s-a oprit. Încolo spre apus, departe, se vede cerul albastru, iar când urcă ultima pantă pe o culme marcată de vetrele din piatră ale unor focuri de picnic, pe acel fundal se profilează munţii. Şi pe aceştia Charity îi numeşte, pe măsură ce se ivesc: Camel's Hump, Mansfield, Belvidere, Jay. Sunt poleiţi de un soare subţire. Sid aşterne pe iarbă impermeabilul lui, cu partea uscată în sus, şi se aşază amândoi.

Priveliştea de pe Folsom Hill nu este măreaţă în felul peisajelor apusene. Ceea ce-i conferă farmec este alternanţa de sălbăticie şi loturi cultivate, păduri rugoase terminându-se cu margini gravate parcă în netezimea fâneţelor – asta şi accentele punctate de case albe, hambare roşii şi cirezi adunate ciorchine, micuţe ca nişte afide pe o frunză. Direct sub ei, peste culmea zdrenţuită a unui deal mai mărunt, este lacul, în formă de inimă, cu satul în capătul sudic. Aproape că nu vezi vreo cabană (termenul local este „popas") în jurul lacului, nu vezi un ponton sau adăpost pentru bărci. Pădurile verzi şi pajiştile mai verzi chiar întâlnesc apa albastră, totul arătând aproape la fel de sălbatic cum li s-a părut probabil oamenilor generalului Hazen pe când îşi croiau drum spre Canada prin aceşti codri în timpul Revoluţiei.

Sid inhalează totul, absoarbe totul prin pori. Dacă a existat vreodată un romantic care n-ar fi trebuit să studieze cu Irving Babbitt, el e acela. Sid e mai aproape de spiritul Hudson River School decât a fost Asher Durant,

e mai transcendentalist decât Emerson, e mai înrudit cu vulpea şi marmota decât era Thoreau.

– Nu mi-ai povestit niciodată, spune el. Cred că e cel mai frumos loc de pe pământ.

– Nu chiar atât de frumos, dar destul de frumos. Îmi place aici, sus. Ce bine-mi pare că s-a oprit ploaia! Mâine, poate mergem să vâslim pe lac.

– Să stau şi mâine?

– Prietenul tău de la McGill o să-şi facă griji?

Asta e curată răutate. Îl retează pe prietenul de la McGill cu muchia palmei.

Ea ridică din umeri sugestiv. Zâmbeşte enigmatic.

– Te deranjează că am venit după tine aici?

– Nu.

– De ce ai fugit de la Cambridge?

– N-am fugit. Am venit aici în vacanţă.

– Fără nici măcar să-mi spui unde pleci. Bineînţeles că ai fugit. A trebuit să aflu de la Fogg[1] unde plecaseşi.

– A fost o decizie inopinată.

– Din cauza mea.

– Nu *totul* are legătură cu tine!

– Dar *asta* a avut.

Ridică din umeri.

– Charity, spune el cu disperare, vrei să plec? Plec chiar acum dacă asta vrei. Să ştii că *am* un prieten student la McGill. Nu se aşteaptă să vin, a fost doar o aiureală, însă prietenul meu există cu adevărat. Dispar din calea ta în cinci minute, dacă asta îţi doreşti. De unde ştiu eu că nu e doar o joacă din partea ta? Te iubesc,

[1] Fogg Museum, unul dintre cele trei muzee de artă de la Harvard

asta înseamnă ceva pentru tine? Voi rămâne lângă tine pentru totdeauna, dacă există vreo şansă, însă nu vreau să devin o pacoste jalnică pentru nimeni. Vreau să te măriţi cu mine. Voi face tot ce e nevoie, chiar dacă va dura ani de zile. Însă nu accept să mă amăgeşti doar fiindcă ţi-e milă de mine.

– *Bineînţeles* că nu eşti o pacoste, îi răspunde ea. *Bineînţeles* că vreau să rămâi. *Mama* vrea să rămâi. Mă bucur că ai venit, sincer mă bucur. Speram să vii. Dar să mă mărit cu tine? Cum să ne căsătorim, când tu mai ai încă doi sau trei ani până să-ţi termini studiile? Când peste tot se moare de foame şi se fac cozi la pâine, să fim şi noi fără serviciu sau fără perspective, *ani de zile* de-acum încolo? Mama ta te va întreţine poate atâta timp cât eşti la facultate, dar va renunţa s-o mai facă dacă eşti atât de ţicnit încât să te însori.

– Există posibilităţi.

– Şi ce-ai putea să faci, mă rog, să jefuieşti vreo bancă?

– Dacă la asta s-ar ajunge, poate. Întrebarea este nu cum ne-am descurca, ci dacă tu vrei.

Se uită la el cu ochi senini de sub borul pălăriei de muşama. El o prinde de mână, ea trage mâna deoparte. Scrâşnind din dinţi, el priveşte încordat în josul dealului. Distantă, zâmbind în colţul gurii, ea nu spune nimic, dar când îşi schimbă poziţia, rezemându-se în coate şi lăsându-se pe spate, el descoperă că o mână de-a ei este din nou lângă el. De data asta, îi acoperă mâna cu palma lui şi nu-i mai dă drumul. Aplecându-se mai aproape, glasul lui bubuie de frustrare şi dorinţă:

– Charity…!

Ea își plimbă cealaltă mână peste iarba udă și înaltă, stropindu-l cu picături reci.

– Domolește-ți ardoarea.

– Scorpie ce ești. Spune-mi un lucru.

– Sigur că da.

– Dacă voiai să vin după tine aici, de ce nu m-ai invitat?

– Nu aveam de unde să știu dacă i-ar fi convenit mamei.

– Puteai să dai un telefon și aflai.

– Nu, nu puteam. Nu avem telefon aici.

– Ai fi putut să-i scrii.

– Durează *zile întregi* ca poșta să ajungă aici.

– Și atunci, pur și simplu, ai șters-o fără să-mi spui o vorbă.

Pufnește în râs.

– Dar, uite, m-ai găsit.

O trage de mână și-o înclină spre el.

– Charity...!

Ea însă se uită la ceasul de la încheietură, expus la vedere când a tras-o spre el, își smulge mâna din palma lui și sare în picioare.

– Doamne sfinte, cina este peste douăzeci și cinci de minute! Nu e voie să întârziem, mai ales în prima ta zi aici. Ar fi *fatal*.

– Fatal pentru ce?

Dar ea aleargă deja. El înșfacă impermeabilul de pe jos și o urmează ca un mare liliac galben, năpustindu-se la vale pe dealul ud printre zidurile de piatră năruite și arțarii bătrâni. Amândoi o țin tot într-o goană până acasă. Cu un minut înainte ca Dorothy, fata de

la bucătărie, să aducă supiera fierbinte, cu treizeci de secunde înainte ca George Barnwell Ellis să încline capul ca să rostească rugăciunea, ajung și ei gâfâind la masă și se așază la repezeală pe cele două scaune goale. Charity și-a aruncat un pulover peste umeri, ca să dea prestanță rochiei la cină, el are urme de pieptăn în părul umed.

Mătușa Emily le aruncă o privire tăioasă și iscoditoare. Comfort, care la nouăsprezece ani este o versiune mai tânără, mai dulce, mai drăguță, mai puțin frapantă a lui Charity, a lăsat deja bărbia în piept pentru rugăciune, însă pe furiș se uită în stânga la Sid, iar apoi la Charity, peste masă. George Barnwell, văzând toate scaunele ocupate, nu mai zăbovește pentru prezentări. Își împreunează mâinile și privește cu bunăvoință la farfuria lui.

– Părinte Ceresc, Ție îți mulțumim pentru toată grija Ta iubitoare. Binecuvântează-ne pe noi în ziua aceasta și sfințește bucatele acestea pentru folosul nostru. Amin.

Amin.

Nu mi-l pot imagina pe Sid Lang aventurându-se în casa familiei Ellis fără să se fi pregătit temeinic. A căutat probabil numele lui George Barnwell în *Who's Who*, în *Directory of American Scholars* și în fișierul bibliotecii Widener. E posibil să fi răsfoit vastul volum despre albigenzi, a șaptea persoană din istorie care să fi făcut asta. E posibil chiar să fi luat cartea cu împrumut de la bibliotecă și s-o fi adus cu el în servietă, alături de *Middlemarch* și *Idiotul*. Căci se simțea obligat să citească orice, or e de presupus că atât pasiunea lui pentru Charity, cât și respectul pentu erudiție îl făceau să vadă în George Barnwell Ellis un fir de aur din tapiseria gândirii omenești.

Singur cu profesorul Ellis, ar fi stabilit rapid o relație, așa cum făcea cu toți profesorii universitari pe care-i respecta. Ar fi încercat să soarbă din izvorul cunoștințelor lui, ar fi pus întrebări, ar fi ascultat cu băgare de seamă. Dar prezența celorlalți la masă îi distrăgea atenția și, întrucât prezentările fuseseră suspendate în favoarea rugăciunii, iar în mod limpede George Barnwell nu avea nici cea mai mică idee cine putea fi tânărul de la masa lui, Sid s-a trezit expus autorității exercitate de mătușa Emily. Ea, oricum, n-ar fi tolerat o conversație intelectuală. Trăia de prea mulți ani alături de soțul ei pentru a-i mai fi îngăduit să alunece în discuții de specialitate. „Gura, G.B.", obișnuia ea să-i spună în societate. „Nimeni nu vrea să te audă vorbind despre bogomilii tăi." Acum, în timp ce Sid înfuleca asemenea unui pălmaș întors de la câmp (mătușa Emily nu știa că tânărul sărise peste masa de prânz), și-a pironit ochii asupra lui, așa cum ar fi înfipt poate o furculiță în friptura de pe platou. Faptul că mânca atât de hulpav înclina balanța în favoarea lui. Întotdeauna o exasperase că George Barnwell era așa de lingav la mâncare.

– Charity mi-a spus că ești din Pittsburgh.

– Din Sewickley. E o suburbie.

– Cred că e mai plăcut. Din câte se spune, Pittsburgh este un oraș industrial cam murdar.

– E plin de fum, da. Noi stăm pe cealaltă parte a râului, pe faleză.

– Familia ta locuiește acolo de mult timp?

– Bunicul meu a venit acolo din Scoția.

– Ca Andrew Carnegie.

Râsete.

–Mda, nu *chiar* ca Andrew Carnegie.

–Cu ce se ocupă tatăl tău?

Un mic licăr în privire prin ochelarii strălucitori.

–Tatăl meu a murit.

–Îmi pare rău. Dar cu ce *se ocupa*?

–Afaceri. Diverse afaceri.

Din tonul lui ezitant, mătușa Emily a dedus că se eschiva să-i răspundă la întrebare. Îi era rușine cu tatăl lui? Pierduse poate tot în crahul economic? Se aruncase pe fereastră? Băiatul era în zdrențe, efectiv. Să fie oare cu adevărat sărac, vreun fiu de oțelar sau ceva de genul ăsta? Egalitaristă convinsă, pe mătușa Emily n-ar fi deranjat-o. Însă laconismul lui o făcea și mai curioasă.

–Unde ai urmat școala înainte de Harvard?

Sid avea o voce plăcută, melodioasă.

–La Yale, a zis el. Și înainte de asta, la Deerfield.

Ceea ce-i explica, desigur, bunele maniere. Oricum, era greu de crezut că le-ar fi putut dobândi la Pittsburgh. Mai mult chiar, tot acest fundal educațional respectabil pleda în favoarea unor părinți care știau ce era mai bun pentru fiul lor și își permiteau să-i ofere acest lucru.

–Mama ta trăiește? Mai ai frați și surori?

–Mama mea trăiește încă la Sewickley. Una dintre surorile mele locuiește în Akron, cealaltă la Chicago.

Din păcate, suna cam a Vestul Mijlociu. Poate că băiatul încerca să-și depășească originile, posibil cu dezavantajul unui colaps financiar în familie. Dacă răzbătea pe cont propriu prin anii de studii postuniversitare, așa cum atâția tineri erau nevoiți să facă în acea perioadă, merita tot respectul.

George Barnwell băgase de seamă că tânărul său oaspete era student la Harvard, așa că s-a interesat politicos ce studii făcea. Când a aflat că Sid urmase cursuri atât cu Irving Babbitt, cât și cu John Livingston Lowes, s-a apucat să spună chicotind o anecdotă despre un coleg care, văzându-i pe aceia doi trecând prin Yard împreună, a remarcat: „Uite un cărturar și un gentleman"

Sid Lang a uluit-o pe mătușa Emily când s-a rezemat de speteaza scaunului și a râs în gura mare, ca un bețivan la cârciumă. Avea gâtul la fel de lat ca maxilarele. Era un tip ciudat, blajin la vorbă și politicos, dar capabil să se amuze uimitor de exploziv. Charity părea opacă – supărată pe taică-său fiindcă recicla glume răsuflate de la Cambridge, sau jenată de izbucnirea cavalerului ei? Comfort îl urmărea pe Sid cu un aer rezervat. Mătușa Emily a observat cum Sid, începând să sesizeze că devenise centrul atenției, încerca să revină pe un teren mai sigur. Bunăoară, a lansat teoria potrivit căreia cea mai sigură cale de *a fi* un gentleman este să fii un cărturar. Și ce loc minunat pentru o existență închinată studiului putea fi Battell Pond! Câtă tihnă și frumusețe, ce ambianță propice gândirii.

– Da, a spus Comfort. Până acum.

– De ce? Ce problemă a apărut acum? Ploaia? Eu cred că ploaia este minunată, conferă un luciu atât de viu tuturor lucrurilor!

– O, nu ploaia! Doamne sfinte, păi, dacă n-am putea suporta o ploicică din când în când, mai bine ne-am muta în Arizona. Nu, problema e că i-a apucat pe toți să strice Battell Pond. Știi țărmul de peste golfuleț?

– Nu cred… Am ajuns aici abia în după-amiaza asta.

–E totul doar o pădure neatinsă de mâna omului. Ei bine, o gașcă criminală, nu știu ce sindicat, vrea s-o cumpere și să facă acolo un camping cu căsuțe pentru turiști în trecere, plus un ponton, o stație de benzină, un magazin – de ce nu le-o fi plăcând la McChesney, nu știu –, ba eventual chiar un cinematograf și o sală de dans.

–Comfort n-ar trebui să se ambaleze așa, dar e păcat, într-adevăr, a spus mătușa Emily.

–Păcat? a pufnit Comfort. Este *oribil*. Imaginează-ți o sumedenie de turiști, bărci cu motor, muzică de dans toată noaptea, sticle de bere sparte și tot restul. În golfuleț, puștanii se duc să prindă bibani. Este locul unde se adună broscoii. Locul unde e nostim să mergi în canoe, vâslind lin, ca să privești vidrele și nevăstuicile pe țărm.

–Se va *distruge* priveliștea de pe veranda noastră, mama, a suspinat Charity.

Sid participa cu prudență.

–Este inevitabil? Nu ați putea să vă opuneți în consiliul local?

–Consiliul local se întrunește abia în martie, a spus Comfort. E o mașinație de-a lor, astfel încât locuitorii estivali să nu fie aici ca să voteze. Oricum, sunt oameni în jur care, în mod evident, vor o stațiune de odihnă în toată legea. Au impresia că le va aduce prosperitate. Sunt toți atât de avizi după bani! Așa e și Herbert Hill. N-are de ce să se bucure la banii lor murdari.

–Omul e un fermier sărac, a zis mama ei. Nu-i putem pretinde să refuze o ofertă bună doar fiindcă ne va deranja pe noi.

– Pe noi şi pe toţi ceilalţi de pe malul lacului.

– Cât de mulţi bani sunt în joc? a întrebat Sid.

– Nu ştiu. Opt mii, parcă? Doar pentru acele zece hectare de ţărm. Ferme întregi, cu clădiri, animale şi maşini se vând pe mai puţini bani.

– Dar n-ar putea oamenii să pună mână de la mână şi să strângă banii ăştia? N-ar prefera acest Herbert Hill să le vândă vecinilor lui, şi nu unui sindicat?

– Poate că da, dar de unde să scoată vecinii lui opt mii de dolari în ziua de azi? Majoritatea locuitorilor estivali nu câştigă nici jumătate din banii ăştia într-un an întreg. Asociaţia din Battell Pond l-a forţat să amâne treizeci de zile, dar n-am văzut să se fi adunat vreun ban.

– Jur că dacă o să construiască aşa ceva acolo, eu mă duc şi dau foc la tot, a anunţat Comfort.

– Bineînţeles că n-o să faci aşa ceva, a zis mama ei.

– Ba s-ar putea s-o facă, a spus Charity, şi s-ar putea la fel de bine s-o ajut şi eu.

– Din clipa în care încep să construiască, a adăugat Comfort.

Dorothy a strâns farfuriile şi a adus un castron cu căpşune, împreună cu o cană cu smântână. Toţi cei de la masă deveniseră arţăgoşi. Din nou, mătuşa Emily a văzut cum Sid, sensibil ca o amfitrioană jenată, s-a adaptat schimbării de ton, căutând să orienteze conversaţia spre un alt subiect. S-a întors spre Comfort, împingându-şi ochelarii în sus pe nas, şi a întrebat-o cum se făcea că numele ei era „Comfort" El s-ar fi aşteptat ca, din moment ce pe prima fiică o chema Charity, pe următoarea s-o fi chemat Faith sau Hope.

A întrebat asta poznaș, iar ochii lui au inclus-o în întrebare și pe mătușa Emily, rugând-o să ia asta doar ca pe un gambit conversațional, fiind la fel de bine intenționat ca un cățeluș gudurându-se și dând din coadă.

Ghinion. Comfort a crezut probabil că Sid era condescendent cu ea, fiind sora mai mică. Nu-i convenise deloc că trebuia să elibereze pavilionul, pe care ea și prietenele ei îl foloseau pe post de club, și să se mute pentru o perioadă necunoscută la unchiul Dwight. De asemenea, detesta să se facă glume pe seama numelui ei, care, după cum se gândea, o făcea să semene cu o saltea de puf. Acum, i-a azvârlit lui Sid o privire neguroasă și a replicat că, după ce s-a născut Charity, părinții ei au renunțat atât la Faith, cât și la Hope[1].

– Ah, *urâcioasă* nerecunoscătoare ce ești! a strigat Charity. Asta după ce am aderat la conspirația ta piromană!

– Poate că numele pe care ți l-am dat a fost cea mai înaltă expresie a speranței noastre, a zis mătușa Emily, după care și-a împins scaunul în spate, încheind conversația și cina.

Dorothy a strâns masa. George Barnwell s-a ridicat, a dat mâna cu Sid, a spus că spera să-l vadă mai des, apoi, scuzându-se, s-a întors în camera lui și la romanul lui polițist. Charity, de vizavi, i-a aruncat lui Sid o privire plină de amuzament, compătimire și maliție. Comfort a dispărut într-un nor de scântei. Mătușa Emily, deja cu andrelele de tricotat în mână, privea afară spre verandă.

---

[1] În engleză, „Credință", respectiv „Speranță"

– Oh, vom avea un crespuscul. Battell Pond o să-ți arate până la urmă fața sa mai frumoasă, domnule Lang.

– Sid, a spus el. Vă rog. Mă fâstâcesc când îmi spuneți „domnule Lang"

– Haide, dragă domnule Lang, a zis Charity. Poți să mă duci la o plimbare în canoe pe lângă țărmul fermecat al lui Comfort. Doar dacă nu preferi să citești.

Mai târziu, mătușa Emily a făcut o poveste întreagă din toate astea, sugerând că Sid venise din Vest asemenea tânărului Lochinvar[1] și-i cucerise pe toți. Nu era o poveste urâtă, și nici întru totul neadevărată, dar în acele prime zile nu vedea în el un Lochinvar. Vedea în el un tânăr agreabil care pur și simplu nu era o partidă bună, și reflecta intens cum să le spună lui și lui Charity acest lucru. Simțea că ingerința ar fi provocat nefericire, poate o gravă nefericire. Dar mai bine un pic acum, decât mai mult mai târziu.

Nu i-a luat mai mult de acea primă după-amiază pentru a exclude categoric pretinsa indiferență a lui Charity. I se aprinseseră călcâiele după el, la fel cum i se aprinseseră și lui după ea, iar zilele următoare au confirmat acest lucru. Erau în stare să-și petreacă toată ziua într-o excursie, sau un picnic, sau o expediție în canoe, și încă să se soarbă din ochi unul pe celălalt la cină, aproape singurul moment din zi când familia avea ocazia să-i vadă. Puteau să umble noaptea până târziu – de două ori, mătușa Emily a aprins lanterna ca

[1] Aluzie la fimul mut *Young Lochinvar* (1924), inspirat din personajul omonim al poemului „Marmion" de Walter Scott

să se uite la ceas când a auzit-o pe Charity furișându-se în casă, o dată ceasul arătând aproape două noaptea și în cealaltă ocazie aproape trei –, și încă să se mai uite unul la celălalt peste masa de mic dejun, de parcă ar fi fost năuciți de minunăția pe care o vedeau.

Mătușa Emily nu avea idee ce făceau ei când erau împreună; trebuia să se bizuie pe bunul-simț al lui Charity. Când îi vedea înotând de la ponton sau plimbându-se în canoe prin golfuleț, simțea o strângere de inimă, ca un regret. Charity era așa cum o știa, o tânără extrem de frapantă, vivace, încăpățânată, exasperantă, adesea enervantă. Sid Lang, ajutând-o să urce în canoe și împingând barca de la ponton, era un semizeu. Spinarea lui era acum roșie de la soare, și nasul i se cojea, însă gâtul îi era puternic, și spatele, lat. Când înmuia padela în apă, canoea țâșnea înainte de parcă ar fi fost motorizată.

Îl trăsese de limbă și obținuse în general opinii acceptabile. Era adevărat că Sid îl admira pe Franklin D. Roosevelt, în privința căruia părerile familiei erau împărțite, fiindcă deja indicase că urma să-l înlocuiască pe fratele mătușii Emily din funcția de ambasador în Franța. Dar lui Sid îi plăceau cărțile; de asemenea, avea idei înfocate, înălțătoare, o pasiune pentru poezie și considera că fiecare individ trebuia să încerce să lase în urma lui o lume un pic mai bună decât o găsise. Pe de altă parte, era vag în privința viitorului și nicidecum sigur că acesta ar fi presupus și o catedră universitară. Părea să facă studiile de doctorat în principal fiindcă nu știa ce altceva mai bun ar fi putut să facă. Pentru un student lefter, care s-ar fi cuvenit să ardă de ambiție, părea ceva straniu, chiar periculos.

O dată, pe jumătate în glumă, i-a spus mătușii Emily că, de fapt, ceea ce i-ar fi plăcut lui să facă ar fi fost să se retragă în pădure, o pădure ca aceasta, unde să aibă cărți, muzică, frumusețe și pace, și doar să se plimbe, să citească, să reflecteze și să scrie poezii, ca un filosof chinez din curentul taoist.

Au avut câteva dispute la cină pe acea temă. Nu era câtuși de puțin logic în acei ani să pledezi pentru retragerea de ordin filosofic, chiar și pentru un poet. Discursul poetic în acele zile trebuia să fie discurs public și să aducă mii de oameni pe baricade. Literatura avea rolul să mobilizeze masele (masele din clasa de mijloc), pentru a înfăptui Binele și a îndrepta Răul. Așa că atunci când Sid, în apărarea acelei reticențe nebuloase de a se implica activ pe calea progresului social, a invocat sprijinul poeziei, spunând:

La drum acum eu voi porni, spre Innisfree în noapte,
Căsuță din lut îmi voi clădi din nuiele de glicine,
Fasole pe-araci eu voi avea, și miere în stupi șapte
Și singur voi sălășui în crângul zumzăind de-albine.

a făcut-o pe Charity să salte pe scaun.

– Pfui, Sid! Poemul[1] acela e splendid, dar nu poate fi un plan pentru o *viață*. Poezia se cuvine să fie un produs secundar al existenței, or nu se poate să ai un produs secundar dacă nu ai *întâi* un produs. Este *imoral* să stai deoparte, să nu muncești și să nu tragi din greu.

– Poți să muncești crescând fasole pe araci.

---

[1] *The Lake Isle of Innisfree* (1888), poem de W.B. Yeats

– Da, dar ce faci de fapt? Îți hrănești propria persoană, în mod egoist. Cedezi propriilor înclinații spre trândăvie.

– Charity, zău așa, a dojenit-o mama ei.

Sid nu era ofensat.

– Un poem nu este ceva egoist. Li se adresează oamenilor.

– *Dacă* este suficient de bun. S-a întâmplat vreodată ca un poem să te facă să intri în acțiune?

– Tocmai ți-am citat dintr-un asemenea poem.

– Asta nu e acțiune, asta e *inacțiune*! Zău așa, Sid, lumea are nevoie de oameni care să facă lucruri, nu să fugă de ele.

– Nu admit că poezia înseamnă să fugi de ceva, dar ce altceva ai sugera tu în schimb?

– Să fii profesor.

– Ca să predau ce?

– Ceea ce studiezi. Ceea ce știi.

– Poezie.

– Of, nu se poate...! Îmi răstălmăcești vorbele. Știi ce, există atât de multe minți goale în lume, încât a le transmite *orice* fel de învățătură este o activitate meritorie. Un dascăl le deschide oamenilor alte orizonturi, pe lângă materia pe care o predă.

– Și un poem, nu?

Începeau să se aprindă. Nu, a decis mătușa Emily, doar Charity se aprinsese. Deși Sid își apăra poziția, o asculta pe Charity atent, ca și cum căldura expunerii ei l-ar fi fascinat. Roșeața din obrajii ei era efectul vehemenței cu care vorbea. S-a rezemat de spătarul scaunului, pe moment dezorientată, ca și cum întrebarea

ar fi fost nedreaptă, și a chibzuit câteva clipe, ca apoi să explodeze din nou.

– Vrei să mă faci să par o filistină. Tot ce spun eu este că poezia nu poate fi suficient de *directă* în cea mai mare parte a cazurilor. Poate fi drăguț să afli ce simte un poet când privește pe fereastră la ninsoarea de-afară, însă asta nu ajută pe nimeni să-și hrănească *familia*.

– Charity, a intervenit Comfort, argumentezi ca un tirbușon.

Dar Sid nu voia să accepte oferta de a încheia disputa glumind.

– Dă-mi voie să văd dacă te-am înțeles bine. Tu consideri că poezia nu este comunicare la nici un nivel semnificativ, însă consideri că a preda noțiuni altora *este* comunicare, chiar dacă profesorul respectiv predă poezie. Este OK la mâna a doua, dar nu și la prima mână.

– Ți-am spus eu, a zis Comfort. E ca un tirbușon.

– Tu să nu te amesteci, i-a replicat Charity. Era îmbujorată la față. Părea mâhnită și neînțeleasă. Tot ce spun eu, i s-a adresat ea doar lui Sid, este că a compune poezii nu poate fi temelia pentru o viață împlinită, decât dacă ești cu adevărat un *mare* poet, or, iartă-mă, nu cred că tu ești, nu deocamdată oricum, și nici nu vei fi până nu vei găsi ceva de făcut în viață, astfel încât poezia *să reflecte* ceva. Nu poate să reflecte doar *loisirul*. Pe lumea asta nu poți avea parte de loisir decât dacă trișezi. Se cuvine ca poemele să reflecte *munca* pe care o depune poetul și relația lui cu ceilalți oameni, cu familia, instituțiile, organizațiile. Nu poți clădi o existență din niște araci de fasole. N-ai avea despre ce să scrii în poeziile tale, în afară de fasole.

Râsete.

– Mda, a zis Sid, trebuie să am un serviciu, asta e?

– Nu știu de ce mai studiezi la facultate, dacă nu pentru o slujbă după aceea.

– Dar dacă aș spune că studiez deoarece consider că un poet trebuie să aibă capul plin de idei?

– Atunci aș spune că ideile pe care le obții din cărți sunt idei la mâna a doua, iar ideile de care ai nevoie pentru a scrie poezii sunt idei la prima mână. Studiile tale te conduc direct spre meseria de profesor, nu crezi?

– Îndeobște, da.

– De ce nu și în cazul tău?

– Nu sunt sigur că am aptitudinile necesare pentru a fi un bun profesor.

– Dar ești sigur că ai aptitudinile necesare pentru a fi un bun poet?

– Nu.

– Bun.

– Asta încerc să aflu.

O acalmie. Charity, sfredelindu-l dur cu privirea, zâmbitoare și frustrată, a spus:

– Bun, dar trebuie să-mi dai dreptate într-o privință.

– Care anume?

– Profesoratul îți asigură măcar un salariu.

– Știu, a spus el. Poetul și pauperul sunt doi zgâmboi născuți gemeni.

– Vezi? a exclamat ea triumfătoare. Tocmai mi-ai demonstrat teoria. Ne-ai învățat pe toți ceva. Dacă n-ai fi studiat pentru a deveni profesor, nu ai ști acel dicton, nici cine l-a spus. Cine l-a spus?

– Samuel Butler, cred. Iar dacă el nu l-ar fi scris, nici un profesor n-ar putea să-l predea altora.

– Începe să fie de-a dreptul înfiorător, a bombănit Comfort.

Mătușa Emily ajunsese la concluzia că trebuia schimbat subiectul și tocmai deschidea gura ca să facă asta, când Charity a lansat un ultim argument usturător.

– De fapt, tu vrei să te retragi și să scrii poezii fiindcă te temi că nu vei putea *contribui* în vreun alt fel. Dar vei putea! De ce trebuie să te subestimezi? Ai toate calitățile necesare. Poți să faci orice vrei, dacă vrei suficient de mult.

Comfort privea în tavan.

– Din viețile marilor oameni învățăm că și noi putem face ca viețile noastre să fie sublime.

Sid a ignorat-o, uitându-se la Charity.

– Tu crezi asta?

– Ce anume, ce-am spus eu, sau ce-a spus adineaori impertinenta de soră-mea?

– Ce-ai spus tu.

– Ba bine că nu. Așa ar trebui și tu. Orice vrei să faci *poți* să faci.

– Și dacă vreau fasole pe araci și stupi de albine?

Charity a ridicat din umeri, respingând complet ideea.

– N-ai nevoie de diplome universitare speciale ca să faci asta. Orice călugăr sau trântor poate face așa ceva. S-a aplecat în față, încruntându-se cu exasperare și apoi luminându-se la chip cu un zâmbet: Trebuie doar să procedezi așa cum vei face cu „știi tu ce"

– Am motive speciale acolo. Și a fost ideea ta.

– Care-i diferența, mă rog? Voința de a face *acel* lucru este ceea ce contează. Se găsește întotdeauna vreun motiv special.

O urmărea cu însuflețire, surâzând vag, complet absorbit de vocea ei, de parcă s-ar fi ridicat dintr-un rug aprins. Mătușa Emily a sesizat că Sid se lăsa condus ușor, că-și dorea călăuzirea și îmbărbătările pe care Charity era pregătită să i le ofere. Dădea prea multă atenție opiniei celorlalți, incluzând aici, din nefericire, și opiniile ei. Acum, Sid a ridicat din umeri, a încuviințat din cap, a acceptat. Mătușa Emily nu s-a putut abține să nu întrebe:

– Ce este acest „știi tu ce"?

Instantaneu, din argumentativă Charity a devenit foarte veselă. Râdea în gura mare.

– O să afli. Oh, ce surpriză vei avea! O să avem un *anunț*. Mâine, poate.

Toți s-au uitat la ea, așteptând lămuriri suplimentare, dar Charity spusese tot ce avea de spus. Suna amenințător. De fapt, noua situație a convins-o pe mătușa Emily că, lăsând lucrurile la voia întâmplării, fie și numai cinci zile, așteptase deja prea mult. A adoptat o atitudine vigilentă. Dar, când Dorothy strângea masa și George Barnwell își înfășurase șervetul petrecându-l prin inelul special, iar Charity se ridicase în picioare, pregătindu-se să-și ia zborul, mama ei a zis:

– Ieșiți din nou în seara asta? Aveam de discutat niște lucruri cu tine.

– Nu suferă amânare până mâine? Trebuie să mergem în sat ca să dăm un telefon.

– Să dați un telefon? Cui?

– Face parte din surpriză. Amânăm pe mâine, ce zici?

– Presupun că da, dacă aș avea certitudinea c-o să ne vedem mâine.

– Poți avea certitudinea. La micul dejun.

– În regulă.

A urmărit-o din priviri pe Charity, care a ocolit masa, și-a sărutat tatăl pe părul răzleț și apoi l-a luat de braț pe Sid.

– Haide, dragă domnule Lang. Suntem în întârziere.

Și au ieșit împreună, ea într-o fustă înfoiată, strânsă pe talie peste un pulover mulat, el în aceiași pantaloni kaki mototoliți.

Destul de ursuză, mătușa Emily s-a mutat pe verandă. A stat multă vreme acolo în lumina difuză a amurgului, tricotând fără să se uite la andrele, reflectând și plănuind, agasată că Charity nu avea deloc simț practic. Cu câtă nonșalanță refuzase avertizările – fiindcă știa exact despre ce voia maică-sa să discute cu ea. Câtă lipsă de realism în credința ei amăgitoare că oamenii ar putea face orice ar vrea ei, cu condiția să vrea suficient de mult. Cu Sid, măcar, teoria lui Charity era valabilă. Ea putea să facă orice voia din *el.* Nu avea nici el mai multă minte decât ea.

Bun, întrevederea de a doua zi. Putea începe prin a sublinia că sora ei Margaret, cu Molly și trei copii, urmau să vină duminică și să stea în pavilion. Prin urmare, vizita lui Sid trebuia să ia sfârșit. De aici avea să se treacă la anunțul promis, și, bineînțeles, ea trebuia să-și manifeste dezacordul. În acel moment, zarurile vor fi fost deja aruncate – supărare, lacrimi, proteste, furie, tot restul verii cu Charity mofluză, mutându-se

îmbufnată de colo colo, nefericită, rebelă, ranchiunoasă. Poate că se impunea să se împotrivească întoarcerii ei la Cambridge, unde nu mai putea s-o țină sub control. Urma să apară îndatorirea neplăcută de a-i supraveghea corespondența – fără s-o intercepteze, nu se cobora ea la așa ceva, însă trebuia să se asigure că ruptura era definitivă.

Dacă nu reușea să-i convingă, trebuia să le smulgă promisiunea că aveau să aștepte până când Sid își lua diploma, presupunând că-și continua studiile până la capăt, și își găsea o slujbă. La fel ca Charity, nici ea nu lua în serios fasolea pe araci. Bun, diploma – încă doi ani, poate trei, mai mult timp oricum decât se presupunea că avea să dureze înamorarea lor. Dacă totuși o surprindeau și rămâneau împreună, păi atunci să fie binecuvântați, însemna că vor fi demonstrat ceva. Mătușa Emily își dădea seama că, deși simțul realității îi spunea altceva, exact asta își dorea pentru ei.

Nici un punct al programului plănuit de ea n-a ajuns să se materializeze.

Au apărut târziu la micul dejun, după ce George Barnwell plecase deja la sihăstria lui. Mătușa Emily, evaluându-le emoția stăpânită, s-a pus pe așteptat. N-a trebuit să aștepte decât treizeci de secunde, cât a durat pentru ca Sid, politicos, să-i țină scaunul lui Charity și apoi să ajungă la locul lui. Imediat ce Sid s-a așezat și el, Charity a spus:

– Mamă, ți-am promis o surpriză. Uite: vrem să ne căsătorim.

Mătușa Emily și-a așezat ceașca de cafea pe masă.

– Nu este întru totul o surpriză.

– Ești de acord?

Mătușa Emily și-a plimbat privirea de la fiica sa la cavalerul fiicei sale. Acesta își scosese ochelarii de pe nas și-i lustruia. Poate considera că lăsa o impresie mai meritorie dacă-și etala nemijlocit ochii albaștri. Dar nu era asta, nu era faptul că el, personal, ar fi avut vreun cusur. Era un tânăr agreabil, efectiv. I-a prins privirea și i-a zâmbit, vrând să fie amabilă, gândindu-se: „Ce păcat, ce păcat!"

– Nu, a spus ea în cele din urmă. Regret, dar nu sunt de acord.

S-ar fi așteptat de la ei, de la Charity cel puțin, să izbucnească în argumentări și reproșuri. Dar Charity n-a făcut decât să soarbă din sucul de portocale, după care s-a rezemat de speteaza scaunului și a rostit, cu un zâmbet care i s-a părut mamei sale vexant de încrezător:

– De ce?

– Mă mir că mă mai întrebi.

– Te deranjează ceva la Sid?

– Nu, a spus mătușa Emily neputându-se opri să-și așeze palma peste mâna lui Sid, câteva clipe. Țin foarte mult la Sid, așa cum știi probabil. Dar căsătoria – copii, voi nu vă dați seama ce vreți să faceți.

Charity și-a băut tot sucul de portocale susținându-i neclintit privirea. Când a pus paharul pe masă, continua să aibă același zâmbet echivoc.

– Dacă îți așa de mult la el, de ce te opui? Este un om sănătos, este inteligent, are toate *membrele* la locul lor, nu se bâlbâie, nu este desfigurat în nici un fel. Care-i problema cu el, atunci?

– Nu e nici o problemă cu el, a spus mătușa Emily. Absolut nici o problemă cu el, ca persoană. E vorba doar despre momentul ales, este prea devreme. Chiar dacă Sid ar fi sigur că vrea să devină profesor, mai are de studiat încă mulți ani până să obțină calificarea cerută pentru o slujbă, și poate alți câțiva ani până să aibă posibilitatea de a întreține o soție. Dacă îmi vei spune că tu vei munci ca să-l întreții *pe el*, ți-aș răspunde că ar fi cea mai nesăbuită prostie. Am văzut prea multe căsătorii de acest fel între studenți. Soția se duce la serviciu și nu mai progresează, în timp ce soțul progresează, lăsând-o în urmă. Nu vreau ca tu să pățești așa ceva, și nici Sid nu vrea, sunt sigură. Salariul tatălui tău nu va fi suficient pentru a vă întreține pe amândoi. Ceea ce vreți nu este posibil, pur și simplu. Mi-aș dori să nu fie așa.

– Problema e doar aspectul material, da?

– Doar aspectul material, a repetat mătușa Emily. Asta arată lipsa ta de experiență.

Charity a râs cu atâta dezinvoltură, încât a iritat-o pe mama ei.

– Ah, există un lucru pe care nu-l știi. Dacă aspectul economic n-ar fi o problemă, ai fi de acord, nu-i așa?

– Va trebui să-mi explici ce vrei să spui.

– Ai fi *de acord*?

Acum, mătușa Emily se enervase de-a binelea: ea, care încercase să fie amabilă, ajunsese la un pas de ceartă din cauza acestei fete insolente.

– Cum poți să sugerezi chiar că aspectul material n-ar fi o problemă? a izbucnit ea. Iartă-mă, Sid, dar se pare că trebuie să subliniez niște lucruri. Cum să nu existe nici o problemă de ordin material, când Sid n-are nici

măcar o cămaşă de schimb? De când a venit aici, m-am tot întrebat cum să sustrag cămaşa pe care o poartă, ca Dorothy s-o poată spăla. Nu, efectiv eşti absurdă.

Sid a surprins-o când a început să râdă în hohote, cum mai făcuse în ajun. Râdeau amândoi.

– *Deghizarea* lui este prea reuşită, a spus Charity. Mă păcălise şi pe mine, până de curând. Ce-ai zice dacă noi ţi-am spune că tatăl lui Sid a fost, o bună bucată de timp şi în mai multe companii profitabile, partener de afaceri cu Andrew Mellon? Obiecţiile tale ar dispărea atunci?

Cât a durat să respire adânc de câteva ori, mătuşa Emily a rămas nemişcată. Pe urmă i s-a adresat lui Sid:

– E adevărat?

– Mă tem că da.

– *Te temi* că da! Cum adică? Ce înseamnă această „deghizare"? De ce fiul unui om care a fost partener de afaceri cu Andrew Mellon a ales să apară în vizită cu pete de ciocolată pe singura lui cămaşă?

– Fiindcă vrea să fie *el însuşi*, nu ruda cuiva, a răspuns Charity în locul lui. Tatăl lui era un bancher şi un om de afaceri dur, care voia ca Sid să-i calce pe urme, însă lui Sid îi plăceau cărţile şi poezia, ceea ce tatăl lui considera o frivolitate. („Şi tu la fel", se gândea mătuşa Emily, dar n-a spus-o cu voce tare.) Nu se înţelegeau de fapt în nici o privinţă. Aşa că atunci când tatăl lui i-a creat un fond fiduciar…

– Era convins că nu voi fi capabil niciodată să mă întreţin pe cont propriu, a intervenit Sid. Mi s-a părut cumva un gest de dispreţ din partea lui.

– … Sid nu a acceptat să folosească banii. Mama lui i-a trimis un cec ca să-şi cumpere o maşină nouă

de Crăciun, însă el i-a trimis cecul înapoi. Încearcă să treacă drept cel mai sărac student de la Cambridge, dar în realitate e bogat ca un *Cresus*. Lasă toți banii aceia să se acumuleze în fondul de la bancă, iar el trăiește din o sută de dolari pe lună. Fremătând de vitalitate, vivace ca o revelație, Charity a aruncat un surâs fermecător spre Sid, care ședea sfios și vrăjit, și a adăugat: Mă pregătesc să-l ajut să se dezbare de *acel* obicei.

Mătușa Emily, care izbutise treptat să-și recompună figura, le-a replicat pe un ton sec:

– Nu întâlnim prea mulți oameni bogați în aceste vremuri, or, din moment ce obiecțiile mele aveau drept temei niște considerente de ordin material, trebuie să-ți pun o întrebare, Sid. *În ce fel* ești bogat? Proprietăți imobiliare înghețate prin falimente bancare? Acțiuni prăbușite iremediabil la bursă? Fabrici în lichidare? Charity a pomenit de un fond fiduciar. Cum este administrat acesta?

– În mod foarte conservator, a spus Sid. Tatăl meu a instituit asemenea fonduri și pentru surorile mele, cu mult timp înainte să moară, și le-a mărit capitalul prin testament. Fondurile sunt administrate prin Mellon Bank. Surorile mele au luat sume din fondurile lor, dar eu nu m-am atins niciodată de banii acumulați acolo. Depozitul în sine a avut de suferit destul de rău de pe urma crizei economice, dar și-a recuperat binișor valoarea. Cred că sunt acolo trei sau patru milioane de dolari. Pot să-l sun pe administratorul fondului și să-i cer un extras de cont, dacă vreți.

Prinsă între un râset și o tuse, mătușa Emily și-a dus la gură mâna strânsă pumn.

– Nu. Ca o aproximare, cred că trei sau patru milioane ar ajunge.

Charity a sărit în picioare şi a zburat în jurul mesei, încolăcindu-şi braţele pe după gâtul mamei sale.

– Deci ţi se pare în regulă! Ştiam eu că aşa o să fie!

După ce şi-a eliberat capul din acolada mâinilor ei, mătuşa Emily i-a spus lui Sid:

– Dacă înainte n-ai vrut să foloseşti banii de la tatăl tău, de ce ţi-ai schimbat părerea acum?

– Fiindcă are o *motivaţie*! a exclamat Charity.

– Nu, lasă-l pe el să-mi spună. Poate l-ai convins tu că scrupulele lui nu sunt întemeiate. Poate mai târziu o să-i pară rău că nu şi-a păstrat independenţa.

– Dar scrupulele lui erau...

– Te rog, a spus mătuşa Emily. Sid?

Se uita la ea intens, cu un zâmbet rezervat.

– Credeţi că am ispitit-o cu aurul meu strălucitor?

– Nu cred că asta ţi-a diminuat şansele în vreun fel.

Acum, zâmbetul lui s-a întins spre urechi.

– Dar Charity a spus „da" înainte să fi ştiut.

– Când credea că n-ai nici măcar o cămaşă de schimb la viaţa ta?

Sid a încuviinţat din cap.

– Şi eşti sigur că n-o să regreţi dacă preiei această moştenire? Nu vei simţi că ţi-ai trădat principiile? Fiindcă nu mă feresc să-ţi spun că, dacă într-adevăr disprețuieşti bogăţia şi dacă diferendele dintre tine şi tatăl tău erau foarte profunde, atunci eu cred că scrupulele tale au fost onorabile, nu prosteşti.

– Presupun că a fost un capriciu din partea mea, a zis Sid. Tata nu era un monstru sau un escroc, sau ceva de

felul ăsta. A făcut bani în mod cinstit, sau, oricum, la fel de cinstit ca orice bancher. Doar că banii îl preocupau mai mult decât mi se părea mie că ar fi trebuit, mai ales ținând seama că era un prezbiterian atât de rigid. Cert este că nu voiam să cad în aceeași capcană și nici nu voiam să primesc de la el ceea ce mi se părea a fi o pomană aruncată cu dispreț unui om incompetent. Însă tata s-a prăpădit, iar banii stau în acel fond la bancă. Aș putea probabil să renunț la ei în favoarea mamei mele sau a surorilor mele, dar ele n-au nevoie de bani. Prefer să-i cheltuiesc pentru Charity.

– Și sunteți amândoi absolut siguri.

Erau.

– Credeați c-o să mă împotrivesc, a zis mătușa Emily. Dacă m-am împotrivit, a fost doar fiindcă am considerat că așa trebuia, spre binele vostru. Păi, nu mă așteptam, Doamne sfinte, este ceva uimitor!

– Mergem să-i spunem și lui tati?

Mătușa Emily a pregetat doar o secundă.

– Nu. Nu i-ar plăcea să fie deranjat. O să-i spunem la dejun.

– Mai este ceva, a zis Charity, nescăpându-l pe Sid din ochi. Vrei să-i spui tu, sau îi spun eu?

– Tu.

– Mami, tu și Comfort nu va mai trebui să vă frământați din cauza lucrărilor de amenajare urbană de pe cealaltă parte a golfulețului. Charity a ocolit masa, revenind în îmbrățișarea lui Sid, și a continuat: Sid a cumpărat pământul, întregul lot, de la Herbert Hill. L-a sunat pe administratorul fondului aseară, de-asta a trebuit să mergem în sat. Sid i-a dat lui Herbert cu două

mii de dolari în plus față de cât îi oferise sindicatul, și *totul s-a aranjat*. Nu-i grozav?

– Este extraordinar. Nu-mi mai povesti, simt că n-aș mai putea asimila o asemenea bucurie.

La vederea celor doi îndrăgostiți, Charity în picioare, Sid stând pe scaun, cu brațul în jurul ei, ca într-o fotografie de nuntă de pe timpuri, mătușa Emily s-a simțit dintr-odată uluită și înduioșată. Atâta noroc, pentru niște copii atât de merituoși.

– Presupun că o să vă luați un apartament la Cambridge, a zis ea, privind ca de obicei în lungul drumului.

– Ăsta este un alt lucru despre care vrem să discutăm cu tine, mamă. Știi cumva când intenționează unchiul Richard să plece de la Paris?

– Richard? De ce? Ultima oară când mi-a scris spunea că nu se așteaptă să fie înlocuit până la sfârșitul verii sau la toamnă. În nici un caz nu are de gând să plece înainte ca omul acela să-l recheme de la post.

– Crezi că ne-ar lăsa să ne căsătorim în casa lui?

– Presupun, da. Dar nu credeți că la Cambridge...

– Aș vrea o nuntă la *Paris*. Altminteri, nu voi crede că sunt într-adevăr Cenușăreasa. Tu, tati și Comfort vă veți alege cu ditamai excursia în Europa cu acest prilej.

– Bineînțeles că vom încerca să facem cum vreți voi, dacă putem. Dar ar fi foarte costisitor să plecăm cu toții în străinătate.

Charity și-a luat brațul de pe umerii lui Sid, a pescuit un portofel maro uzat din buzunarul lui de la spate și a început să-l fluture prin aer.

– Vă rog, a insistat Sid. Mi-ați face cea mai mare plăcere.

– Doamne sfinte, a spus mătușa Emily. Bine, o să-i scriu lui Richard și vom vedea.

– Trimite-i o *telegramă*!

– E chiar așa o grabă?

– Da. Fiindcă după ce ne căsătorim vrem să facem o călătorie, un mare tur prin lume. Sid o să se retragă de la școală în primul semestru – sunt dispusă să fac o concesie, *măcar* pentru asta, apropo de fasole pe araci și miere de albine. Și trebuie să găsim un arhitect imediat, înainte să plecăm, ca să putem stabili planurile pentru o casă, o cabană de oaspeți și o „sihăstrie". Până la vara viitoare vrem să avem un complex în toată regula acolo, peste golfuleț, ca să putem flutura cu șervete de bucătărie unii la alții, de la verandă la verandă.

– Doamne sfinte! a exclamat mătușa Emily, repetându-se pentru a treia oară în acea dimineață. Dar voi chiar nu pierdeți timpul.

– *Tu* n-ai face la fel? i-a replicat Charity.

7

Și așa, pe căi ocolite și neprevăzute, convergem spre mijlocul continentului și ne întâlnim la Madison, unde suntem imediat atrași laolaltă, iar destinele noastre împletite și unite într-o prietenie. Este o relație care nu are un aspect formal, nu există reguli, obligații sau legături ca într-o căsnicie sau o familie, coeziunea ansamblului nu este dictată de legi, proprietăți sau sânge, nu există nici un fel de adeziv la mijloc, doar simpatie reciprocă. Este, prin urmare, o uniune rară. Pentru Sally și pentru mine, concentrați unul asupra celuilalt și asupra necesității de a ne descurca într-o lume aspră, s-a întâmplat pe neașteptate; și în existența noastră, a tuturor, s-a întâmplat o singură dată.

Mi-amintesc prea puțin despre Madison ca oraș, nu am în minte nici o hartă a străzilor lui, mi se întâmplă arareori să mă opresc din ceea ce fac și să rememorez mirosuri sau culori din acea vreme. Nu țin minte nici măcar ce cursuri predam. De fapt, eu n-am trăit niciodată acolo, eu doar am muncit acolo. Am aterizat muncind și nu m-am oprit niciodată.

Ceea ce eram plătit să fac făceam conștiincios cu patruzeci la sută din mintea și timpul meu. O programă

de criză economică, desigur – patru cursuri mari, ce-or fi fost ele, trei zile pe săptămână. Înainte, între și după cursuri scriam, căci, deși fusesem numit doar pentru un an, speram să obțin un post definitiv, așa că nu intenționam să pier din lipsă de publicații. Scriam cantități incredibile, nu numai ce doream eu să scriu, ci orice mi-ar fi cerut orice editor – povestiri, articole, recenzii de carte, un roman, părți dintr-un manual. Logoree. Un coleg erudit, unul dintre cei care stăteau două luni la o comunicare de două paragrafe pentru *Notes and Queries*, un tip care lucra de șase ani la o carte pe care nimeni nu avea să o publice vreodată, a fost auzit referindu-se la mine cu termenul Om de Litere, a se citi „trepăduș literar" Batjocura lui m-a afectat atât de puțin, încât nici măcar nu-mi aduc aminte cum îl chema.

În ziua de azi, lumea s-ar putea întreba cum a dăinuit căsnicia mea. A dăinuit într-o normalitate perfectă. A mers înfloritor pe de o parte fiindcă eu eram sârguincios, ca un furnicar într-un mușuroi de termite, și n-aș fi observat nimic în afară de o plecare cu ușa trântită, dar mai mult fiindcă Sally mă susținea complet și nu i-ar fi trecut prin minte să se considere o soție neglijată – „văduvele de doctorat", obișnuiam noi să le numim la facultate. Probabil că i-a fost urât în primele două-trei săptămâni. După ce i-am cunoscut pe soții Lang, n-a mai avut niciodată timp să se simtă singură, indiferent dacă eu eram disponibil sau nu. Nu se știa cine și pe cine neglija.

La scurt timp după sosirea la Madison mi-am pus o diagramă pe zidul de beton al odăiței mele de lângă cazanul centralei. În felul acesta, îmi reaminteam în fiecare dimineață că există o sută șaizeci și opt de ore într-o

săptămână. Șaptezeci dintre acestea le dedicam pentru somn, mic dejun și cină (toate reprezentând șanse de a socializa cu Sally). Pentru dejun nu făceam nici o concesie, deoarece îl mâncam din pungă în biroul de la facultate, citind ziare în acest timp. Pentru slujba mea – cursuri, pregătire, consultații, conferințe, corectarea lucrărilor –, alocam cu parcimonie cincizeci de ore, deși când studenții nu veneau la întâlnirile fixate puteam folosi timpul ca să corectez lucrări, ceea ce însemna să câștig câteva minute în altă parte. Cu o sută douăzeci de ore puse deoparte, aveam patruzeci și opt de ore ale mele. Evident, nu puteam să scriu patruzeci și opt de ore pe săptămână, însă mă străduiam din răsputeri, iar când vacanțele de Ziua Recunoștinței și de Crăciun îmi lăsau o fereastră, îmi depășeam cota.

Greu de retrăit acele momente. Eram zelosul prin excelență, împătimit în muncă, eram castorul patologic, mestecând continuu fiindcă dinții îi cresc necontenit. Nimeni n-ar fi putut face față unui program ca al meu fără să clacheze, iar până la urmă mi-am învățat și eu limitările. Totuși, în prezent, când aud cum sunt discreditate ambiția și etica muncii, mă zbârlesc de furie. Nu mă pot abține.

Am exagerat, ne-am pedepsit pe amândoi. Dar eram neliniștit, gândindu-mă la copilașul care urma să se nască, și nesigur în privința slujbei. Învățasem ceva despre sărăcie și voiam să asigur viitorul familiei noastre. Pe deasupra, întâi de la *Story* și apoi de la *Atlantic*, primisem indicii că aveam talent.

Gândindu-mă la toate astea acum, mă frapează cât de modeste erau țelurile mele. Nu mă așteptam să iau potul

cel mare. Nu aveam nici un scop clar. Voiam doar să execut bine ceea ce înclinațiile și pregătirea mea mă conduceau să fac, și probabil presupuneam că la un moment dat, într-un viitor îndepărtat, se putea să iasă ceva bun din asta. Respectam literatura și patima ei vagă pentru adevăr cel puțin la fel de mult cum niște magnați respectă banii și puterea, dar n-am avut niciodată timp să stau jos și să mă gândesc *de ce* o respectam.

Ambiția este o cale, nu o destinație, și calea este în esență aceeași pentru toți. Indiferent care ar fi țelul, cărarea trece, ca în *Călătoria pelerinului*[1], prin regiuni de motivație, muncă asiduă, perseverență, încăpățânare și tenacitate în fața dezamăgirilor. Neluată în considerare, ci doar tolerată, ambiția devine viciu; poate să transforme omul într-o mașinărie care nu știe nimic, decât cum să funcționeze. Luată în considerare, poate să fie altceva – o cale spre stele, eventual.

Presupun că hedoniștii se înfurie atât de rău când se gândesc la zeloși din cauză că zeloșii, fără droguri sau orgii, se distrează mai bine decât ei.

Imediat după micul dejun mă retrăgeam în odaia de lângă cazanul centralei și scriam până la unsprezece fără zece. Pe urmă, Sally mă ducea cu mașina până la poalele colinei. Urcam pe Bascom Hill, ajungând în clasă exact când suna clopoțelul, și predam de la unsprezece la patru. Apoi mă întorceam pe jos acasă, corectam lucrări până la cină, iar după cină pregăteam cursurile de a doua zi sau mă închideam în odaia de lângă centrală și mai scriam o vreme.

---

[1] Roman alegoric de John Bunyan (1628–1688)

Sally avea un rol în ceea ce scriam, din moment ce ei îi citeam cea mai mare parte a textelor, după ce ne băgam în pat sau la micul dejun. Era critic, redactor, cicălitor de serviciu, bancă de memorie, asistent-cercetător, dactilografă. Ea decidea când lucrurile erau suficient de bune pentru a fi trimise spre publicare, când trebuiau să fie refăcute, când nu corespundeau deloc cerințelor. Iar când eu mă închideam în camera de lângă centrală sau eram plecat la facultate, ea avea propriile-i preocupări, aproape întotdeauna cu Charity.

Erau împreună tot timpul. Charity, împrăștiindu-se în douăzeci de direcții, o trăgea pe Sally după ea. Deși nu avea aptitudini muzicale, luând notele prea sus și întotdeauna începând un cântec pe o tonalitate atât de înaltă, încât ar fi trebuit să fii un *castrato* ca să cânți cu ea, Charity era extrem de pasionată de muzică. O susținea pe o tânără pianistă pentru un concert la Carnegie Hall, iar ea și Sally se duceau adesea s-o asculte pe aceasta cântând. Amândouă cântau în corul universității, având repetiții săptămânale și uneori spectacole. Mergeau la multe concerte, însoțite sau nu de mine ori de Sid. La majoritatea concertelor intrarea era liberă, însă când nu era, exista cumva întotdeauna un bilet în plus în poșeta lui Charity, un bilet care, spunea ea, fusese cumpărat pentru o persoană nevoită în final să renunțe.

Mergeau la filme și piese de teatru, participau la conferințe, cursuri de artă, expoziții de fotografie, ceaiuri. Făceau plimbări pe jos. Începând din ianuarie au

ținut *baby showers*[1] și și-au intensificat pregătirile. Din martie, ceea ce mi-amintesc bine, Sally a trebuit să se întremeze și să aibă grijă de bebeluș; problema scutecelor era mai stringentă decât crezusem, iar noi n-aveam mașină de spălat. Din fericire, avea Charity, plus o fată angajată s-o ajute în casă. Excrementele odraslei noastre plecau să fie spălate, ca păcatul, tocmai pe Van Hise Street.

O dată sau de două ori, când vremea s-a mai domolit, s-au dus cu o scară mobilă până la terenul de un hectar pe care soții Lang îl cumpăraseră într-o suburbie numită Frostwood și s-au cocoțat pe treptele alunecoase ca să testeze priveliștea sau expunerea la soare. Căci Charity își pusese în gând, în momentul în care Sid a preluat slujba la Wisconsin, ca ei să nu fie la fel ca alți asistenți de la facultate, care erau ținuți în funcție trei ani și apoi erau dați afară, fiind nevoiți să o ia de la capăt în vreun alt loc, adeseori mai puțin prestigios. Sid va fi atât de competent și împreună se vor face atât de indispensabili pentru universitate și comunitate, încât nu se va mai pune problema să fie lăsați să plece. Charity își petrecuse primul an căutând un teren care să-i placă. Urmau să-și petreacă al doilea an plănuind casa pe care aveau s-o construiască pe acel teren. Îndemnurile la prudență nu aveau nici un efect asupra ei. Dacă îți doreai ceva, planificai serios, munceai asiduu și făceai să se adeverească.

– Chestia asta o să mă transforme într-un schizofrenic, mi-a zis Sid în una dintre plimbările noastre nocturne care-i plăceau așa de mult. Vreau să aibă palatul

[1] Petreceri organizate în cinstea unei viitoare mame, între a șaptea și a opta lună de sarcină

acesta, dacă așa va fi mulțumită, însă mă tot gândesc la câte sprâncene se vor ridica în rândul cadrelor didactice cu vechime în departamentul nostru – se cam crede centrul universului, nu-i așa? – și la câtă invidie și ranchiună vor simți o mulțime de colegi de-ai mei. Și, probabil, unii indivizi din mahala o să vadă cum profesorul ăsta își clădește un castel în toiul crizei economice și-o să-și spună: „Iisuse Hristoase, uită-te acolo, are trei sute de geamuri bune de spart!" Dar Charity a găsit răspunsul la cel puțin una dintre aceste probleme. Pe timpul weekendurilor vrea să le pună casa la dispoziție asistenților universitari deprimați și abătuți. Chiar și tu poți veni. Prietenii noștri vor ocupa camerele de oaspeți, iar noi ne vom impune o regulă: nu acceptăm niciodată invitații în weekend. Vom organiza plimbări în natură, vom purta haine de tweed aspre, vom avea doi setteri, iar sâmbătă seara vor fi dansuri – cadril american, mazurci și *korobocika*[1] – și un bol de punci sărbătoresc.

Asta a fost într-o seară când se simțea în formă, după o zi care mersese bine. În alte dăți, nu era la fel de relaxat.

– O să pară arogant din partea noastră, l-am auzit spunându-i lui Charity la un moment dat. Lăsăm impresia că am putea să obținem promovarea prin forța banilor, sau că ne credem atât de grozavi, încât suntem siguri c-o vom primi. Nu există absolut nici o garanție că vom rămâne aici mai mult decât anul acesta și următorul. Vrei să construiești casa, ca apoi să trebuiască să te muți

[1] Dans modern rusesc apărut la imigranții ruși din SUA la începutul secolului XX

altundeva? Măcar să așteptăm cu turnarea fundației până ce votează șefii de la catedră.

– Pfui! a făcut Charity. Atâta aștept, să-i *văd* că ar îndrăzni să ne dezrădăcineze! Ai un pic de încredere, zău așa.

– Prudența ar fi mai adecvată.

– Nu, domnule! Pe mine, nu mă clintește nimeni din loc.

Ceruse deja unui arhitect să deseneze planurile și nu-i impusese nici o limită în materie de imaginație creatoare. Ea și Sally analizau tot timpul diverse schițe și desene la scară pe care notau observații critice, întrebări, idei de ultim moment, după care le trimiteau înapoi ca să fie refăcute. Și apoi iarăși pretindeau să fie refăcute.

Uneori, eu și Sally discutam despre soții Lang în pat, patul fiind singurul loc unde ne găseam suficient timp ca să stăm de vorbă. Subsolul nostru, unde era cald de la cazanul centralei plasat exact dincolo de peretele despărțitor, dar și întuneric ca într-un pântec, părea locul propice pentru a-mi odihni ochii și mintea, ascultând totodată lucrurile pe care Sally le reținuse ca să mi le povestească.

– Charity vrea o droaie de copii, m-a informat ea. Efectiv, o droaie – șase sau șapte, ultimii patru de preferință fete.

– Mda, văd că își pune deja planul în aplicare, am zis eu. Dacă o ține tot așa, o să-i aibă până împlinește treizeci de ani. Întrebarea e ce-o să mai facă după aceea.

– Nu știu. O să fie împlinită, presupun. Asta crede ea că înseamnă copiii pentru o femeie.

– Și Sid, cu el cum rămâne? Crezi că șase sau șapte copii îl vor împlini și pe el?

Simțeam că reflecta la un răspuns. În cele din urmă a zis:

– Cred că în opinia ei paternitatea nu contează prea mult pentru un bărbat. În mintea ei, un bărbat trebuie să se simtă împlinit prin munca lui.

– Ha! Și dacă departamentul nu vrea să-i creeze condiții să se împlinească?

– Tu și cu Sid vorbiți mereu așa. Charity pur și simplu nu acceptă o asemenea posibilitate.

– Știu asta, și nu cred că e prea inteligent din partea ei. E nesăbuită. Mă îndoiesc că Sid o să se simtă împlinit dacă se trezește cu o jumătate de duzină de copii, o casă mare și nici o slujbă.

– Măcar ei au bani.

– Într-adevăr, asta ajută mult, am zis. O ajută chiar să angajeze o bonă care să le poarte de grijă copiilor pe care-i are deja, astfel încât ea să poată fi liberă să promoveze cultura, să cânte în cor, să facă curat în politica din Wisconsin și să fie bună cu soțiile și copiii asistenților universitari muritori de foame. Iată o doamnă cam dispersată.

– Dar Charity este atât de organizată! a exclamat Sally. Poate să-și facă timp pentru tot felul de lucruri și pentru toată viața aceea socială agitată, și totuși nu lipsește de lângă copii dimineața, înainte de cină și, din nou, seara la culcare. Ea îi scoală dimineața și tot ea îi învelește când se bagă în pat, ea le cântă, le citește și se joacă cu ei. Este o mamă minunată.

– Eu n-am spus că nu e organizată. Mă întrebam doar dacă Sid e la fel de entuziasmat de acest program. Ba, uneori, mă întreb chiar dacă Charity e atât de entuziasmată pe cât crede ea că ar fi.

Din nou a căzut pe gânduri.

– Poate e un pic inconsecventă, mi-a spus peste câteva clipe. Vrea să aibă mulți copii, însă unul dintre motive este tocmai dorința de a nu consacra prea mult timp unuia singur. Consideră că într-o familie numeroasă copiilor le prieste să fie neglijați într-o oarecare măsură. Mama ei a dominat-o, din câte mi-a povestit. Existau ciocniri frecvente între ele, presupun. În fine, ți le poți imagina și tu pe amândouă împreună. Charity, așadar, își dorește să aibă șase sau șapte copii, ca să nu repete greșelile pe care le-a făcut mama ei. Crede că neglijarea este bună, atâta vreme cât nu este de fapt o neglijare propriu-zisă, atâta timp cât mama reflectează, plănuiește, ghidează și nu scapă nimic din ochi.

– Fii sigură că Charity ar fi în stare să facă asta.

– Într-adevăr.

Din nou, tăcere și reflecție. Apoi:

– Deși, uneori mă întreb. Charity este nemaipomenită, este grijulie și iubitoare, a ținut un jurnal pentru ambii copii, începând din ziua când s-au născut – știi, primul zâmbet, primul dinte, primul cuvânt, primul indiciu de individualitate, pe măsură ce copilul se dezvoltă. Fotografii la fiecare etapă. Îl învață pe Barney să numere, să descifreze ceasul și să citească deja, își rezervă pentru asta o jumătate de oră în fiecare după-amiază. E pur și simplu incredibil cât de eficient își organizează ziua. Un lucru însă: nu cred că am văzut-o vreodată să-l

ia în brațe pe vreunul dintre copilașii aceia adorabili și să-l strângă cu foc la piept doar fiindcă e el însuși, doar fiindcă e al ei, doar fiindcă îl iubește. Când o să avem copilașul nostru, să nu mă lași să mă ghidez după un program de fiecare dată când sunt cu el.

– O să încerc să țin minte, dacă programul meu mi-o va permite.

Râsete, apoi liniște. În cele din urmă, Sally spune:

– N-ar trebui să vorbim așa despre ea. Gândește-te numai cum ne-ar fi fost fără ei.

– M-am gândit, am spus. Ar fi *Worksburg* pentru mine și *Dullsville* pentru tine, altfel spus multă muncă și monotonie. Sper ca toate planurile ei să se realizeze. Sper să aibă șapte copii, toți cu un IQ de 160 sau mai mare. Sper ca ultimii patru să fie fete. Sper să crească toți în casa aceea mare din Madison și să-și petreacă fiecare vară în Vermont printre verișorii lor, să-și iubească mama și să-și respecte tatăl, să învețe bine la școală și, când vor fi mari, să ajungă ambasadori în Franța.

– Amin, a făcut Sally. O să-i spun că i-ai dorit toate astea, da?

– Te rog, neapărat, am zis.

Nu, Sally nu se simțea singură. Și nici nu ni s-a întâmplat vreodată, din câte mi-amintesc eu, să ne fi îndepărtat mai mult decât fugitiv unul de celălalt. Ne plăcea viața noastră; niciodată nu am ridicat privirea de la ea, cu excepția câtorva momente, de pildă atunci când niște mitinguri pentru loialiștii spanioli au tulburat apele la universitate și au deranjat consiliul legislativ statal, sau când guvernatorul Phil La Follette a făcut niște propuneri

alarmant de fasciste, ori când glasul întărâtat al lui Hitler, răsunând la radio, ne-a făcut să ne reamintim că eram pe o pasarelă șubredă care ducea de la o criză economică mondială la un posibil război mondial.

Nu eram indiferenți. Trăiam în timpurile noastre, care erau timpuri grele. Aveam interesele noastre, care erau în principal literare, intelectuale și doar ocazional, în mod inevitabil, politice. Dar ceea ce memoria aduce înapoi de acolo nu este doar politica epocii, sau traiul frugal din o sută cincizeci de dolari pe lună, sau chiar paginile pe care eu le scriam, ci detaliile prieteniei – petreceri, picnicuri, plimbări, conversații la miezul nopții, crâmpeie ale unor momente neîmpovărate. *Amicitia* dăinuie mai bine decât *res publica* și cel puțin la fel de bine ca *ars poetica*. Sau așa mi se pare acum. Ceea ce luminează cu adevărat acele luni este chipul prietenilor noștri.

Cam pe la întâi noiembrie am început un roman. Odată ce-l începusem, nu m-aș mai fi putut opri, chiar dacă aș fi vrut. Scriam la el în fiecare dimineață, scriam serile, sâmbetele, duminicile. Am terminat prima versiune în șase săptămâni și am revizuit ciorna într-un avânt maraton, în timpul vacanței de Crăciun. La două zile după Anul Nou am trimis manuscrisul la o editură.

Mai bătrân și mai înțelept, aș fi lucrat doi ani la o carte pe care am scris-o în două luni. Parțial, graba mea venea din plăcerea stupidă de a dărâma recorduri și de a valorifica fiecare minut. Mă încerca o bucurie calicească văzând cum, de la o săptămână la alta, manuscrisul se îngroșa și se îngreuna. Tipicurile muncii erau tipicurile sacre ale vieții mele, pe care nu le puteam nesocoti. Cred

că-mi amintesc corect că, în dimineața în care am dus manuscrisul la oficiul poștal, am venit înapoi acasă și, în loc să-mi savurez marea realizare, am profitat de ora care-mi rămânea până la cursuri ca să încep o recenzie de carte.

Pe la mijlocul lunii ianuarie, Dave Stone, Sid și eu lucram la unul dintre acele manuale-antologie despre care tinerii asistenți universitari speră că vor arăta impresionant într-un *curriculum vitae.* Stone, Lang și Morgan, *Scriind din convingere.* Însă nu furam din orele mele de scris ca să lucrez la antologie. Furam din seri, din timpul cu Sally, din timpul pentru pregătirea cursurilor și din timpul de somn.

Dacă aș fi ținut un jurnal, aș putea să-l frunzăresc și să verific ceea ce memoria raportează în mod plauzibil, dar nu neapărat și veridic. Dar a ține un jurnal pe atunci ar fi fost ca și cum aș fi încercat să fac niște însemnări în timp ce traversam cascada Niagara într-un butoi. Viața, așa lipsită de evenimente cum era pentru noi, ne luase în vâltoarea ei. Am fost noi în mai mică măsură o „Generație Acum" decât generația care revendică în prezent acest titlu? M-ar mira. Și poate că e chiar mai bine că nu am un jurnal personal care să-mi jaloneze aducerile aminte. Henry James scrie undeva că, dacă trebuie să consemnezi modul în care te-a frapat un lucru, probabil că nu te-a frapat deloc.

8

Iată ceva ce m-a frapat în cele din urmă: 19 martie 1938, o zi de sâmbătă.

Morrison Street, după-amiaza. Am fost în vizită la Charity, la spital, și acum o plimb pe Sally în jurul clădirii, molcom, fiindcă Sally se mișcă greoi și e cu sarcina aproape la termen, cu precauție fiindcă există încă petice de gheață pe trotuar. Aerul este lipicios, rece în nări, însă nu poate fi prea frig, deoarece atunci când soarele răzbate printre nori, din acoperișuri ies aburi. Firicele de zăpadă topită se preling de sub mormanele pleoștite în lungul trotuarelor și pe străzi. Ici și colo se văd petice urâte de iarbă neagră.

Am vorbit despre „ziua marmotei" Socotind pe degete, am descoperit că au trecut deja peste șase săptămâni de când s-a vârât înapoi în gaura ei într-o zi senină de 2 februarie.

– Înseamnă încă șase săptămâni de iarnă, sau două luni, dacă își vede umbra? întreb eu. Șase săptămâni, parcă, nu-i așa? Primăvara trebuia să fi început deja.

– Nu știu, spune Sally. Dar ce mult mi-ar plăcea! Aș vrea să vină primăvara. Aș vrea să vină copilașul acesta!

– Vrei să lași jos povara aceea.

– Ba bine că nu. Ai observat cât de *suplă* era Charity pe patul de spital? Ca un băţ. M-am aplecat s-o sărut şi abia am putut să ajung la ea, fiindcă îmi stătea *asta* în cale. Ea pleacă acasă marţi, iar eu, poftim, sunt tot mare cât un car cu bere. Mă întreb dacă nu cumva ura ne spune în cele din urmă să naştem. Când ajungem să urâm atât de mult chestia asta, încât nu mai suportăm s-o cărăm, ne descotorosim de ea.

– Concentrează-te pe ură, atunci, îi spun eu ajutând-o să treacă peste o porţiune de gheaţă tapetată cu cenuşă. Ai pierdut derby-ul bebeluşilor, dar câştigi cu siguranţă locul doi. Fixează-ţi mintea pe asta. Medalia de argint.

Mare şi posomorâtă, întoarce ochii spre mine. I s-a lăţit faţa, arată jerpelită în pardesiul ei de stofă, care nu se mai încheie decât pe jumătate, pornind de sus. O cunosc şi o iubesc din tot sufletul pe această femeie, dar nu e fata cu care m-am însurat. Mă întreb dacă, în dimineaţa după ce în sfârşit va fi scăpat de această năpastă, voi păşi în camera ei şi-o voi găsi intactă şi frumoasă pe acea fată de odinioară, aşa cum Sid a găsit-o pe Charity. Lui nu i-a plăcut perioada cât ea a fost gravidă. De câteva ori în ultima vreme, a venit pe jos tocmai de pe Van Hise Street şi m-a târât cu el la plimbare în jurul casei, aproape de miezul nopţii. S-o ferească Dumnezeu pe Charity când o să se facă bine. Omul ăsta are prea multă energie ce trebuie consumată.

Da, s-o ferească Dumnezeu şi pe Sally.

– Medalia de argint, zice ea. Dacă ar fi existat douăzeci de concurenţi, cu siguranţă eu aş fi terminat pe ultimul loc. Odată, pentru o lucrare la domnul Gayley, am scris ceva despre primele Jocuri Istmice. Potrivit

lui Pausanias, a existat un roman care a participat la competiție. Plautus. Platfus. Exact așa mă simt și eu.

– Credeam că Plautus a fost un dramaturg.

– Nu există un singur Platfus pe lume. Pleoscăie cu șoșonul într-o băltoacă, ne stropește pe amândoi și râde. Dar nu-i așa că Charity arată splendid? Zice că a fost conștientă aproape tot timpul. Of, vreau să se întâmple odată!

– Dacă vei produce ceva asemănător cu David Hamilton Lang, crezi că va merita efortul?

– O, da! Nu ți se pare că e frumos? Seamănă cu Sid.

– Mie mi s-a părut că arată ca un cod de mare furios.

– Ah, fugi de-aici. E un scump, cu păr mătăsos și mânuțe perfecte. De fapt, perfecțiunea te face să te minunezi.

– Presupun că orice lucru ți se poate părea perfect după ce l-ai cărat nouă luni de zile. Dar puștiul acela n-o să semene a nimic până nu va fi stat aici, afară, o vreme. Nu mă aștept ca al nostru să semene cu mine înainte de a împlini treizeci de ani.

– Eu sper să nu semene niciodată cu tine, dacă asta e ce gândești tu.

– Eu sper să semene cu tine. Sper să nu fie un el. Oricum, primul punct pe agendă este să-l facem să se nască. Concentrează-te pe ură. O prind de braț și o zoresc, numărând în cadență: *Ură*-doi-trei-patru, *ură*-doi-trei-patru!

După zece pași i s-a tăiat răsuflarea, așa că încetinim ritmul.

– O să-ți pierzi camera de scris când vine el. Ce-o să faci? mă întreabă ea.

– Folosesc biroul de la facultate?

– O să te întrerupă tot timpul careva.

– O să încui uşa.

– Dar dacă o să stai acolo tot timpul, n-o să am confortul de a te auzi pocnind în clape toată ziua ca o ciocănitoare nebună.

– Putem eventual să mutăm maşina de scris în living. Bebeluşii dorm tot timpul, nu-i aşa? Poate reuşim să-l dresăm să ţipească în momentul în care aude că vâr o foaie nouă în maşină.

– Ne-am plimbat destul. Hai să mergem înapoi. Pornind în cealaltă direcţie, spune: Ce-o *să faci*, totuşi?

– Montez un cort, ori îmi construiesc un şopron, ori fac schimb de tură. Găsesc eu ceva, nu-ţi face griji.

– O să fie foarte diferit.

– Sigur. O să fie mai bine. Facem noi să fie aşa.

Păşim printre case cu acoperişuri aburinde, pe trotuarul aproape zvântat. Pe partea stângă, printre clădiri, se vede lacul, încă îngheţat, dar cu un strat de fleşcăială deasupra gheţii. Plutesc acolo hârtii şi sticle, iar după asfinţit va îngheţa la loc. Nu există patinatori, nici sănii cu pânze, doar anunţuri de avertizare înfipte ici şi colo. Peste o săptămână, două, dacă marmota ştie ce face, zăpada murdară, gunoaiele şi toată paralizia frigului vor fi înghiţite de apa strălucitoare, iar stânjeneii vor răsări în straturile de flori, sub zidurile care dau spre sud, şi pajiştile se vor aşterne verzui sub funinginea iernii. N-am văzut niciodată cum este primăvara într-un ţinut cu adevărat rece, însă am citit cărţi, ştiu la ce să mă aştept. O cuprind pe Sally cu braţul pe după talia ei îngroşată.

Când ajungem în dreptul uşii proprietarului, unde sunt cele două cutii poştale, verific. O scrisoare. Citesc adresa expeditorului. Încremenesc, cum ar încremeni probabil o antilopă adulmecând mirosul încins al unui leu.

Scenele din preajma cutiilor poştale constituie momentele dramatice ale vieţii noastre lipsite de orice dramatism. În orice distribuţie a personajelor din piesa *Morgan Agonistes*[1], mesagerul nu are nicidecum un rol secundar, ci principal, şi poartă uniforma Serviciului Poştal al Statelor Unite. Iată-ne acolo, în acea după-amiază ambiguă, care nu se poate decide dacă să fie iarnă târzie sau primăvară timpurie, într-o perioadă din viaţa noastră când cea mai mică pietricică de pe potecă ne-ar putea face să deraiem. Evit ochii lui Sally în timp ce desfac plicul, trăgând de hârtie, iar apoi citesc, dar nu cu voce tare, de teamă să nu fie ceva rău.

Tablou.

– Ce-i acolo? întreabă Sally. De la cine e?

Îi pasez scrisoarea, care spune că Harcourt Brace & Company a apreciat că romanul meu este provocator şi emoţionant. Consideră că personajele mele sunt decupate din realitate, din aspectele obişnuite ale vieţii de zi cu zi. Le place combinaţia mea de ironie şi patos, le place că am lacrimi[2] pentru lucrurile pe care le văd. Vor să-mi publice cartea în toamnă şi pot să-mi ofere un avans de cinci sute de dolari din drepturile de autor.

---

[1] Aluzie la drama *Samson Agonistes* – „Samson Luptătorul" (1671) de John Milton

[2] Aluzie la sintagma „*lacrimae rerum*" din *Eneida* de Virgiliu

Din nou, mă frapează modestia acestor succese și reacția mea în fața lor. Scrisoarea de la *Atlantic* a rămas întipărită în mine cu litere elegante, ca un titlu dintr-un *Vanity Fair* din anii '20, însă această scrisoare, mai importantă chiar, lasă doar o urmă estompată. Blazat deja? Nicidecum. Mai degrabă uluit. Primul caz a fost doar o povestire, și ar fi putut rămâne o întâmplare norocoasă. Acesta era un roman, un efort extins, o coroborare. S-ar fi cuvenit ca soarele să străpungă prin nori și să scalde în glorie Morrison Street, ar fi trebuit să fie tunete în dreapta, s-ar fi cuvenit să ne azvârlim în aer căciulile, să zburdăm și să chiuim. Când colo, noi ne uităm unul la celălalt aproape pe furiș, ca nu cumva să spunem sau să facem ceva greșit, ocolim casa și coborâm treptele în subsolul nostru, iar acolo, imediat ce-am închis ușa, ne aruncăm într-o îmbrățișare lungă și silențioasă.

Sally știe că am scris ultimele capitole ale cărții cu lacrimi pe față, bătând la mașină cât puteam de repede, dar nu atât de repede pe cât voiau cuvintele să iasă. Știe că am plâns și atunci când am revizuit textul. Rămăsese îngropată în mine prea multă vreme – povestea despre părinții mei decedați brutal, oameni cumsecade, banali, afectuoși, și prietenul lor extravagant care, periodic, aducea emoție, aventură și romantism în casa noastră din Albuquerque; care-i ținea până seara târziu cu povești despre locuri îndepărtate, care se folosea de ei și profita de ospitalitatea lor și împrumuta bani de la ei, deși știau că n-avea să-i înapoieze niciodată, și care în final, cu larghețea și bunăvoința lui de om pe jumătate beat, la aniversarea lor i-a luat într-un zbor de agrement, cu un avion care ar fi trebuit să fie la reparat într-un hangar.

Sfârșitul a fost adecvat pentru el, dar nu și pentru ei. Nu era nici pe departe răsplata cuvenită pentru generozitate și devotament.

Și totuși acum, după ce am jelit îndelung, plin de amar, și am evitat să mă gândesc prea mult la incidentul care mi-a schimbat viața, irevocabil ca o secure, iată-mă entuziasmat de faptul că am făcut uz de trecut și mi-am etalat sufletul în public. Suntem niște creaturi stranii, iar scriitorii sunt creaturi mai stranii decât restul oamenilor.

– N-ar trebui să-l sunăm pe Sid, ca s-o anunțe și pe Charity? întreabă Sally.

– Ba cum să nu! exclam eu. Sună-i pe soții Stone, sună-i pe soții Abbot, sună-i pe toți cei care au fost amabili cu noi și spune-le că soții Morgan țin casă deschisă și solicită prezența lor. Eu mă duc să cumpăr ingredientele pentru tratație.

În excursia de o jumătate de ceas până în oraș am cumpărat mai multe sticle (inclusiv, Doamne iartă-mă, *miam-miam* ca pe timpuri, o sticlă cu lichior de porumbe) decât am cumpărat în toată viața mea până atunci, și, în timp ce completam cecul pentru ele, am avut sentimentul plăcut al contului bancar confirmat, o efuziune de siguranță, chiar și în acea clipă de risipă. Am trăit amândoi din salariul meu, punând deoparte tot ce câștigam din scris. Acum, în scurt timp, va veni un cec care va bagateliza acele sume derizorii. Nu mă simt doar asigurat din punct de vedere material, ci mă simt bogat și fenomenal de încrezător.

Cumpăr cantități mari din singura mâncare de petrecere pe care o știu – pâine de secară, șvaițer, chipsuri de cartofi și alune sărate – și adaug o cutie de cafea,

pentru eventualitatea în care nu avem îndeajuns acasă. Pornind înapoi cu maşina, observ că zilele s-au lungit. La ora patru şi jumătate, e încă lumină afară. Nori de vreme frumoasă sunt împrăştiaţi de vânt înspre sud, peste lacul Mendota.

Când încep să cobor treptele, îi aud deja dinăuntru. Au lăsat baltă totul, pesemne, şi au venit într-o goană, ca o brigadă de pompieri voluntari. Deschid uşa, şi toţi izbucnesc în aplauze. Dave Stone, care s-a apucat recent să cânte la flaut şi umblă cu el pretutindeni, interpretează o temă muzicală dintr-un oratoriu de Händel: „Priviţi, vine eroul cuceritor!" Ovaţii. Diverse mâini mă scapă de plase.

Fideli faţă de moralitatea petrecerilor prin contribuţie, tipice epocii şi statutului nostru, au adus toţi câte ceva, ce-au găsit prin frigider acasă, ce-au putut încropi la repezeală sau ce începuseră deja să pregătească pentru cină. Există o farfurie cu fursecuri pe scândura pentru vase de la chiuvetă, apoi ideea cuiva despre o salată (ceva îmbălsămat în aspic) şi un produs de-a dreptul miraculos, un jambon întreg, aromat, neatins de cuţit, de care ne vom bucura graţie afumătoarei din Tennessee a tatălui lui Alice Abbot.

Lumea continuă să sosească. Mâna mă doare de la cât mi-a fost strânsă, urechile îmi vâjâie de la gălăgia pe care o facem. Prin fum, strigăte şi râsete, patefonul nostru de Crăciun repetă necontenit unica sa realizare, „Aria pe coarda sol" a lui Bach, interpretată de Pablo Casals, cu un acompaniament la pian atât de insistent şi percusiv, încât sună ca un marş funebru.

Alice Abbot și Lib Stone o conving pe Sally să-și îmbrace chimonoul brodat cu dragon. Abia o cuprinde peste mijloc, însă îi conferă un aer regal. Tronează ca o regină pe canapea, fremătând, cu ochii umezi, atât de radioasă, încât pare să emane lumină. O remarc doar cu intermitențe, căci petrecerea este cu adevărat o scenă de luptă neguroasă, o învălmășeală confuză ca la Sevastopol, cum l-a descris Tolstoi, sau ca la Waterloo văzut de Stendhal. Întâi o văd senină pe canapea, apoi cu spatele țeapăn pe un scaun cu spetează dreaptă, apoi stând în picioare. Înțeleg, fără să fiu capabil să fac ceva în această privință, sau în realitate fiind foarte conștient de faptul că ar fi trebuit să intervin, că locatarul din pântecul ei îi dă șuturi fără milă. Ochii ni se întâlnesc din când în când. Scuturăm din cap fericiți.

Pe la șase apare Sid, frenetic și tunător, ținând sticle de șampanie în fiecare mână ca niște bâte indiene. Din buzunarul de la piept iese parțial un cartonaș, pe care Sid îmi face semn să-l iau. Este de la Charity.

SĂ-ȚI FIE RUȘINE CĂ FURI APOTEOZA ALTORA!
NU ȘTIAI CĂ ÎN ACEASTĂ SĂPTĂMÂNĂ ESTE DERBY-UL BEBELUȘILOR?
ACUM VA TREBUI CA SALLY SĂ FACĂ *GEMENI* CA SĂ FIE LA EGALITATE!
DAR CÂT DE MINUNAT ESTE!
MI-AȘ FI *DORIT* SĂ TE AJUT SĂ SĂRBĂTOREȘTI!
MULTĂ IUBIRE ȘI FELICITĂRI CU *GHIOTURA*!

Până la urmă răzbesc prin mulțime până la Sally și purtăm o scurtă conversație mută, din sprâncene. Apoi,

eu şi Sid ne îmbrâncim în chicinetă ca să deschidem şampania. Alice Abbot, care se pregătea să taie jambonul, se dă la o parte ca să ne facă loc, iar noi ne postăm unul lângă celălalt la chiuvetă, împingând dopurile cu degetul arătător. Zâmbind pieziş, cu colţurile gurii în jos, Sid îmi spune:

– Am prevăzut eu asta. Ce simţi?

– Tu ce simţi ca tată cu trei copii?

– Orice nătărău poate să facă asta.

Vâjjj! Dopul lui loveşte tavanul. *Vâjjj!* Al meu vine după el. Urale. Oamenii îşi golesc paharele şi ni le întind, iar noi turnăm. Apoi, Sid ridică paharul şi cere linişte. În cele din urmă, o obţine. Sally, observ, e iarăşi pe canapea. Vreau să ajung la ea cu sticla de şampanie, însă o văd că ridică paharul ca să-mi arate că cineva i-a oferit deja de băut.

– Să ciocnim pentru talentul din mijlocul nostru, declamă Sid. Pentru splendida uniune dintre chibrit şi surcele, divina oxidare.

Beau toţi în cinstea mea, în timp ce eu surâd încrezut şi mă foiesc. Apoi, Ed Abbot, strălucind îmbujorat ca un radiator de salon, se cocoaţă pe un scaun şi, cu paharul aproape în tavan, spune:

– Se pregăteşte şi un alt gen de creaţie aici. Charity ne-a arătat deja cum se face, iar o nouă demonstraţie e posibil să aibă loc sub ochii noştri uluiţi. Să bem pentru Sally, fie ca creaţia ei să se arate la fel de reuşită ca a lui Charity şi la fel de uşoară, cum obişnuia să spună mamiţa mea din Georgia: „E cum ai curăţa boabe de mazăre, Şefu'!"

Pentru asta pot să beau și eu. Ridic paharul pentru Sally, cu o emfază specială, fiindcă toastul lui Ed conține urarea pe care eu ar fi trebuit s-o fac.

N-am idee câtă lume a venit și a plecat, deși la un moment dat, când ies afară să respir aerul umed și răcoros al serii, văd în mormanul de zăpadă de pe pajiștea din spate dovada că cineva a amestecat prea multe soiuri de fericire. Proprietarul coboară să ne roage s-o lăsăm mai moale cu tărăboiul, iar noi îl chemăm înăuntru să bea un pahar. Pe la șapte, Alice și Lib servesc jambon copt, pâine de secară și salată pe farfurii de hârtie (din celelalte nu avem decât șase). Stingem focul pe care l-am clădit cu atâta entuziasm, îl domolim în cafea tare, iar apoi o luăm de la capăt.

Pe la opt, Sid se duce s-o vadă pe Charity la spital, purtând mesaje și promițând să se întoarcă. Pe la nouă, proprietarul apare la ușă iarăși, scuzându-se. A telefonat un vecin. Timp de câteva minute lăsăm sonorul mai mic. Careva mă roagă să citesc un fragment din roman, însă mă uit la haosul din subsol și amân plăcerea. Realitatea e că am rămas aproape fără voce.

Pe urmă, când după starea de euforie prelungită ne pleoștim toți, osteniți și căscând pe înfundate, Lib și Alice mă încolțesc în bucătărie. Vor să-mi spună să fiu atent cu Sally, care din nou s-a mutat pe scaunul tare, încercând să stea cu spatele drept și să urmărească petrecerea, încercând să zâmbească.

– Nu mai rezistă, e obosită, zice Lib. Ar trebui să fie în pat. Ne ocupăm noi... Sau te ocupi tu...?

Beau cafeaua până la fund, îmi adun mințile împrăștiate și-mi reiau responsabilitățile.

– O pun să se culce.

Mă duc la ea și o ridic de pe scaun. Ochii ei mă privesc întrebător sau rugător. O conduc până la ușa dormitorului, iar acolo o întorc cu fața spre musafirii rămași.

– E ora de culcare. Spune-le noapte bună prietenilor dragi.

Se îmbulzesc toți s-o sărute. O iubesc sincer toți, drept urmare îi iubesc și eu, abțiguit cum sunt. Afectuoasă, extenuată și dornică să se retragă, Sally le zâmbește tuturor, în timp ce eu închid ușa dormitorului.

În cameră, o ajut să-și dezbrace chimonoul metalic greu. Stângaci, o scap de ciorapii lungi și de lenjeria de corp (indiferent cum o fi fost pe atunci, mintea mea refuză să revadă imaginea), îi petrec peste cap cămașa de noapte și o trag în jos peste corpul ei umflat. Cu un suspin, Sally se lungește pe pat.

– Ah, ce bine e! Mulțumesc, scumpule. N-am avut atâta minte încât să-mi dau seama cât de obosită eram.

Îi sărut pântecul solid ca lemnul sub cămașa de noapte.

– Nici eu nu mi-am dat seama. A trebuit să-mi spună Lib și Alice. Pe toată durata petrecerii, fir-ar să fie, nu m-a interesat decât subita mea ascensiune la glorie.

– Dar ăsta a și fost *rostul* petrecerii.

Ridică brațele, eu mă aplec și mă trage strâns lângă ea. Simt proeminența intrusului dintre noi, simt că obrazul ei e ud.

– Te iubesc, spune ea, strângându-mă mai tare. Ah, știam eu că poți! Sunt atât de fericită pentru tine.

– Pentru noi.

– Pentru noi, da.

– Te simți bine acum?

– Da, minunat. Un pic obosită, un pic pilită. Nu-i pune pe oameni să plece acasă. Spune-le că îmi pare rău dacă n-am putut să fac față prea bine la acest eveniment. N-o să mă deranjeze dacă o să facă zgomot.

– Ne-am întins oricum prea mult. O să dau semnalul de plecare cât pot de repede.

– Dar ce minunați sunt toți! S-au bucurat, de parcă norocul ar fi fost *al lor*. Ce zi extraordinară, nu-i așa? Aproape că nu-mi vine să cred. Primăvara a sosit cu adevărat.

Are vocea voalată și somnoroasă. O sărut pe buze și simt gust de bourbon.

– Dormi, îi șoptesc. Actul următor e al tău. Nu trebuie să ratezi semnalul.

Singurele persoane rămase în cealaltă cameră sunt soții Abbot și soții Stone. Lib și Alice au aruncat scrumierele și farfuriile de hârtie, au dus sticlele afară. Acum spală vasele, cu Ed care le șterge, în timp ce Dave îi acompaniază la flaut de pe canapea. După tot vuietul coral, acum cântă melodii ca „I Am Jesus' Little Lamb", „The Boll Weevil Song", „She'll Be Comin' Round the Mountain"; sunetul diafan al instrumentului de lemn e suav și tremurător, meditația unui flaut solitar. Camera, încă încețoșată de fum, se învolburează parcă în curentul adus de ușa deschisă. Aerul nopții ustură ca mentolul în nările mele congestionate.

Flautul se oprește. Toți se întorc să mă privească.

– Se simte bine?

– Da, e în regulă. S-a băgat în pat.

– A fost prea mult pentru ea. Ar fi trebuit să ne dăm seama.

– *Eu* ar fi trebuit să-mi dau seama. Dar nu, seara asta i-a priit. A zis să nu vă grăbiți să plecați, îi place să-și audă prietenii vobind.

– E o dulce, spune Alice. Petrecerea a fost fabuloasă, suntem toți atât de mândri de tine și știm că *vei ajunge departe*. Dar acum e timpul să plecăm. Am stat aici atât de mult, încât nici nu mai țin minte adresa noastră.

– E undeva pe Lake Street, zice Ed. Nu-ți face griji, pot s-o găsesc. Am busola în mașină.

Își aleg hainele de pe cuierul din spatele ușii. În timp ce ei se îmbracă încovoind umerii, apare și Sid. E tentat să plece și el, din moment ce petrecerea s-a terminat, dar îl conving să vină înăuntru, în vreme ce ceilalți își iau la revedere. Mă felicită din nou. Sally are dreptate, parcă ei ar fi avut noroc, nu noi.

Și acum mă trezesc în față cu cele două femei care au produs și au dirijat, de fapt, acest chef; una e blondă-roșcată cu gene albe, cealaltă e subțire, cu ochi negri și piele măslinie, amândouă sunt splendide, fermecătoare, ca niște surori pe care mi-aș fi dorit să le am. Se ridică pe vârful picioarelor, una după cealaltă, și mă sărută solemn pe buze, după care pufnesc în râs. Una are gust de whisky, cealaltă are gust de lichior de porumbe. Mă năpădește o senzație de serai turcesc în mijlocul acestor femei atrăgătoare și afectuoase.

– Să nu uiți restul de jambon, îi spun eu Blondei-cu-Gene-Albe. Păcat că l-am devorat așa. Dar a fost frumos, ca hrănirea miraculoasă cu pâine și pești.

– E pentru tine, zice ea. Cât Sally o să fie la spital, poți să ciugulești din jambon și să mă visezi pe mine.

Alte sărutări. *Țoc-țoc, mm.* Și ies toți afară în frig, râzând, își dau seama imediat câtă gălăgie fac și se îndeamnă *șșștt* unii pe alții să tacă, apoi dispar silențios în noapte. Oameni minunați, cei mai buni. Când se fac nevăzuți după colț, aud un ultim rămas-bun de la flautul lui Dave – micul tril firav al lui Papageno. Liniștea se așterne ca praful după ei când închid ușa.

– Bun, ia spune, ce simți? vrea Sid să știe.

– Habar n-am! Nimeni în afară de editură n-a văzut cartea. Dacă vor exista niște recenzii, probabil o vor face bucăți. De obicei, romanele de debut nimeresc imediat la coș, cititorii nu află niciodată de ele, autorii nici nu-și merită avansul primit. Sau așa mi s-a spus. Întreabă-mă din nou în octombrie, atunci o să am deja pregătit umilul meu răspuns.

– Aveam noi o vorbă pentru asta în Sewickley, Pennsylvania. *Vax!* Ai reușit, cartea ta va fi publicată. Nu crezi că e o dovadă suficientă?

– Am sărbătorit momentul, nu uita. Dar mă îndoiesc că asta-mi va schimba viața.

– Frate, *mie* mi-ar schimba viața!

Mă trântesc pe canapea lângă el și-mi pun picioarele pe un scaun. Sunt frânt de oboseală, somnoros, începe să mă doară surd fruntea, dar sunt și curios totodată.

– Crezi? Ar conta atât de mult pentru tine? Tu nu trebuie să predai la facultate, poți să te retragi oricând ai chef. Eu n-aș putea, chiar și cu un succes de genul ăsta. Am nevoie de salariu.

Reflectează atent la ce i-am spus. Ca întotdeauna, nu se opune ca o idee contrară sau, oricum, diferită de părerea lui să fie bine argumentată. Apoi scutură din cap.

– Nu este așa de ușor să te retragi, cum crezi tu. Uiți de orarul lui Charity. Copiii vin la timp, trebuie să-i recunosc acest merit. Ea își respectă partea de contract. Dar i-am promis că voi rămâne să predau la catedră și că voi acorda toată atenția acestei activități, fără să trișez, până când suntem fie promovați, fie mătrășiți. În ceea ce o privește, asta înseamnă până vom fi promovați, ea nu admite cealaltă posibilitate. Spune că angajamentul nostru de a preda la facultate este ca un legământ nupțial. Odată ce ai luat o asemenea decizie, nu trebuie niciodată să mai privești înapoi. Bun, sunt de acord – într-un fel. Profesoratul e OK. Îmi plac o mulțime de lucruri în meseria asta – oamenii cu care lucrezi, contactul cu cărțile și ideile, susținerea instituțională, sentimentul că faci ceva util și care se vede. Problema mea reală este vechea poveste: ori publici, ori pieri.

– Eu tot mai cred că ai putea să scrii câteva poeme în timpul liber, fără să-ți încalci jurământul.

Face o grimasă, cu colțurile gurii în jos.

– I-am promis c-o să respect regulile jocului. Va veni și timpul poeziei, zice ea. E foarte fericită pentru antologie, apropo. Ceva pozitiv pentru dosar. Sid suflă aerul pe nas, șuierător, și izbucnește: Lua-l-ar naiba de dosar! Ai auzit ce-a zis decanul despre Iisus Hristos? „Sigur, e un învățător bun, dar ce-a publicat?"

Ne bufnește râsul în subsolul unde vedem ca prin ceață.

– Mda, mă simt obligat să spun, eu nu sunt un dascăl devotat, iar ceea ce public nu are nici o relevanță pentru catedră, plus că oricum nimeni n-o să mă confunde cu Iisus Hristos.

– Ești un mincinos pe toate planurile, zice Sid căscând. Nimeni nu te poate trece cu vederea. Și ascultă-mă pe mine, dacă eu aș fi făcut ceea ce tu tocmai ai făcut, aș fi alt om. Aș fi mult mai sigur că mi-aș putea justifica existența.

Cămașa lui de lână e descheiată la piept, grumazul lui de luptător este dezgolit. Râde, aruncă mâinile în aer și se ridică în picioare.

– Ar cam trebui să plec. Charity a pus pariu cu mine că n-o să pot termina un articol înainte ca ea să vină acasă de la spital. Bineînțeles că nu pot. Cu cât lucrez mai mult la el, cu atât am mai puțin de spus. Cui dracului îi pasă de revelațiile despre viața personală a lui Tennyson din *Locksley Hall*? Ce zici, dăm o raită în jurul casei?

Sid și eu avem multe în comun. Muncește la fel de asiduu ca mine, iar lucrul acesta mă face să-l respect profund. Citește fiecare eseu al studenților lui, cu o meticulozitate vrednică de un redactor, scrie comentarii mai lungi decât eseul. Casa lui e deschisă întotdeauna pentru studenți, jumătate din studentele lui sunt îndrăgostite de el, dă consultații la birou mult peste ora cinci, își pregătește prelegerile de parcă fiecare în parte ar fi un examen oral. Și totuși faptul că eu am avut noroc mă face să fiu jenat în preajma lui. Fiecare nou succes care-mi sporește renumele pare să-i reducă lui meritele, deși nu uită niciodată să mă îmbărbăteze cu admirația

lui. Mă face să mă simt mai mare și mai bun decât sunt, și cumva, procedând astfel, se diminuează pe el însuși.

Deoarece nu pot să spun nimic din toate astea, glumesc cu el.

– Încă îți mai consumi prin mers nevoile biologice? Mă întreb dacă o să te mai văd seara vreodată, după ce Charity se va face bine.

Privirea lui e dură și tăioasă, jignită, de parcă ar fi auzit vreo insultă voalată. Apoi ridică din umeri și râde.

– Uite cine vorbește. Te-am văzut cum te pupai cu Lib și Alice acolo. Fiind un domn, nu puteai merge mai departe, dar dacă Sally nu naște odată copilul ăla, Ed și Dave ar face mai bine să fie cu ochii-n patru. Ce zici, mergem? Sally a adormit? Crezi că poți să lipsești nițel, cât să dai un pic din picioare?

– Mă duc să verific.

Întredeschid încetișor ușa dormitorului și arunc o privire, așteptându-mă să fie întuneric și să aud respirația regulată a soției mele. În schimb, dau de lumină, iar Sally, enormă în cămașa ei de noapte, e în picioare lângă pat, trăgând de cearșaf. Întoarce capul și văd că plânge.

Mă strecor înăuntru și închid ușa.

– Ce-ai pățit?

Nu vrea să se uite în ochii mei.

– Of, Larry, mă simt așa de… Mi-e rușine. Cred că a fost din cauza emoției. Nu eram amețită de băutură, abia dacă am sorbit un pic din pahar. Dar uite… *am făcut pe mine în pat!*

Cuprins de o premoniție teribilă, îi smulg din mână colțul cearșafului de care trăgea și-l scot parțial în afară, convins că va fi roșu de la sângele ei. Nu e, dar e ud, la fel

și salteluța. Le trag de pe pat și le arunc într-un colț, pe ea o trimit la baie, caut o cămașă de noapte uscată, pe care într-un final o găsesc în bagajul ei pregătit pentru spital. Îi dau cămașa de noapte prin ușa de la baie și pe urmă mă întorc în living, n-am timp să-i răspund lui Sid la întrebări, căci trebuie să-l sun pe doctor.

9

La un ceas de când i s-a rupt apa, Sally a început să aibă contracții. Le monitorizam, cu ceasul și carnetul în mână, în timp ce Sid ședea în cealaltă cameră, citind și sperând să ne poată ajuta. La două noaptea ne-a dus la spital cu mașina. La scurt timp după ora trei, acceptând că nu mai putea face nimic pentru Sally sau pentru mine, s-a dus acasă. A doua zi dimineață, înainte de opt, a revenit cu un ghiveci de flori prematur pentru Sally și niște chifle cu un termos de cafea pentru mine, în eventualitatea în care, ceea ce s-a și întâmplat, aș fi fost prea îngrijorat ca să ies să mănânc. În toată acea zi de duminică, el și Charity au urmărit lipsa de progrese a lui Sally din rezerva lui Charity, situată mai încolo pe culoar, și au fost amândoi prezenți, Charity reușind să convingă o asistentă medicală s-o lase să iasă într-un cărucior cu rotile, luni dimineață, când obstetricianul a decis – eu îi tot spuneam de douăsprezece ore – că Sally nu mai putea să reziste.

Doctorul a apărut în sala de așteptare cu mâinile, în mănuși de cauciuc pline de sânge, ridicate la nivelul umerilor – sângele *ei*, roșu ca o vopsea – și a zis:

– Va trebui să mă duc să scot pruncul acela.

Zis și făcut. S-a răsucit pe călcâie și a pornit înapoi.

– Du-te *cu* el! a strigat Charity. Fă-i să te lase. *Domnule doctor!* Domnule doctor Cameron!

L-a oprit, l-a convins să accepte. Nu era genul de femeie căreia să i te poți împotrivi. M-au condus înăuntru, unde o asistentă mi-a pus un halat și o mască, apoi am urmărit totul de pe margine, am urmărit atât cât am suportat să mă uit. Momentele de acest fel sunt ca un fel de frenezie paralizată. Eram imbecilizat din cauza șocului, a epuizării și a spaimei, gata să-mi pierd cunoștința în orice clipă. Dar m-am înfuriat când doctorul a ridicat privirea peste cearșaful proeminent ca o cocoașă pe genunchii lui Sally, iar ochii de deasupra măștii m-au fixat lung. Doctorul s-a oprit. Totul s-a oprit.

– Tipul e în regulă? Scoateți-l de-aici.

L-am înțeles pe doctor. Nu voia ca soțul să leșine pe pardoseală în sala de nașteri în timp ce el încerca să repare greșeala de a fi fost prea indolent când îi spusesem că lui Sally i se rupsese apa. Dar îl uram pentru ceea ce făcea și ceea ce nu făcuse, așa că m-am răstit la el:

– Ocupă-te de ea, nu de mine!

Ochii au mai zăbovit asupra mea un moment; apoi, doctorul și-a reluat intervenția. Atunci a fost când anestezista, aplecându-se peste capul lui Sally și urmărind cadranele aparatelor, a spus speriată:

– O pierdem, domnule doctor!

Nu-mi amintesc nimic din ce am simțit atunci. Abulic, inert din cauza șocului, incapabil să mai reacționez, vedeam cum se agitau, se aplecau, se îngrămădeau, se dispersau și se îngrămădeau la loc tensionați. Sally mi-a povestit mai târziu că a auzit cuvintele, aproape

leșinată sub efectul eterului și epuizată de durere, și s-a gândit surprinsă: „Se referă la mine!", iar după o clipă: „Nu, *nu se poate!*"

În iureșul acelor momente, cu seringi, plasmă, oxigen și ce i-or mai fi făcut ca să o țină în viață, doctorul a renunțat să mai rotească fătul în poziția adecvată și, pur și simplu, l-a smuls din corpul ei.

Când am ieșit din sală, orb și îngrețoșat, Sid și Charity erau încă acolo. I-am văzut cu o uimire stupidă. Charity a venit valvârtej spre mine în căruciorul pe rotile.

– Cum se simte? S-a terminat?

N-am fost capabil să-i răspund. Am găsit un scaun și m-am prăbușit pe el. Mi se învârtea capul, camera se rotea cu mine, simțeam mirosul oribil de eter în gură. Mi-am pus capul între genunchi și am închis ochii. După destul timp, am simțit o mână pe umăr, iar glasul lui Sid a spus:

– Uite, ia o înghițitură.

Dar numai și încercând să ridic capul ca să sorb din paharul de hârtie, am simțit că toată camera se învârtea cu mine din nou. Am simțit un gust sărat în gură. Am lăsat capul în jos din nou și am stat așa, cu fruntea între genunchi.

– Cheamă o asistentă, am auzit-o pe Charity spunând departe de tot. Aduceți-i niște săruri *mirositoare*!

Tocuri pe linoleum, o vastă întindere de timp, o senzație de spațiu emetic, îngrădit, alb. Apoi, mâna pe spinarea mea din nou, glasul:

– Încearcă asta.

Un damf de amoniac mi-a explodat ca o vâlvătaie în nări. Am tușit, m-am înecat, mi-a trecut. Încă un damf.

Am așteptat și, după un timp, cu precauție, mi-am ridicat fața dintre genunchi. Camera s-a rotit mai lent, s-a oprit, s-a clătinat, s-a mai potolit, a rămas nemișcată. Încă o vâlvătaie de amoniac. Am reușit să salt capul deasupra cataramei de la curea.

– Of, Doamne! am spus rușinat. În ce hal m-am dat în spectacol.

– Ține *capul* în jos, a zis Charity. Cum să nu simți că leșini? Ești în picioare de două zile și două nopți.

Lucrurile s-au mai calmat. Am mai așteptat o vreme. Sid mi-a oferit amoniacul din nou, dar i-am împins mâna la o parte. „*Câhhhhh!*" am pufnit, înfiorându-mă, și m-am așezat mai drept. Parcă plutind amândoi, mi-au apărut în raza vizuală, îngrijorați la față, ea în căruciorul cu rotile, el în costumul lui de toată ziua, arătând ca un detectiv particular.

– Mai bine? m-a întrebat Charity.

Am încuviințat din cap.

– Ce s-a întâmplat? S-a terminat? Se simte bine?

– A născut, am zis. Cred că e fetiță. Nu-mi pasă ce este, important e că a scăpat de calvar.

– Dar cum e *ea*?

Mă mai îndrept un pic de spate. Nefardată, Charity e pământie la față. E pieptănată cu codițe.

– Ce e cu doctorul ăsta? mă răstesc. La tine cum a fost, cu metoda lui de naștere neasistată? M-am ținut de el toată noaptea ca să-i facă o cezariană, s-o scape de dureri, dar n-a vrut. Tot încerca s-o maseze și s-o apese pe burtă, în ideea că pruncul va apărea frumos, cu vorba bună. Deși lui Sally i se rupsese apa și fătul era în poziția pelviană, el ținea morțiș ca natura să-și urmeze cursul.

– Eu n-am avut nici o neplăcere de acest gen, a spus Charity. Am născut ușor. Dar, of, mi se face *rău* când mă gândesc că eu i l-am recomandat lui Sally. De ce s-o fi comportat așa...

Ușile sălii de nașteri s-au dechis, și o asistentă a ieșit purtând în brațe un ghemotoc ce chiriăia într-o păturică roz.

– Felicitări, tăticule, mi-a spus ea. Poți să-ți vezi fiica în camera de nou-născuți, peste câteva minute.

Avea un zâmbet profesional. Masca îi atârna de șireturi sub bărbie.

Am rămas unde eram, însă Charity aproape că s-a ridicat din cărucior, după care s-a împins înainte ca s-o prindă din urmă pe asistentă.

– O, stai un pic! Lasă-mă să mă uit la ea!

Asistenta s-a oprit, s-a aplecat și a tras păturica la o parte de pe fețișoara fetiței care orăcăia. Charity și Sid au privit fermecați. Am auzit: „Vai, ce frumoasă e! E *bine*! Ce păpușică! Gata, păpușico, gata, ai scăpat. Acum, *lumea* întreagă e a ta."

– Cum se simte soția mea? am întrebat. Ce-i fac acolo înăuntru?

– Se simte bine, a răspuns asistenta. Îi fac niște mici... reparații, atâta tot.

Și a plecat mai departe cu ghemotocul ei. Charity bătea din palme lent și emfatic, zâmbindu-mi radioasă.

– Morgan, tu și Sally faceți lucrurile cu dramatism, pe cuvântul meu, mi-a spus Sid. Acum, o să vii acasă cu mine și o să te bagi în pat.

– Prefer să rămân pe-aici, până când va fi în afara oricărui pericol.

– Sally va vrea să se odihnească, mi-a atras atenția Charity. Ar trebui să faci și tu la fel.

– Aveți casa plină – mama ta, asistenta medicală pe care a adus-o, bona, menajera, iar mâine tu și copilașul o să veniți acasă. Numai musafiri nu vă trebuie vouă acum.

– O gospodărie de femei care abia așteaptă să poarte de grijă cuiva, ce naiba, nu pricepi? Tu ești prima lor șansă.

– Îmi doresc mai presus de orice să o scoată odată de-acolo, am zis eu, după care mi-am amintit brusc: Ah, Dumnezeule, cât e ceasul? Am cursuri la unsprezece și la unu.

– Pe care le preiau eu, a spus Sid.

– Ai destule pe cap, fără să mai... Dar am lăsat protestele să piară de la sine. Oricum, n-aș fi fost în stare să fac față la cursurile acelea, iar el s-ar fi supărat rău dacă nu-l lăsam să-mi țină locul. Nu știu dacă ai competența necesară, am mai zis.

– Adică, ți-e teamă să nu scazi în ochii lor.

Ușile sălii de nașteri s-au deschis din nou, și două femei în halate chirurgicale au apărut împingând o targă. Am sărit în picioare și am pășit pe lângă targă, privind în jos la fața lui Sally. Era albă ca varul, izolată, intangibilă, fără cunoștință. Una dintre femei, pe care am recunoscut-o ca fiind anestezista, a încuviințat din cap și mi-a zâmbit. Targa s-a oprit.

– I-am făcut o transfuzie, a spus ea. O să fie bine.

– Unde o duceți acum?

– La reanimare.

– Pot să vin și eu?

M-a privit cu blândețe, așa mi s-a părut mie după cum arăta, cu masca atârnându-i spre piept, boneta

împinsă în vârful capului și toată imperturbabilitatea ei zdruncinată, presupuneam eu, de apelul meu fierbinte.

– Nu va avea nevoie de dumneata, să știi. Va mai dura o oră, două până să-și revină, iar apoi va dormi. Ce-ar fi să te duci acasă, să te culci și să vii înapoi după-amiază, după ora patru? O s-o găsești în formă bună.

– Exact asta voiam să aud, a zis Sid.

– Dar e în regulă totul, într-adevăr?

– Acum se simte bine. Are pulsul bun, puternic, presiunea arterială e OK. Du-te să te odihnești, noi vom avea grijă de ea.

– Cum e fetița?

– N-ai văzut-o?

– Nu m-am uitat.

Ochii ei aveau paiete aurii în iris, iar când râdea i se vedea o măsea de aur în fundul gurii. Mi-am dat seama subit că era o femeie omenoasă, veselă, prea cumsecade pentru a-l asista pe măcelarul acela de doctor.

– Copilul, a spus ea, are un braț rupt și afte în gură. S-a născut anevoios. Însă copilașii sunt ca stelele-de-mare; chiar dacă, să zicem, le-ai reteza un picior, le crește altul nou. Peste două luni, nici n-o să mai știți că s-a născut atât de greu.

Un braț rupt și afte în gură. Supărarea mea s-a transformat în mânie.

– Unde e doctorul Cameron?

– Se spală după intervenție.

– Haide, nu ești apt să discuți cu el, mi-a spus Sid. Gata, să mergem.

– Vino înapoi după ora patru, a completat anestezista.

Au împins targa de-acolo, cu Sally nemișcată ca un cadavru. Din scaunul cu rotile, Charity mi-a zis:

– Ia partea luminoasă a lucrurilor, Larry. S-a terminat, sunt tefere amândouă. Mă simt *sinistru* că l-am recomandat pe omul acela și niciodată nu voi mai apela la el, chiar dacă o să am *doisprezece* copii. Mai bine nasc într-o oală de noapte, decât cu el. Dar, slavă Domnului, măcar s-a terminat. Hai, plecați acasă, mănâncă un mic dejun copios și bagă-te în pat. Când o să vii înapoi, o să ne găsești pe mine și pe Sally comparând copiii, probabil.

Îi revenise culoarea în obraji. Era înfloritoare, nevătămată de naștere. Dacă i-ar fi dat voie, ar fi putut să plece acasă a doua zi după ce născuse copilașul. O invidiam, gândindu-mă la biata Sally, lividă, eterizată, cârpăcită cu ață. Vorba proverbului, banul la ban trage; așa și cu norocul. Cât despre mine, știam că arătam și mă simțeam, probabil chiar miroseam ca un chiștoc de trabuc într-o scuipătoare. Dintr-odată, abia mai puteam să-mi țin ochii deschiși. Slavă Domnului că mergeam acasă cu Sid, fără să trebuiască să șofez, fără să mai trebuiască să privesc chiar.

– V-a spus oare vreodată cineva cât de minunați sunteți voi doi?

– Oh, aiurea! a pufnit Charity. Ce nume o să-i dați copilului? Ați ales ceva pentru băiat sau fată?

– Adică în tot timpul cât ați stat voi de vorbă, Sally nu ți-a spus niciodată?

– Nu.

– Exista doar un singur nume asupra căruia am fi putut să cădem de acord. Era același, indiferent dacă ar fi fost un el sau o ea. Numele fetiței este Lang.

– *Poftim?* a exclamat Sid, mult prea tare pentru o sală de așteptare dintr-un spital. Vorbești serios? Ne simțim onorați!

Charity se uita întrebătoare la mine, cu un zâmbet contemplativ.

– Zău?

– Sigur. Nu-ți place cum sună? Lang Morgan? Nouă ni s-a părut că sună foarte distins.

Charity s-a bosumflat preț de câteva clipe, apoi a izbucnit în râs.

– La naiba! Ați stricat totul. Cum de nu s-a *gândit* Sally? Puseserăm la cale amândouă s-o măritățm cu David, dacă e fetiță. Îți dai seama ce nume o să aibă când se mărită? *Lang Lang*. Parcă ar fi *tramvai*.

10

Încă un crâmpei, o după-amiază capitală.

E luna mai, mai sunt doar câteva săptămâni până la sfârșitul anului universitar. Amiază. Sunt în biroul meu, mâncând dejunul de la pachet și corectând lucrări cu ușa închisă. Majoritatea colegilor mei iau prânzul împreună, însă eu n-am considerat aproape niciodată că mi-aș putea permite să pierd vremea. Și, cu atât mai mult astăzi, nu am nici un chef să merg cu gașca. Departamentul a amânat și iarăși a amânat deciziile privind avansările în funcție, așa că toată lumea stă ca pe ace. Zvonurile au ajuns să umple orice pauză în conversație, ies la iveală rivalități și invidii, ne pândim unii pe alții, gata să surprindem cine știe ce indicii conspirative sau informații secrete. Mi-am spus în sinea mea că eu nu mă includ în acea atmosferă de așteptare, speranțe și temeri. Eu mi-am făcut treaba. Dacă șefii de la catedră mă plac și au chef să mă reconfirme pe post, foarte bine. Dacă nu, mă voi descurca. Între timp, am eseuri de citit.

Vax, cum ar fi spus cei din Sewickley, Pennsylvania când era Sid mic. Eram în stare să mă vând cu totul în piața publică, numai să știu că aș putea rămâne la catedră.

Fața îngustă a lui William Ellery Leonard se burzuluiește crunt la mine din vreo șase rame de pe pereți. Am un oarecare sentiment de camaraderie pentru William Ellery, deși nu l-am întâlnit niciodată. Poet și iconoclast, le-a spus șefilor departamentului unde puteau să se ducă. Așa ar trebui să fac și eu, dacă va fi necesar. La fel ca el, sunt un cuc în acest cuib de măcăleandri.

Sună clopoțelul. Zece minute până la cursurile de la ora unu. Dar eu le-am dat liber studenților de la ora unu ca să-i las pe cei disperați să mai scrie un ceas în plus la lucrările lor trimestriale, așa că ignor clopoțelul. Aleg un alt eseu, citesc primul paragraf, corectez vreo două greșeli de ortografie, apuc să mâzgălesc pe margine *coe-*, de la coerență, când bate cineva la ușă. Ce naiba!

– Intră!

Ușa se deschide, și Sid bagă capul înăuntru.

– Ai treabă?

– Nu, dacă-i musai.

Intră și închide ușa. E încruntat la față. Pare gârbovit, coșcovit, îngrijorat.

– Ai auzit?

– Ce să aud?

– N-ai auzit, înseamnă. S-au întrunit până la urmă. Ședința s-a încheiat acum o jumătate de ceas. Mike Frawley a venit să ne spună.

Se citește atâta disperare pe fața lui, încât zic:

– Să nu-mi spui că nu te-au promovat.

Stânjenit, face o grimasă.

– Nu m-au promovat, da. Dar nici nu m-au dat afară. Mi-au reînnoit postul de asistent universitar pentru încă trei ani după anul viitor.

Când ţâşnesc în picioare trebuie să prind teancul de hârtii, ca să nu se reverse de pe birou. Rostesc cu prudenţă, vrând să fiu încurajator, deşi nu prea ştiu ce înseamnă acel vot, de fapt:

– Şi nu e bine aşa? Măcar nu te-au dat afară din scurt.

Pare în continuare vinovat şi confuz.

– Ai înnebunit de-a binelea. Nu-mi pot imagina ce-i motivează, sau după ce criterii fac evaluările, ori ce vor să facă din departamentul ăsta.

Abia acum încep să pricep.

– Vrei să spui că *pe mine* m-au eliminat.

Se cască un gol în mine, în care mai târziu, odată ce am răgazul să reflectez, o să cad probabil şi-o să mă înec. Fără vreun motiv de a spera, eu am sperat. Izbutesc să fac un gest de lehamite, flutur din degete „la dracu'" cu viitorul, deşi mi-e groază deja de vestea pe care i-o aduc acasă lui Sally. A fost mai fericită în anul acesta decât în toată viaţa ei de până acum.

– Ar fi putut măcar să-ţi acorde confortul unei numiri pe trei ani şi să te înscrie pe listă. Asta am obţinut toţi, în prima tură. Acum, unii dintre noi am beneficiat de o prelungire. Dar tu ai făcut într-un an mai mult decât vom face oricare dintre noi în patru sau cinci ani, iar ei, poftim, te dau afară.

– N-am o diplomă din Ivy League, spun eu. N-am un domeniu definit. N-am articole în *PMLA*[1]. N-am studii despre hiperbolele romantice din *Comus*.

---

[1] Acronim în engleză pentru *Publicaţia Asociaţiei de Limbi Moderne a Americii*

– Ce porcărie! a izbucnit Sid. Scârnăviile alea împuțite, scârboase, răsuflate și mizerabile. Au făcut un cinic din Ed. Lua-i-ar naiba, promovează cu forța mediocritatea. Noi, ceilalți, trebuie să jucăm cum cântă ei, dar tu nu meriți așa ceva. Furios și supărat, se foiește prin birou, pocnind cu pumnul în etajere și pereți, apoi stă în loc. Ceea ce-au făcut, totuși, în măreața lor mărinimie și înțelepciune, a fost să-ți dea cele două cursuri de vară. Premiu de consolare. Poți să le faci munca de sclav pe timpul verii, până te dau ei afară pe poartă.

Vremurile grele te învață și te aduc cu picioarele pe pământ. Nu-mi permit să uit că am o fetiță cu vătămări la naștere, care abia începe să se recupereze, și o nevastă care nu s-a întremat încă, și că toate costurile medicale și fata pe care am angajat-o ca s-o ajute pe Sally ne-au mâncat aproape toate economiile. Primesc cu recunoștință vestea despre cursurile de vară. E ceva, măcar.

Sid se duce la fereastră, unde pervazul are vrafuri de lucrări, Dumnezeu știe cât de vechi, copii de articole din reviste, Dumnezeu știe cât de neimportante, și cărți care Dumnezeu știe de când ar fi trebuit înapoiate la bibliotecă. Își dezgolește dinții, cu buzele subțiate, și aproape că scuipă de ciudă.

– Câte povestiri ai scris tu anul ăsta? Trei? Și le-ai vândut pe toate. Și romanul, care te va face celebru – o să-l predea la curs în instituția asta lamentabilă peste nu mulți ani. Și cel puțin două articole. Și niște recenzii de carte. Și manualul. Toate astea, în timp ce predai la catedră cu normă întreagă. Iar ei ce fac? Îți dau brânci peste parapetul navei. Știi de ce? Ești o amenințare pentru verigile slabe. Nu au nevoie de excelență pe-aici, i-ar

da de gol cât sunt de incompetenți. O energie și un talent cum ai tu sunt niște bombe sub paturile lor. Jumătate din membrii comitetului executiv au făcut facultatea aici și au continuat cu studii postuniversitare aici, înainte de a începe să predea de la catedră, și niciodată n-au predat altundeva decât aici. Toți sunt concrescuți, încarnați în sistem, puturoși și speriați. Nu se încumetă să lase oameni ca tine în departament.

Știe, la fel cum știu și eu, că vorbește din lealitate și disperare, nu din convingere. Nivelul de competență de la acea catedră nu diferă de oricare altă secție cunoscută de el sau de mine. Ceea ce vrea el să spună, și îl înțeleg, este că trăim vremuri dure și că de data asta eu sunt victima. Totuși, mă măgulește să aud cât sunt de nedreptățit.

–Ține minte pledoaria asta, îi spun. S-ar putea să vreau s-o mai aud din nou. S-ar putea să vreau să citez din ea. Dave cum a ieșit din chestia asta?

–La fel ca mine, i-au prelungit și lui contractul. Dar sunt șmecheri. Dacă țin pe cineva șapte ani, se ciocnesc de regulamentul Asociației Americane a Profesorilor Universitari, care spune că orice cadru didactic păstrat la catedră timp de șapte ani este definitivat pe post, chiar dacă nu a obținut titluri superioare. Așa că vor mătrăși pe oricine după șase ani.

–Nu, nu. Voi veți moșteni acest loc. Iar pe Ed îl așteaptă un post în Georgia. Cum e cu Ehrlich?

–Afară. Anul următor și gata.

–Afară! Ca mine. Of, cred c-o să-și iasă din minți. După câtă greacă a studiat până acum! După câte fonduri a pupat! Cum e cu Hagler?

– Afară. Gata. Ce vor face acum va fi să recruteze trei asistenți noi, ieftini și zeloși, ca să vă înlocuiască pe voi trei. Peste trei ani începând de acum, îi vor mătrăși pe aceștia și o vor lua de la capăt.

– Tu și Dave sunteți singurii care aveți o continuitate. E un compliment.

– Crezi?

Îl înțeleg. Dacă am fi fost toți în aceeași barcă, s-ar fi putut bucura pentru asta. Numai că el a fost preferat în defavoarea majorității prietenilor lui, inclusiv unii pe care, cu generozitate, îi consideră mai buni decât el, și nu poate concepe nici un alt motiv pentru acest favoritism decât că el este bogat și, eventual, că soția lui este extrem de activă pe plan social. Nu are cum să fie prea fericit, așadar.

Cum nu-și găsește locul, se întoarce și împinge în fereastră, care cedează deschizându-se cu un pârâit și ridicând un nor de praf. În cameră se revarsă aerul primăverii, plăcut, suav, parfumat. În picioare, Sid inspiră cu nesaț. Aerul curat e balsam pentru el, primăvara este un neastâmpăr arzător, reacția lui automată la stres este să meargă pe jos, să alerge, să patineze, să schieze sau să scape de încordare muncind.

– Toată chestia asta mă scoate din fire, zice el. Ce faci după cursul de la ora unu?

– L-am anulat. O să corectez lucrări.

– Tu simți cum miroase afară?

– Mă lasă indiferent.

– Mincinos păcătos ce ești. Tânjești să fii dincolo de fereastra asta, la fel de mult ca mine, doar că tu ai mai multă voință. Ce-ar fi să ieșim pe lac?

– Și de unde să luăm o barcă?

– Închiriem de la Uniune.

– Sid, mi-ar plăcea să merg, dar dacă nu corectez lucrările astea după-amiază, va trebui s-o fac diseară și mâine, ceea ce ar însemna să las deoparte povestirea pe care încerc s-o scriu. Am nevoie de povestirea aceea. Am nevoie de ea acum, mai mult decât oricând.

Răsucind șnurul jaluzelelor, mă urmărește atent, iar eu înțeleg ce e în mintea lui. Este dezamăgit că a obținut doar o prelungire pe post și, totodată, e nefericit că el a rămas la catedră, în timp ce eu am fost respins. Este un șoc pentru întregul lui sistem de valori, când se gândește că el a fost preferat în detrimentul unui om pe care-l place și-l admiră. Privește prosperitatea mai sever decât orice alt om.

– Cum a decurs votul? întreb eu. Ți-a spus Mike? A votat careva ca să fii promovat sau ca eu să rămân la catedră? Se cuvine să fim recunoscători vreunei persoane?

– O, sigur că da. Mike nu mi-a spus, dar precis mulți ar fi votat pentru tine. Este o conspirație a fosilelor timide.

– Ceea ce ne-am dori toți să fim.

– Vorbește pentru tine. Se mișcă în cerc, zornăind mărunțișul din buzunar, și se întoarce să se uite pe fereastră. Ei, ce zici? Doar vreo două ceasuri? Ce-ar fi s-o sun pe Charity și să o rog s-o ia pe Sally de-acasă, urmând să ne întâlnim toți la debarcader? Poate fata pe care ați angajat-o să aibă grijă de copilaș timp de două ore?

– Poate să facă orice, în afară de alăptat.

– Atunci, haidem.

Preget doar un moment, după care cedez. De ce nu? Ce rost are să muncesc fără oprire?

– Poate o să ne înecăm toți, sugerez eu. Și-atunci o să le pară rău. Pe cine mai găsesc ei ca să le facă treaba la cursurile de vară?

Electrizați, liberi, deja mai binedispuși, mergem în jos pe scări și pe coridorul principal din Bascom Hall. Așa cum am apucat eu această clădire, a avut mereu un miros de abur încins, podele îmbibate de apă, vopsea de calorifer fierbinte și lână udă, iar de fiecare dată când vreun student apărea dârdâind în pragul ușii, înăuntru pătrundeau curenți de aer glacial. Acum, ușile stau deschise și o adiere blândă, îmbietoare suflă în lungul culoarului. Afară, studenți – băieți în cămașă și fete în rochii de vară – stau tolăniți pe pajiștea abruptă. Pornind din locul unde ieșim noi, trotuarele se răsfiră bombate spre exterior și în jos, ca niște linii de longitudine văzute de la Polul Nord. O cloșcă, sub un copac, cotcodăcește profesoral spre puișorii adunați roată în jurul ei.

Primăvară autentică, timpul speranței. Alung amărăciunea respingerii, împing în cotlonul dosnic al minții incertitudinile și anxietățile care vor persista până când voi găsi altceva, în această pustietate a crizei, ca să avem din ce trăi. Le împing pe toate în acel cotlon, împreună cu furia, vanitatea mea rănită, stima personală dezumflată și sumbra aritmetică la care voi lucra în curând. Îmi spun în sinea mea, important și pompos, așa cum am spus odinioară mai aspru la Albuquerque, în împrejurări mult mai sinistre decât acestea, cuvintele stoicului anglo-saxon: „Ceea ce odată am îndurat pot să mai îndur o dată“

Aproape veseli, cu hainele atârnate peste umeri în cârligul degetelor, plecăm de la Bascom Hill înspre Uniune. La jumătatea distanței întreb:

– Charity știe?

– Nu încă.

– Nici Sally. Le spunem?

– Hai întâi să ne facem plimbarea cu barca. De ce să stricăm momentul?

– Faptul că tu ai rămas nu poate să-i strice lui Charity nici o plăcere.

– Dar *cum* am rămas? Charity nu acceptă nimic în afară de reușita absolută. Detestă fundăturile. În plus, când o să afle că tu va trebui să pleci, n-o să mai găsească nici o plăcere. La fel am simțit și eu. Fără voi doi, locul ăsta o să fie un deșert.

Nu sunt obișnuit cu asemenea cuvinte de respect pur. La fel ca admirația pe care mi-a arătat-o, afecțiunea pe care mi-o poartă mă fâstâcește cumva. Nu știu ce să spun. Nu spun nimic.

Este o zi cu vânt, cu nori spre apus, dar cu un cer senin deasupra noastră. Ne-au dat o barcă masivă și lată în copastii, ca un șlep. Mă postez în față lângă catarg, Sid stă la cârmă, fetele pe banca transversală din centru. Sid, cu părul lui blond încâlcit de vânt, scoate ambarcațiunea spre larg. Fac ce-mi spune el cu trinca. Mai târziu, fac ce-mi spune el cu vela mare. Navigăm brăzdând apa lacului în linie dreaptă spre nord-est. Instalat pe un colac de salvare cu spatele lipit de catarg, sunt față în față cu soțiile noastre radioase.

– *Cineva* a avut o idee bună, spune Charity. Nu e minunat să fim *afară*, neînsărcinate și libere?

Valabil pentru ele, fiindcă eu resimt acut povara sarcinii de a le da vestea pe care mi-a adus-o Sid, deși mă bucur că nu le-am spus nimic deocamdată. Fetele par foarte fericite. Cu basma pe cap, ca niște *babușki*, parcă ar fi descins din corul țăranilor dintr-o operă rusească. Din clipă în clipă, parcă ne și văd cântând și dănțuind în acordurile unei balalaici. Charity este înaltă și frapantă; Sally e mai micuță, mai oacheșă, mai tăcută. Una te orbește, cealaltă te încălzește. Peste vreo două ceasuri voi avea nevoie de înțelegere, dar deocamdată îmi place să mă sufle vântul.

– Ce sunt turnurile alea din față? întreabă Sally arătând din cap.

Sucesc gâtul să mă uit. Dincolo de celălalt țărm, ridicându-se din ținutul înverzit, un mănunchi de clădiri înalte.

– Camelot? tatonez eu.

Sid spune, contra vântului:

– Spitalul de boli psihice.

– Acolo unde William Ellery și-a dus nevasta dementă?

– Exact.

Discutăm despre colegul meu de birou și viața lui tragică, despre talentul lui, despre absurdițățile, vanitățile și aerele lui. Cred că era o figură în anii lui de glorie. Mă întreb cu glas tare cum ar fi să navigăm așa ca acum și să ne trezim cu el înotând pe spate pe lângă noi, cu coiful lui din colți de mistreț pe cap, cu nasul acvilin în aer, în timp ce glasul lui umple văzduhul cu fanfaronade anglo-saxone. Sid, egal cu el însuși, se întreabă dacă nu e

posibil ca lacul acesta străluminat de furtuni să capete la un moment dat în viitor, grație lui William Ellery, o aură legendară și poetică, la fel ca aceea pe care Wordsworth și Coleridge au conferit-o Ținutului Lacurilor, iar Hardy, meleagurilor din Dorset. Convenim că un loc, atâta timp cât nu a avut un poet, este fără identitate.

– Pun pariu că tu vei fi cel care va glorifica Mendota, spune Charity. Când ai de gând să scrii ceva despre noi toți? Nu te tentăm ca subiect?

– Lăsați-mi timpul necesar.

Ceea ce, desigur, n-au vrut să-mi acorde. Păcat pentru lacul Mendota, fiindcă nu va ști niciodată ce-a pierdut.

Zgâlțâiți de un vânt schimbător și tot mai aprig, ajungem la o altă asociație de idei sugerată de acest lac. Acum vreo doi ani, I.A. Richards, pe atunci profesor invitat, a ieșit să navigheze cu un amic de la facultatea din Wisconsin, exact cum facem noi acum și cam în aceeași perioadă a anului. S-au răsturnat cu barca, iar echipa de salvare de pe debarcaderul Uniunii nu i-a reperat la timp. Când au ajuns la ambarcațiunea răsturnată, Richards se ținea cu mâinile de barcă și, ca și cum ar fi vrut să-și justifice misiunea, l-au salvat pe el. Dar profesorul din Wisconsin nu reușise să rămână agățat de barcă și se dusese la fund.

Lăsăm să ne atârne mâinile peste marginea copăii noastre lenevoase și convenim că apa este foarte rece – gheața s-a topit doar de câteva săptămâni. Cât timp ar putea un om să supraviețuiască, dacă ar cădea peste bord? Zece minute? O jumătate de oră? O oră?

Am tot plutit în zigzag, înainte și înapoi, clătinându-ne sub tangon. Sid are mult de furcă, deoarece barca

este greu de manevrat și vântul vine parcă din toate direcțiile. Soarele a apus și el, iar căldura a părăsit aerul după-amiezii. Cerul spre vest este plin de nori vinețiii, și turnurile spitalului pe țărmul nordic s-au pierdut în ațe cenușii de ploaie. În văzduhul ostil, aproape că ne oprim. Pânzele se lovesc de catarg.

– Ah, Doamne, să nu vină barca în vânt! scrâșnește Sid.

Tangonul se dă peste cap, virăm lent pe o altă direcție.

Sally mă caută din priviri, ne uităm unul la celălalt. Deși vântul i-a pus pete de culoare în obraji, este încă palidă; din cauza nașterii dificile a rămas anemică, hrănindu-se acum cu ficat, spanac și chestii dintr-astea. E limpede că acum nu se simte bine. Chipul ei mă aduce înapoi, din starea de euforie dinainte, în lumina lugubră, cu un acut sentiment de primejdie și risc. Încerc să încorporez într-o privire câteva alinări încrezătoare: barca noastră este un șlep și de aceea nescufundabilă; Sid este un marinar experimentat; naufragiul este un lucru care li se întâmplă doar unora de-alde I.A. Richards. Știu că Sally speră ca eu să propun întoarcerea la mal, dar nu pot face asta. Este expediția lui Sid. El este cel care trebuie să spună când e momentul să pornim spre țărm.

Apoi, cu vocea ei cristalină, limpede ca un diapazon (într-o situație de criză sau când vrea să atragă atenția, vocea ei ia o tonalitate înaltă, ca atunci când începe să cânte), Charity spune:

– Sid? *Sid?* Vremea e prea zbuciumată. Întoarce barca.

Sid mijește ochii la nori.

– E doar o rafală. O să treacă repede.

– Nu. Ia-o înapoi. Imediat.

N-ar fi putut să fie mai imperativă. Doar eu, care sunt cu fața la pupa, văd împotrivirea, rebeliunea activă pe chipul lui. Dar, obedient, se pregătește să întoarcă.

– Capul la cutie! Pornim, gata.

Ne legănăm sub articulația apatică a velaturii, simt vântul pe cealaltă parte a feței, la fel de tăios ca vocea lui Charity, și mișcarea bărcii la fel de refractară ca obediența lui Sid.

Spre stânga și înainte, în timp ce bâjbâim în toate direcțiile împinși de vânt, văd țărmul înverzit, clădirile universității pe Bascom Hill și în jur, Observatory Hill cu trambulina de schi scheletică. Nu pot vedea debarcaderul, care este scund, ascuns de stropi și de lacul învălurat. Mă întreb dacă, în schimb, echipa de salvare de pe debarcader ne poate vedea pe *noi*.

Barca nu vrea să navigheze în plasa vântului, așa că Sid o lasă să se îndepărteze un pic. Vântul biciuiește și împinge, velele se înclină, barca se târăște ca un câine tras în lesă. Valurile ne plesnesc, copastiile se apleacă, speriați ținem contra. Fetele s-au încheiat la pardesie până sub bărbie. Sub podețul de scânduri a intrat apă.

Subit, de parcă ar fi deschis cineva o valvă, vine ploaia. Acum un minut mijeam ochii în sus la norii albaștri furtunoși de deasupra noastră, pentru ca în minutul următor să toarne cu găleata peste noi, ploaia transformându-se aproape imediat în averse cu grindină. Ne acoperim capul cu brațele. După vreo două minute, aversa a trecut mai departe: văd cum vântură apa la pupa și la tribord. Mă uit în jos, simțind că sunt ud la picioare, mai mult decât pe restul corpului, și descopăr că apa de sub grătarul de lemn a crescut până la nivelul

scândurilor. Atât de grav, din rafala aceea scurtă? Găsesc o cană de cafea și încep să scot apa din barcă.

Sunt cu fața la Sally și Charity, le văd expresia ochilor. Stau îngrămădite împreună pe banca udă, zgribulite în pardesie. Sally îmi aruncă o privire stoică, afișând un surâs șters. Charity strigă chipurile indignată, dar voioasă:

– Ei, *la naiba* cu vremea asta! A început să fie *distractiv*!

O rafală de vânt explodează peste noi, copastia intră în apă adânc, stropii zboară neguros. N-am cum să văd, dar nivelul apei a crescut pe fundul bărcii și stau cu picioarele în apă. Strig spre Sid:

– Ce zici? Să cobor vela?

Așezate cu genunchii la piept, privind drept înainte, ca și cum dacă și-ar mișca ochii în orbite ar provoca răsturnarea ambarcațiunii, fetele îmi interpretează diferit strigătul. În mod evident, Sally crede că e o mărturisire a situației de criză, iar asta o alarmează. Charity consideră că e o provocare pentru ea ca să preia comanda.

– Nu! Suntem mai siguranță dacă vom continua *așa*.

Mă uit insistent la Sid. Din câte îmi pot da seama, e posibil ca estimarea lui Charity să nu fie rodul vreunei experiențe de navigație, ci al unor lecturi din scrierile căpitanului Marryat. Dar Sid nu e de nici un ajutor. A fost pus la punct înainte de a putea deschide gura. Ridică din umeri, asta e tot. Cu mâna înghețată, reîncep să torn apa peste bord cu cana de cafea. Vântul nu se lasă mai prejos și azvârle înapoi găleți de apă pe punte.

În ciuda eforturilor mele, apa e mai rapidă decât mine. Întorc capul să privesc în jur, sperând să descopăr țărmul și debarcaderul mai aproape, dar rămân șocat

văzând cât de jos suntem în apă. Nu săltăm spectaculos pe valuri, ba în sus, ba în jos, ci pur și simplu intrăm în ele, mai adânc și mai afund, cu toată viteza. Linia copastiei țintește spre fundul lacului, la o distanță de vreo patru sute de metri mai încolo.

Înșfac cele două colace de salvare pe care am stat până acum și arunc unul spre Sally, celălalt spre Charity. Am timp să slăbesc întinzătorul metalic și las vela principală să se reverse în jurul meu, udă, rece și înviluitoare. Încă un colac de salvare este acolo, în apa care-mi ajunge acum până la pulpe; îl iau și i-l arunc lui Sid peste capul lui Sally. Scrutând în jur, localizez ultimul colac și-l înșfac. Sid e în picioare la pupa, cu mâna pe cârmă, privind cum prova se afundă în apă. Fetele s-au ridicat și ele în picioare, gata să sară. Urlu la Sally:

– Nu contra vântului! Nu contra vântului!

Dar nu mai are timp. Barca se înclină pe o parte, prora rămâne sub apă, catargele ating valurile și noi nimerim în apa rece ca gheața.

Nu e ca într-un roman de aventuri, iar peripețiile, fiind de mult trecute, nu mai generează suspans. În mod evident, am supraviețuit cu toții. Nu au existat fapte de vitejie. Toți ne-am comportat bine.

Când am ieșit la suprafață, gâfâind cu ochii bulbucați după șocul imersiunii, am văzut-o pe Sally în pardesiul ei incomod încercând să desprindă, dintre pânze și parâmele încâlcite, porțiunea de grătar de care era agățată. M-am căznit să ocolesc catargul ca să ajung la ea, dar Sid a ajuns el primul. Am apărut apoi și eu, și toți trei ne-am mișcat cu scândurile din grătar prin apă până la

partea dinspre vânt a cocii, unde Charity se ținea agățată strâns. Ne-am legat de cocă și am așteptat să fim salvați.

Ni s-a părut că a durat fatal de mult timp, deși probabil n-au trecut mai mult de vreo zece minute până ce șalupa de salvare a apărut huruind, s-a răsucit în loc, ne-a aruncat o parâmă și ne-a tras peste bord unul câte unul, pe fete primele, ca pe niște pești prinși cu cangea. Când ne-au adunat pe punte, bolborosind, vineți și amorțiți, ne-au spus cu o indiferență demoralizatoare:

– Mergeți jos. Să nu udați paturile.

Sub punte, în cabina micuță, ne-am ghemuit împreună, uzi leoarcă, dârdâind, cu fălcile încleștate, încât de-abia mai puteam vorbi.

– Să nu udați... *paturile*? a îngăimat stupefiată Charity. Ce fel de... serviciu de salvare... mai e și ăsta? Unde sunt... butoiașele... cu coniac? Ba, la naiba, o să vadă ei... cum le udăm noi... paturile!

Zis și făcut. S-a trântit pe patul de la tribord, a tras o pătură peste ea și i-a făcut semn lui Sally se vină acolo. Am acceptat toți acea invitație, împachetându-ne ca niște străvechi colonișt în Noua Anglie surprinși de un val de frig, în timp ce șalupa sălta zgomotos pe valuri spre țărmul ocrotit.

A încetinit, a virat, s-a oprit ciocnindu-se de debarcader. Urmăriți de vreo douăzeci sau treizeci de gură-cască adunați acolo, am coborât împleticiți pe mal, desculți, pleoscăind pe jos cu tălpile ude. Uitându-se la noi cu o lipsă de expresie profesională, salvatorii s-au mai îmbunat și ne-au lăsat pe fiecare să ne învelim cu o pătură până acasă.

– Cum rămâne cu barca? tot întreba Sid. Eu am închiriat-o. Nu trebuie să...?

– Ne ocupăm noi de ea. Vino mâine aici.

Am pornit degrabă spre mașina soților Lang, prea înfrigurați ca să ne mai fi păsat de bărci sau pături, prea înfrigurați aproape și ca să ne mai mișcăm. De fapt, starea noastră era mai periculoasă decât ne dădeam noi seama. În ziua de azi, medicii iau foarte în serios hipotermia, or, dacă vreodată au existat niște oameni mai îndreptățiți să fie hipotermici, atunci aceia eram noi. Ne-am îngrămădit în breakul lor, iar Sid ne-a dus până acasă.

– Încălziți-vă, au bolborosit ei înainte de a pleca în trombă.

Ca vai de capul nostru, am reușit să ocolim casa până la ușa subsolului. Ne-a întâmpinat fata angajată, Ellen, cu Lang pe umărul ei orăcăind cu furie.

– Vai, Doamne, ați naufragiat?

– Umple-ne o cadă cu apă fierbinte, Ellen, te rog. Fuga!

Ellen a vrut să i-o dea pe Lang mamei sale, însă Sally era prea zdruncinată, udă și înfrigurată.

– Nu acum, nu deocamdată. Doar umple cada aia odată!

În timp ce Ellen umplea cada, ne-am așezat pe pat și am scos de pe noi hainele ude, care abia ni se mai dezlipeau de pe piele. Un halat de baie uscat ar fi trebuit să fie o plăcere sibaritică; eu nici nu l-am simțit pe al meu. Dârdâiam și ne scuturam din toate mădularele. În sala de baie, chiăielile lui Lang acopereau zgomotul apei de la robinet.

– E gata, Ellen? Dacă nu e, las-o doar să curgă. Ne ocupăm noi în continuare.

Ellen a ieșit din baie cu Lang pe umărul ei, roșie la față și de nepotolit. Ne-am îmbrâncit pe lângă ele în aburul dinăuntru și am închis ușa, azvârlind halatele de pe noi.

– Ai grijă, am spus eu. Nu vei simți nimic, vezi să nu te opărești.

Precauți, am intrat tatonând în cadă și ne-am așezat cu fața unul la celălalt, băgați în apă până la bărbie. Căldura, pe care n-am simțit-o la început, ne pătrundea în mâini și tălpi ca o durere puternică, treptat, treptat. Ne-am făcut roșii ca niște raci fierți, dârdâitul s-a mai domolit, senzația a început să fie fabuloasă. Ne-am zâmbit unul celuilalt scuturând din cap.

– Prin ce-am trecut.

– Am scăpat ca prin urechile acului.

– Te simți bine?

– Nu m-aș mai mișca niciodată de-aici.

– Stai cuminte să te încălzești.

Am stat amândoi așa, în apa fierbinte din cadă, dar nu mult timp. Afară, în dormitor, Lang urla cu o furie neîntreruptă. Aproape imediat, Ellen a ciocănit timid la ușă.

– Doamnă Morgan?

– Ce e? Îi e foame?

– A trecut aproape un ceas de când ar fi trebuit alăptată. Nu reușesc s-o astâmpăr.

– Păi, adu-o înăuntru. Nu, ferească Dumnezeu, să nu faci asta! Stai un pic.

– O iau eu, am zis.

Am ieșit din cadă, mi-am pus halatul fără să mă șterg de apă și am întredeschis ușa. Afară, Ellen legăna, mângâia, alina, vizibil foarte interesată de ceea ce se petrecea înăuntru. Era o fată trupeșă, bună la suflet, nu cred să fi avut mai mult de vreo optsprezece ani și, venind din Wausau, considera probabil că Madison era un loc păcătos și palpitant, unul dintre orașele *acelea* de la șes.

Am luat fetița din brațele ei.

– Poți să ne încropești ceva de mâncare, Ellen? Încă suntem congelați. Orice, vezi ce găsești pe-acolo. Ceva cald. Mai lasă-ne câteva minute să ne dezghețăm complet.

Lui Lang îi convenea să stea pe umărul meu la fel de puțin ca și pe umărul lui Ellen. Voinică, dolofană în obraji, în mod evident supraalimentată pe seama lui Sally, nu se bucura de înțelegerea mea. Ce motiv avea să răcnească așa? Dar i-am dat scutecul la o parte – uscat, ce minune – și mi-am scos din nou halatul de pe mine. Trandafirie, suspinând, topită de plăcere, i-am predat-o lui Sally, am pășit în cadă și m-am așezat cu spatele la robinete.

Trei într-o cadă. Mă uitam la fetița mea goală lipită de sânul gol al soției mele. A găsit un sfârc cafeniu, chiriala i s-a stins într-un gâlgâit, gura muncea, pleoapele s-au închis. Goi în rai, familia nucleară supremă, roz, uzi, calzi, stăteam înlănțuiți în cadă, iar salvarea din naufragiu era atât de proaspătă, siguranța limanului atât de dulce, încât nu mă lăsa inima să-i spun lui Sally ce ni se întâmplase.

Mă uitam la degetele durdulii ale lui Lang apăsând sânul moale al mamei, buzele mișcându-se în timp ce sugea. Sally a ridicat privirea și m-a prins urmărindu-le.

Ne-am zâmbit prosteşte, recunoscători. Mi-am pus talpa între picioarele lui Sally, ca o şa de bicicletă sub bazinul ei.

Ieşiserăm din cadă până la urmă, Ellen o dusese pe Lang în odaia de lângă centrală şi o pusese la culcare, eu şi Sally şedeam în bucătărioara noastră de doi metri jumătate pe trei, mâncând un fel de gulaş şi bând ceai fierbinte cu dulceaţă în el, ca ruşii. S-a auzit un ciocănit la uşă. Sally a sărit ca arsă şi a vrut să plece în dormitor, dar n-a mai apucat. Uşa s-a deschis, şi am văzut chipurile lui Sid şi Charity.

S-au oprit în prag, cuprinzând dintr-o privire halatele noastre de baie, resturile cinei, haosul general din chichineaţa aceea înghesuită.

– O, slavă Domnului că sunteţi bine! a exclamat Charity. Nu ne-am fi iertat niciodată dacă aţi fi păţit ceva. Aţi reuşit să vă *încălziţi* până la urmă?

– Ne-am băgat într-o cadă fierbinte şi apa a îngheţat, am spus eu. Ce-i cu voi pe drumuri? Ar fi trebuit să fiţi în pat cu sticle de apă clocotită. Exact asta o să facem şi noi.

Mă gândeam, la fel şi Sally, eram sigur, cât de îngrijoraţi fuseseră probabil, ca nişte prieteni adevăraţi, dacă se îmbrăcaseră la loc, se suiseră în maşină şi traversaseră tot oraşul până la noi. Destul de sceptic, mă întrebam dacă noi am fi fost capabili de aşa ceva. De fapt, nu fuseserăm. Nu ne trecuse prin minte să ne facem griji pentru ei, aşa cum îşi făcuseră ei pentru noi.

– Ne-am simţit bine imediat ce ne-am încălzit, a spus Charity. Dar aşa-i că a fost *paralizant* în apa aia rece?

Nu-mi ieșea din cap ce pățise I.A. Richards și mă gândeam cu groază cum ar fi fost dacă unul dintre noi n-ar fi rezistat. Iar când Sid mi-a povestit ce-a putut să facă *departamentul*...

S-a oprit. Sally se holba la ea.

– Of! a țipat Charity plesnindu-se pe cap cu podul palmei, la fel cum făcuse Sid în acea după-amiază în biroul meu. Un gest de familie. Cât de *idioată* pot fi! Nu mi-am dat seama că n-ai aflat. Larry nu ți-a spus nimic!

– Dar trebuie să afle, am zis eu – iar apoi către Sally, șocată și disperată: N-am rămas la catedră. Dar am primit cursurile de la școala de vară, așa că vom fi OK o vreme. Iar Sid a rămas pe post, Sid și Dave amândoi, așa că există un Dumnezeu. Dacă nu m-aș fi lăsat momit să mă încălzesc, m-aș fi scăldat în șampanie în cel mai bun stil Lang. Beți un ceai? Stați jos. Așa, fac loc imediat.

Dădeam din gură prostește, aruncându-mi hârtiile și servieta de pe canapea, dar când m-am întors spre ei stăteau încă în picioare acolo, Sally gata să plângă, iar Charity și Sid plini de compasiune.

– Of, la naiba, a bâiguit Sally. Speram...

Am cuprins-o cu brațul pe după umeri. Într-un final, ne-am așezat toți jos.

– Ce-o să faci? a întrebat Charity.

– Nu știu. O să trimit o sumedenie de scrisori de intenție. Sper să apară ceva de ultim moment. E destul de greu acum, fiindcă au amânat prea mult decizia. Toți care voiau să se angajeze undeva s-au angajat.

– Dar tu ai făcut atât de mult! Ai un *dosar* excepțional. Cum de au putut să nu priceapă cât de competent poți fi?

Am izbutit să nu mă autocompătimesc prea mult, de teamă să nu încep să behăi plângându-mi de milă. Eram de acord cu ea, fusesem nedreptățit. Dar cred că eram vag conștient totodată că, îndrumându-l pe Sid pe calea dorită de ea, avusese dreptate. Cu poezia n-ar fi ajuns nicăieri în departamentul acela. Dacă voia să rămână la catedră, trebuia să facă așa cum cerea sistemul. Dacă aș fi făcut și eu asta, s-ar fi putut să mai obțin cel puțin încă vreo doi ani.

– La dracu', am zis. O să apară ceva până la urmă. Romanul se va vinde într-un milion de exemplare. Manualul nostru va fi adoptat în Texas și va trebui să-l expediem acolo cu camionul. Eu și Sally vom pleca în Insulele Virgine, unde vom trăi cu nuci de cocos și banane, scriind cărți scumpe, trăind ieftin și neavând nevoie de haine, fiindcă vom fi foarte bronzați.

– Nu-i nevoie să faci nimic de genul ăsta, a spus Charity. Sunt sigură că e doar ceva temporar. Ești prea talentat ca să rămâi șomer prea mult timp, iar noi vă iubim prea mult ca să vă lăsăm să plecați și să trăiți pe vreo plajă, unde să nu ne mai putem revedea. *Sid?* Nu e timpul să le facem propunerea?

Sid s-a așezat pe unicul nostru scaun, cu fața la noi trei, care stăteam pe canapea. Și-a proptit coatele pe genunchi, și-a împreunat palmele și s-a aplecat în față. Ochii îi licăreau prin ochelari în timp ce verifica expresia de pe chipul lui Charity, pentru vreo coroborare sau încurajare.

– O să intervin la cea mai mică obiecție a lor, l-a asigurat ea.

– Știți, ne-ați face o mare favoare, a zis Sid. Discutam despre asta în timp ce mâncam și ne-a venit ideea amândurora în același timp. În primul rând, ați semnat un contract pentru apartamentul ăsta?

– Doar până la întâi iunie. Dar putem să prelungim.

– Nu-i nevoie. Cum noi vom fi în Vermont toată vara, casa noastră de aici o să stea degeaba. Am vrea s-o folosiți voi.

Sally și eu ne-am uitat unul la celălalt, fiecare întrebând, nici unul neräspunzând.

– Nu are nici un *rost* să plătiți chirie, când casa noastră rămâne goală, a spus Charity. Vara trecută au folosit-o soții Hagler. Este cel mai bine să fie cineva acolo. Puteți să tundeți iarba, dacă asta vă mai liniștește. Dar să nu curățați căminul! George Hagler a fost un chiriaș model și a vrut să lase casă *imaculată*, dar a aruncat cenușa pe care Sid o strângea de o jumătate de an. Voi însă *nu trebuie* să faceți nimic. Doar să locuiți acolo și să-i țineți departe pe borfași.

– Cum rămâne cu noua voastră casă? Mergeți mai departe cu construcția?

– Nu știu..., a început să spună Sid, dar Charity i-a luat vorba din gură:

– *Bineînțeles*. Nu ne sperie ei pe noi cu o *amânare*. Dar problema nu este noua casă, ci cea veche. Vreți să aveți voi grijă de ea în lipsa noastră?

– Charity, am murmurat eu. Sid... În final am zis șovăielnic: Sally?

– Poți să scrii șase povestiri și un roman, mi-a spus Charity. Când se murdărește o cameră, te muți în alta. După opt săptămâni, tot o să-ți mai rămână una curată.

Privind în jur, prin subsolul nostru, nu puteam să nu râd.

– Sally e o gospodină mai bună și eu nu sunt atât de dezordonat pe cât pare. Ne-ați prins așa, cu casa vraiște. Tocmai am ieșit din lacul Mendota, învești în zarpale albe, mistici, miraculoși, și am picurat un pic de apă pe podea.

Ca spărgător al banchizei de încordare și gratitudine a fost ineficient. Nimeni nu a dat atenție divagației mele poetice.

– Sunteți doar drăguți și amabili, sau chiar aveți nevoie să fie cineva în casă cât lipsiți voi? a vrut să știe Sally.

– Ne convine așa, a zis Sid. Nu suntem drăguți și amabili. Ne facem nouă înșine o mare favoare. Vrem cu adevărat să fie cineva în casă. Voi. Anunțați-l așadar pe proprietar. Bun, există o a doua parte la această propunere. V-am rugat mai demult să petreceți vara asta cu noi la Battell Pond. După cum au evoluat lucrurile, Larry nu va putea merge, dar nu văd de ce Sally și Lang nu ar veni în Vermont, împreună cu noi în mașină.

– Ai pus problema *greșit*, l-a mustrat Charity. Nu trebuie să fie o întrebare retorică, ci o afirmație incontestabilă. Asta e soluția. Nu poate exista nici o singură obiecție logică. Va fi acolo cu noi fata care are grijă de copii, e o persoană minunată, poate să se descurce cu patru micuți, la fel de ușor cum se descurcă acum cu trei. Sally poate să se răsfețe, nefăcând nimic și întremându-se la loc. Înotăm, ne plimbăm, mergem să culegem ferigi, facem picnicuri pe Folsom Hill, citim poezii pe verandă, ascultăm muzică, dansăm cadril și stăm la taclale în jurul

focului. Nu este deloc luxos, tot ce facem acolo e simplu, sănătos și banal. Larry va trebui să stea aici și să îndure singur, dar când va termina, poate veni și el. *Oriunde* v-ați duce la anul, puteți ajunge acolo din Vermont la fel de ușor ca din Madison. Spuneți doar că vreți, și ne veți face fericiți. Nu ne vom mai simți atât de prost că v-am dus cu barca pe lac și aproape v-am înecat acolo.

Cum să procedezi cu asemenea oameni?

– Vă întreceți pe voi înșivă, am spus. Ce părere ai, Sally?

– Nu cred c-ar trebui să te las singur. Ai munci prea mult.

– Ar face asta oriunde s-ar afla, a subliniat Sid.

– Gândește-te cât de benefică ar fi pentru sănătatea lui Sally o vară de odihnă și trândăveală, a spus Charity.

Ne presau să acceptăm, într-un moment când în mod normal ne-am fi dorit să fim singuri cu temerile noastre. Voiau să-și exprime afecțiunea și solidaritatea, voiau să ușureze impactul loviturii pe care ne-o dăduseră cei de la catedră, voiau să compenseze faptul că ei erau bogați și norocoși.

Lui Sally i se cârlionțase părul de la aburul din cadă, însă paloarea anemică reapăruse prin rozul temporar al tenului. Și-a pus mâinile peste față și le-a lăsat jos din nou, rușinată.

– Ție ți-ar plăcea? am întrebat-o.

– Te-ai putea descurca?

– Dacă nici în Palazzo Lang n-aș putea să mă descurc, înseamnă că ar trebui să fiu instituționalizat undeva.

– S-ar putea să-ți fie mai ușor să scrii dacă fetița e plecată. Ce crezi? Cât ar putea fi? Două luni?

– Gata, le-am spus eu lui Sid și Charity. I-ar plăcea. Cred că ar fi splendid pentru ea, cel mai bun lucru care s-ar putea întâmpla. Eu mă pot mulțumi doar cu statutul ducal la palazzo. Acceptăm cu plăcere. Dar nici unul dintre noi nu-și poate imagina cum am putea vreodată să ne achităm pentru o asemenea bunătate.

– *Ce minunat!*

Charity a făcut ochii atât de mari, încât i se vedea albul din jurul irisului – una dintre mutrele ei comice, pe care și le lua când era deosebit de încântată. A îmbrățișat-o pe Sally, apoi s-a aplecat în cealaltă parte și m-a îmbrățișat pe mine. Însă sărutul pe care voiam să i-l dau pe obraz a trecut pe lângă ea. Nu era prea pupăcioasă. Mereu se întorcea în ultima clipă, ca o țintă mișcătoare în calea unui sărut.

– Cât despre ideea de a vă achita, mi-a zis ea pe un ton dojenitor, prietenii nu trebuie să se achite pentru nimic. Prietenia este cel mai egoist lucru care există. Uitați-vă la Sid și la mine, cum ne lingem buzele satisfăcuți. Am obținut de la voi tot ce-am vrut.

Așa era. Au mai obținut de asemenea, deși n-ar fi permis niciodată ca acest lucru să figureze în relațiile noastre, gratitudinea noastră eternă. Există o teorie revizionistă, una dintre acele distorsiuni psihologice adânci sau jumătăți de adevăr care răsar ca ciupercile ori de câte ori emoțiile se lasă contaminate de rațiune, care spune că-i urâm cel mai tare pe cei care au făcut cel mai mult pentru noi. Conform acestei teorii care denigrează și bagatelizează adevărul, gratitudinea este ca o plagă infectată. Poate chiar este, dacă se insistă asupra ei. Dar, în loc să insiste asupra gratitudinii, soții Lang

au insistat asupra ideii că generozitatea lor era egoistă, și atunci cum să-i fi detestat pentru asta?

I-am plăcut pe acești doi oameni din clipa în care i-am întâlnit prima oară. După naufragiul din acea după-amiază, i-am iubit pe amândoi, uneori împotriva voinței lor sau a noastre. La vremea aceea n-aș fi putut să le spun asta. Nu sunt sigur dacă Sally sau eu am putut vreodată să le spunem, deși era probabil evident și fără să le fi spus.

Pentru orice eventualitate, le-o spun acum.

11

Într-o dimineață de la începutul lunii iunie, i-am suit pe toți în breakul soților Lang – trei adulți, doi bebeluși în coșuri pe bancheta din spate, doi copilași neastâmpărați în hamuri de pânză pe bancheta din mijloc. Compătimindu-l pe Sid, condamnat să șofeze cu acea creșă la bord timp de două zile și jumătate, am ajutat-o pe Charity să se instaleze în față și am urcat-o pe Sally în spate, între cele două coșuri. În numele sănătății mintale, ea și Charity aveau să facă schimb de locuri la fiecare oră sau două.

Abia când am văzut-o pe banchetă în mașină, departe de mine, mi-am dat seama că mă despărțeam de iubita mea pentru prima oară de când ne cunoșteam. Stătea acolo, clipind și zâmbind. Euridice. Fir-ar să fie!

M-am aplecat mult înăuntru ca să o sărut, am sărutat-o pe Lang în coșulețul ei, am lăsat un deget să fie prins de pumnul durduliu al lui David Hamilton Lang și am pășit înapoi. Automobilul a pornit și s-a îndepărtat, cu mâini fluturând afară pe geamuri și voci strigând înapoi lucruri pe care le auzeam ca un zgomot. Iată-mă acolo, singur pe Van Hise Street. Prompt, nerenunțând la

năravuri, cum nu renunță câinele la ceea ce-a vomat, m-am dus în biroul lui Sid și am început să scriu un roman.

Au trecut cinci zile până am primit o scrisoare. După aceea, scrisorile au venit cu regularitate, patru sau cinci pe săptămână, și erau pline de atâta fericire, încât am încetat să-i plâng de milă lui Sally și am început să-mi plâng de milă mie însumi, părăsit în sumbrul Madison, în timp ce ea zburda în Arcadia.

Acardia a căpătat formă ca un tărâm al tihnei și al ordinii. În fiecare dimineață, spunea Sally, Charity mai zăbovea o jumătate de ceas în pat cu un caiet și un creion, iar când se dădea jos, ziua era organizată. Reverie constructivă, numea ea asta. Presupun că un sugar și alți doi copii mici pot umple programul oricărei femei, însă Charity ar fi putut reglementa un program mai strict decât Cartea Ceasurilor, chiar și fără nici un copil.

În afara obligațiilor ei de familie, care se extindeau de la familia imediată la vreo douăzeci de mătuși, unchi, veri și rude prin alianță, Charity era regina voluntarilor și prințesa proiectelor. Avea o contribuție nemijlocită la cinele parohiale, licitații, iarmaroace, concerte de duminică seara pe lac. Plănuia petreceri aniversare pentru copii și picnicuri în familie. Avea vreo cincisprezece runde pe săptămână, prin poștă și telefon, cu arhitectul ei din Madison. Cunoștea aproape pe toată lumea în jurul lacului și-i poftea în vizită pe cei cunoscuți și necunoscuți deopotrivă.

Sally se trezea atrasă în multe dintre aceste activități prin simplul fapt că se afla acolo, însă Charity era perspicace și-i onora nevoia de odihnă – de fapt, o impunea –, dându-i prilejuri de a se retrage din situația

stresantă de a fi o străină şi o musafiră acolo. Sally era înduioşată până la lacrimi de tot ce-i oferea întreaga casă, primind-o cu căldură, mângâiere şi ospitalitate. Mie îmi scria aşa:

Ne plac obişnuinţele, fiindcă obişnuinţele sunt un semn că treaba se face. Ţi-ar plăcea şi ţie această obişnuinţă. Ne trezim la şapte – am putea dormi mai mult, dar nimeni nu vrea. După micul dejun, Charity e ocupată cu casa sau comisioanele (ar trebui să poarte o legătură mare de chei la brâu), dar îl trimite pe Sid în biroul lui. Este ferm decisă ca Sid să scrie ceva în această vară, astfel încât Wisconsin să-l promoveze în anul următor şi să regrete că nu l-au promovat din anul ăsta. Îl mustruluieşte ca la balamuc. El bombăne, dar face. Pe urmă, bona, Vicky, îi duce pe toţi cei patru copii sus, în camera de joacă, iar eu vin afară aici, unde stau pe verandă şi îţi scriu ţie.

E posibil să plouă mai târziu, dar în momentul de faţă e senin şi calm. Dedesubt, lacul e ca o oglindă perfectă, în care se reflectă cu susul în jos ţărmul de vizavi, cu pontonul familiei Ellis şi adăpostul lor pentru bărci. Tocmai am văzut scăfârlia albă a lui George Barnwell Ellis, care se îndrepta pe potecă spre sihăstria lui, şi parcă o şi aud pe mătuşa Emily spunând: „Gata. L-am alungat din drumul nostru. Şi-acum să ne ocupăm de treburile zilei." Ea şi Charity seamănă ca două picături de apă. Eu nu sunt aşa. Dacă te-aş avea aici cu mine şi te-aş expedia la sihăstria ta, iar tu te-ai duce unde te-am trimis, aş vrea să vin după tine imediat.

Înainte de prânz înotăm toţi, iar după prânz tragem un pui de somn sau citim; după ora trei, când e

vreme frumoasă, jucăm tenis sau ne plimbăm. Cinele sunt amuzante, aproape întotdeauna apare cineva interesant, și nu există seară fără oaspeți. Aseară au fost unchiul Richard, fostul ambasador, care acum este președintele Editurii Phoenix Books din Boston, și Comfort, sora lui Charity, împreună cu soțul ei, Lyle Lister. Comfort este teribil de frumușică, iar Lister este unul dintre cei mai fascinanți bărbați pe care i-ai cunoscut vreodată. Voi doi v-ați înțelege de minune. El e din Arizona, e biolog și lucrează prin toată lumea. S-au căsătorit imediat după ce el și-a luat doctoratul la Yale și au plecat direct în Alaska, tocmai la Point Hope, unde au trăit printre eschimoși, într-un iglu autentic. Dacă îi dai crezare mătușii Emily, n-au mâncat nimic altceva decât untură de focă timp de doi ani, iar eu știu, chiar de la Comfort, că nu aveau toaletă, ci doar o oală de noapte, și era atât de frig uneori, încât trebuiau să dezghețe oala pe plită înainte de a putea s-o golească. Așa cum povestește ea, chiar și chestia asta sună ca o aventură.

Acum, biologul a renunțat la flora arctică și se ocupă de plante care s-au adaptat nu la frig, ci la secetă. Tocmai s-a întors după câteva luni în Libia și povestește tot felul de lucruri despre peșteri cu picturi pe pereți, înfățișând oameni și animale, și despre un deșert stâncos unde vântul a șlefuit pietrele rămase în picioare ca mingile de golf pe teren, dar când te uiți mai bine, vezi că fiecare piatră e o unealtă păstrată dintr-o civilizație neolitică, apusă acum două mii de ani. Pot să jur că-i miroseau hainele a foc din bălegar de cămilă. Comfort îl sorbea din ochi. Este atât de fericită că îl are aici cu ea, încât mă face s-o indiviez.

El a captat atenția tuturor, însă incontestabil și unchiul Richard este Cineva – prestigios și impozant, cu o licărire jucăușă în ochi și o alură de intelectual rafinat. Firește, i-am povestit despre romanul tău și vrea să te cunoască. Din nefericire, nu este întru totul dresat la regulamentul impus de Charity, cum nu este nici Lyle, de fapt. Când ne-am dus în living după cină, iar Charity a anunțat muzică și Sid a pus acul jos pe placa de patefon cu „Păstrăvul", unchiul Richard și Lyle discutau în continuare, punând la cale o carte despre civilizațiile acelea străvechi din Sahara și plantele adaptate la uscăciune cu care oamenii și animalele se hrăneau pe atunci. Prin urmare, muzica începuse, toți stăteam cuminți cu mâinile în poală, privind în jos respectuoși, dar ceilalți doi vorbeau mai departe. „Unchiule Richard! a zis Charity. Lyle! Zău așa! *" Au tăcut din gură, dar nici unuia nu i-a convenit prea mult. Scena mi-a amintit perfect de seara când v-a închis gura ție și lui Marvin Ehrlich. Cred că ar fi în stare să-i închidă gura și lui Franklin Delano Roosevelt, dacă n-ar sta cuminte să asculte muzica.*

Puteam să mi-i imaginez acolo, în ambianța rustică a avanpostului lor de cultură, aidoma unor coloniști afișând un comportament britanic desăvârșit într-o țară îndepărtată. Mi-era dor de oamenii aceia, înainte chiar să-i fi cunoscut pe cei mai mulți dintre ei. Unele lucruri care o uimeau pe Sally – paturi tari, scaune tari, pereți nefinisați, *Ivory soap*[1], nici o băutură mai tare decât vinul

[1] Denumire comercială a unui săpun produs de Procter & Gamble, începând cu anul 1874

de Xeres – nu-mi puteau risipi impresia că exista acolo o simplitate costisitoare și cultivată cu bună știință, o naturalețe la fel de artificială ca Micul Trianon și o viață socială vivace, tumultuoasă și necontenită.

În timp ce tăiam zilele din calendar, trăiam din raportul zilnic venit din Arcadia. Pentru un timp, mama lui Sid a fost în vizită și a locuit în cabana de oaspeți cu Sally – cea mai gentilă femeie cu putință, spunea Sally, un *șoricel*, nicidecum imaginea pe care o avusese ea despre o femeie foarte bogată. Înțelegea acum de unde veneau unele dintre trăsăturile lui Sid.

Doamna Lang a plecat, dar reuniunile de seară și picnicurile au continuat. Cât despre mine, mă trezeam la șase și băteam trei ore la mașina de scris, înainte de primul curs. Am mai încercat să scriu după-amiaza târziu, dar, chiar și dezbrăcat până la brâu, simțeam că mă sufoc în canicula din Vestul Mijlociu, mi se lipea brațul de biroul lăcuit și lăsam urme pe hârtie cu mâinile transpirate. Încă o zi, încă una, o altă zi, încă una, și alta din nou, o săptămână. Și aproape în fiecare zi o scrisoare care să-mi spună cât de mult pierdeam. În zilele când nu venea nici o scrisoare, simțeam că mor. Când două scrisori au sosit cu aceeași poștă, am alergat într-un suflet la umbră sub un copac ca să le citesc pe îndelete, cu picioarele goale în iarbă.

Câteodată, vreun amănunt mă punea pe gânduri. Niște vorbe despre un înot la miezul nopții, bunăoară, un impuls răcoritor de-al lui Sid. Doamne iartă-mă, câteva zile după aceea m-am tot frământat, întrebându-mă dacă purtaseră costume de baie. Detestam

și mi-era frică de scăldatul lor în pielea goală, în timp ce eu trudeam pe căldură, învățându-i pe niște profesori de liceu noțiunile elementare despre literatura engleză de la *Beowulf* până la Thomas Hardy. Cum era dacă, ademenind-o pe soția mea acolo, departe de influența mea ocrotitoare, sub pretextul de a ne ajuta din punct de vedere material și a o lăsa să se întremeze, acest prieten al meu lucra la sentimentele și încrederea ei? Chiar și pe-atunci aveam suficiente apucături de scriitor încât să-mi imaginez toată manevra – complimente, priviri galeșe, mici atingeri, momente pe ponton sau pe verandă, când nu mai era nimeni altcineva acolo. Of, frate!

În tot acest timp îmi făceam griji și pentru viitor. Zece scrisori nu produseseră decât o mică mușcătură, venită de la un colegiu luteran din Illinois, și aș fi dat curs chiar și acelei posibilități, dacă nu s-ar fi întâmplat să-mi ceară, înainte de orice discuție, să-mi declar credința în Crezul Apostolilor, Confesiunea de la Augsburg și principiile învățământului superior creștin.

Nici un loc de muncă. Pe la mijlocul lui august aveam să fim în stradă. Oribilă perioadă, mai bine să nu mă mai gândesc. Vară caniculară, singurătate, muncă istovitoare. Nici un prieten în oraș, cu excepția soților Abbot, cu Ed absorbit de lucrarea lui de doctorat. Am băut câteva beri împreună la Uniune, unde în luna mai noi și soții Lang ieșiserăm la mal plini de apă și alge, și o dată m-am dus la ei la cină. Alice era atrăgătoare. În seara aceea, am sărutat-o lângă mașină și am constatat că era alarmant de receptivă. Văduvă de doctorat. Dar ea

nu era Sally – de fapt, acel mic episod m-a inflamat atât de rău, făcând și mai plauzibile închipuirile mele despre Sally și Sid, încât practic am dat bir cu fugiții. În afară de asta, țineam la Ed. Mi-aș fi dorit ca viziunea lui licențioasă despre scena academică să-mi fi dat o sugestie despre cum să supraviețuiesc fără ea.

Chiar și interminabilul se sfârșește dacă durează doar opt săptămâni. Într-o dimineață, spre sfârșitul lui august – cursurile le încheiasem, rămas-bun îmi luasem (nu de la multe persoane), lucrurile excedentare ale familiei Morgan le depozitasem în subsolul familiei Lang –, m-am instalat la volanul mașinii, cu o pungă de sendvișuri și un termos de cafea pe scaunul din dreapta, și am pornit spre est, sau mai degrabă spre nord-est. Îmi făcusem socoteala că mergând prin Saulte, în loc să traversez lacul Michigan cu bacul, economiseam cel puțin zece dolari.

A fost ca atunci când cei trei călăreți au adus vestea bună de la Ghent la Aix[1]. Ziua galopa, Fordul galopa, galopam toți trei. Beaver Dam, Waupun, Fond du Lac, Oshkosh, toate rămâneau în urmă. Soarele se tăvălea prin lungi așternuturi de nori care se făceau roz, apoi roșii, apoi stacojii. În amurg am trecut prin Appleton, la căderea nopții, prin Green Bay. Aveam senzația că întunericul înghițea pădurea, deschizându-se în ferme pierdute și orășele însingurate. Senzația că întunericul înghițea și istoria – indieni în canoe din scoarță de

[1] Referire la un poem de Robert Browning publicat în 1838, care a fost parodiat ulterior, în 1933, de W.C. Sellar și R.J. Yeatman

copaci, mâncători de slănină[1], sutane negre, negustori de blănuri, exploratori francezi lacomi după un imperiu. Exaltat, străbătând în sens invers o stradă istorică cu sens unic, am huruit cu mașina înapoi spre începuturile Republicii, spre Estul ancestral, care nu figurase niciodată în existența mea și nu figurase în familia mea de trei generații. Și, ceea ce era mai important, spre revederea mea cu Sally și fetița. Lang n-avea să mă mai recunoască probabil. Sally, speram că da.

Menominee, când am trecut pe-acolo, pe la unsprezece noaptea, abia dacă mai trăia. Escanaba, după miezul nopții, era la fel de mort sub sâsâitul lămpilor cu arc ca o chestie pe o masă de autopsie. La trei și jumătate noaptea, un vameș american mi-a făcut semn să trec prin poartă spre Saulte, iar un vameș canadian, de cealaltă parte, și-a lăsat cu părere de rău camera luminată și cafeaua – o vedeam aburindă pe masa lui – ca să mă întrebe dacă aveam arme de foc sau animale de companie și a plecat înapoi, aproape fără să mai aștepte să-i răspund.

O jumătate de leghe, o jumătate de leghe, o jumătate de leghe înainte[2]. Lumina zilei a venit bolnăvicioasă pe șesurile pustiite din Sudbury. Îmi simțeam terminațiile nervoase ca niște fire de păr crescute sub piele, aveam capul cât un dovleac și degetele ca niște baloane pline

---

[1] *Pork eaters*, în franceză *mangeurs de lard*, novici într-ale explorării teritoriilor canadiene, spre deosebire de experimentații oameni ai Nordului, care se hrăneau cu pește și carne uscată (n.red.)

[2] Primele două versuri din poemul „Șarja brigăzii de cavalerie ușoară" (1854) de Alfred, Lord Tennyson

cu apă. În Sturgeon Falls am oprit la un birt deschis non-stop să-mi iau o gogoașă și un termos cu cafea proaspătă, dar a fost zadarnic. Era cât pe-aci să adorm pornind mașina; abia am reușit să conduc până într-un loc unde să pot trage pe dreapta, să încui portierele și să mă lungesc pe banchetă.

Buimac, peste câteva ore m-am trezit. Cineva bătea în geam – o figură de bărbat cu o pălărie din uniforma Poliției Călare Canadiene. M-am ridicat în capul oaselor, mi-am curățat ochii urduroși și gura împâslită, l-am lămurit pe polițist că nu eram mort, nici beat sau bolnav, și nici vreun infractor, mi-am dezmorțit obrajii rigizi, am înghițit un pahar de cafea și am pornit cu mașina mai departe.

E cale lungă tocmai până la Ottawa. Am terminat romanul în timpul acelui tronson, l-am revizuit între Ottawa și St. Lawrence și l-am aruncat la gunoi în drum spre Richelieu. Ținutul plat al Québecului m-a decepționat, la fel cum m-au decepționat și casele informe din Québec, cu acoperișurile lor din țigle de la firma Johns Manville, în niște culori care ar fi fost nevandabile altundeva. Să bat atâta drum cu mașina pentru *asta*? Ziua era și ea pe sfârșite. N-aș fi putut sub nici o formă să ajung la timp pentru muzica de după cină și cu atât mai puțin să prind cina, ca să nu mai zic de vinul de Xeres dinainte. Era deja ora pentru masa de seară, iar eu mai aveam încă vreo două sute de kilometri până acolo.

Mi-am mâncat ultimul sendviș, mi-am băut ultima cafea, m-am gândit dacă să nu încep un alt roman și am decis că nu aveam chef. În schimb, am recitat toate

poemele pe care le ştiam, de la „Lycidas" până la „The Shooting of Dan McGrew", străduindu-mă din răsputeri să mi le reamintesc fără greşeală de la început până la sfârşit. Când am epuizat rezerva de poezie eram la Rouse's Point, în capătul de sus al lacului Champlain. Ultimii kilometri până la punctul vamal am numărat de la o sută înapoi din şapte în şapte, încercând să mă conving că-mi funcţiona încă mintea.

La Rouse's Point mi-au scotocit prin toată maşina – portbagaj, bancheta din spate, scaunul din faţă, sub scaune. Ori aşteptau pe careva, ori aveam eu mutră de pungaş. M-au luat la întrebări despre identitatea mea şi motivele pentru incursiunea mea rapidă în Canada. Mi-au cercetat îndelung documentele. În cele din urmă, după ce m-au făcut să irosesc aproape treizeci de minute, pe care eu le preţuiam la o sută de dolari minutul, mi-au dat drumul să plec.

Furios, am trecut în goană prin St. Albans. Se înserase deja, dar se vedea suficient de bine cât să observ că peisajul se schimbase. În clipa în care am ieşit din Québec, seşurile au cedat locul dealurilor, lacurilor, munţilor, pădurilor dese. În locul caselor cu materiale de la Johns Manville au apărut case de fermă cu ziduri îmbrăcate în draniţă, trecând de la şoproane şui la hambare mari. În oraş, am văzut frontoane albe, obloane verzi, intrări cu marchiză şi fereastră-evantai deasupra uşii.

În regulă. Devenea interesant. Eram vesel. Însă somnul mă prinsese ca fălcile unui crocodil. De două ori, după ce am virat pe un drum secundar cu indicatorul „Morrisville", am aţipit şi m-am trezit cu Fordul patinând în gol prin pietrişul de pe margine. A doua oară,

alarmat, am tras pe dreapta și am alergat în sus și în jos pe drum, aproape în beznă, câteva minute. Dar când m-am suit în mașină și am pornit din nou, încă aveam nisip în ochi din cauza somnului. Aveam pleoapele grele ca de plumb, drumul se bifurca acolo unde nu exista nici o bifurcație și cotea acolo unde nu existau cotituri. Când faruri aprinse îmi apăreau în față orbindu-mă, tresăream șocat, dar după câteva secunde mă căzneam din nou să nu adorm la volan. Mă ciupeam de antebrat, pe partea dinspre corp, unde se spune că nervii sunt deosebit de sensibili. Strângeam tare din ochi și apoi îi căscam larg. La un moment dat am văzut ceva venind spre mine, un camion fără lumini. Am călcat brusc pe frână, am tras de volan, am derapat, mașina s-a oprit zgâlțâindu-se: complet singur pe un drum întunecos, nimic vizibil în afară de pădurea de pe marginile drumului, brazi și molizi, mesteceni fantomatici.

Rușinat și speriat, dar nu îndeajuns de speriat încât să recunosc că nu eram apt să șofez, am mers mai departe. M-am rătăcit, nefiind în stare să mă țin după indicatoarele neadecvate și neputând să deslușesc harta la lumina slabă a lanternei. La o răspântie de drum, privind în direcția farurilor aprinse, mi-am dat seama unde mă aflam. Slavă Domnului, mai aveam doar unsprezece kilometri până la Battell Pond.

În sat, la aproape unsprezece noaptea, n-am știut care dintre cele două străzi m-ar fi dus la destinație, așa că a trebuit să bat la ușa singurei case luminate. Un bărbat în maiou mi-a spus să continui drept înainte, cam un kilometru și jumătate. Am făcut cum mi-a spus el, am găsit cutia poștală a soților Ellis pe o roată de căruță,

am mai mers încă două sute de metri până la alte cutii poştale montate pe o scândură. Am descoperit o breşă între copaci, am virat la stânga. Am văzut trei automobile în luminiş, unul dintre ele fiind breakul familiei Lang. Am frânat, am oprit motorul Fordului şi am stins farurile.

Şi acum, încotro? Eram într-o pădure neagră, cerul nu se întrezărea dincolo de baldachinul copacilor, era atâta beznă încât nu-mi vedeam nici mâinile. Se auzea foşnetul moale al vântului deasupra, în coroanele copacilor. Aprinzând farurile din nou, am descoperit nişte trepte cu balustradă, pavate cu dale, ducând în jos. Imediat ce am stins farurile a trebuit să orbecăi până la locul unde memoria retinei îmi spunea că erau treptele, iar apoi am coborât pe bâjbâite până la nivelul solului. O clădire se profila înaltă în stânga, mai neagră decât bezna însăşi. Pipăind zidul cu o mână, am mers în lungul clădirii până la un colţ, unde se vedea o pată de lumină ştearsă venind de la o fereastră dincolo de o verandă. Înăuntru deslueam o încăpere cu tavan înalt, un lampadar aprins, forme de mobilier, dar nici ţipenie de om. Ascultând, mi s-a apărut că aud voci mai încolo, după următorul colţ de clădire.

Pe dibuite, am urcat două trepte pe duşumeaua verandei, am înaintat pe lângă fereastră spre un alt colţ, iar de acolo, deprins deja cu întunericul, am văzut cele trei capete de om pe trei scaune sub lumina difuză din interior.

Zgomot de tălpi pe podea, cineva s-a ridicat în picioare.

– Cine-i acolo? s-a auzit glasul lui Sid. Larry, tu eşti, ai ajuns? Alo?

Îmi venea să râd ca apucatul, să mă tăvălesc pe verandă în frenezia care mă cuprinsese. În cea mai bună latină cu putință, de dragul soției mele clasiciste, am rostit parola pe care o foloseam noi la Berkeley, când ea locuia într-un apartament deasupra unui garaj pe Arch Street, iar eu obișnuiam să apar acolo seara târziu, când simțeam că nu mai puteam să studiez și aveam nevoie de alinare.

– *Cave*, am croncănit eu. *Cave adsum*. Iar apoi pentru soții Lang, care nu știau poate latinește: „Păzea, am venit"

Inserăm un interval tulbure, încețoșat. Presupun că am stat de vorbă un timp. Îmi imaginez că Sally și eu ședeam lipiți unul de celălalt și ne țineam de mână. Sunt sigur că Sid și Charity au insistat să fie ospitalieri – vin de Xeres? un sendviș? o bucată de tort? o ceașcă de Ovaltine? – și sunt sigur că eram prea istovit și prea fericit ca să mă mai gândesc că tratația lor mi-ar fi prins bine. Îmi îndeplinisem complet obligațiile și-mi împlinisem dorințele, prin simplul fapt de a fi ajuns acolo. După câteva minute însă, probabil că m-a cuprins moleșeala și solicitudinea lor a avut ultimul cuvânt.

– Cred că ești frânt de oboseală, trebuie să fi spus Charity. Treci în pat, imediat. Putem să stăm de vorbă mâine toată ziua. Putem să tot stăm de vorbă trei săptămâni de-acum încolo.

Îmi închipui că ne-a pus în mână două dintre lanternele pe care le ținea lângă ușa de la intrare, pentru musafirii care uitau mereu că au venit *la țară*, unde nu există felinare. Vom fi plecat de-acolo împleticindu-ne,

ținându-ne strâns îmbrățișați, încercând să păşim amândoi pe o potecă unde se mergea în şir indian, pe o distanță de vreo cincizeci de metri prin pădurea întunecată, până la cabana de oaspeți. Îmi imaginez că ne-am băgat în pat imediat, strâns îmbrățișați, intenționând mai mult decât ce-am fi putut face, cel puțin în ceea ce mă privește. Şi mă voi fi lăsat cuprins de somn fără îndoială înainte să fi făcut ce-aş fi dorit.

Mormăieli. Şoapte. Cineva stătea în picioare lângă pat şi privea cu îngrijorare în jos, spre mine. Nu ştiu cine o fi fost, însă cu certitudine lua mult mai în serios decât mine starea în care mă aflam, şi aş fi vrut să spun ceva amuzant şi liniştitor, dar aveam limba amorțită şi nu-mi găseam cuvintele.

Am deschis ochii şi am privit spre lumină, moment în care am văzut-o Sally, în halat, stând în uşa deschisă şi vorbind cu voce joasă – era bona, am decis eu. Imaginea lui Sally era nebuloasă, lumina dimineții trecea prin halatul ei subțire, profilându-i picioarele. A predat prin uşa deschisă coşul cu Lang, şoaptele au amuțit, paşii bonei au traversat veranda şi au coborât trei trepte tari până pe pământul amuțit. Apoi, Sally s-a întors şi a descoperit că mă uitam la ea.

– Ah! Te-ai trezit!

– Aşa sper. Cât e ceasul?

– Doar opt şi jumătate. Mă gândeam c-o să dormi mai mult. Nu vrei să mai dormi?

– Nu. Vino aici.

A venit zâmbind, păşind cu papucii moi pe duşumeaua goală.

– Hai în pat.

Un moment de ezitare, o privire la fereastră, apoi își desface halatul și-l dă jos. Am văzut cum cămașa de noapte i se ridică peste umeri, dezgolind-o: tânără, delicată, bronzată, refăcută după transformările pe care i le provocase sarcina din pântec. Într-o clipă, am prins-o în brațe și mi-am îngropat fața între sânii ei, rostind cu buzele lipite de pielea ei caldă:

– Ești aievea. O, Doamne, ești aievea! Hai să nu se mai întâmple așa niciodată. Două luni sunt prea mult! Două *zile* sunt prea mult!

Și astfel ne-am trezit în Paradis. Era ca o răsplată nemeritată, nu ne făcuserăm vrednici de așa ceva, locul nostru nu era acolo, beatitudinea nu avea cum să dăinuie. Dar cât de încântător era măcar să-i fi simțit gustul! Mă comparam în gând cu fetița sărmană din povestirea lui Katherine Mansfield, când a putut zări casa de păpuși a fetiței bogate, înainte să fie gonită de-acolo. *Am văzut lămpița.*

Toate zilele ar trebui să înceapă ca acea zi. Toată viața ar trebui să fie asemenea celor trei săptămâni care au urmat.

12

Sally are dreptate spunând că mie îmi plac obișnuințele. Când eram la cursurile postuniversitare și nu-mi ajungea timpul să fac tot ce trebuia făcut – cu obligații și termene de respectat, seminarii la care să particip sau unde să predau, lucrări de scris sau de corectat, examene pe care să le dau sau la care să supraveghez studenții, ședințe la care să iau parte, cărți de localizat, de împrumutat și de citit –, cu toată acea rutină obsedantă de pregătiri și examinări, mi se întâmpla să visez, ispitit probabil de exemplul lui Sir Walter Raleigh și al lui Jawaharlal Nehru, la plăcerile regimului carceral. Mi se părea că nimic nu-i putea prii omului mai mult decât o lungă sentință ispășită la închisoare.

Să știi că de toate nevoile tale fizice se ocupă niște angajați numiți special; să fii condus și adus de la masă fără să ai grija că trebuie să gătești, să plătești sau să speli vasele; să fii trimis în curte la orele stabilite pentru a face mișcare; să ai dimineți, după-amiezi, seri întregi de libertate fără întrerupere, când pașii gardianului patrulând pe coridor nu fac decât să asigure și să accentueze această izolare; să auzi zăngănitul unor uși deschizându-se și închizându-se în penitenciar și să știi că lucrul acesta

nu te privește pe tine, fiindcă tu mai ai încă luni bune de detenție – cine n-ar putea să scrie istoria lumii în asemenea împrejurări? Cine n-ar putea, într-o celulă capitonată, să nu gândească toate gândurile elevate, să nu citească toate marile cărți, poate chiar să scrie o carte, două?

Nu știusem pe atunci că *eu eram* în închisoare, propria-mi închisoare, și doar când Sally a venit la mine și m-a scos din regimul de carceră mi-am dat seama cât de mult mă închisesem în mine însumi. Încetul cu încetul, m-a convins să ies afară, însă am procedat cu precauție, ca să-mi acopăr flancurile, iar ideea mea despre izolarea ideală nu s-a schimbat niciodată.

Acum, acest lac din Vermont. Mulțumită lui Charity, rutina aici era la fel de fixă ca la Alcatraz, însă nu semăna nici pe departe cu o închisoare de maximă securitate. Rutina organiza timpul, inclusiv timpul liber. La fel ca mama ei, Charity nu putea să suporte nimic aleatoriu sau lipsit de scop. Dacă scopul tău e munca, atunci aranjează s-o poți face. Dacă e joaca, rezervă-ți timp pentru asta. Dar niciodată, cum am auzit-o eu spunându-i lui Barney odată, în timpul adolescenței lui capricioase, niciodată să nu stai degeaba, holbându-te *cu gura căscată*.

Am constatat că zilele erau așa cum le descrisese Sally. Aveam orele noastre de activitate constructivă, cu toții, de la opt la unsprezece și jumătate; Sid în biroul lui, Sally și Charity cu bebelușii, planurile casei, cumpărături și servicii benevole în sat, eu în umbra mișcătoare a copacilor pe veranda cabanei de oaspeți, bucătăreasa în bucătăria ei, bona în camera copiilor și Dumnezeu, presupun, în Cerurile Lui.

La ora unsprezece și treizeci, când clopotul de locomotivă zăngănea pe veranda Casei Mari, ne adunam pentru înot, plajă și conversații pe ponton sau pe stâncile-elefant. Subit (planificarea lui Charity, din nou), nu mai eram indivizi sau cupluri, ci familii, sau o singură mare familie – bebelușii în pielea goală erau înmuiați în apă, chirăind; Barney se lungea în apa până la genunchi și striga să ne uităm cum înoată el, cu un picior pe fundul apei; Nicky așezat la apă mică și stropind în jur; Sally, Charity și bona pleoscăind prin apă, ajutând. Eu și Sid ne-am petrecut câteva dintre acele perioade de înotat adunând pietrele de pe fundul lacului și construind un baraj din ele, pentru a stăvili nisipul și a crea mai mult spațiu de plajă pentru copii. Acela era doar proiectul lui de la amiază. Mai avea alte zeci de proiecte pentru alte ore din zi, când scăpa de studiu și scris.

După prânz ne retrăgeam fiecare separat, copiii erau puși la culcare, noi fie trăgeam un pui de somn, fie citeam. Niciodată în viața mea nu mai dormisem după-amiaza, însă acolo mi s-a întâmplat, fără să vreau, să aținesc de câteva ori, cu o carte în mână. Pe la ora trei, atmosfera se înviora din nou, auzeam lovituri de topor sau ciocan, ori zgomot de fierăstrău, iar când ieșeam afară îl găseam pe Sid reparând pontonul, curățând potecile, înlocuind balustrada putrezită a verandei sau ocupându-se de lemnele de foc.

La ora cinci și jumătate, din nou înot, la șase și jumătate vin de Xeres pe verandă, la șapte cina, de obicei cu vreuna dintre somitățile care umblau prin acel sat cu aceeași modestie ca niște păsărele.

Nici un fel de atmosferă de familie banală, aici. Copiii erau hrăniți toți la bucătărie și expediați sus înainte ca noi să ajungem în casă de pe verandă. Fără pupături de noapte bună unsuroase, fără miorlăieli și istericale fiindcă nu voiau să se culce. Clopotul suna, iar ei dispăreau. Probabil că Charity se ducea să verifice dacă dormeau când mergea și ea la culcare, însă copiii nu aveau voie niciodată să deranjeze cina, care era un eveniment social, intelectual și rezervat în exclusivitate adulților.

Conversația era întotdeauna intensă, plină de controverse și râsete. Charity, cu vocea ei ascuțită, incita mereu discuțiile. Sid, așezat în capul mesei, în hainele lui de lucru decolorate (încercând să arate ca un fermier, cheltuia pe vestimentație la Sears, Roebuck la fel de mult ca alți oameni la Brooks Brothers), lansa un „iepure intelectual", urmărindu-l pe mai multe domenii, ca apoi să tacă, atunci când Charity striga: „Stai un pic. Stai un pic! Hai să auzim *Larry* ce părere are." Sau Lyle. Sau unchiul Richard. Sau tăticul. Sau vreun cărturar rumen, laureat al premiului Nobel pentru medicină ori chimie. Sau directorul vreunei academii pe care eu o asociasem dintotdeauna cu cei care avuseseră norocul de a întruchipa sarea pământului.

Se părea că toți îl întreceam pe amfitrionul nostru. Deși îi plăceau discuțiile, iar în alte împrejurări putea susține un argument ore în șir, la masă avea funcția modestă a iepurelui care fixează un ritm iute pentru o primă etapă, astfel încât ceilalți să poată alerga în cursa lor de câțiva kilometri. Și alergam în nenumărate curse de idei, alergam așa în fiecare seară.

Un colţ de rai, vivace, ordonat şi fericit, unde orice zgomot amuţea ca într-un spital în momentele de linişte, dar care vibra de activitate imediat ce suna clopoţelul socializării. Seara se încheia de obicei, după ce plecaseră musafirii, cu o plimbare pe drum în sus şi în jos, sau o ieşire în canoe pe lacul întunecos la miezul nopţii, sub bolta înstelată a cerului, ori cu un înot înviorător, ca un tratament de şoc.

În acele ceasuri târzii, când de cele mai multe ori eram doar noi patru, Charity era cea care părea potolită şi Sid cel care devenea expansiv. Îi plăcea să-şi pună muşchii în mişcare, îi plăceau cerul nopţii şi intimitatea neclintirii nocturne. Cântam mult, plimbându-ne pe jos sau în canoe, fiindcă prin cântec ne exprimam cel mai bine. Charity nu lua tonalităţi înalte, cum făcea când era în societate. O lăsa pe Sally să înceapă, respectându-i gusturile şi cunoştinţele muzicale. Faptul că Charity nu avea talent la muzică echilibra cumva lucrurile. Sally avea astfel prilejul să ofere ceva în schimb, pentru tot ceea ce primeam.

După ce ne plimbam pe jos vreo trei kilometri sau veneam de pe lac înapoi la ponton, unde trăgeam canoea din apă şi o răsturnam pe mal, ne spuneam noapte bună şi ne despărţeam, scrutând pădurea cu lanternele noastre în direcţii diferite, spre căsuţele noastre separate. Doi Adami şi două Eve, o îmbunătăţire a planului lui Dumnezeu şi o variantă pe care I-o recomand pentru data viitoare când va mai face o lume.

Dumnezeu ar face bine, de asemenea, dacă ar înconjura prima Sa familie dublă cu o reţea de rubedenii. Sally şi eu n-am avut parte nici unul de familii numeroase.

N-am avut nici unul bunici, părinți, surori sau frați de care să ne fi bucurat. Dacă am avut poate veri, erau niște străini pentru noi, ai mei risipiți prin Vestul și Vestul Mijlociu al Americii, ai ei, prin Grecia.

Aici, rudele roiau ca termitele. Prima oară când am mers cu ei la un picnic pe Folsom Hill, am crezut că Charity invitase probabil jumătate din sat. Dar nu, toți de-acolo erau Lang și Ellis, majoritatea Ellis. S-au cocoțat pe bușteni și bolovani, s-au tolănit pe pături, s-au ascuns și s-au fugărit cu puștanii jucând „hoții și vardiștii" sau de-a v-ați-ascunselea cu mingea. Cât de încrezători erau! Cât de bine se simțeau toți împreună! Rolurile se dezvoltau de la sine. Charity, Comfort și Sally (deja o Ellis onorifică) prezidau asupra coșurilor de picnic; Sid era șef la grătare; eu și Lyle ne ocupam de lemnele pentru foc; mătușa Emily, mătușa Heather și fetele angajate se îngrijeau de copii; unchiul Dwight era somelier la vinul de Xeres; iar George Barnwell coordona joaca celor mici, clipind miop în direcțiile greșite, simulând voios o incompetență ce dubla talentul său natural, în timp ce nepoții și verii de-ai doilea îl păcăleau și îi jucau feste, iar vântul de pe deal îi ciufulea părul alb și subțire.

Indispensabil pentru acele picnicuri era automobilul de colecție marca „Marmon", din 1931, care fusese cândva mașina tatălui lui Sid și pe care Charity o salvase de la vânzare, punând-o la umilia dispoziție a familiei, atunci când mama lui Sid a cumpărat ceva mai puțin grandios. Era un automobil decapotabil, cu un plafon care acum rămânea în permanență strâns, cu geamuri laterale din sticlă, cu o despărțitură de sticlă între șofer

și lumea bună din spate, cu banchete pe care la nevoie puteau încăpea zece sau chiar douăsprezece persoane, plus treapta din lungul portierei, de o parte și de cealaltă, unde mai puteau sta în picioare încă vreo șase inși. Automobilul avea botul lung și elegant și, după cum arăta capota, un motor cu doisprezece cilindri în linie. O mașină ca un car triumfal. Când era complet încărcată, nici nu mai vedeai caroseria dincolo de trupurile călătorind ciorchine, iar la locul de picnic se dovedea că mașina aceea era mai mult decât încăpătoare, atunci când începeau să scoată din ea coșuri, cutii, sacoșe, pături, grătare și vreo zece lanterne.

Când jocurile se încheiau, urma mâncarea – friptură la grătar, firește. Când se isprăvea cu mâncarea, se cânta în jurul focului. Cerul rămânea mult timp luminat, însă amurgul urca treptat și în cele din urmă ne îngrămădea pe toți într-un cerc. Bezelele se terminau, copiii mai mici se înfofoleau în pături sau se cuibăreau la genunchii părinților, focul strălucea roșiatic într-un cerc de ochi sclipitori. Fiecare cânta, indiferent dacă avea voce sau nu – Charity nu ierta pe nimeni. Dar erau și interpretări solo. „Sid, cântă «Barbara Allen».“ „Nu, mai bine melodia aceea despre «Plutește, bărcuță, ca o pasăre în zbor, peste mare la Skype».“ „Ba nu, «Lord Randall».“

Sid avea o voce duioasă, caldă, melodioasă, perfect adecvată pentru balade triste, din care știa o mulțime. Tragediile lor lugubre se depănau pulsând cadențat, ca rotițele de lemn ale unui ceasornic Seth Thomas. Între cântece, siluete se ridicau și aruncau lemne pe foc, astupând parțial cercul cu umbrele lor și stârnind o ploaie de scântei. Sally a fost pusă să cânte – a avut

un succes instantaneu. Până și eu a trebuit să cânt, ceva răgușit, din Vestul american, pentru a-i impresiona pe acești urmași ai pelerinilor din Noua Anglie, oferindu-le duritatea unui om înăsprit de vânt și soare: „Blood on the Saddle", poate, sau „Strawberry Roan", ori „I Shall Be on Old Bum, Loved but Unrespected"

Tribul acela, care ne uluia prin mărimea și energia lui, ne uluia deopotrivă prin amabilitatea membrilor lui. Bucuroși, entuziaști, aceștia și-au lărgit cercul și ne-au primit printre ei. Profesori, diplomați, redactori, birocrați, brokeri, misionari, biologi, studenți, oamenii aceștia fuseseră în multe locuri din lume și nu iubeau nici un loc așa cum iubeau Battell Pond. Lealitățile lor nu erau naționale, nici regionale, politice sau religioase, ci tribale.

Peste întreg tribul acela, mătușa Emily domnea matriarhal. Fiicele și fiii nu plecau niciodată, nurorile și ginerii erau absorbiți, naturalizați și înțărcați de la loialitățile pe care le avuseseră cândva. Copiii erau încorporați imediat ce veneau pe lume, văduvele păstrau pe viață statutul de membru. Eu și Sally de asemenea, ca și cum ne-am fi căsătorit cu cineva din clan.

Am dat la spate Wisconsin și eșecul suferit acolo, am uitat să ne mai facem griji pentru viitor. Când ne întrebau cu ce ne ocupam, spuneam amândoi că eu lucram la următoarea mea carte. Următoarea mea carte. Câtă mândrie de sine exacerbată în aceste cuvinte! Rostindu-le, viitorul nu mai părea incert și înspăimântător, ci posibil, ba chiar, după o mică, dar necesară temporizare, asigurat.

Îmi vine greu să ne recunosc pe noi doi în acei inocenți optimiști de atunci. Ce justificare avea Sally să creadă în mine? Ce justificare aveam eu să cred în mine însumi? De ce toți acei Ellis și Lang, până la cel mai îndepărtat văr, ne acceptau la valoarea noastră declarată – sau mai exact, la valoarea pe care Sid și Charity o declarau pentru noi?

Presupun că știu. Pentru ei, noi nu eram nicidecum vreun fenomen foarte special – doar un tânăr cuplu în ascensiune, care tocmai pornise la drum. Familia aceea considera normal ca niște tineri să fie rezonabil de atrăgători pe plan social și talentați într-un fel sau altul. Din sânul lor se formaseră atâtea tipuri de competență și atât de multe exemple de distincție, încât mediocritatea i-ar fi surprins mai mult decât realizările meritorii. Și chiar le plăcea faptul că, la fel ca Lyle Lister, și noi veneam de niciunde. Noi coroboram, probabil, vreun crez transcendental de-al lor, potrivit căruia sub esența divină acoperișul este la fel de neetanș pentru toți.

Poate, de asemenea, într-o măsură mai mică, eu eram Cenușăreasa pentru ei, la fel cum eram și pentru mine. Indiferent cât de rece era cenușa sau cât de sordide erau corvezile în gospodărie, trăiam cu credința că, atunci când va veni vremea, condurul de sticlă se va potrivi pe piciorușul meu și că, atunci când voi avea nevoie de ea, Zâna cea Bună vă apărea la ușă în caleașca ei din dovleac.

Nici nu era nevoie să apară la ușă, din moment ce locuia acolo. În linia succesiunii, hărăzită a fi șefa matriarhatului, deprinsă deja să administreze treburile fiecăruia, indiferent dacă i se cerea sau nu, Charity se ocupa de viitorul nostru atât în imaginație, cât și în practică,

alături de toate celelalte puncte de pe agenda ei zilnică, în timp ce stătea în pat cu carnetul ei, făcându-și reveria constructivă.

Metoda ei exploata un lucru despre care eu și Sally, neînsemnați și neștiutori cum eram, nu știuserăm nimic până atunci: relațiile. Mai precis, unchiul Richard, când a venit acolo în weekend, de la Boston, și a primit ordinul să se prezinte la cină împreună cu mătușa Emily și George Barnwell.

Fusese instruit să întrebe despre cartea mea, ceea ce a făcut cu amabilitate. Voia să știe dacă nu aveam o copie a manuscrisului, fiindcă ar fi vrut să-l citească. I-am spus că aș fi onorat, însă Harcourt Brace urma să publice cartea, și presupuneam că n-ar mai fi vrut să-și piardă timpul degeaba. Sprâncenele i s-au ridicat pe frunte. Degeaba? Lui îi *plăcea* să citească orice carte bună, avea de-atâtea ori ocazia să citească numai cărți proaste, iar Charity îl asigurase că eu scrisesem o carte bună. Nu aveam un exemplar, totuși? Aveam. Aveam și șpalturile, care sosiseră în ziua precedentă. Perfect. Puteam să i le dau și lui o zi, înainte de a le expedia înapoi?

Foarte măgulitor. Avea sprâncene de Airedale și o față lungă și disciplinată, ca un cal la paradă, iar când se uita drept la tine, ceea ce făcea aproape tot timpul, constatai că avea ochi căprui și sfredelitori, ca mătușa Emily. Zicea că auzise că eram la un al doilea roman. Cum mergea lucrul? I-am spus: „Lent și anevoios“ „Bun, a zis el. Scrisul anevoios face lectura ușoară.“

Bucătăreasa a venit la ferestrele care dădeau pe verandă și i-a spus lui Charity că cina era gata. Charity s-a ridicat și ne-a ușuit pe toți înăuntru.

– Avem sufleu de spanac, și *nu are voie* să stea.

Chiar și locurile la masă erau conspirative, așa cum mi-a subliniat Sally ulterior – ea lângă unchiul Richard, ca să-l îmbuneze, și eu vizavi de el, în dreapta lui Charity, în cea mai bună poziție pentru a-i face conversație. Așa cum ar fi trebuit să mă aștept, dacă aș fi fost ager, cum se presupune că sunt scriitorii, Sid a lansat un „iepure intelectual" calculat să-l facă să alerge pe unchiul Richard. L-a provocat pe unchiul Richard să justifice un mare bestseller, un roman de dragoste cu succes în librării și în bibliotecile publice, pe care editura lui tocmai îl publicase.

– Nu crezi că ne-ai trădat? a spus Sid. Pentru un pumn de arginți, nu crezi că ți-ai dezamăgit cititorii, care așteptau de la Phoenix Books să publice doar cărți de calitate? Din cauză că am încredere în tine, eu am cumpărat chestia aceea. E o dulcegărie bine însiropată.

Unchiul Richard și-a lăsat în jos capul prelung și s-a uitat la Sid prin partea de sus a ochelarilor lui bifocali.

– Și tu?

– Nu se poate să nu fi existat lucruri mai bune din care să alegi. Se scriu anual sute de cărți bune, care nu ajung niciodată să fie publicate.

– Arată-mi unde sunt și nu-ți va părea rău, l-a îndemnat unchiul Richard.

– Există negreșit cărți mai bune decât aceea. De ce n-ai lăsat să fie publicată de vreo editură populară de duzină? A vedea așa ceva în catalogul tău editorial e ca și cum ai găsi o povestire de genul „destăinuri de suflet" în revista *Atlantic*.

Unchiul Richard, ținând în mână cuțitul și furculița după maniera britanică, reflecta. O editură nu e o întreprindere caritabilă, a spus el în cele din urmă. A numit șase titluri din catalogul lui pentru toamnă, pe care nu ar fi putut să le publice dacă nu ar fi fost vânzările obținute din acea carte care, în opinia lui Sid, n-ar fi trebuit să apară deloc.

Fiind o masă de universitari, ne-am apucat să deplângem nivelul gustului popular. Doar știfturile păreau să se vândă. Oare chiar nu exista o piață pentru cărțile bune, bine scrise, serioase și inteligente? Nu se putea să nu fie. De ce să nu te poți bizui pe ideea că o carte bună își are publicul ei – puțin numeros, poate, însă suficient de puternic cât să o susțină?

– Da, câteodată, a spus unchiul Richard.

– În câte exemplare s-ar putea vinde o carte de acest fel?

Unchiul Richard a mișcat din mână, un gest *così-così* delicat, cumpătat.

– Câte exemplare ar trebui să se vândă pentru ca editura să-și scoată costurile?

– Depinde de mărime și de preț. Un roman obișnuit, cam trei mii cinci sute de exemplare.

– Și tu spui că ar fi dificil să se vândă măcar atât de bine?

– Un roman din douăzeci ajunge să se vândă *atât* de bine.

Gemete, ale mesenilor – exterioare, ale mele – interioare. Se isprăvise cu visul furtiv al lui Morgan, care sperase că romanul lui neanunțat ar fi putut impresiona zeci de mii de cititori cu ironia și compasiunea lui, cu

lacrimile pentru lucrurile vieții, și i-ar fi putut aduce pe soții Morgan, într-o caleașcă plăsmuită din dovleac, la noua lor locuință din Strada Huzurului.

Toți cei de la masă, în afară poate de George Barnwell și de mine, înțelegeau ce se întâmpla și nimeni, în afară de noi doi, n-ar fi avut de ce să fie surprins când, ridicându-ne de la masă pentru a bea cafeaua în fața focului, Charity a propus o *delectare* specială. „În loc de muzică, nu vrea Larry să citească un capitol din romanul lui? Oh, te rugăm!"

Departe de a mă fi opus, am luat o lanternă și m-am dus la cabana de oaspeți ca să iau șpalturile. Când m-am întors, Sid plasase o lampă în spatele unui scaun înalt, iar ceilalți ședeau în jurul șemineului, unde focul strălucea prin ochii de ambră ai suporturilor în formă de bufniță pe care erau sprijiniți bușteni; toți erau pregătiți să asculte niște pagini de literatură *adevărată*, genul de roman care ar fi trebuit să figureze drept Cartea Lunii și să apară pe listele de bestselleruri, dar care probabil nu putea să conducă la ceva mai semnificativ decât un premiu Nobel.

După aceea, când fiecare își exercitase opțiunea de a fi entuziasmat, m-am trezit discutând solo cu unchiul Richard, exact cum plănuise Charity.

Nu pentru ultima oară în viața lui, unchiul Richard a fost de o amabilitate extraordinară. Mi-a spus că Sid și Charity nu se înșelau, aveam ceva special într-adevăr, aveam un viitor, dacă eram dispus să mi-l făuresc. A vrut să știe dacă renunțasem la profesorat, iar când i-am spus că îmi căutam un post undeva, dar că nu avusesem noroc deocamdată, m-a sfătuit pe șleau să

nu mai caut. Profesoratul, practicat prea mult timp, poate face dintr-un scriitor bun un fel de Henry James de douăzeci și cinci de wați.

Considera că trebuia să mă stabilesc undeva și să termin al doilea roman, pe care el voia să-l publice, dacă Harcourt Brace nu mă ținea legat cu o opțiune sau dacă s-ar fi întâmplat ca ei să-l respingă. Unele edituri scot cărți, el încerca să publice autori. Era posibil să mi se pară mai avantajos să lucrez cu o editură dispusă să-mi publice două sau trei cărți. Scriitorii „cu fitil scurt" au uneori mare succes cu prima carte, dar adesea flacăra lor se stinge. Scriitorii adevărați răzbat mai degrabă la a patra sau a cincea ori chiar a șasea lor carte. Aveam vreun mijloc de subzistență? Nu, doar scrisul. Avusesem un pic de noroc cu revistele, fără să câștig însă suficient încât să avem din ce trăi.

Luasem în calcul posibilitatea de a lucra într-o editură? (negreșit, altminteri de ce să fi stat cocoțat lângă el, ca un scatiu la tăvița cu semințe pentru păsărele?) Lumea editorială avea avantajele ei pentru un scriitor, la fel cum avea și profesoratul, iar eu eram supracalificat – nu îți trebuia un doctorat ca să fii editor, sau ca să deosebești o carte bună de una proastă; de fapt, mulți dintre cei care aveau un doctorat nu puteau face asta – însă el considera că eu aveam genul de perspicacitate instinctivă și pasiunea pentru cărți de care era nevoie. Și remunerația era mai bună în domeniul editorial, unde nu era nevoie să dai din coate pentru o titularizare pe post. El, momentan, nu avea nici un loc liber la editură, dar situația se putea schimba, oamenii erau mereu în mișcare. Trebuia să-i dau de veste unde aveam să fiu.

Dacă din întâmplare treceam prin Boston, neapărat să-l anunț, iar el avea să-mi facă cunoștință cu persoane care puteau să-mi fie de folos. Sau putea să-mi dea niște scrisori de recomandare, dacă mă duceam la New York.

Altfel spus, m-a luat sub aripa lui, s-a purtat cu mine așa cum s-ar fi purtat cu un membru ambițios și relativ promițător al clanului Ellis. Neavând absolut nici o altă alternativă, în afară de perspectiva vagă de a merge la New York, unde să ne zgribulim sub un duș cu apă rece într-un apartament modest din Greenwich Village și să trăim din dragoste și fasole, în timp ce aș fi scris de zor trăgând nădejdea să ajung celebru, Sally și cu mine am decis în acea noapte că alegeam Bostonul, nu New Yorkul, și că unchiul Richard rămânea speranța noastră. Abia când Sally mi-a explicat tabloul acelei seri, am început să-mi dau seama ce făcuse Charity pentru noi. Până atunci, credeam că așa se întâmplase să fie.

Am însumat toți banii pe care-i scosesem din povestiri și recenzii în anul trecut. Am estimat cam cât ne trebuia ca să se descurcăm la Boston, sau mai degrabă la Cambridge, unde existau cu siguranță cazări ieftine pentru studenți și unde prezența mătușii Emily ar fi fost o alinare. Am evaluat în ce măsură era realist să sperăm că puteam trăi din scris, fără niște bani care să fi venit din urmă. Speram ca unchiul Richard să ne mai dea uneori manuscrise de citit, așa cum sugerase că ar putea, și că folosind acea portiță aveam să pătrund până la urmă în vreo nișă redacțională. Am calculat cam ce profit ar fi adus un roman vândut cu 2,50 $, la un procent de zece la sută drepturi de autor, dacă s-ar fi vândut în 3 500 de exemplare, și am descoperit că dacă

romanul meu ar fi mers atât de bine, am mai fi obținut, pe lângă avansul primit, încă trei sute șaptezeci și cinci de dolari. Speram ca manualul, care era de asemenea la tipar, să fie adoptat de câteva catedre universitare și să ne mai aducă niște bani, deși întâi trebuia să acopere cheltuiala de aproximativ o mie de dolari avansați de editor pentru retipărirea lucrării.

Aveam să ne descurcăm noi cumva până la urmă. Imediat ce soții Lang se întorceau în Wisconsin, iar Battell Pond se închidea pentru iarnă, noi aveam să întoarcem Fordul în direcția Bostonului, pornind la drum cu fiica noastră, acum o fetiță durdulie și sănătoasă, cu mașina mea de scris portabilă, cu patefonul portabil al lui Sally și cu carnetul nostru bancar, pe care figurau economii de patru sute nouăzeci de dolari, cu o dobândă de patru la sută.

Între timp, existau acești prieteni, această familie cu brațele deschise, această vreme estivală, aceste dimineți tihnite pe veranda cabanei de oaspeți unde, cu mașina mea de scris pe o masă pliantă, în acompaniamentul sturzilor și al silviilor ciripind ultimul act al vieții familiale intense din acea vară, ședeam printre coroanele copacilor, privind în jos printre molizi la scânteierile lacului, și îmi simțeam mintea ascuțită ca un brici, capabilă de orice, inclusiv măreție.

13

Raiul. Cu șarpele lui, firește. Nu există rai autentic fără un șarpe.

Nu era un șarpe mare, nici prea alarmant. Dar odată ce l-am observat, ne-am dat seama că fusese acolo tot timpul, că de fapt ceea ce noi luaserăm drept freamătul vântului prin iarbă sau foșnetul unei frunze uscate, era lucrul acesta fofilându-se discret acolo unde nu mai putea fi văzut. Chiar și atunci când l-am identificat, înțelegând ce era cu adevărat, nu ni s-a părut periculos. Avea doar efectul de a ne face să ne uităm bine înainte de a ne așeza jos undeva.

Viețile omenești arareori se conformează convențiilor ficțiunii. Cehov spune că la începutul și la sfârșitul povestirilor suntem cel mai mult tentați să mințim. Știu la ce se referă și sunt de acord. Dar uneori suntem tentați să mințim și altundeva. Eu, bunăoară, aș putea fi tentat să mint exact aici. Fiindcă aici este un loc crucial pentru a lansa aluzii și a planta indicii, momentul crucial pentru a ascunde, în dosul pianului sau în bibliotecă, revelațiile pe care mai târziu, spre satisfacția gratificată a cititorului, le voi dezvălui triumfător. Asta dacă scopul urmărit de mine este dramatismul.

Drama necesită răsturnarea așteptărilor, dar de o asemenea manieră, încât prima surpriză să fie imediat urmată de recunoșterea inevitabilității. Iar inevitabilitatea implică o țintuire meticuloasă. Întrucât în această povestire este vorba despre o prietenie, drama presupune ca prietenia să fie răsturnată. Ceva va destrăma relația apropiată din grupul nostru de patru, șoptește romancierul din mine. Ținând seama de direcția uzuală a ficțiunii contemporane și de noțiunile contemporane uzuale despre comportamentul și caracterul omenesc, ce ar putea fi mai plauzibil decât ca Sid Lang, un mascul frenetic, însurat cu o nevastă oarecum nemaleabilă, să fie ispitit de firea mai blajină a lui Sally. Am lansat deja o aluzie în acest sens, amintindu-mi cât de mult m-a deranjat ideea că s-ar fi scăldat împreună în pielea goală.

Posibilitățile sunt diverse, căci prietenia este o relație ambiguă. S-ar putea ca eu să mă simt atras de Charity. Este o femeie impresionantă – deși nu prea pot să mă imaginez înamorat de ea, cum nici pe ea nu mi-o pot imagina înamorată de mine. Mai există și alte posibilități: Sid cu mine, Charity cu Sally. Am putea deveni foarte Bloosmbury în grupul nostru de patru. Orice pentru a vedea răsturnat acest echilibru de doi cu doi.

Mda, păcat pentru dramă. Nimic de acest fel nu se va întâmpla. Ceva mai puțin dramatic, canonic vorbind, va fi însă. Totuși, există un șarpe, nu mai mare decât o nuia sau o mișcare fulgerătoare prin iarbă. Nu este un intrus în rai, s-a născut aici. Este unul dintre șerpii lăuntrici, cum scria Hawthorne[1], fiind arareori remarcat

[1] Nathaniel Hawthorne (1804–1864), în povestirea alegorică „Egotismul sau șarpele din om"

deoarece, lăuntric cum sălășluiește el în om, se poate camufla cu ușurință prin multitudinea de sentimente nespus de calde și generoase de-acolo.

Încă din primele zile ale prieteniei noastre cu soții Lang am fost conștienți de acest lucru, dar am pretins că nu exista. Comfort, într-o noapte în canoe, ne-a povestit despre un episod din Grecia, când călătoria ei în Europa, în anul trei de facultate, s-a intersectat pentru scurt timp cu luna lor de miere; dar, în loc să fim alarmați sau îngroziți, noi aleseserăm să ne amuzăm de ceea ce ni se părea flagrant de caracteristic. Însă în drumeția pe care am făcut-o pentru a încheia măreț acea vară, o excursie pe care atât Charity, cât și Sid – mai ales Sid – o pregătiseră de săptămâni întregi, am avut vreo două revelații pe care nu le-am mai putut ignora sau de care, pur și simplu, nu ne-am mai putut amuza.

A doua zi după ce am sosit eu acolo, am descoperit că atelierul lui Sid era deja plin de echipamentul pe care îl asamblase, îl reparase și-l adaptase. Urma să luăm cu noi un cal de povară, pentru a căra cea mai mare parte a acestui echipament. Plecam pentru o săptămână. Excursia prevedea un circuit de aproximativ o sută șaizeci de kilometri, pe cele mai lăturalnice drumuri pe care Sid le-a putut găsi pe hartă. Aveam să dormim lângă pâraie de munte sau pe malul unor mici lacuri liniștite îngropate în pădure, iar dacă vremea era rea, în podurile unor hambare primitoare. Avea să fie o ultimă explozie de libertate înainte de a trebui să ne despărțim și să plecăm fiecare pe drumul nostru, Sid și Charity revenind la costumul de facultate, la intrigile de la catedră și la construirea casei din Madison,

noi pornind spre Boston sau oriunde ducea calea minimei rezistențe.

Am mers într-adevăr pe niște drumuri dosnice năpădite de vegetație, ducând de căpăstru un cal pe nume Wizard. Au fost zile cu ploaie, zile cu soare, nopți cu stele și furtuni. Am întâlnit cupluri de oameni bătrâni și cocârjați, trăind la ferme rupte de lume, bărbați cu fața zbicită de intemperii și mâini aspre cu vene proeminente, femei cu ochi albaștri spălăciți și foarte guralive. Am dat peste francezi canadieni, proaspăt descinși din Québec, care și-au oprit plugurile – unul dintre ei ara cu boi – și ne-au potopit cu o avalanșă de *joual*[1] din care nici unul dintre noi nu înțelegea nimic, nici chiar Charity, care învățase trei ani în școli elvețiene și franceze.

Am luat prânzul în curțile unor școli părăsite, printre trandafirii, heliotropii și rujele-galbene care cotropeau cimitirele părăsite și sub arțarii din ogrăzile unor ferme cu case fără ferestre. Dormind pe pajiști, ne trezea răsuflarea sforăitoare a vacilor la păscut. Dormind într-un pătul, eram bombardați de rândunici zburătăcite de lanternele noastre.

Totul era verde ca o salată, dar cu indicii de toamnă – uneori, arțari în flăcări, ferigi înnegrite de vreun îngheț. Eram înroșiți de soare, înțepați de viespi, mâncam supă deshidratată, sendvișuri cu unt de arahide, stafide, ciocolată, o dată, după ce am trecut printr-un sat, o friptură tare, iar altă dată, după ce am trecut pe lângă o fermă, niște găini ațoase, rămase de pomină.

---

[1] Sociolect al francezei vorbite în zona Québecului

Excursia aceea a fost într-adevăr cum a plănuit Sid să fie, încununarea și apogeul verii. Am ajuns în a șasea zi întineriți, promițându-ne solemn ca la anul să mergem pe jos de-a lungul frontierei, de la Beecher Falls la Lake Memphremagog, sau să facem o drumeție cu rucsacul în spinare, fără ajutorul lui Wizard, pe traseul lung de la Middlebury Gap la Jay Peak.

Îmi amintesc, se pare, fiecare detaliu al acelei excursii până la sfârșit, când totul se destramă în memorie, așa cum s-a destrămat în realitate. Va trebui să ajung la acel sfârșit, însă mă tentează mai mult tot ce a condus până acolo.

Nu a început promițător. A început, de fapt, cu o ciocnire de temperamente și voințe, o ceartă pentru niște fleacuri, ca o licărire printre jaluzele denotând focul din interiorul casei.

Lumină matinală, fără luciu sau strălucire. Calul închiriat stă răbdător în oasele lui aristocratice, un Hunter irlandez foarte bătrân, măsurând în înălțime șaptesprezece laturi de palmă, decăzut din gloria zilelor când sărea peste garduri și șanțuri mânat de jocheul cu cazacă trandafirie. Capra golașă a samarului îi umilește eleganța osaturii și-i scoate în evidență răbdarea.

Pe jos, răsfirate pe o prelată, sunt lucrurile pe care intenționăm să i le punem în spinare – saci de dormit, corturi mici de două persoane, găleata de pânză groasă, un topor, colaci de funie, jumătate de sac cu ovăz și două coșuri mari verticale înțesate cu mâncare, ustensile, pulovere, pelerine de ploaie și șosete suplimentare. Sid strânge și probează chinga șeii. Vicky, cu cei doi bebeluși

în căruciorul lor comun și ținându-i bine de mână pe Barney și Nicky ca să nu dea iama în bagajele aranjate frumos, stă mai în spate cu Charity și Sally. Bebelușii au fost înțărcați recent, iar mamele lor au emoții la gândul să-i lase acasă. Mătușa Emily se învârte pe lângă grup, prinzându-ne într-o fotografie.

Sid înșfacă un coș, eu îl înșfac pe celălalt, le săltăm și le agățăm de furcile șeii. Charity, însă, care-i dădea lui Vicky niște instrucțiuni de ultim moment scrise pe două coli de hârtie, ridică privirea exact atunci și strigă:

– Stați. *Stați!* Trebuie să verificăm lista.

Cu mâna pe grumazul lui Wizard, Sid spune cu vocea lui melodioasă și lină:

– Am verificat-o cu Larry, când am împachetat aseară.

– Ah, dar Pritchard spune *întotdeauna* să verifici de două ori.

Nevenindu-i să creadă, se holbează la ea.

– Adică, să scoatem totul afară și să împachetăm din nou?

– Nu văd altfel cum putem fi siguri că am luat tot.

– Și-atunci de ce am mai împachetat totul aseară?

– Asta nu știu. Trebuia să te gândești că e obligatoriu să verificăm.

Vrea să răspundă, însă nu spune nimic. Dar bătrânul Larry, șugubăț și vioi la prima oră a dimineții, neputând crede că Charity vorbea serios, aruncă o vorbă de duh:

– Sitting Bull nu i-a verificat la Little Bighorn. Are războinici vrednici, se bizuie pe ei să-l prindă pe Custer.

Charity are un fel de a zâmbi mai energic atunci când este contrazisă. Se colorează la față, devine zeflemitoare, dar fără să fie răutăcioasă.

– Ia te uită cine vorbește! Omul care chiar aseară, aprobator, cita din Artemus Ward: „Să ai încredere în toți, dar *să tai cărțile*." Ei bine, eu te-am luat în serios. Hai să tăiem cărțile. Oricine poate greși. Cum ar fi să ne trezim, la douăzeci de kilometri de orice localitate, că am uitat să luăm chibrituri?

– Frecăm noi niște bețe.

Manifestă o răbdare nervoasă față de aiurelile mele. Sid spune:

– Dar n-am uitat chibriturile. E un borcan etanș plin cu chibrituri înăuntru.

Charity îl privește zâmbind.

– Nu contează.

Incredibil, dar s-a ajuns la o înfruntare. Simți încăpățânarea în aer. Va apărea în fotografia pe care mătușa Emily o face din colțul garajului. Imaginea periferică pe care o am cu ea acolo, aplecată peste aparatul ei Brownie, înregistrând fără să vrea încordarea dintre cei doi, îmi readuce în minte o altă scenă, implicând tot un aparat de fotografiat – scena despre care Comfort ne spunea acum câteva seri, povestind cu amuzament și maliționizitate de soră o dimineață într-un mic han numit „La Belle Hélène", lângă mormântul lui Agamemnon din Micene.

Surorile stau la masa de mic dejun, pregătite pentru o zi în orașul lui Agamemnon și la mormântul lui în formă de stup. Charity are pe scaunul de alături produsul reveriei ei constructive: aparat foto, binoclu, ghid turistic, carnet, *Greaca pentru călători*, o traistă cretană țesută din lână, care conține Kleenex, aspirină, tablete Antacid, ochelari de soare (lumina de noiembrie

pe câmpia Argos strălucește ca diamantele), lanternă (în mormânt poate fi întuneric). Voiajul de nuntă durează de două luni. Comfort s-a întâlnit cu ei în urmă cu două zile, la Nauplion. Ei trei sunt singurii turiști cazați la hanul „La Belle Hélène". Masa e plină de firimituri de la chiflele pe care le-au mâncat la micul dejun, cănile lor de cafea au zaț pe fund. Proprietăreasa zăbovește în prag, ascultându-le discuția cu o xenofilie de grecoaică.

În cele din urmă, Charity se uită la ceas.

– De ce Dumnezeu *întârzie* atâta? Nu vreau să pierdem toată dimineața.

– Nu ziceai că-l supără o rinită alergică?

– Îi place lui să facă mare caz de asta. Poate n-ar strica să mă...

În momentul acela apare și el. Are batista în mână și strănută de trei ori traversând sufrageria. Are ochii roșii și e fornăit. Charity pufnește în râs.

El se supără.

– Ce-i așa de nostim? o întreabă fonfăit.

– Tu ești. Ai o mutră *lugubră*.

– Mă *simt* lugubru.

– N-ai voie, spune Charity. Fă-ți curaj, fiindcă trebuie să vedem *totul* aici astăzi, dacă vrem să mergem mâine la Pylos.

Sid continuă să fornăie și să se șteargă la ochi. Proprietăreasa vine, toarnă cafea și pleacă înapoi, greoaie în rochie neagră și papuci.

– În ce hal îți curge nasul, spune compătimitoare Comfort. Ce-o mai fi înflorit acum, toamna târziu?

Sid ridică din umeri.

– Habar n-am. Spray de insecte, poate. Praf de gândaci? Colăcăie de gândaci pe-aici.

– Trebuie să-ți impui să depășești această stare, intervine Charity. Bea niște cafea. Mănâncă totuși ceva, o să te simți mai bine. Of, *zău* așa! Nu te mai purta ca un copil mic! Uite, îți fac o poză și ți-o dau s-o ai cu tine, ca să-ți amintești cum nu trebuie să arăți în luna de miere.

Ia aparatul de fotografiat și-l îndreaptă spre el. El se încruntă, scutură din cap și-și îngroapă fața în batistă ca să strănute din nou. Când o ridică, peste câteva clipe, obiectivul camerei continuă să-l vizeze.

– Nu! spune el tăios.

Și așa începe. Înfruntarea. Provocare și reacție.

– Ei, na, bineînțeles c-o să fac poza dacă asta vreau eu, spune ea.

Cu ochiul lipit de vizor, încadrează imaginea și apasă pe declanșator. Furios, se ridică în picioare. O clipă, vrea parcă să spună ceva, bâjbâind după cuvinte. Pe urmă iese cu pași mari din încăpere.

Comfort nu spune nimic. Charity, deși zâmbește, are buzele un pic crispate și pomeții înroșiți.

– O să vină înapoi, spune ea. Oricum, n-am făcut fotografia. N-am film în aparat. Dar nu puteam să-l las să rămână cu ideea că ar avea cumva dreptul să-mi spună el mie ce pot și ce nu pot să fac. Așa-i?

Morala, a încheiat Comfort, este să nu accepți niciodată o invitație la vreo lună de miere, decât la a ta. Însă maniera promptă și combativă în care și-a manifestat Charity voința este ceva ce Comfort cunoaște din trecut. A crescut cu asemenea manifestări, ca soră mai mică a lui Charity. Este totodată și ceea ce a cauzat

atâtea ciocniri între Charity și mătușa Emily. Este ceea ce apare acum, în timp ce Wizard așteaptă răbdător să fie încărcat cu bagaje.

Timp de vreo două secunde, Sid rămâne neclintit privind în pământ, cu ochii ascunși sub pleoape. Apoi, ridică din cârlig coșul agățat pe partea șeii dinspre el. Fac și eu la fel cu celălalt coș. Răsturnăm pe prelată lucrurile pe care ne căzniserăm atâta să le împachetăm. Cu o expresie inertă, Sid întoarce coșul lui cu susul în jos ca să arate că e gol – un gest teatral făcut cu năduf. Charity își scoate carnetul stenografic și creionul. Sally își îndreaptă atenția discret spre bebelușii așezați unul lângă celălalt în căruciorul lor.

În următoarea jumătate de oră, eu îi înmânez lucruri lui Sid, unul câte unul, și el le împachetează la loc, în timp ce Charity le bifează pe listă. Mătușa Emily își ia la revedere și pleacă – e timpul să-l hrănească pe George Barnwell și să-l expedieze la sihăstria lui. Într-un final, prelata s-a golit, în afară de corturi, saci de dormit, topor, ovăz și funii. Consultându-și carnetul, Charity, întreabă:

– Unde e ceaiul?

O expresie extraordinară trece peste chipul lui Sid – înfrângere? indignare? resemnare? *dorința* de resemnare? –, după care spune:

– Aici, înăuntru. Tocmai l-ai bifat adineaori.

– Nu, nu l-am bifat, replică ea, apoi, când el încearcă să vorbească, insistă cu tărie: Îmi pare rău, Sid, dar *nu l-am bifat.*

– L-am pomenit în enumerare.

– Nu, nu ai făcut asta.

Mă aștept să apeleze la mine ca să-l susțin, lucru pe care l-aș evita cu mare bucurie. Dar nu spune nimic. Impas. În cele din urmă, rostește aproape țâfnos:

– Și ce dacă nu-i acolo? Hai să mergem. De ce ne trebuie ceai? Avem cafea.

– Ceaiul este mai ușor de cărat, spune Charity, recitând parcă o lecție. Poți să iei ceai suficient cât pentru *luni* de zile, iar greutatea bagajului tău să crească doar cu câteva zeci de grame. Pritchard spune că bărcile York din Hudson Bay nu aveau la bord *niciodată* cafea, ci doar ceai. Se opreau să pună la fiert ceainicul în fiecare zi la amiază. Ceaiul îi ținea în formă.

Un discurs extraordinar pe care îl salutăm toți cu tăcere. Tăcerea se prelungește în timp ce Sid se holbează la ea. Într-un final, spune:

– Mergem noi cu o barcă York? Plecăm noi pentru luni de zile? Greutatea bagajelor se modifică în bine dacă adăugăm ceai, din moment ce am luat cafea? Oricum, ceaiul este acolo înăuntru, știu eu asta.

– Atunci de ce la mine nu apare bifat pe listă?

Răspunsul la asta este de negândit. Stând în culise, am impresia că cineva trebuie să râdă. Eu? Nu. Charity știe negreșit cât de absurdă poate fi, însă spunând ceea ce a spus și adoptând poziția pe care a adoptat-o, este imuabilă, nu se clintește nici în ruptul capului. Altcineva poate să se clintească, dar dacă Sid face asta, vom despacheta și reâmpacheta coșurile acelea de la capăt.

Atunci, Sally salvează ziua, spunând încetișor:

– Mă duc eu să iau niște ceai. Și pornește spre Casa Mare. În lumina cenușie a dimineții, stăm acolo în jurul

prelatei, pretinzând că nu e nici o problemă, ci doar această întârziere banală.

Foarte curând, Sally apare cu o cutie de pliculețe cu ceai. Îndes cutia în coș, deasupra, și agățăm coșurile înapoi pe șa. Apoi, corturile de două persoane, sacii de dormit, prelatele pentru sol, ovăzul, toporul, găleata. Apoi, prelata peste bagaje. Cu un aer impenetrabil, Sid aruncă peste încărcătură o funie petrecută pe sub pântecul calului și o înoadă strâns de mai multe ori. A exersat în biroul lui cum să facă nodul, atunci când Charity credea că îl țintuise să studieze pentru articolele de specialitate.

– Suntem gata până la urmă? întreabă el. Dacă da, pentru numele lui Dumnezeu, hai să mergem odată!

– Mergeți voi înainte, spune Charity. Vă prindem din urmă. Trebuie să-i giugiulim un pic pe copii, ca să nu le fie dor de noi cât lipsim o săptămână.

– N-ați putut să faceți asta în timp ce noi împachetam la loc?

Preferă să nu-i remarce acreala. Câștigând ce-o fi crezut ea că până la urmă câștigase, tolerează ceea ce probabil i se pare o ranchiună copilăroasă și-l trimite la plimbare bătându-l ușor pe spate, cu un gest convențional.

– Așteptați-ne la Hazen Road, spune ea, iar apoi observă bastoanele agățate de creanga unui arțar. Eu și Sid le-am atârnat acolo acum un ceas, sperând să le uităm. Dar Charity, zâmbind cum nu se poate mai radios, le ridică de pe creangă și mi le dă mie. Nu plecați la drum fără instrumentele de *protecție*.

Bastoanele sunt niște obiecte din lemn de salcie, curbate sus, cu țepușe la capătul de jos și *Lauterbrünnen* gravat în lungul bățului. Presupun că Charity a cumpărat un lot angro de asemenea bastoane din Elveția în voiajul lor de nuntă, căci în casa din Madison există vreo șase în debaraua de pe hol, iar fiecare căsuță din complexul de vacanță are câteva în dotare. În această drumeție au fost declarate obligatorii. Cartea lui Pritchard despre viața în mijlocul naturii, citită de Charity în pregătirea excursiei, recomandă ca în drumeție să fii dotat cu bețe, crengi de porumbar, alpenștocuri sau alte forme de sprijin pentru terenurile accidentate sau ca o protecție împotriva dulăilor agresivi.

Alte sugestii de-ale lui Pritchard includ instrucțiuni despre cum să confecționezi un picior de lemn dintr-o creangă bifurcată, dacă îți scrântești glezna sau îți rupi un picior în pădure. De asemenea, instrucțiuni despre cum să procedezi dacă trebuie să-ți îndrepți piciorul rupt, înainte de a șontâcăi mai departe proptit pe bățul tău bifurcat. Pentru asta, cauți un copac cu o crăcană la peste un metru deasupra solului, îți fixezi călcâiul piciorului fracturat în această crăcană și te arunci pe spate. Asta seamănă cu vechea metodă de a scoate un dinte, legând de el un capăt al unei sfori și celălalt capăt de clanța unei uși deschise, iar apoi trântind ușa. Eu și Sid ne-am distrat pe cinste cu sfaturile lui Pritchard aseară, în timp ce făceam bagajele. Dar acum iată-ne cu bastoanele în mână.

Parcurgem vreo trei sute de metri fără ca vreunul din noi să vorbească. În cele din urmă, spun:

– Scuze pentru ceai. Probabil că l-am rătăcit eu adineori. Știu sigur că l-am avut aseară când am împachetat.

– L-am avut și azi-dimineață. Dar Charity se ghidează după carte. Și ce carte!

Cowboy sadea cum sunt, îi împărtășesc disprețul pentru oamenii care merg în camping „ca la carte", bizuindu-se pe autoritatea vreunui nătărău de comandant de cercetași care, în afară de vreo două tabere și un weekend în munții Catskill, habar n-are probabil ce înseamnă viața sub cerul liber. Dar noi tocmai avuseserăm parte de o înfruntare. Persoana care urmărește cu sfințenie litera cărții lui Pritchard este soția lui Sid, așa că sunt precaut. Nu este expediția mea. Eu sunt musafir aici.

Totuși, nu mă pot abține să nu comentez:

– Trebuie să mărturisesc că speram să se înșele.

Îmi aruncă o privire ciudată peste grumazul alungit al lui Wizard, care calcă mișcând din cap la fiecare pas.

– Ea nu se înșală niciodată.

La o răspântie, cotim pe un drum secundar plin de colb. Praful a pudrat în alb ferigile de pe marginea drumului, omizi păroase și-au construit corturi în cireșii sălbatici, pajiștea, care a luat galbenul sânzienelor și vinețiul rujelor-de-toamnă, e mlădioasă ca lumânărica și aspră ca molidul tânăr. Tot ce se înalță mai sus decât iarba apare ciufulit cu puf alb din laptele-câinelui. De cealaltă parte se află o fâneață, verde după al doilea cosit. Pădurea din marginea îndepărtată se ridică aidoma unui zid solid. În curtea unei ferme pustii, testăm mere dintr-un pom noduros. Viermi în fiecare. Dar lui Wizard i se par răcoritoare, și scoate bale de cidru în timp ce merge.

Urcăm o colină lungă şi ieşim pe un platou înalt exact când soarele apare din nori să mângâie o coamă verde ca o spinare de balenă, în faţa noastră. Dincolo de ea, alte dealuri, şi dincolo de ele lanţul muntos principal, cenuşiu-violet în negura păienjenită. Vrând parcă să se asigure că a scăpat de supraveghere, Sid se uită pe furiş în spate pe drumul pe unde am venit. Mă uit şi eu. Charity şi Sally tocmai s-au ivit la răspântie, micuţe în capătul drumului alb.

Ne întoarcem la priveliştea din faţă.

– Păcat că nu s-a putut să mai aşteptăm până în octombrie ca să facem excursia asta, zice Sid. O să stăm noi într-un an până prindem culorile toamnei, chiar şi dacă va trebui să demisionez de la Wisconsin pentru asta. Dealurile alea în octombrie trebuie să fie un spectacol.

Cu umerii gârboviţi în jacheta lui kaki decolorată, purtând în spate un rucsac cu mâncare, iar la brâu o macetă, ţinând într-o mână căpăstrul lui Wizard şi în cealaltă bastonul pe care-l înfinge cu ţepuşa în pietriş în timp ce merge, intonează spre zări:

Ceva din toamnă în mine-i înnăscut,
Un fel de-a fi, o stare de spirit...

– Cum e mai departe? Nu ştii?

Şi sufletu-mi singuratic palpită
Văzând rujele brumate fumegând parcă pe dealuri?

Un poem destul de frumos, unul dintre acele *Vagabondia* de Bliss Carman. Adecvat pentru ținut și pentru ocazie.

Ceva din octombrie sângele boem îl răscolește.
Trebuie la drum să pornim, toamna s-o urmăm
Într-acolo unde de pe fiecare deal aprins
Ea strigă, strigă pe nume orice vagabond.

Așa cum eu visez la o sentință ispășită în închisoare, el visează la vagabondaj și iresponsabilitate, ceea ce probabil l-ar scoate din minți, la fel de rapid cum m-ar scoate din minți închisoarea pe mine. Dar e o dimineață splendidă pentru fantezie, așa că spun:

– Ce-ar fi să mergem înainte unde vedem cu ochii?

– Ha, ce n-aș da eu să facem așa!

– Eu am patruzeci de dolari. Cutia e plină de haleală. Putem să-l mâncăm pe Wizard, dacă rămânem în pană. Tu poți să oferi seri de poezie prin sate și eu pot să scriu articole de călătorie. Am fi asemenea acelor pictori coloniali itineranți, care obișnuiau să picteze copiii gazdelor pentru casă și masă într-un weekend. Iar Charity îl are pe Pritchard în rucsac, de la care să învățăm cum să trăim în sălbăticie.

Greșeală. Face o mutră acră. Vagabondajul a redevenit robie.

Ne tragem pe marginea drumului, ca să lăsăm să treacă un camion venind din față. Două capete se apleacă din cabină – doi puștani ridicați în picioare ca să se holbeze, și de ce nu? Uite doi inși fistichii, cu bastoane, ducând de căpăstru un cal cu o cocoașă de

bagaje cât a unei cămile. Pentru ei, arătăm probabil ca niște chestii descinse din povestea Exodului.

Se hurducăie prin dreptul nostru, învăluindu-ne în praful roților. Băieții, atârnați de acoperișul cabinei, se holbează în continuare, pe jumătate întorși spre noi. Le sclipesc dinții în rânjet, le arde de giumbușlucuri și fac gesturi zeflemitoare. Flutur din mână spre ei, dar Sid se oprește, ținând bastonul ca pe un morcov pe care tocmai i l-ar fi dat careva pentru cal. Scoate un râset ca un lătrat sec.

– Dumnezeule! Dacă ne-am vedea pe noi așa cum ne-au văzut ei! Ca doi gentlemeni britanici, fir-ar să fie. Nu ne mai lipseau decât niște ghetre, spune el ridicând bastonul în aer. Lua-l-ar dracu' pe Pritchard cu cartea lui cu tot!

Și azvârle bastonul la cincizeci de metri în sânziene.

Uluit, îmi țin gura. Și bastonul. La drept vorbind, îmi place să-l am în mână. Dar, ce-i drept, nici nu mă obligă nimeni să-l port.

Ne așezăm pe un zid de piatră, simțind în nări mirosuri dense de lăstari, mucezeală și vegetație putrezită cu iz acru de toamnă, și-l lăsăm pe Wizard să pască iarba de pe marginea drumului. În aer zumzăie amorțit bondari și muște. Greieri cafenii țopăie și se târăsc în jurul picioarelor noastre. În stânga începe o cărare obscură, mai degrabă ca o poiană sau galerie în pădure decât ca un drum, care se închide după aproximativ treizeci de metri. Un zid de piatră merge în lungul cărării, dispărând într-un desiș de cireși sălbatici, plopi și frasini de munte. Dintre pietrele împrăștiate ale zidului cresc copaci groși cât coapsa piciorului meu. Mai încolo, în

luminișul umbrit unde cărarea se termină la marginea pădurii într-un petic de soare, se vede un tremur care ar putea fi un miraj, dar care este mai degrabă un nor de țânțari.

Sid îmi povestește că în timpul Revoluției americane, unitățile militare conduse de generalul Bayley și generalul Hazen au tăiat o cale de acces prin acest ținut sălbatic, de la Newbury, în Connecticut, până la versantul muntelui Jay Peak, pe granița canadiană. Intenția era să invadeze Canada, ceea ce n-a ajuns să se mai întâmple vreodată. Rezultatul a fost o cărare care, la fel ca Wilderness Road peste Cumberland Gap, a devenit un drum de colonizare, odată ce Revoluția s-a terminat.

Unele părți din vechea Bayley-Hazen Road au fost șterse fără urmă de diverse șosele moderne, alte părți au fost folosite, generații la rând, ca drumuri de țară, iar altele s-au pierdut în pădure. Sid crede că această deschidere de aici, mărginită de ziduri de piatră pe care niște fermieri din secolul al XIX-lea le-au construit ca să-și îngrădească terenurile, de-atunci revendicate înapoi de copaci, este una dintre cărările pierdute.

Pe hartă, îmi arată unde poteca tăia prin Peacham, Danville, Walden, Hardwick; cum se curba să ocolească Battell Pond și trecea peste deal la Craftsbury; cum traversa Black River Valley și munții Lowell, intrând în lanțul muntos principal pe la pasul Hazen's Notch.

Toate astea sunt noutăți pentru mine. În mintea mea, drumurile coloniștilor au dus întotdeauna din est spre vest, iar interesul meu în privința lor nu m-a dus niciodată în est dincolo de Bent's Fort, Colorado. Însă această istorie, împreună cu aceste meleaguri reîntoarse

romantic la sălbăticie, îl cheamă pe Sid cu sunete de trâmbiță. N-ar putea fi mai pasionat nici dacă în pădurile de-aici s-ar ascunde poate izvoarele Nilului.

În timp ce vorbește, se tot uită înapoi în lungul drumului, pe unde vin Charity și Sally. Ca de obicei, se opresc ici și colo, studiind buruieni, gândăcei, poame roșii sau ferigi.

– Haideți, haideți! croncăne Sid ca o cioară; și apoi, uitându-se aspru la mine și râzând nesincer, cumva stânjenit: Ar fi în stare să botanizeze și pe mormântul maică-sii.

Suferă încă după scena aceea de la plecare, orgoliul lui e încă rănit. Dar atenție: când mai au doar câteva sute de metri, se ridică și se duce pe lângă zid să culeagă zmeură târzie și cireșe coapte, iar când ele ajung pufăind, îmbujorate de la mers, suflând exagerat, el se duce la ele, întâi la Charity, și le oferă fructe roșii, ca și cum ar fi ispășit ceva.

– Vai, *mulțumesc*! spune ea cu o încântare exuberantă. Oh, ce bune sunt, ce gust natural au! Îmi place cât sunt de *zbârcite*.

Peste câteva minute ne punem în mișcare, Charity acum în față cu Sid, Sally și eu cu Wizard de căpăstru, în spate. Dar când pornim la drum, Charity observă că lipsește ceva.

– Unde ți-e bastonul? L-ai uitat undeva? *Deja?* Of, Sid!

Sally și cu mine pășim pe poteca pe care cei doi din față au făcut-o prin iarba udă. Șoldurile ni se ating. O cuprind cu brațul.

– Ești pregătită să te afunzi în pădurea neumblată?

– O, da! Așa-i că e grozav?

– Mai ales acum, când știm sigur că avem și ceai.

Ochii îi scapără jucăuș, buzele i se arcuiesc.

– Nu-i așa că s-a comportant aberant? Dar știe și ea. Îi pare rău.

– Are și de ce.

Sally se oprește, iar Wizard, mergând în somn, aproape că dă peste noi.

– Larry, hai să nu ne stricăm plăcerea din asta. Va trece. A trecut deja.

– Se poartă de parcă i-ar fi mamă, nu nevastă. Dacă s-ar purta cu el așa cum se poartă, de pildă, cu tine și cu mine, totul ar fi excelent.

– Prietenii sunt pe primul loc, familia trece pe ultimul loc. Se poartă cu el așa cum s-ar purta cu ea însăși.

– O, nu, nu, nu, nu, nu!

– Este cea mai generoasă persoană pe care am văzut-o vreodată!

– Nu la asta mă refer. Vreau să spun că ea nu s-ar purta cu ea însăși sau cu nimeni altcineva în felul în care se poartă uneori cu el. Simte nevoia să fie șefă. Poate chiar îi spune când să se spele pe mâini sau pe dinți. Nu cred că se poate stăpâni să nu fie așa, însă e dură ca un topor de spart lemne.

Sally se pune iarăși în mișcare.

– Nu cred că *se poate* stăpâni. A crescut într-o familie unde mama ei era șefă, așa că are atât genele, cât și exemplul ei. Mi-a povestit că singurul lucru pe care tatăl ei i l-a spus vreodată despre căsătorie a fost sfatul de a nu se mărita cu Sid. „Nu e un om suficient de tare pentru

tine", i-a zis el. Bietul om, cred că simțise toate astea pe pielea lui.

– „Pleacă imediat la sihăstria ta." „Dispari din salonașul meu." Cam așa, nu?

Râdem, lovind cu picioarele în iarba udă.

– Ți-a povestit despre poemele lui și scandalul pe care l-au avut ieri? întreabă Sally.

– Nu. Ce poeme?

– Înțeleg că erau mai multe. Știi cât l-a călărit ea toată vara să termine articolele acelea despre Browning. Ei bine, el a scris în schimb poezii. A trimis câteva la o revistă, care i-a acceptat două. A fost atât de încântat, încât nu a putut păstra secretul, iar ea a explodat. Nu ți-a povestit despre asta?

– Nici un cuvânt.

– Mi-a spus mie adineaori, în timp ce mergeam. Presupun că-i era rușine pentru incidentul de azi-dimineață și voia să se explice. Spune că *știe* absolut sigur că Wisconsin nu-l va promova în baza poemelor și că *este* absolut necesar să scrie ceva academic. Spune că membrii departamentului prețuiesc doar ce pot face și ei înșiși. El, în schimb, scrie poezii pe furiș, irosindu-și vara, cum consideră ea, ceea ce a scos-o din minți. Au avut o ceartă în toată regula, înțeleg, iar ea era încă turbată de furie în dimineața asta. Din acest motiv a trebuit să-i demonstreze lui Sid că nu avea dreptate în privința ceaiului.

Mă opresc în drum și o cuprind în brațe pe Sally, sărutând-o cu foc. Râde.

– Pentru ce-a fost asta?

– Pentru că ești o femeie rațională. Pentru că nu te superi dacă vând ceva unei reviste. Pentru că prețuiești ceea ce fac eu. Dumnezeule, de ce să nu aibă voie să-și rezerve un ceas din când în când pentru a face ce-i place lui cel mai mult? Se comportă de parcă l-ar fi prins în debara cu fata din casă.

– Zice că după ce va fi titularizat la catedră, poate să facă ce poftește el.

– Atunci, ar trebui să-i scrie ea articolele despre Browning.

– De ce? Le-ai văzut? A terminat vreunul?

– A terminat două și deja a primit unul înapoi de la *PMLA*. Ea n-a pomenit nimic despre asta? Probabil că Sid nici n-a îndrăznit să-i spună. Articolul a venit imediat înapoi, ca o palmă peste față.

– Of, asta nu-i bine! Adică nu sunt bune?

– Nu prea. Documentate. Neinspirate. Ca o lucrare trimestrială notată cu A-minus.

– Te-a rugat să le citești și tu? Ce i-ai spus?

– Ce-aș fi putut să-i spun?

Doar vorbind despre asta, mă înfurii pe mine însumi, fiindcă de fapt nu m-am încumetat să-i spun ce părere aveam. Păcat că nu mi-a zis de poeme. L-aș fi lăudat pentru ele, nelăsându-l să se simtă vinovat.

– Dar care e problema cu articolele acelea? întreabă Sally.

– Nu e nimic în particular. Totul e în general. N-a pus suflet în ele. E doar ambiția ei acolo.

– Dar atunci ce se va întâmpla cu el?

– Mda, ce se va întâmpla cu el? Păi, ori îl vor promova, fiindcă este atât de competent cu studenții și e un

tip atât de cumsecade, ori îl vor trânti, fiindcă nu a publicat suficient. Sau ar putea să-l promoveze ca lector universitar, iar apoi să-l mătrășească, atunci când se va pune problema titularizării lui ca profesor plin. Asta ar fi ceva mai rău. Oricum, nu-și poate decide el soarta, la fel cum nu poate nici Charity să i-o decidă. Politica departamentului facultății și bugetul departamentului vor decide acest lucru. Intuiția mea este că, până la urmă, cei de la catedră nu vor ști cum să procedeze și-i vor prelungi statutul actual. Nu va fi ușor să-l lase să plece, fiindcă e bogat, se bucură de popularitate, Rousselot îl place, iar Charity e o forță în Madison. Dar nu se știe niciodată.

Sally pășește înainte cu un aer bosumflat. Când ridică ochii, îl vede pe Sid retezând în dreapta și-n stânga cu maceta tufișurile din față, care blochează în mare parte drumul nostru obscur. Charity merge în urma lui, unde e ferită de oscilațiile tăioase ale macetei.

– Cred că Charity ar muri de supărare, spune Sally. E posibil să te fi înșelat totuși în privința articolelor lui? Tu nu ești prea îngăduitor cu scrierile academice. Poate că membrii catedrei le vor aprecia mai mult decât tine.

– Sper să fie pe placul lor. Ceea ce nu se poate spune despre cei de la *PMLA*, totuși. La naiba, ce știu eu în fond? Pe mine m-au dat afară după un an. Însă trebuie să vezi ce-a făcut el. Muzica în poezia lui Browning. Ce-a preluat Browning de la Vasari. Astea nu sunt subiecte pe care să le accepte un jurnal academic. Astea sunt ideile lui Charity despre ceea ce poate constitui tema unui articol erudit. Poate o fi scris ea lucrări despre asemenea aspecte literare în studenție, la Smith. Oricum,

de ce e atât de ahtiată după promovare și permanență? Sid s-ar descurca mult mai bine la un colegiu mai mic, unde publicațiile nu contează, dar contează talentul pedagogic la catedră, o instituție de învățământ unde ar putea fi un fel de „domnul Chips"[1]. De fapt, dacă vor să rămână la Madison, ar putea rămâne, indiferent dacă el este promovat la catedră sau nu.

– Lui Charity i-ar fi rușine.

– Da, *ei* i-ar fi rușine. Mă îndoiesc că lui i-ar fi rușine însă, sau poate doar dacă ar ști reacția ei. Ceea ce lui i-ar plăcea cel mai mult, probabil, ar fi să se mute definitiv aici, în munți, unde ar scrie poezii, ar scormoni în istoria și folclorul local, ar nota pasionat în jurnalul lui când răsar napii indieni și orhideele Calypso sau cum se descurcă ciorile iarna.

– Ca un adevărat locuitor din Noua Anglie, conștiința nu i-ar da pace dacă ar fi respins.

– Conștiința *lui* sau mândria *ei*?

Pașii noștri foșnesc prin ierburile ude.

– Dacă Charity ar trage cu dinții pentru un post, ea ar reuși, spune Sally.

– Ba bine că nu. Dar e nebună dacă-și închipuie că-l poate împinge să facă asta împotriva voinței lui. Dacă prinzi în cuie o plăcintă cu cremă pe perete și plăcinta începe să se fleșcăiască, nu ajută cu nimic să mai bați cu ciocanul și alte cuie în ea.

Acum, o înfuriasem de-a binelea.

– Doar nu crezi că el e ca o plăcintă cu cremă!

---

[1] Referire la personajul eponim al nuvelei *Adio, domnule Chips!* (1933) de James Hilton

– Asta o să facă din el, dacă nu-l lasă în pace.

Când e supărată, Sally arareori izbucnește violent, preferând să mocnească furioasă în ea însăși. Bun, n-are decât de mocnească. Eu n-am spus altceva decât adevărul, pe care aș fi fericit să-l văd schimbat, la fel de mult cum și-ar dori și ea. Mergem tăcuți. Drept în față, Sid seceră din nou tufișuri. Charity pășește după el ca o soție supusă și ascultătoare. Ce-i cu ea, face penitență?

Balansez bastonul în timp ce merg. Sally spune, privindu-mă cu coada ochiului:

– Se pare că-ți place bastonul acela.

– Dă o notă de eleganță.

– Vasăzică Charity are dreptate, uneori.

– Charity are întotdeauna dreptate.

Mergând cu bustul răsucit lateral, îmi studiază fața. În cele din urmă spune:

– Nici unul dintre voi n-ar câștiga vreun premiu la capitolul nesiguranță de sine.

Sunt surprins. Cum m-am băgat în această discuție? Până adineaori vorbeam despre soții Lang.

– Nu suporți să vezi pe altcineva cu un asemenea aplomb formidabil, continuă Sally. Presupun că asta vă caracterizează pe amândoi și vă face să fiți așa cum sunteți. Dar asta n-ar trebui să vă dea dreptul să-i priviți de sus pe cei care nu au asemenea trăsături. Bietul Sid nu are nici un pic de siguranță de sine. S-ar cuveni să fie plin de aplomb, dar el nu e. Poate să fie aici influența exercitată de tatăl lui, bancherul acela prezbiterian. Poate că este consecința însurătorii cu o femeie ca Charity, care are o personalitate atât de puternică. Oricum, îți dai seama cât de oribil trebuie să fie pentru el gândul

că Charity va fi complet distrusă dacă nu reușește profesional așa cum îi pretinde ea?

– Am avut impresia că exact asta spuneam și eu.

– Nu, tu erai „superior", tu îi priveai disprețuitor pe amândoi. E trist, dar asta e realitatea. Charity vrea să fie mândră de el, de o manieră cumva denigratoare, așa cum e mândră de tatăl ei sau de unchiul Richard. Însă începe să-i fie teamă, or cu cât se teme mai mult, cu atât se străduiește să-i inoculeze din voința ei.

Wizard se împiedică într-o rădăcină și, speriat, scoate un *uuuf*! Pădurea murmură și zumzăie, mă pișcă fața de la pânzele de păianjen, lumina clipește din stropi mari de apă pe un petic de ferigi.

– În fine, spun eu. Hai să nu stricăm excursia asta certându-ne pentru un lucru pe care nu avem cum să-l schimbăm.

– Da. Iar apoi, după o pauză: Îmi promiți ceva?

– Poate. Ce?

– Nu o provoca în această excursie. În *nici o* privință. Știu că voi doi gustați cumva acel gen de dispută, însă acum nu e momentul. Ei îi e teamă că vara a fost irosită. Așa că nu te zbârli furios, chiar dacă e revoltătoare. Fii drăguț, și atât.

– Am fost eu insolent cu ea? Nu i-am răspuns niciodată necuviincios, nici chiar în timpul scenei de azi-dimineață. Sunt la fel de drăguț ca Sid, bietul de el. Da, doamnă. Nu, doamnă. Prea bine, doamnă.

– Ai grijă, insistă Sally. Să nu spui că nu te-am avertizat.

Am avut grijă, firește. Însă ziua aceea, care începuse anapoda, ținea morțiș să continue anapoda, ca un șurub înfiletat strâmb.

Hazen Road s-a adeverit a nu avea prea multe în comun cu un drum propriu-zis. Zidul de piatră călăuzitor a dispărut în pădure cam după vreo opt sute de metri. Pe urmă am intrat într-o mlaștină, unde castorii stăviliseră un pârâu și inundaseră o suprafață de câteva hectare. Copaci înecați ieșeau înălbiți și decojiți ca niște pari prin apa mocirloasă și ierburile de pe colnice. Terenul pe care încercam noi să-l traversăm era mai curând lichid. Când într-un final am hotărât să ocolim larg acea zonă, ne-am trezit într-un ținut pustiit, unde un vânt din Hudson Bay sau de altundeva culcase copacii la pământ așa cum coasa culcă iarba pe jos.

Încălziți, obosiți, cu picioarele înnoroiate, ciupiți de țânțari, ne-am căznit să răzbim pe-acolo, iar când am ieșit la lumină pe un teren solid am constatat că ne rătăciserăm.

Sau nu neapărat ne rătăciserăm, cât mai degrabă nu prea știam unde ne aflam. Harta noastră topografică ne spunea că trebuia să ieșim exact acolo unde pârâul, pe care-l lăsaserăm în urmă îndiguit în spatele stăvilarului castorilor, se întâlnea cu un drum de țară ducând la Irasburg. Pârâul era la nord de noi, drumul, la vest. Puteam fie să continuăm spre dreapta, până ajungeam la pârâu mai jos de stăvilarul castorilor, iar apoi să mergem pe firul apei până la drum, fie să alegem un traseu spre vest, ghidându-ne după busolă (Pritchard îi spusese lui Charity să ia o busolă) până dădeam de drum. Sid și eu optam să mergem înapoi până la pârâu, pe malul căruia

pescarii bătătoriseră probabil o potecă. Charity opta pentru traseul cu busola în mână. Ghiciți ce variantă am ales.

Și ghiciți în ce ne-am băgat astfel. După ce am bâj-bâit anevoios aproape un kilometru printr-o pădure deasă, am ajuns la un teren pustiit de vânt, mai cumplit decât cel pe care-l ocoliserăm mai devreme. Copaci zăceau alandala, unii culcați la pământ, alții frânți, cu trunchiurile înclinate, cu rădăcinile lor groase smulse, spânzurând deasupra unor gropi mascate de zmeurișuri. Era imposibil pentru bietul Wizard. A călcat într-o gaură unde ar fi putut să-și rupă un picior (și cum l-am fi convins noi să-și proptească de bunăvoie copita în crăcana unui copac și de-acolo să se azvârle pe spate?), iar după ce l-am târât de-acolo și l-am scos afară, am hotărât din nou să ocolim îndărăt. Ne-a luat trei ceasuri ca să parcurgem ceea ce pe hartă părea să fie o distanță de vreo doi kilometri și jumătate, și a fost doar cu mila lui Dumnezeu dacă n-am ieșit toți de-acolo pe picioare de lemn.

Drumul, când am ajuns la el într-un final, se așternea primitor, ca două făgașe paralele nu prea umblate. Cotind la dreapta, am găsit în scurt timp un podeț de lemn peste pârâu. Sid a extras găleata de pânză dintre bagaje și a umplut-o ca să-l adapte pe Wizard, care nu putea coborî până la apă. Charity s-a așezat pe podeț, și-a scos bocancii și șosetele, apoi și-a vârât picioarele în șuvoiul cafeniu. Eu am lansat strigătul de luptă al lui Don Quijote – *Dulcinea del Toboso!*, iar Sally, care mi-a citit gândurile, mi-a aruncat o privire dojenitoare. Așa că nu am făcut nici o remarcă la malul apei despre

cum aleseserăm noi calea cea mai dificilă. Lui Charity nu-i stătea niciodată în fire să aleagă varianta cea mai ușoară. De cele mai multe ori opta pentru un traseu cu busola în mână (adoptat uneori de la diverse autorități excentrice) pe care îl urma indiferent unde ar fi condus-o. De vreo două ori în ziua aceea m-am întrebat dacă nu cumva, în secret și folosind un pseudonim, ea însăși *scrisese* cartea lui Pritchard.

Sleiți de picioare, am străbătut rămășițele după-amiezii toride de-a lungul unei porțiuni mai prietenoase a drumului. La o fermă am cumpărat două găini de la o gospodină care a turuit din gură neîncetat în timp ce la iuțeală a tăiat orătăniile, le-a jumulit de pene și le-a scos măruntaiele. De la aceeași femeie am mai cumpărat zece știuleți de porumb proaspăt. Cam pe la ora cinci, după alți trei kilometri de mers, am poposit pe malul micului lac pe care eu mi-l voi aminti mereu ca Ticklenaked Pond, deși nu acela era numele lui, ci al unui iaz complet diferit.

Lacul era afundat în pădure, soarele la asfințit se reflecta strălucitor în apă, exista acolo o poiană cu iarbă bună pentru Wizard și cu spațiu suficient pentru a plasa cele două corturi la distanță unul de celălalt. Am descărcat bagajele de pe Wizard, l-am legat de un țăruș, i-am turnat niște ovăz și ne-am băgat în lacul cu apă mică și caldă. Trei dintre noi am făcut pluta pe spate, privind albastrul cerului și oftând de beatitudine. Sid, fermecat de camping și viguros ca un spaniel, a înotat de jur împrejurul unei insulițe plasate în largul iazului oval ca o pupilă într-un ochi zbanghiu.

Înviorați, am ieșit pe mal. Eu am târât niște lemne, Sid a clădit focul și am pus apa să fiarbă pentru porumb. Charity și Sally nu s-au amestecat; așezate pe un buștean, își pieptănau părul ca niște sirene, lăsându-ne pe Sid și pe mine să despachetăm coșurile, să așezăm farfuriile, cuțitele și furculițele, untul și pâinea. În timp ce noi continuam să pregătim masa, fetele s-au dus împreună în pădure.

Printre lucrurile pe care le-am scos din coșul meu era pachetul de ceai pe care Sally se dusese să-l ia în acea dimineață. Mai adânc, cam la jumătatea coșului, am găsit un alt pachet identic.

Sid se ocupa de foc.

– Uite, i-am zis.

Ghemuit pe vine în fum, s-a uitat. Pe urmă, s-a ridicat repede în picioare, a venit lângă mine și a luat un pachet în fiecare mână, ca și cum ar fi vrut să le compare greutatea. Aproape subversiv, a ridicat privirea spre mine.

– Păi, având în vedere că noi nu suntem cu o barcă York și n-am plecat pentru luni de zile, ar trebui să ne ajungă un singur pachet, nu crezi?

A pus un pachet pe butucul pe care-l foloseam ca masă și l-a azvârlit pe celălalt în foc. Un miros puternic de ierburi uscate a umplut aerul din jur, dar s-a risipit înainte de întoarcerea soțiilor noastre.

Flăcările se domoliseră, arzând acum cu un foc bun din cărbuni de lemn, apa fierbea, eu desfăcusem știuleții și-i așezasem pe un strat de pănuși, Sid spintecase puii pe mijloc cu toporișca.

– Oare cât trebuie prăjiți? a întrebat el. Eu mă pricep la fripturi, dar pui la grătar n-am făcut niciodată.

Până ca altcineva să-și spună părerea, Charity a intervenit prompt, zâmbind cu convingere.

– Verific eu imediat. Pritchard are un capitol despre cum să gătești în mijlocul naturii.

Numele acela a fost ca o vrajă care ne-a încremenit. Sid s-a așezat pe vine lângă foc, așteptând. Eu și Sally am evitat cu precauție să ne încrucișăm cumva privirile. Charity s-a așezat pe un bolovan, cu fața drapată de părul ud care-i atârna în jos pe lângă obraji, și și-a consultat biblia. Întorcea pagini, se oprea, citea, răsfoia la altă pagină, citea din nou.

– Ah, aici! „Prima regulă când gătești în camping: carnea e de preferat să fie mai nefriptă decât să fie arsă. Trei minute pe fiecare parte, la un foc iute cu cărbuni încinși, este în general suficient pentru orice fel de carne preparată la grătar în camping."

Am reținut informația, dar n-am putut s-o asimilez.

– Se referă la hamburgeri.

– Nu, zice clar *orice* fel de carne preparată la grătar în camping.

– Puiul o să rămână crud.

Charity și-a înălțat capul și m-a privit lung. Dimineața era încă proaspătă în memoria noastră. Era ea, Charity, contra lumii, sau cel puțin contra mea, din moment ce eram bărbat și asociat cu Sid. Nu învățase nimic din experiența traseului ei cu busola.

– Ei bine, porția mea va fi prăjită câte trei minute pe fiecare parte. Voi, ceilalți, n-aveți decât să prăjiți puiul cum vă convine vouă, a declarat ea zâmbind.

Ceea ce ne-a pus Sid în farfurii un pic mai târziu stătuse pe foc exact șase minute după ceas. Bucățile de pui erau de-abia un pic perpelite la suprafață, dar încă în sânge în interior și trudnice sub dinți, ca viața într-o ogradă din Vermont.

M-am căznit, deși sunt un pârlit de cârcotaș din Vest și urăsc carnea crudă. Presupun că ceilalți s-au căznit și ei. Ședeam acolo, pe bolovanii și buturugile noastre, în soarele anemic al după-amiezii târzii, cu dogoarea focului în față și răcoarea asfințitului în spate, și ne străduiam din răsputeri. Constatând că nu puteam tăia puiul din farfurie cu cuțitul de masă, mi-am folosit briceagul elvețian, care a tăiat perfect carnea, dar ceea ce a tăiat nu se putea mesteca. După vreo două îmbucături chinuite am trecut la porumb, care a fost minunat.

Eram deja la al doilea știulete, când am auzit un zăngănit mai încolo pe butuc. Charity trântise farfuria jos.

– Of, *la naiba*! s-a răstit ea. Carnea e *crudă*. Ai avut dreptate, trei minute nu sunt *nici pe departe* îndeajuns. Cum a putut un om care scrie cărți să se înșele într-un asemenea hal?

– Niciodată să n-ai încredere în oamenii care scriu cărți, i-am zis. Suntem toți o gașcă de mincinoși.

– Mda, oricum, vă cer *scuze*. Putea să fie o cină atât de plăcută, iar eu am stricat totul. Haide, dați-mi bucățile voastre de pui ca să le prăjesc cum trebuie.

Sid s-a ridicat în picioare fără nici un cuvânt și s-a apucat să scormonească jarul, dar Charity l-a gonit de-acolo.

– Nu, *eu* o să fac asta. Merit o pedeapsă, fiindcă am fost încăpățânată și n-am vrut să-l ascult pe Larry.

„Să-l ascult pe Larry." Îmi plăcuse asta, dar mă gândeam că era un moment potrivit ca să aducem vorba despre cel de-al doilea pachet de ceai, astfel încât Sid să se simtă un pic răzbunat şi el. Merita, cel puţin la fel de mult ca Larry, să i se dea ascultare. Şi, dacă tot se ajunsese la asta, am fi putut discuta de asemenea despre cât de periculos e să te călăuzeşti în viaţă după reguli adoptate la voia întâmplării dintr-o carte sau alta, nesocotind mărturiile şi experienţa oamenilor din jurul tău.

O să vă spun eu de cine îmi amintea Charity: de o ţestoasă californiană pe care am avut-o odată, un erou blindat numit Ahile, pe care tata îl luase din deşertul Mojave. A fost o adevărată modă cu ţestoasele în anii '20. Oamenii le vopseau carapacea cu albastru, roşu şi auriu, ba le vopseau chiar şi ghearele de la picioare. Noi obişnuiam să le numim „ploşniţe de Hollywood" Amicul meu Ahile era un tip cumsecade, dormea toată iarna într-o debara printre pantofi şi nu deranja pe nimeni. Dar când ieşea afară primăvara, avea un singur lucru în minte, şi pleca hotărât să-l caute. Mâncarea. Îi plăceau salata verde, fasolea păstăi, broccoli, varza. Şi era înnebunit după căpşune. Adesea, ne plăcea să-l tachinăm, aşezând la vedere ceva ce-i plăcea lui şi urmărindu-l cum pornea neabătut, de-a dreptul peste pajişte, spre ţinta poftei lui. Nu conta dacă se împotmolea în tufişuri şi straturi de flori, uneori zece sau cincisprezece minute, fiindcă până la urmă tot răzbea mai departe, continuându-şi cursa anevoioasă, cu încetinitorul, spre masă. Dacă îi puneai o carte în cale, exclus s-o ocolească. Trecea peste ea. Puneai două cărţi, trecea şi peste ele. Puneai trei, le împingea la o parte din drum. Puneai ceva

de neclintit, ca de pildă o anvelopă de mașină, pe traiectoria lui predestinată, se pocnea de obstacol și rămânea pe loc, împingând și învârtind din picioare. Veneai înapoi după o jumătate de ceas, Ahile era tot acolo, pe jumătate îngropat în pământ, căznindu-se în continuare să treacă mai departe.

Acum ni se prezentaseră dovezi că Charity nu era chiar ca Ahile, cum crezusem eu. Charity putea să-și schimbe opinia în fața unor dovezi incontestabile. Putea să-i pară rău că fusese încăpățânată.

Toată lumea se simțea mai bine grație convertirii ei. I-am predat bucățile noastre de pui crud și ea le-a rumenit, cam câte cincisprezece minute pe fiecare parte, iar apoi, veselă, ni le-a servit în farfurii. Am savurat ultimii știuleți de porumb fiert, am primit câte o portocală de căciulă și niște ciocolată ca desert. Eu am săpat o groapă și am astupat gunoiul înăuntru, în timp ce Sid a spălat vasele, iar fetele le-au șters și le-au pus bine. Soarele deasupra iazului era roșu, apa era roșie, insulița era neagră. În jurul nostru, pădurea era neagră. Mai încolo, la marginea poienii, Wizard zornăia din belciugele priponului în timp ce păștea iarbă. Zgomotul copitelor lui când se mișca era mai mult ca o vibrație prin pământ decât ca un zgomot, ceea ce-i conferea o soliditate masivă acolo, departe, deși pe măsură ce lumina a pălit, silueta lui a rămas doar ca o umbră.

Eram obosiți, deloc vorbăreți. Charity, în mod special, părea potolită. Ședea pe jos, rezemată cu spatele de gambele lui Sid, iar el își trecea mâinile prin părul ei, răsfirându-l și scuturându-l ca să se usuce. Am văzut flăcările licărindu-i în ochi atunci când și-a lăsat capul

pe spate, pe genunchii lui. L-am văzut cum a sărutat-o pe creștet. Eu și Sally ședeam vizavi de ei, cu genunchii îmbrățișați la piept, acumulând căldură.

Pe urmă m-am ridicat ca să mai arunc niște lemne pe foc, iar o coadă de castor a plesnit apa chiar lângă bătătura noastră, un zgomot ca o împușcătură în acalmia nopții. Am râs cu toții, încântați.

– Hei, avem musafiri!

Am stat nemișcați și am ciulit urechile. Liniște, un clipocit, un zornăit de belciuge. Stelele își împleteau beteala prin coroanele copacilor.

– Are cineva chef să-l urmeze? a întrebat Sid. Ce-ar fi să înotăm un pic înainte de culcare?

Nici unul dintre noi nu avea energia necesară pentru așa ceva. Am mai stat încă un pic, bucurându-ne de foc, de întunericul din jur și de prezența copacilor, care ascultau parcă ocrotindu-ne. Pe urmă, ne-am ridicat toți deodată ca la un semn, am verificat să nu mai fi rămas mâncare pe-afară, unde ar fi putut pătrunde veverițe sau ratoni, am mutat țărușul cu priponul lui Wizard, ca să aibă de păscut iarbă proaspătă peste noapte, ne-am făcut pelerinajul cu lanternele, doamnele în stânga, domnii în dreapta, ne-am spus noapte bună, am recunoscut că eram rupți de oboseală, am convenit că soarele roșu la asfințit însemna vreme frumoasă a doua zi și am plecat câte doi la corturile noastre montate pe laturile opuse ale luminișului. Ne-am dezbrăcat afară, întrezărindu-ne vag în lumina stelelor și în ultimile scăpărări ale focului. Siluetele soților Lang au dispărut; eu și Sally ne-am strecurat în sacii de dormit, intrând cu picioarele înainte în spațiul strâmt ca un cârnat.

– Cum te simți? am întrebat-o.

– Bine. Obosită.

– Prea obosită?

– Șșșt. Să nu ne audă.

– Tu îi auzi?

Am ciulit urechile. Nimic, nici măcar bufniturile transmise prin pământ de copitele leneșe ale lui Wizard.

– Bun, *ești* prea obosită?

– Da, sigur că sunt, a spus ea. Și tu la fel. O să fim amândoi țepeni ca niște scânduri mâine dimineață. *Îîh!*

– Ce s-a întâmplat?

– O piatră. Credeam că... Ah. Au. Gata. Noapte bună acum. Sunt frântă.

A scos capul din sacul de dormit, cu buzele întinse să mă sărute. Era caldă, mirosea a cremă de față, a fum de lemne și a pastă de dinți.

– Noapte bună, a spus ea din nou. Îîh, nici nu știu dacă o *să pot* dormi pe chestia asta. Poate dacă ar fi existat niște molizi canadieni în jur, am fi putut să ne facem niște culcușuri moi ca niște saltele, așa cum promitea Pritchard. Ce păcat că n-a mai fost loc pe Wizard pentru niște saltele pneumatice.

– Respiii-răăă adânc, am sfătuit-o. Suflă aerul afară, lasă-l să plutească deasupra ca un fulg.

Mi-aduc aminte – oasele mele și-aduc aminte – cum a fost să mă trezesc din somn, cu dureri în tot corpul de la pământul tare, cu un braț amorțit, cu perna din pantofi înfășurați în pantaloni și cămașă dispărută pe undeva și cu fața în prelata de pe jos îmbibată de rouă rece. Înti-i-i-nde-te bine, lungește picioarele, încordează

genunchii, împinge-te în poalele sacului, așa cum un scufundător se împinge în sus de pe fundul unui bazin. Lumină kaki deasupra. Determin unde mă aflu. Ce m-a trezit? Niște păsărele? Wizard suflând din nări niște fire de fân sau trăgând de funia priponului spre o iarbă mai bună? Lângă mine, Sally doarme încă, doar o claie de păr negru arătându-se din sacul de dormit.

Cu băgare de seamă, ajung la pânza de cort de la intrare și o trag la o parte. Prin deschizătură, văd iarba călcată în picioare, butucul, colțul grătarului deasupra focului stins. A căzut rouă bogată – din pânza de cort pe care o țin cu degetele îmi picură apă pe încheietura mâinii, iar iarba afară pare albăstruie. Niște păsări pe care nu le recunosc se zbenguie și ciripesc. Oare gălăgia lor m-a trezit din somnul meu dureros?

Nu. Acolo. Pleoscăituri. Amicul nostru castorul?

Mă fofilez afară din sac, ca un șarpe lepădându-se de piele, și mă ridic în picioare așa, doar în izmene, cum sunt. Pe jos, pământul e ud, rece și rugos din cauza vreascurilor; bâjbâi în cort după pantofii mei înfășurați în haine. Sally nu se clintește. Cortul din cealaltă parte a poienii este închis și tăcut.

Apoi, voci, bărbat și femeie, doar un cuvânt sau două. Întorc capul. Din lac, în mod evident mai cald decât aerul, ies aburi, insula se vede verde în apa plumburie. Dintre tufișuri, într-o splendidă nuditate, vin Sidney și Charity, culegând poame roșii într-un castron metalic.

Apar în prim-plan doar o clipă, dar sunt concentrați la ceea ce fac și nu privesc în direcția mea. Zgribulit acolo, cu pielea ca de găină pe mine, mă uit la ei cum culeg fructe

de pe marginea tufărișului, apoi iar nu-i mai văd, ici îi zăresc, colo dispar, făpturi ale pădurii.

O impresie rămâne însă de neșters. Dacă a existat vreodată un mascul dominant, acela este Sid. Este musculos ca Adam al lui Michelangelo, asta oricum, dar în această dimineață pare mândru, sigur pe puterea lui, chiar arogant. Și Charity? Femelă docilă, urmându-l cu obediență, întorcându-se să culeagă dintr-o tufă pe care el i-a atribuit-o, nemaiavând nevoie de nici un Pritchard care să-i dea sfaturi anapoda. Nu Pritchard este cel care dă tonul în această dimineață, cum nu Pritchard, sunt sigur, a fost cel care a dat tonul aseară.

M-am ghemuit cumva mai jos, deoarece intuiesc instantaneu că, dacă Sid privește încoace și mă vede, va striga în gura mare să mă duc și eu acolo, să ne ducem amândoi. Iar eu nu vreau asta, din motive mai complicate. Poate că nu mă simt în largul meu să fac baie gol pușcă în plină zi. Sunt aproape sigur că nici lui Charity nu i-ar plăcea. Poate, de asemenea, mi se pare că aceste clipe le aparțin lor, că se cuvine să fie lăsați singuri.

Dar totodată prezența fizică a lui Sid este copleșitoare. Umblă ca un zeu pe insula aceea. Poate e și faptul că-mi amintesc de o zi pe ponton când, în timp ce stăteam toți la plajă, el s-a proptit într-un cot și a pus o mână pe glezna lui Sally, spunând, de parcă nici n-ar fi băgat de seamă prezența mea: „Ce picioruș feminin și delicat!" Nu o dată, de când îi cunoaștem, am avut impresia că Charity nu corespunde întotdeauna vigorii lui fizice și că atunci când se împotrivește sau îl respinge, el se poate apleca spre orice făptură feminină și consolatoare găsește la îndemână.

Mă feresc oare de comparații și competiții raportate la termenii lui, preferând termenii mei, pe care pot fi sigur? Tot ce se poate. În orice caz, mă îmbrac și mă duc să aprind un foc, făcând dinadins gălăgie, ca să știe și ei că m-am trezit. În scurt timp, observ că sunt amândoi în apă, înoată înapoi spre tabără, Sid împingând în fața lui castronul cu fructe. Când se ridică în picioare, văd că au costume de baie amândoi. Zgomotoși, ies pe mal, luându-ne în zeflemea că trândăvim în pat, și se șterg cu prosopul în fața focului meu. Oameni superbi, pasionați de viață.

Onestă cum era de fel, Charity luase în mod evident decizia de a-și recunoaște greșeala și de a n-o mai repeta vreodată. Iar când își punea ea în minte ceva, așa rămânea. În tot restul acelei excursii a fost veselă, amuzantă, maleabilă, nespus de entuziastă și mereu curioasă, plină de solicitudine și generoasă. Am iubit-o din nou, la fel ca la început, din momentul în care a ieșit ca o Venus râzând din apa lacului pe care eu mi-l amintesc drept Ticklenaked Pond.

Mai târziu, desigur, acoperișul s-a prăvălit înăuntru – dar să lăsăm asta deoparte deocamdată și să încerc să-mi amintesc lucrurile în ordine. A mai rămas ceva de povestit din acea drumeție.

În ultima zi poposiserăm lângă un pârâu care venea la vale prin bazine de marmură, se revărsa peste cascade de marmură, umplea alte bazine și se revărsa din nou. Malurile, la fel ca bazinele și căderile de apă, erau din piatră lustruită. Soarele ieșise pe cer după două zile de

ploaie. Ne-am întins lucrurile pe jos și ne-am petrecut dimineața uscând corturi, haine și saci de dormit.

Zilele precedente fuseseră fără de cusur sau supărare, chiar și cu toată ploaia agasantă de-afară. Ne întrecuserăm pe noi înșine în voioșie, amabilitate și bună dispoziție. Cântaserăm într-o seară într-un hambar, feriți de intemperii. Glumiserăm pe seama dimineții de dinainte, când totul se udase leoarcă, în afară de chibriturile din borcanul nostru cu capac bine înfiletat. Acum, eram tolăniți în costume de baie pe marmura netedă, în timp ce apa verzuie și albă, ca marmura însăși, trecea pe lângă noi, iar Wizard se tăvălea în iarba adâncă de la poalele cascadelor, izbind cu picioarele în aer și apoi rostogolindu-se din nou mai departe. „Un spectacol de milioane", am convenit noi. „Bravo ție, Wizard."

Echipamentul nostru era răsfirat pe mal ca într-o fotografie din *National Geographic* înfățișând covoare spălate și puse la uscat lângă râu la Isfahān. Ne simțeam complet relaxați, în largul nostru, lenevind la soare. Charity și Sally, care telefonaseră acasă de câte ori avuseseră ocazia – în fine, de două ori, o dată dintr-o prăvălie sătească și o dată de la o fermă –, păreau să fi uitat de bebelușii lor abandonați. Iată-ne așadar acolo, tineri, sănătoși, destinși, fără nici o grijă, nepăsându-ne de nimic, decât de confort și soare.

– Larry, a spus Charity fără vreun preambul, în șopotul zgomotos al pârâului. Sally. Ce-aveți de gând să faceți?

– La *ce* te referi? am spus eu. Și *când* anume?

– Mă refer la felul cum veți trăi și unde.

Soarele îmi acoperea spinarea ca o prișniță. Încălzit, sigur pe mine și imperturbabil, am ridicat fața de pe încheietura mâinii și am privit spre Sally, care nu s-a mișcat, și apoi spre Charity, care stătea lungită pe burtă, cu bărbia proptită în palme. Dincolo de ea era Sid, tolănit ca un leu-de-mare care și-a făcut treaba și nu se sinchisește de nimic.

– Ce a adus pe tapet acest subiect dezgustător, în aceste clipe de euforie?

– M-am tot gândit. Am stat de vorbă cu Sid. *Intenționați* să plecați la Boston și să încercați să vă descurcați acolo pe cont propriu?

– Așa presupun, doar dacă unchiul Richard nu ne salvează cu vreo slujbă.

– Dar crezi că *puteți*?

– Soarta ne va da de știre.

– Ești o brută, a spus Charity. Ai *o soție și o fiică*.

– Aduc prinos de mulțumiri pentru ele. Crezi c-o să le placă la Boston?

– Nu, dacă nu vor avea suficientă mâncare. Sunt îngrijorată pentru ele. Ba chiar sunt îngrijorată și pentru tine. Ai atât de puține resurse.

– Dumnezeu Își va trimite corbii, am spus eu, nu neapărat și crezând asta; rostisem cuvintele biblice doar fiindcă stăteam întinși sub soarele binefăcător și nu voiam să privesc mai încolo de ziua aceea. Lucrurile bune vor ieși la lumină. Voi câștiga premiul Pulitzer. Vom vinde o mulțime de exemplare. Revistele vor veni cu pălăria în mână la ușa noastră. Unchiul Richard va constata că nu se poate descurca fără talentele mele redacționale. Zâna cea Bună va apărea.

Cum, desigur, apăruse deja. Tocmai îmi vorbea.

– Credeți că ați putea supraviețui unei ierni în Vermont, cu copil mic?

Sid se rostogolise pe spate și mijea ochii în sus la armadele de nori stratocumulus care navigau pe cer. Sally nu se mișcase, însă spinarea ei bronzată sugera că asculta cu atenție.

– *Nu* vom fi în Vermont, am spus.

– Dar dacă ați fi? La asta ne refeream. Ce-ar fi să rămâneți aici după ce noi plecăm? Casa Mare are o centrală termică alimentată cu lemne și este pregătită pentru iarnă. Este dificil de încălzit totul, mai ales cu tavanul acela înalt cât o catedrală, însă ați putea să închideți restul camerelor, în afară de încăperile de la parter și un dormitor. Pivnița e plină de lemne de foc și există rezerve din belșug, dacă mai vreți să tăiați altele. S-ar putea să fie nevoie să instalați un telefon, pentru eventualitatea în care ar trebui să chemați un doctor, de pildă. Asta ar fi la latitudinea voastră. Dar casa *există* acolo. De ce să n-o folosiți? Tu îți termini cartea, devii celebru și la primăvară ieși din bârlog ca marmota.

Sally răsucise capul și se uita acum la mine peste umăr, surprinsă. Mai încolo pe pietre, Sid s-a ridicat în capul oaselor, moleșit și somnoros, de parcă degetul lui Dumnezeu tocmai îl atinsese.

– Vă rugăm, a spus el. Sally, Larry, vă rugăm. Ne-ați face o nespusă plăcere amândurora.

Își făceau griji pentru noi mai mult decât ne ducea pe noi capul să ne facem griji pentru noi înșine. Tot ce aveau ei, și aveau atât de mult, era al nostru, fără ca noi să-i fi invidiat pentru asta ori să fi cerut ceva. O anumită

moralitate, oarecum rigidă, pe care eu obişnuiam să cred că o adoptaserăm, ne-ar fi dictat să refuzăm, să stăm pe picioarele noastre, să fim săraci dar mândri, dacă nu voiam să devenim rudele sărmane şi flămânde ale bogătaşilor. Dar dacă am fi spus nu, ei ar fi avut de suferit în aceeaşi măsură ca noi.

Afabilităţile etice sunt pur teoretice oricum. Asemenea altor multe lucruri pe care Charity le punea la cale în cursul reveriilor ei constructive, nici iarna noastră în Casa Mare nu s-a adeverit vreodată. Thomas Hardy, despre care recent le predasem la cursuri profesorilor de liceu din Wisconsin, ar fi ghicit probabil că Preşedintele Nemuritorilor[1] avea altă ursită pregătită pentru noi. Viziunea mea nu este atât de teatrală. Ordinea este într-adevăr visul omului, însă haosul, care este doar un alt cuvânt pentru hazardul stupid, orb şi inept, rămâne totuşi legea naturii.

Poţi să-ţi faci planuri cât pofteşti. Poţi să-ţi petreci dimineaţa în pat şi să umpli caiete întregi cu proiecte şi intenţii. Dar într-o singură după-amiază, în câteva ceasuri sau minute, tot ce ai plănuit şi tot ce te-ai zbătut să făureşti se poate prăpădi, aşa cum un limax se prăpădeşte când torni sare peste el. Şi, până în clipa când constaţi că te descompui într-o spumă, încă mai poţi crede că-ţi merge bine.

Entuziasmaţi de inopinata soluţie la problema Morgan, am hotărât să nu mai mergem nicăieri în acea după-amiază, ci să stăm în tabăra noastră de lângă firul apei, unde ne simţeam bine, urmând ca a doua zi să

[1] Aluzie la finalul romanului *Tess d'Urberville* (1891)

străbatem la pas întreaga distanță până la Battell Pond, adică aproximativ treizeci și doi de kilometri. Eram deja antrenați să rezistăm la drumeții lungi. Ne demonstraserăm nouă înșine că puteam păstra un ritm de circa cinci kilometri pe oră, multe ceasuri în șir. Indiferent la ce oră am fi pornit, puteam ajunge acasă pe la începutul după-amiezii.

Sally, fără să subscrie cu elan la acea decizie, a admis că-i convenea. Nu se simțea prea bine astăzi – o durea capul, era apatică, poate era o alergie. După dejun a luat două aspirine și s-a culcat la umbră, sperând să-i treacă dacă dormea. Era tipic pentru ea: boala o făcea somnoroasă.

Noi, ceilalți, am înotat în bazinul de marmură, am ieșit apoi din apă și ne-am întins ca somonii la uscat pe malul pietros, plănuind o nouă drumeție pentru anul următor și discutând despre posibilitatea ca Sid și Charity să-i lase pe copii cu bona între Crăciun și Anul Nou și să stea câteva zile cu noi, ca să mergem la schi împreună. Am mai vorbit despre niște reparații și amenajări pe care aș fi putut să le fac, dacă aveam chef, în complexul de cabane; și, de asemenea, despre cum să procedez în cazul în care, în perioada ploilor, s-ar fi întâmplat ca subsolul să fie inundat de izvorul care țâșnea mereu sub Casa Mare. Charity a mărturisit că ea și Sid discutaseră despre posibilitatea ca, după ce el obținea titularizarea pe post, să demareze amândoi o campanie pentru a ne aduce înapoi la Madison. M-a avertizat să am grijă să fiu *extrem* de productiv, astfel încât fosilele retrograde de la catedră să-și dea seama ce greșeală făcuseră.

De aici, am ajuns să vorbim despre departamentul de literatură ideal în universitatea ideală. Din departament făceam parte noi, desigur, plus anumiți prieteni, cum ar fi Abbot și Stone. Eu voiam să înființăm această universitate în Vest undeva, poate la Chaco Canyon, însă ei considerau amândoi că trebuia să fie situată în vreun orășel din Noua Anglie, sub ulmi. Am făcut un compromis și am ales Battell Pond. Stăteam toți trei acolo, îmbucătățind viitorul în steluțe și cercuri de fericire, ca niște fetișcane gătind fursecuri de Crăciun.

Într-un final, Charity s-a ridicat în picioare și, pășind cu grijă pe pietrele încinse, s-a dus desculță până la locul unde Sally se culcase la umbră. Întinzând gâtul, s-a uitat bine, după care a venit înapoi spunându-ne că Sally dormea, așa cum ne așteptam. Se gândea să tragă un pui de somn și ea. În felul acesta, eu și Sid am fost liberi să pornim într-o expediție pe firul apei în sus.

Bazinele de marmură se terminau după câteva sute de metri. Apoi, muntele devenea abrupt, pădurea se îndesea, defileul îngust se adâncea și devenea impracticabil, așa că am fost nevoiți să urcăm și să ocolim, pe un făgaș bătătorit de animale sau pescari, prin hățișuri dese, printr-o depresiune mlăștinoasă cu ferigi înalte până la brâu (feriga pană-de-struț, și-a amintit Sid din instruirile anterioare), până ce am ieșit la lumină pe un podiș stâncos. Eram năduși amândoi; aerul era neclintit. Am pornit împreună de-a curmezișul platoului deschis.

Și dintr-odată o briză rece și neguroasă ne-a suflat în față, am auzit zgomote de apă stereofonice, pe multe tonalități, reverberante. Pământul s-a căscat înaintea noastră și am privit în jos într-un defileu fantastic,

umbrit și luminat pe alocuri, unde șuvoiul de apă apărea și dispărea și apărea iarăși prin grote și văgăuni, neted și întortocheat, ca toboganele cu apă dintr-un parc de distracții. Dedesubt, în dreapta, apa țâșnea din stâncă și cădea de la cel puțin trei metri într-un bazin verde. Bășici opalescente curgeau pe lângă peretele de rocă, curenți învolburau bazinul, azârlind în sus trombe de apă. În capătul mai scund, apa se umfla peste o lespede într-o a doua cascadă, pe care n-o puteam vedea, însă o ghiceam după curcubeul ei. Mai jos de al doilea bazin, torentul se ondula, apărând și dispărând nevăzut.

– Doamne Dumnezeule! a exclamat Sid. Cum e *posibil* să existe un asemenea loc?

Mă așteptam la vreo poezie. Uneori, împreună cu Charity luăm în zeflemea obiceiul lui Sid de a se lansa în citate poetice ori de câte ori întâlnește ceva sublim. De pe buzele lui, versurile picură ca saliva de pe babinele câinelui lui Pavlov, la comandă. Nici un apus de soare pe Folsom Hill, nici un bătrân arțar druidic sau crâng verde nu poate scăpa de extazul lui. Aici, în cazul cel mai inofensiv, ar trebui să-l aud recitând despre Alf[1], fluviul sacru, rostogolindu-și undele prin afundișuri de caverne în jos, spre marea cea fără de soare.

Dar în două secunde mi-am dat seama că mintea mea, nu mintea lui, fusese invadată de Coleridge. În fond, fuseserăm amândoi programați în același sistem, îndopați ca niște gâște cu cele mai bune creații cunoscute și rostite în lume în decursul lungii lupte a omului de a se

[1] Referire la poemul „Kubla Khan", publicat de Samuel Taylor Coleridge în 1816

ridica de la spontaneiate la stereotipie. Acesta era unul dintre lucrurile care ne caracterizau în mare măsură pe amândoi, şi am învăţat ceva despre noi cât am stat acolo contemplând scena, un minut sau două. Eram plămădiţi la fel, singura diferenţă fiind că el era reverenţios faţă de toată acea magie verbală tradiţională, pe când eu aş fi furat-o dacă aş fi putut. El venea spre tradiţie ca un pelerin, eu – ca un hoţ de buzunare.

În acest caz, pelerinul a fost mai spontan în reacţia lui. A clătinat din cap, a zâmbit încântat, cu sclipiri în ochi, apoi şi-a dat jos ochelarii şi i-a pus cu grijă pe pământ. S-a descheiat la cămaşă şi a smuls-o de pe el.

– Asta necesită un botez, mi-a spus.

Timp de aproape un ceas, ne-am zbenguit în apa cu stânci din acel parc de distracţii natural, plonjând de pe marginea cascadelor, înotând prin bazin, plonjând de la a doua cascadă, ieşind la suprafaţă în al doilea bazin, lăsându-ne să alunecăm pe toboganul întortocheat până dedesubt şi după aceea căţărându-ne înapoi pe stânci ca să plonjăm şi să plutim din nou. Stăteam până la gât în apa înspumată şi învolburată, afirmând amândoi cu tărie că trebuia să le aducem pe fete acolo, diseară sau dimineaţă la prima oră, ca să vadă şi ele toată această minunăţie înainte de a porni spre casă. Am refăcut itinerarul din anul următor, astfel încât să ajungem neapărat în acest loc magic. Şi dacă la anul, de ce nu în fiecare an? De ce să nu facem din acest tărâm un loc de învigorare şi împrospătare, un colţ retras pe care să nu-l dezvăluim nimănui, păstrând secretul pentru noi şi cei câţiva localnici care s-ar putea să-l cunoască?

Am simțit acea experiență ca pe o purificare înainte de următorul capitol promițător și crucial al vieților noastre. Cufundați până la bărbie în apa înspumată în căldarea ei de marmură, stând în vârful picioarelor pe pietrele netezite de pe fundul albiei, ca să ne ținem nasurile deasupra suprafeței lichide, unde lumina pâlpâia și clipea în jos peste noi și se reflecta tremurătoare de pe pereții curbați, unde copacii formau baldachine cu cerul deasupra lor și de jur împrejur și prin noi, ca un masaj al sufletului, simțeam susurul și răpăitul și șuierul și freamătul și plesnetul clocotului de torent. Era un prezent care făcea să palpite viitorul.

Ceea ce eu nu știam, în timp ce stăteam cuprins de beatitudine în spuma apei, era că începusem deja și eu să spumeg, deși nu simțisem încă sarea.

Am simțit-o destul de curând. Am ajuns jos după ora cinci și am fost întâmpinați de Charity la marginea taberei. Era agitată, aproape furioasă din cauză că lipsiserăm atât de mult. Voise să plece în căutarea noastră, însă nu s-a încumetat să o lase singură pe Sally, care ardea rău, cu febră mare, o durea capul îngrozitor, încât orice zgomot, vibrație sau umblet o făceau să geamă, iar ceafa și spatele îi provocau dureri cumplite.

– Este *bolnavă*, efectiv, a spus Charity. Nu e doar o durere de cap. Trebuie s-o ducem la doctor.

Mărturisesc că am sperat să fie o exagerare din partea ei, din cauză că era nervoasă pe noi. Dar când m-am dus la Sally, am găsit-o lungită pe sacul de dormit, zăcând acolo pe spate, cu buzele întredeschise și glazurate parcă de febră, respirând horcăit pe gură. M-a auzit și a deschis ochii, dar după o primă privire crispată de durere i-a

închis la loc. Nici nu eram sigur că mă recunoscuse; iar când am pus palma pe fruntea ei, ca să simt cât de fierbinte era, și-a răsucit capul într-o parte și a țipat de durere. A spus ceva, dar n-am putut deslușI nimic în vocea ei gâtuită. M-am dus înapoi în vârful picioarelor până la Sid și Charity, și toți trei, șoptind îngrijorați, am încercat să decidem ce era de făcut.

După o jumătate de ceas, Sid improvizase un frâu dintr-un belciug cu două căpestre și, încălecând pe Wizard fără șa, pornise în jos pe firul apei spre cel mai apropiat sat, aflat la o distanță de unsprezece sau doisprezece kilometri. Charity ședea lângă sacul de dormit pe care era întinsă Sally și, din când în când, storcea un prosop înmuiat într-o găleată cu apă și i-l punea pe frunte și ochi. Iar eu strângeam echipamentul, împachetând coșurile cu un aer sumbru, înfășurând sacii de dormit și prelatele, pe care le adunam într-un morman pentru a fi cărate cumva, cândva, până la drumul unde avea să ne aștepte mașina de care Sid trebuia să facă rost.

Norocul, mulțumirea sufletească, tihna, fericirea nu au reușit niciodată să mă amăgească prea mult timp. Mă așteptam la tot ce putea fi mai rău, și aveam dreptate. Așa se alege praful de visurile omului.

II

1

Sally mă strigă dinăuntru. Intru în casă, o ajut să se îmbrace, îi țin ușa deschisă ca să poată ieși și duc pe verandă scaunul ei pliant cu șezut înalt. Când se așază pe el nu se afundă, așa cum se întâmplă când stai jos pe un scaun obișnuit, iar în brațele scaunului, înalte de asemenea, poate să se împingă cu palmele atunci când vrea să se ridice din nou. S-a instalat acolo respirând adânc, sau atât de adânc cât *poate* ea să respire.

– Ce minunat miroase a proaspăt totul! Ce-ai făcut, doar ai stat aici?

– Atât.

– Mai ești trist?

– Tu ai născocit asta.

– Aveai ceva. Poate erai doar gânditor.

– Exact. Voi opta pentru gânditor.

– Cred că există motive. Ai văzut pe careva?

– Nici țipenie.

A început să spună: „Nu ți se pare un pic ciudat…“, dar pe urmă am observat că privea fix spre ceva aflat mai încolo și mai jos. Am întors capul și i-am văzut pe Hallie și Moe în mijlocul potecii, în pantaloni scurți, zâmbindu-ne radios.

Cei doi formau o pereche frapantă, o baltică măritată cu un mediteraneean. Ea este înaltă, blondă, cu ochi albaștri ca tatăl ei; el este în formă de pară, evreu, oacheș ca Sanherib. În săptămâna de dinaintea căsătoriei lor, el a locuit cu noi în această cabană de oaspeți, iar noi l-am ținut ferit de mireasă, familie și pregătiri, ajungând astfel să-l cunoaștem și să-l îndrăgim. La început ne-am întrebat cum un evreu, cu zece ani mai mare decât această fiică adorată, avea să se contopească în matriarhatul din Noua Anglie, însă n-ar fi trebuit să avem vreo îndoială. Matriarhatul și-a descleștat pur și simplu fălcile și l-a înghițit, așa cum îi înghite pe toți ginerii.

De pe scaunul ei înalt, Sally le zâmbea și ea. Era evident pe chipul ei, din tremurul imperceptibil, din ardoarea vibrând sub aparenta seninătate, cât de bucuroasă era să-i aibă alături din nou. Parcă ar fi copiii noștri; sub toate aspectele, exceptând nașterea, *sunt* copiii noștri.

Unul după celălalt au urcat treptele în fugă și s-au aplecat s-o sărute. Am văzut că aveau grijă să n-o îmbrățișeze prea tare, de teamă să n-o lovească. Am văzut mâna ei, cea pe jumătate chircită, strângând fiecare spinare aplecată pe rând, și m-a frapat, așa cum nu mi se mai întâmplase vreodată până atunci (de ce nu? de ce nu niciodată?), cât de înduioșătoare și atrăgătoare sunt gesturile afecțiunii omenești. Moe mi-a scuturat mâna viguros. Hallie m-a sărutat. Nu ne puteam opri să zâmbim și să zâmbim continuu.

– V-ați odihnit? a întrebat Hallie. Ne-am gândit să nu venim prea devreme.

– Ați ajuns la timp, a spus Sally. Eu am dormit minunat în două etape, un somn de noapte și un alt somn după *hazari*, iar Larry a făcut deja o plimbare.

– A spart și lemne? Ăsta era modelul pe timpuri. Abia ce ajungeați, că vă și auzeam pe tine și pe tati tăind lemne cu fierăstrăul și spărgând bușteni, ca doi tăietori de lemne sărmani din vreun basm, a spus ea, apoi, fără să aștepte un răspuns, a continuat: Ce ziceți de un brunch? Puteți să mâncați ceva?

– Nu trebuie prea multă tevatură, i-am zis. O mică gustare e de ajuns. Poate o jumătate de papaya? Suc de portocale? Cereale cu niște zmeură de Vermont? Ouă Benedict și un pic de șuncă? Brioșe cu ceva sau o gofră? Cafea?

Hallie râdea ca maică-sa.

– Poți să visezi mult și bine. Fetele au mâncat devreme, ca să poată merge cu Lyle la Montpellier. E posibil să mai fi lăsat niște Rye Krisp și brânză de vaci.

– Bune și astea, am spus. Ce mai fac gemenele astea neastâmpărate, pe care nu le vedem niciodată?

– Sunt supraalimentate, a zis Moe. Neobosite. Obositoare. S-s-s-slavă Domnului că se ocupă Lyle de ele până la picnic.

– Totul pare atât de firesc, a spus Sally fericită. E ca de obicei! Vreau să aud totul despre voi. E aici întreaga familie?

– Dacă am fi toți, nu ar fi ca de obicei. Nick *a fost* aici, dar a trebuit să plece înapoi în Ecuador. Barney și Peter vor ajunge astăzi, Lyle îi ia pe amândoi de la aeroport. David locuiește aici din toamna trecută. Și-a construit un fel de *iurtă* sus pe deal și trăiește acolo ca un mongol. Probabil că mama v-a scris despre asta.

– Aproape toată lumea, a remarcat Sally. Înseamnă că situația e critică. Cât timp mai are de trăit?

Este dificil pentru Hallie să pară gravă, chiar și în situații grave. La fel ca în cazul mamei sale, fața ei a fost făcută pentru a zâmbi, ceea ce face și acum, un surâs amar, cu buzele pungite.

– Două săptămâni? O săptămână? Rezistă încă prin puterea voinței, dar este cumplit de slăbită și uscătivă, nu mai mănâncă aproape nimic și trebuie să se odihnească mult. Dar știți cum e. *Ea va decide* când va fi momentul. În primul rând, astăzi este ziua ei de naștere…

– O, Doamne! Da, așa e! Nici nu mi-a trecut prin minte… De-asta mergem la picnic. Vai, cum de am putut să uit!

– Nu vă frământați pentru cadouri, a spus Hallie. Voi sunteți cadoul ei. Să nu credeți că n-a avut în minte și asta. Stă lungită acolo în șezlong, cu caietul în mână, și unelteste totul, ca un naș mafiot. Nu dispare până nu pune totul în ordine. A luat la mână toate hârtiile ei și le-a ars pe cele mai multe. Ne-a dat fiecăruia caietul în care a scris despre noi de când ne-am născut. Asta m-a făcut să plâng, serios. Ne-o imaginăm ca pe o femeie autoritară cu toate hățurile în mâini, spunându-i fiecăruia ce-i mai bine pentru el, dar pe urmă te uiți în acest caiet dedicat ție, copilul ei, și vezi cum ți-a urmărit fiecare pas, vezi cum te-a iubit, te-a studiat, a sperat să reușești în viață și a prezis cum ai putea să devii ca adult.

– Știu, a spus Sally. Am văzut caietele acelea.

– Și i-a chemat pe nepoți la ea, câte unul în fiecare după-amiază. Ultimele vizite. Asta spune multe despre ea. Luni au fost gemenele, s-au dus împreună. Ieri a fost Margie. O știi minte pe Margie. Fiica mai mare a lui Barney.

– Sigur că da. Cred că e matură acum.

– Pe jumătate, a spus Hallie. Și e nefericită. Barney și Ethel se despart, știai? E sfâșietor, țipete, certuri – oribil. Nu mai pot să stea în cabană împreună, așa că atunci când vine el de la Hartford, ea se mută cu copiii la mătușa Comfort.

– Mă așteptam să facă un armistițiu.

– Până se prăpădește mami. Da. Ethel ar vrea, dar Barney nu. Crede că mami ține cu Ethel, împotriva lui. Ceea ce, desigur, e adevărat. Oricum, Margie a venit înapoi plângând, și a plâns tot restul după-amiezii.

– Biata fată.

– E oribil totul. Nu doar faptul că mami o să moară. Oricum, ea nu se lamentează – ba chiar face *glume*, dacă vă puteți imagina așa ceva. Presupun că nici despărțirea părinților n-o afectează pe Margie prea mult. Probabil că s-a obișnuit deja cu ideea. Dar a văzut tot șirul de nepoți mergând pe rând la Ridge House, într-o atmosferă de-a dreptul solemnă, și pe urmă a venit rândul ei. Când a ieșit de-acolo avea senzația că fusese bifată pe una dintre listele „de făcut" ale lui mami. Era terminată efectiv, de parcă lumea s-ar fi sfârșit. Și își iubește mama și bunicuța, dar cumva înclină să fie de partea lui Barney și a lui tati.

– Sid? am spus eu. Sid și-a manifestat o preferință în chestiunea asta? Și, apropo, cum face față?

Hallie a răspuns doar la a doua întrebare.

– Așa cum era de așteptat.

Am tăcut, dar n-a mai adăugat nimic. O vagă stânjeneală s-a așternut ca polenul pe verandă. Moe a risipit-o în cele din urmă.

– Ce ziceți să mâncăm ceva? Nu știu v-v-voi cum sunteți, dar eu unul sunt lihnit de foame.

– Și eu la fel, a zis Sally ridicându-și cârjele de pe brațul scaunului.

Moe s-a repezit s-o ajute. Perspicacitatea lui este mai acută decât coordonarea musculară. De mai multe ori, eu și Sally l-am văzut la *Today* sau alte emisiuni TV, când explică și prezice evoluția economiei, și am remarcat cât de repede îi merge mintea, în comparație cu capacitatea de a se exprima în cuvinte. Înțelepciunea lui se traduce verbal printr-o bâlbâială poticnită. Dacă n-ar avea neajunsul ăsta, ar putea fi pe viață principalul consilier economic al tuturor administrațiilor democrate. Trebuie să-i citești cărțile și articolele ca să-ți dai seama cât de sclipitor poate fi, și trebuie să-l cunoști personal ca să-i percepi gentilețea și solicitudinea, pe care exprimarea lui stângace le obturează.

Ca să-l opresc să se bage peste ea, i-am spus:

– Ocupă-te tu de scaun, Moe, vrei?

Am prins-o pe Sally de subsuori și am ridicat-o în picioare. Moe a tras scaunul din drum. Hallie urmărea scena cu o expresie îndurerată, aproape refractară. Deși Sally purta proteze metalice la picioare de dinainte ca Hallie să se nască – noi am presupus întotdeauna, pornind de la dovada concretă, că Hallie a fost concepută în noaptea aceea la Ticklenaked Pond –, trecuseră opt ani de când nu ne mai văzuserăm și, probabil, este un șoc pentru ea să constate din nou câtă neputință provoacă lipsa picioarelor.

Când Sally își montase cârjele și se întorcea deja, Moe a sărit din nou s-o ajute. Ea i-a zâmbit cu seninătate.

– Mulţumesc. Pot să mă descurc.

– Treptele?

– Mă descurc.

– Ştii cum se spune, independent ca purcelul pe gheaţă, am zis eu. Ei bine, Sally răstoarnă categoric ironia expresiei, fiind cu adevărat independentă în mişcări şi deplasare.

Cu părere de rău, Moe s-a tras la o parte. Sally a înaintat agale până în capul scărilor, s-a aplecat şi a plantat cârjele pe treapta de dedesubt, şi-a legănat picioarele atârnând în protezele de fier, atingând superficial duşumeaua verandei, şi a coborât prima treaptă. Apoi, a doua. Apoi, jos pe pământ. Moe, încălcind scaunul prin zmeuriş, era ca o umbră în spatele ei când Sally, cu mişcări zvâcnite, a pornit pe cărare. Moe îmi stătea în cale, fiindcă voiam să fiu aproape de ea. Dacă se întâmpla ca o cârjă să rămână împotmolită sau să nimerească pe pământ afânat, putea fi periculos pentru ea. Avusese o fractură la şold şi alta la încheietura mâinii, ceea ce demonstra că nu era chiar atât de invulnerabilă pe cât se comporta.

N-am reuşit să trec pe lângă el, dar după câţiva paşi zvâcniţi înainte, Sally şi-a purtat singură de grijă. S-a oprit, s-a întors, a ţuguiat buzele cu o mutră comică şi a făcut ochii mari.

– Moe, te iubesc, dar dacă vei mai insista să faci pe cavalerul cu mine, o să cad în nas.

A spus asta glumind, şi am râs toţi. Moe, când m-am strecurat pe lângă el şi am ajuns în spatele lui Sally, a scuturat din cap spre mine, plin de admiraţie. Sally fusese

întotdeauna o legendă vie în familiile Lang și Ellis pentru tenacitatea ei. Și de ce nu?

Cărarea era mai îngustă și mai năpădită de vegetație decât ar fi fost dacă Sid ar mai fi locuit încă în complexul de cabane. Pe urmă, poteca s-a lărgit când am ajuns la vechiul lui ermitaj/atelier – șindrila era deteriorată de intemperii, veranda aproape prăbușită, pânze de păianjen atârnau în colțurile ferestrelor.

Sally s-a oprit ca să observe totul.

– Arată absolut la fel cum era înainte.

– Era de așteptat, a spus Hallie. Noi n-am atins nimic de-aici.

– De când s-au mutat sus la Ridge House? am zis eu. Asta a fost în vara când te-ai măritat. Acum opt ani. Cum se face că n-ai preluat tu colțul ăsta, Moe?

– Ce să fac eu cu un atelier? Nu mă pricep nici măcar să repar un r-r-robinet stricat. Ca birou, folosesc dormitorul de la parter.

– A rămas încă bârlogul secret al lui tati, a spus Hallie. Ridge a fost proiectul lui mami. Mai țineți minte cum i-a pus pe băieții Bruce să taie copacii cu fierăstraie cu lanț, o vară și o toamnă întreagă, ca să curețe drumul? „Bulevardul", cum îi spuneam noi. A mai crescut vegetația de atunci, dar tot e mai lat decât multe străzi din oraș. Tăticul n-a avut niciodată prea mult de-a face cu toate astea. Sufletul lui e aici, în vale. Îi place să păstreze construcția asta pentru când vrea să repare mobilă, să ștanțeze nume pe cutiile poștale, să privească păsărelele, să scrie în jurnalul lui și să compună poeme.

– Încă mai scrie poezii.

Privire piezișă fulgerătoare, gura cu colțurile în jos:

– N-ar trebui?

– Mama ta obişnuia să creadă că poeziile lui sunt o pierdere de vreme.

Hallie a râs.

– Crede la fel şi acum. Mai ales de când a descoperit, în primăvară, că tata îi scrisese o poezie unei studente de-a lui.

– Mamă Doamne! a exclamat Sally uluită. Nu se poate. Sid a fost întotdeauna sub papucul ei.

– Este şi acum. N-a fost nicidecum o relaţie de genul Abélard şi Héloïse, ci doar o aiureală prostească. El era profesorul ei adorat, ea era eleva lui adorată. Cred că i-a plăcut să se simtă adorat. Dar cu siguranţă a iritat-o pe mami.

Vasăzică nu se schimbase mai nimic. Sid încerca în continuare să meargă pe un drum care era blocat de poliţia ideilor ei, Charity încerca în continuare să-l împiedice să facă un lucru pe care ea îl considera de un amatorism jenant. Ca să schimb subiectul, am spus:

– Pot să arunc o privire înăuntru? L-am invidiat întotdeauna pentru locul ăsta.

– Sigur că da. Sally, te descurci singură până acolo?

– O să aştept aici. Voi mergeţi înăuntru. Du-te şi tu, Moe, dacă vrei.

– O să aştept aici cu tine, a spus Moe oferindu-se să-i desfacă scaunul.

– Moe, eşti prea galant! a exclamat Sally. Pot să stau în picioare fără nici o problemă. Pe cuvânt.

Împreună cu Hallie, am urcat pe verandă şi am deschis uşa magaziei. Pe jos vedeam lumina soarelui în dreptunghiul scurtat al dimineţii târzii, exact cum era

întotdeauna când treceam pe-acolo, înainte de a merge să înot, și mă încumetam să intru nepoftit (îi plăceau vizitele neanunțate), vară după vară.

Fiecare unealtă era la locul ei. Tocila cu pedală trona ca o bicicletă paleolitică în mijlocul încăperii, cu roata ei din piatră, șaua de fier și canistra de apă în formă de pâlnie. Nicovala era acolo unde fusese dintotdeauna. Era acolo și bancul de lucru cu diferitele lui menghine. Era și dulapul cu vopsele, un model pe care-l copiasem și eu când ne-am mutat la Pojoaque, dar când am deschis ușa am văzut cât de diferit era de al meu. Aici, bidoanele erau aranjate pe mărimi. Nu exista nici o picătură de vopsea care să se fi prelins pe părțile laterale. Capacele erau bine închise. Fiecare bidon purta o brățară de bandă adezivă pe care scria cu marker gros: *Bucătărie Casa Mare. Ornamente Casa Copiilor. Baie Cabana de Oaspeți.*

Pe panoul cu cârlige de pe perete, atârnau sculele de tâmplărie, fără nici o unealtă electrică printre ele, ci toate pur manuale, destinate muncii tradiționale migăloase. Fiecare unealtă ocupa spațiul ce-i fusese rezervat: ciocane de toate felurile, de la un ciocan ușor pentru ținte de tapițerie, magnetizat la un capăt, până la baroase grele de trei și patru kilograme; maiuri de cauciuc și de lemn; securi și topoare, plus o multitudine impresionantă de burghie; șurubelnițe și dălți în ordine, de la mic la mare; bomfaiere, fierăstraie aligator, fierăstraie pentru bușteni, beschii și fierăstraie de spintecat, unse cu un strat albăstrui de ulei. Pe peretele opus atârnau, tot în perimetrele lor desemnate, greble, hârlețe, lopeți, coase, secere, cosoare, macete, ciocane de despicat și joagărul de

doi metri cu dinți de opt centimetri, o relicvă detronată acum de fierăstrăul cu lanț.

Și, în lungul bancului de lucru, deasupra, raftul pe care erau înșirate borcane cu capac etichetate: cuie sortate după mărime și tipologie, șuruburi de lemn așijderea, șuruburi cu piuliță, nituri, cuie fără cap, ținte, cleme. Sub bancul de lucru, pe scândura de susținere centrală, un rând de cutii de cafea, etichetate și ele: *Întrerupătoare. Ștecăre. Prize. Cablu electric.*

– Vezi? a zis Hallie, de parcă m-ar fi adus aici ca să-mi demonstreze ceva. De toate, în afară de „sfoară prea scurtă pentru a o mai păstra" Era așa și pe vremuri, când l-ai cunoscut tu? Punea deoparte chestii în frigider – farfurii cu un rest de pilaf, și o jumătate de cartof copt, și un pic de sos de rubarbă, și doi, trei lăstari de sparanghel? O scoate din minți pe mami.

Lumina din atelier era prăfoasă și rece, genul de lumină pe care trecutul și-o revendică întotdeauna.

– De ce să fi devenit meschin? am întrebat. Își închipuie oare că se cuvine ca el să fie zgârcit, din cauză că ea este extravagantă? Se teme cumva, cum spune proverbul, să nu facă parte dintr-o a treia generație de peregrini de la coate-goale la coate-goale înapoi?

– Nu e vorba de bani, a spus Hallie. Nu încearcă niciodată s-o pună să fie mai econoamă. Ea consideră că disprețuiește luxul și confortul, ceea ce e adevărat, oarecum, însă când vrea ceva e în stare să arunce cu banii în dreapta și-n stânga, de te înspăimânți. El nu se plânge niciodată. A fost generos întotdeauna.

– Nimeni nu știe asta mai bine decât noi.

Mă privește lung, parcă ezitând.

– Dacă se poate spune că unul dintre ei doi ar disprețui banii, atunci acela e el. Doar că... Nu știu tu de partea cui te situezi aici.

– Se pune problema de a fi de partea unuia sau a celuilalt? În ce sens?

– Am vrut doar să spun... Nu știu. Nici unul din ei nu poate funcționa fără celălalt. El are nevoie de ea ca să-l dirijeze, iar ea are nevoie de el ca să dirijeze pe cineva. Mi-aș fi dorit doar să fie mai egali ca pondere. Ea a fost întotdeauna prea puternică pentru el. Ea face orice vrea să facă, are familia și o sută de cauze diferite. Oscilează de la socialism la quakerism, de la quakerism la psihologie, de la psihologie la eliberarea femeilor, și între timp el ajunge să facă doar ceea ce îl lasă ea să facă. Și amândoi par să fie dezamăgiți. De asemenea, acum când e pe moarte, ai senzația că el îi stă în cale. I-a intrat în cap că ar trebui să aibă o atitudine stoică, când în realitate este atât de sfâșiat sufletește, încât nu poate, iar asta *pe ea* o supără.

– Nu e ușor pentru nici unul din ei.

– Nu, a spus Hallie înciudată. Dar mi-ar plăcea să-l văd că are curajul s-o pună la punct. Ea este cea bolnavă. Își face singură rău. Mi-aș dori să fie mai autoritar.

Asta îmi amintea de un punct de vedere pe care-l mai auzisem înainte, cu mulți ani în urmă.

– Atelierul ăsta înseamnă tamponul lui de siguranță, a adăugat Hallie. Un fel de resentiment ascuns îi colorase tenul, la fel cum odinioară înfocarea vreunei dispute o îmbujora la față pe mama ei. Uită-te în jur. Ai văzut vreodată aici să fie dezordine – așchii rămase pe jos, pensule în găleata cu vopsea, unelte împrăștiate,

așa cum ar fi poate, dacă s-ar întâmpla ceva important în acest atelier? Eu n-am văzut niciodată. Păstrează o curățenie exemplară, ca într-un laborator de spital. Mereu îl găsești fie curățând ceva, fie ascuțind ceva – creioane, unelte, orice i se pare că ar avea nevoie de un asemenea tratament. Săptămâna trecută, am intrat aici – nici n-o să-ți vină să crezi asta –, am intrat aici și l-am găsit îndreptând pe nicovală cuie uzate și sortându-le în borcane. Dacă va exista vreodată o penurie de fier, noi suntem asigurați.

– Ce trist, am spus.

– Bineînțeles că e trist.

Râsetul ei a fost ca un lătrat dureros, sceptic. M-a tulburat. În mod limpede, era tulburată ea însăși.

– Bricolajul poate fi o alinare, am zis. Se desfășoară fără să-ți rumegi gândurile, iar el este un rumegător al minții. Ar fi trebuit să trăiască asemenea unui gentleman educat, la o fermă, cu un telescop în curtea din spate și în casă cu o bibliotecă mare, având la dispoziție tot timpul pentru a cugeta.

– Un Newton rustic? a replicat ea prompt. Și *Principia*, astea unde sunt?

Tonul ei friza atât de mult disprețul, încât m-a scos din minți.

– Este obligatoriu să fii unul dintre nemuritori? Suntem cu toții niște profani decenți, Hallie. Haide să nu fim prea aspri unii cu alții, dacă n-am reușit să aprindem lumea. Am trecut deja suficient prin toate astea.

Am fost prea caustic. Era îndeajuns de supărată și fără dojenile mele. S-a colorat și mai mult în obraji, strângând din buze amărâtă și penitentă.

– Știu. Am vorbit ca mami. Dar mă necăjesc când îl văd că nu trece niciodată de faza de pregătire. Munca de pregătire a fost opera vieții lui. Pregătește, și pe urmă face curat.

Muște captive bâzâiau la ferestre. Peste umărul lui Hallie văd, prin ușa care dă în biroul improvizat alături, masa de lucru cu raftul de cărți deasupra ei.

– Hei! striga Moe de afară. Ați adormit acolo înăuntru?

Hallie a întors capul, ca și cum ar fi vrut să-i răspundă, dar în schimb mi-a spus mie:

– Crezi că ar fi putut să fie poet, dacă ea l-ar fi lăsat?

Desfac mâinile larg.

– Un poet este o persoană care a scris un poem. El a scris destul de multe poeme. Unele nu sunt prea bune, mama ta are dreptate. Are prea mult respect pentru poeții din trecut, capul lui e plin de ecouri, cu cât predă mai mult de la catedră, cu atât și poemele lui sună mai mult a Matthew Arnold. Dar da, este poet. Țin minte o poezie pe care a publicat-o în *Poetry* cu ani în urmă. Mi-a arătat vreo șase scrisori pe care le primise, în care oamenii spuneau că fuseseră încântați și fericiți să poată citi acest mic poem simplu, despre cum unii gândăcei frumos colorați trăiesc și se iubesc neștiuți pe pământ printre brădișori.

– Genul de scrisori pe care *tu* le primești tot timpul.

Din nou, mă scoate din minți. Femeile din familia asta se reped să critice fără discernământ. Chiar și acum, când viața lui coboară la asfințit, ele tot mai găsesc alte modele înalte, mai bune sau mai rafinate, în care ar vrea să-l transforme, când el tot ce-și dorește este să trăiască liniștit pe pământ printre brădișori. Esențial,

îmi venea să-i spun, nu era să facem o comparație între succesul meu relativ și eșecul lui relativ. Esențial era să conștientizăm foamea neostoită din el. Nu era de mirare că a scris un poem dedicat unei studente care-l admira.

Hallie a ridicat din umeri iarăși, scuzându-se cumva.

– Știai că Dartmouth i-a decernat titlul de profesor emerit, anul trecut, și în sfârșit l-a făcut profesor plin?

– Nu. N-am știut. De ce nu ne-au scris și nouă despre asta? Ce minunat! Sper că s-a bucurat. Sper că și *ea* s-a bucurat.

Expresia ei era ciudat de evazivă.

– El, da, cred că s-a bucurat. Sigur s-a bucurat. Mami... în fine, știi cum e ea. Poate că a fost prea târziu. I-a plăcut distincția și i-a părut bine pentru el că a obținut-o, dar a zis că a fi promovat astfel, exact înainte de pensionare, aduce un pic a gest de caritate, un fel de premiu de consolare pentru nătărăi.

– Doamne sfinte!

– Nu cred că a vrut să fie lipsită de considerație. Doar realistă. Mătușa Comfort spune că mami nu a putut uita niciodată eșecul de la Wisconsin. A fost disperată, a făcut o depresie nervoasă și a trebuit să stea într-un sanatoriu timp de două luni.

– Mi-aduc aminte.

– Mai ții minte casa aceea grandioasă? Ai văzut-o vreodată?

– O dată, când o aduceam pe Sally acasă de la Warm Springs. Nu era complet terminată, dar *era* o casă grandioasă.

– Mama nu vorbește despre casa asta niciodată. Cred că mi-o amintesc un pic – scara, mai ales. Dar probabil că nu, de fapt, am plecat de-acolo când eu aveam

trei ani. Odată, când am căutat fotografii cu casa aceea în album, am descoperit că mami le rupsese pe toate. „E un lucru mort", mi-a spus ea atunci. „S-a dus. Uită că a existat vreodată." Ce-a fost de fapt, Larry? Nu a avut suficiente articole publicate? E un profesor mai bun decât aproape toți cei pe care i-am avut eu în facultate. Prin prelegerile lui, cărțile devin foarte importante și pasionante. Am asistat la cursurile ținute de el.

– A avut ghinion, am spus. I-a venit rândul la titularizarea pe post exact atunci când războiul golea facultățile de toți bărbații apți să lupte, iar facultățile reduceau posturile în consecință.

– Probabil, da, a murmurat ea, vag și cu ciudă, de parcă subiectul o plictisea și o irita deopotrivă. Tot ce știu am aflat de la mătușa Comfort. Ea zice că tăticul ar fi vrut să intre și el în armată, sau în OWI[1], cum ai făcut tu, deși având patru copii mici n-ar fi fost obligat să facă asta. Dar mami era în faza ei quaker-pacifistă și, pe deasupra, complet distrusă sufletește, așa că nici n-a vrut să audă de posibilitatea ca tata să-și ia o slujbă pe timpul războiului. Și astfel au venit aici și trei ani au vegetat, pur și simplu. A fost nemaipomenit pentru noi, copiii, însă pentru ei amândoi a fost probabil ca un surghiun în Siberia.

– Cândva asta ar fi fost exact ce-și dorea el.

– Ce-a făcut în principal atunci a fost să acționeze în folosul fermierilor care nu puteau obține ajutoare.

---

[1] Acronim pentru Office of War Information, agenție guvernamentală înființată în Statele Unite în timpul celui de-al Doilea Război Mondial

– O muncă în cadrul efortului de război.

– Ea a considerat-o muncă în sprijinul comunităţii. Întotdeauna a avut iniţiative excelente pentru comunitate.

Ochii ei erau foarte limpezi, cu irisuri ca nişte albăstrele – ochi frumoşi. Mi-am dat seama că erau ochii lui Sid, fără ochelari şi pe chipul unei femei.

– V-aţi mai văzut cu ei în perioada aceea? a întrebat ea.

– Doar de vreo două ori. Sally nu era prea deplasabilă, iar din cauza războiului era destul de greu să călătoreşti, chiar şi să nu fi avut problemele ei.

– Dar v-aţi scris.

– O, da.

– Cum erau, nefericiţi? Se plângeau?

– Nici un pic. Luau în glumă lipsurile şi greutăţile din timpul războiului. S-au apropiat de săteni aşa cum nu făcuseră niciodată până atunci. Dacă ar fi putut să uite de Wisconsin, s-ar fi simţit nespus de bine.

– Dar pe urmă i-ai salvat tu, aducându-l pe tata la Dartmouth.

– Am făcut asta cu teamă şi tremurând. Nici nu eram sigur măcar că voia să solicite acea slujbă, care l-ar fi plasat exact înapoi, în situaţia în care fuseserăm amândoi la Madison.

– Mama consideră că i-ai făcut tatei cea mai mare favoare. Amândoi cred lucrul acesta.

– Sper să fi fost aşa.

Paşi tropăiau pe verandă; Moe a apărut la uşă.

– Nu-mi place să zoresc pe nimeni, dar dacă unul dintre noi nu ajunge să discute cu Clara, o să mâncăm pe la ora trei. Să mă duc eu înainte ca s-o pun pe direcţie?

– Vin și eu acum, a spus Hallie, apoi către mine: Ai văzut tot?

Nu văzusem chiar tot.

– Pot să mă uit un pic și prin birou? Ia-o înainte, vin și eu imediat.

A plecat. Moe a mișcat din sprâncene, uitându-se la mine, și a ieșit după ea.

În birou domnea aceeași ordine ca în atelier. Pe masa de lucru se aflau mașina de scris cu capacul pe ea, un teanc dreptunghiular de carnete galbene, un vas japonez plin cu creioane ascuțite. Deasupra mesei de lucru erau cărțile. Am citit titlurile în lumina cenușie din cameră: *The Oxford Universal Dictionary*, Roget's *Thesaurus*, Webster's *Dictionary of Synonyms*, *The Oxford Companion to English Literature*, un *Oxford Companion to American Literature*, Bartlett's *Quotations*, *The Golden Bough*[1], vreo treizeci de centimetri de cărți despre păsări, flori, copaci și ferigi. O singură carte era pusă invers pe raft, cu cotorul întors spre perete. Când am plasat-o în poziția normală, am văzut că era un dicționar de rime. Imaginându-mi cum l-o fi îndesat probabil la repezeală pe raft, ca să ascundă titlul, când o fi auzit poate pași apropiindu-se, mi-a fost rușine pentru el. După un minut, am întors cartea la loc, așa cum o lăsase el pe raft.

[1] *Creanga de aur*, opera majoră a lui James George Frazer (1854–1941), scriere care constituie un studiu comparativ al mitologiei și religiei

2

A călători de la Warm Springs la Cambridge via Madison era ca și cum ai fi mers la Dallas via Seattle și Green Bay, dar noi asta am făcut – fiindcă așa ne-au cerut ei, fiindcă Charity voia să-i ofere lui Sally o perioadă de afecțiune și duioșie după lungul calvar al terapiei, fiindcă voia s-o verifice pe doamna Fellowes și să se asigure că alesesem persoana potrivită pentru a-i purta de grijă lui Sally. Nu avea încredere în discernământul meu, indiferent despre ce ar fi fost vorba. Și oricum, trebuia s-o recuperăm pe Lang, pe care n-o mai văzuserăm din septembrie, ceea ce părea o veșnicie.

Noua casă, în martie, încă mirosea a vopsea și a tencuială. Curtea, sub mormanele de zăpadă care se topeau, era înțesată de bucăți de cherestea, plăci de ghips-carton, tablă și foi negre de carton asfaltat. Aleea pe care o plănuise Charity, o lungă promenadă prin pădure până în locul de unde zăreai în depărtare un lac, fusese defrișată, iar șiruri de puieți de plop fuseseră plantate pe margini. Puteam să stăm în livingul supraîncălzit, în spatele unui perete de geamuri duble, să contemplăm priveliștea cu ochiul imaginației. Într-un țarc dintr-un colț al camerei, un golden retriever cu opt cățeluși picotea, în timp

ce noi priveam. Charity era vizibil gravidă. Barney și Nicky descoperiseră calitățile de tobogan ale balustradei curbate și se fugăreau unul pe celălalt în sus și în jos.

Aveam o aniversare, sau aproape o aniversare. Lang și David au avut o petrecere comună la împlinirea vârstei de un an, chiar dacă între ei exista o diferență de câteva zile. O sumedenie de fotografii cu blițul. Multă conversație, în care ne-am minunat cât de multe lucruri se întâmplaseră începând din acea seară pe Morrison Street, când a venit scrisoarea de la Harcourt și ghemul destinului nostru a început să se depene. În iureșul evenimentelor, aproape că uitasem de cartea mea. Fusese publicată. Avusese câteva recenzii favorabile. Se vânduse cam cât anticipase unchiul Richard că avea să se vândă. Nu rezolvase nici una dintre problemele noastre.

Dar măcar un lucru era acum clar: eram redactor la Phoenix Books, cu un salariu aproape dublu, față de cât mă plătiseră la Wisconsin, și aveam un apartament care ne aștepta pe Trowbridge Street, în Cambridge. Am conchis că Charity avea dreptate, mai bine să privim înainte decât înapoi. Presupun că la ea această atitudine venea din faptul că era însărcinată – trebuie să privești înainte dacă aștepți un copil. Pe de altă parte, Charity nu împărtășise nici un detaliu despre cum vedea ea viitorul lui Sid în cadrul departamentului de literatură al universității. Primise asigurări din partea doamnei Rousselot că profesorul Rousselot avea o părere excepțională despre Sid, considerându-l cel mai competent dintre asistenții mai tineri de la catedră. Rapoartele despre activitatea lui didactică erau pline de laude. Avea și atuul de a fi activ în nenumărate comitete. Charity

privea în lungul acelui drum și era, pentru ea, la fel de limpede ca și crochiul neterminat din fața ferestrei. Curând, primăvara avea să topească nămeții și să scoată la iveală dezordinea și pământul mutilat, iar ea avea să treacă la treabă pentru a-l transforma într-un peisaj.

O casă fericită, o vizită fericită, deși când am plecat, după trei zile, atât Sally, cât și Charity plângeau.

Apoi, un hiat care, socotind în urmă, se dovedește că a ținut mai mult de doi ani. După ce ne-am stabilit la Cambridge nu ne-am mai deplasat nicăieri. Eu, ca de obicei, lucram pe mai multe fronturi și foloseam săptămânile până la ultimul sfert de ceas. Sally își urma terapia, răbdătoare și fără să se lamenteze. Născoceam mici strategii și ustensile care-i ușurau viața, dar chiar și cu doamna Fellowes, care s-a dovedit a fi o persoană înțelegătoare, mămoasă și imună la boli sau oboseală, constatam că nu reușeam să facem mai mult decât să ne ducem traiul de zi cu zi.

Nici o vizită la Battell Pond în vara anului 1939. Nici una, tot la fel, în 1940. Charity a venit la noi o singură dată, dar a stat doar o zi. Casele și obișnuințele altor oameni, pe care ea nu le putea controla, o deranjau și, la fel ca Sally, nici ea nu concepea să fie o povară pentru alții.

Prin 1941, Sally izbutise să-și rostogolească stânca în sus pe deal cu aproape un metru. Putea să se deplaseze mai bine folosindu-și cârjele. Se gândea că s-ar fi putut descurca pe cărările din pădure și pe treptele de piatră ale complexului de cabane. Nu-i era teamă că revenind în acele locuri ar fi putut suferi o cădere nervoasă. Iar Lang, la trei ani, era suficient de mare pentru a se bucura de

lac și de compania fraților Lang. Când Charity a scris ca să ne invite, cu un post-scriptum mâzgălit la repezeală de Sid, insistând să venim, am acceptat.

Celelalte probleme se mai rezolvaseră și ele. Îmi plăcea slujba mea, iar unchiul Richard era în mod evident mulțumit de felul cum lucram. Mi s-a publicat al doilea roman, în general a fost trecut cu vederea, așa cum prezisese unchiul Richard, dar din nou cu câteva recenzii respectuoase. Vindeam ocazional câte o povestire și făceam recenzii de carte pentru vreo trei sau patru jurnale literare. Achitaserăm primii două mii de dolari din banii pe care-i datoram soților Lang.

La Battell Pond, totul – în fine, aproape totul – era ca înainte. Ordine, afecțiune, solicitudine, considerație, emoții împărtășite, muncă energică și distracție energică – iată tot atâtea motive de a binecuvânta, seara la culcare, locul și oamenii de-acolo. Aproape că uitaserăm, în lunga noastră perioadă de pătimiri, ce însemna prietenia. Deși starea de sănătate nu-i permitea lui Sally să participe la plimbările în grup, la înot și expedițiile cu barca pe lac, care umpluseră odinioară momentele noastre cele mai frumoase, nucleul nostru de patru rămăsese la fel de sudat. Puteam în continuare să ascultăm liniștiți muzică după cină sau să stăm de vorbă până târziu pe verandă, privind stelele ce treceau pe sub sprânceana streșinilor. Citeam mult cu voce tare, iar un roman de Faulkner[1] ne-a oferit un slogan. „Poa' să ne și omoare", am declarat noi odată cu sărăntocul retrograd din cartea lui Faulkner. „Poa' să ne și omoare, dar tot nu ne-au bătut."

[1] *Absalom, Absalom!* (1936)

Sally a fost atât de jovială acolo, încât ore în șir redevenea în ochii noștri teafără, cum fusese înainte de boală. Cât despre restul lumii, cu nenorocirile ei cumplite, dădeam la o parte ceea ce nu stătea în puterea noastră să prevenim sau să îndreptăm. Ce dacă Hitler încălcase pactul cu Stalin și intrase cu panzerele germane în Polonia și Rusia, extinzând războiul? Ce dacă guvernul de la Vichy, în Franța învinsă, tocmai le cedase japonezilor controlul militar asupra Indochinei? Ce dacă, în țară, oamenii ajungeau să se păruiască pe motive de politică externă, ca „Legea de împrumut și închiriere" sau „America First", ori teoriile părintelui Coughlin? Ce dacă toate organizațiile de fațadă se întâlneau și se ciondăneau, ce dacă oamenii se retrăgeau din Partidul Comunist, exasperați de nedigerabilitatea liniei partidului, în timp ce doctrinarii duri se întruneau ca să protesteze împotriva întemnițării lui Earl Browder? Ce dacă? Nu conta. Poartă-ți pe umeri povara, băiete, și berea ți-o bea.

Am trecut prin acele trei săptămâni din vara anului 1941 ca niște oameni călătorind pe un drum deschis, în timp ce furtunile se adunau deasupra și pe ambele laturi. Peste ele, soarele strălucește încă. Cine știe, s-ar putea ca norii să se desfacă, să se împrăștie, să dispară; s-ar putea ca ploaia să nu fie până la urmă decât o aversă trecătoare. Între timp, lumina este orbitoare și frumoasă, platouri pietroase înalte se alungesc din neagra depărtare și-și încălzesc la soare costișele de stâncă, neașteptate curcubeie se arcuiesc peste văi.

Atunci am avut senzația că nouă, mie și lui Sally, viitorul ne fusese restaurat ca o posibilitate. În ciuda

infirmității lui Sally, credeam că puteam izbândi. Soții Lang, la fel. Își clădiseră viața în Madison, ca pietrele într-un zid. Casa lor era centrul vieții sociale a catedrei, aveau prieteni prin toată universitatea, camerele lor de oaspeți nu erau niciodată neocupate în weekend. Și până și Charity era dispusă să admită că articolele academice nu mai păreau atât de necesare cum crezuse ea altădată. Manualul înjghebat de noi la repezeală în primăvara anului 1938 era utilizat în suficiente locuri încât să-l mulțumească pe Sid și să-i aducă până și niște drepturi de autor. Alcătuia acum o antologie de poezie și proză victoriană, pe care Dodd Mead acceptase să o publice.

Nu au existat niciodată gazde mai primitoare decât ei. La început, am fost chiar un pic ofensați să descoperim că în timpul ședерii noastre nu-i puteam avea doar pentru noi, fiindcă un masterand de la Wisconsin și soția lui urmau să vină pentru câteva zile, fiindcă Charity își invitase o prietenă din facultate, rămasă văduvă, să vină din New Haven, fiindcă doi dintre colegii lui Sid de la Yale aveau să treacă și ei pe-acolo în weekend. Diverși musafiri continuaseră să tot apară așa încă de la începutul lunii iunie. Ei îi primeau și-i asimilau pe toți. Lang a devenit unul dintre copii, Lang-Lang, din clipa în care am sosit. Doamna Fellowes era o mătușică duioasă.

Trei săptămâni fără vreun indiciu de disensiune. Ce dorea el, dorea și ea; ce dorea ea, dorea și el; ce aveau ei, doreau amândoi. Șarpele care sălășluise cândva în Innisfree nu s-a mai arătat niciodată.

În dimineața plecării noastre s-a adunat toată familia – Sid și Charity, cei patru copii, bona. Vestimentația lui Charity devenise mai bizară în intervalul de timp

când nu ne mai întâlniserăm, arăta ca o prezicătoare. Pe Sid nu-l văzusem niciodată într-o formă atât de bună – încrezător, superb, semizeul care umblase pe insula din Ticklenaked Pond. În foarte scurt timp aveam să primim dovada concretă a faptului că soluționarea fericită a problemelor la Wisconsin produsese un rezultat previzibil: în octombrie, Charity ne scria că următorul copil, al cincilea, deja numit Elsie pentru a forța destinul să-i aducă o fată, era deja pe drum.

Stăteau îmbrățișați în crâmpeiele de umbră și soare matinal.

– Ei bine, dom' colonel, nu uita parola, mi-a spus Sid. Ne-au omorât ei, dar nu ne-au bătut încă.

Mâinile noastre fluturau afară prin ferestre, capetele noastre erau răsucite în urmă pentru a-i mai privi o dată pe acești doi oameni care, mai mult decât oricare alții pe pământ, ne făceau să ne simțim bine, doriți, iubiți, importanți și fericiți.

– La revedere, am strigat noi. A fost minunat. Mulțumim pentru tot.

– O, noi vă mulțumim! au strigat ei spre praful lăsat în urma noastră. Vă mulțumim că ați venit! Contăm pe prezența voastră la anul. În *fiecare* an!

Reintră în vigoare legea naturii. În 7 decembrie, o duminică, la radio s-a anunțat că a fost bombardat Pearl Harbor, iar războiul care fusese al altora a devenit brusc și al nostru. În mai îmi luasem concediu de la Phoenix Books și ne mutaserăm la Washington, pentru atâta timp cât era nevoie, hotărât să-l ajut pe Elmer Davis să demonstreze că, pentru a avea o opinie publică

informată, trebuia să informezi publicul. Cam în același timp, profesorul Rousselot, aproape plângând, i-a spus lui Sid că departamentul nu putea să-l promoveze până la urmă și că, întrucât nu-l putea promova, nu putea nici să-l păstreze la catedră.

Nu de la soții Lang am aflat vestea, ci de la soții Stone, care erau deja la Baza de Pregătire Navală de la Marile Lacuri, unde el învăța să devină războinic și ea, soție de războinic. Sid și Charity au dispărut pur și simplu din peisaj, de parcă s-ar fi dus la fund. Nici o scrisoare nu a venit ca răspuns la scrisorile noastre; ne-a fost imposibil să comunicăm cu ei prin telefon. Când în cele din urmă am primit vești de la ei, Charity își revenise după căderea nervoasă pe care o avusese și ieșise din sanatoriu, iar familia era împreună la Battell Pond.

Asta era în august 1942. Nu ne-am văzut cu ei până în iunie 1945, iar când ne-am întâlnit în cele din urmă, șarpele revenise în rai. Cel puțin o dată, în timpul sejurului nostru de zece zile, a stat ridicat ca o cobră veninoasă și ne-a amenințat ochii.

Din nimic. Apropo de cine să spele vasele. Stând în biroul acela liniștit, care ani de zile fusese temnița și bârlogul lui Sid, aproape că nu-mi vine să dau crezare amintirilor, fusese ceva atât de bizar și nenecesar.

Am simțit un iz de scandal când am intrat în casă de pe verandă, cu paharele de vin în mână, și l-am găsit pe Barney, care avea vreo zece-unsprezece ani pe atunci, așezat la masă. Charity ne-a lăsat la ușă și s-a dus imediat la el.

–Ai terminat de mâncat?

–Nu mai pot.

– Ba da, *poți* să mănânci tot. O să stai aici până… Nu, poți să pleci acum. Du-te sus în camera ta. O să-ți păstrez porția. Poți s-o mănânci la micul dejun.

I-a luat farfuria din față. Cu cealaltă mână l-a săltat în picioare și l-a împins spre bucătărie. Am zărit fugitiv ochii lui posomorâți, privind pieziș, fața lui subțiratică, înainte ca ușa să se închidă în urma lor. Sid construia un adevărat edificiu din lemne în șemineu. Eu și Sally n-am spus nimic.

După un minut, Charity a apărut înapoi, afișând pentru tot livingul unul dintre surâsurile ei exasperate, în timp ce stătea aplecată ca să adune firimiturile rămase de la Barney și să pună masa pentru noi cinci.

– Legume! a pufnit ea. Parcă i-aș fi dat otravă.

– Bietul Barney, a zis Sally. Nici mie nu-mi prea plac legumele de când mă știu. Unde sunt ceilalți copii?

– Sus în camera lor, jucând canastă.

– Și Barney nu poate? a zis doamna Fellowes. Ce-ar fi să mă duc eu… Poate reușesc…

– Nu, i-a replicat Charity. Știe perfect ce are de făcut. Poate să-și rezolve problema în trei minute, cu condiția să vrea.

Am avut o cină splendidă, pe care o gătise Charity cu mâinile ei – patru feluri de mâncare, cu un Bordeaux care se prăfuise probabil în pivnița lor înainte de căderea Franței. Ne-am înveselit, am râs mult. Eu reușisem să evit orice discuție despre război sau despre Washington, știind că erau subiecte care ar fi putut incita în Charity un pacifism iritabil și, din câte simțeam eu, irațional. Bine hrăniți și instalați confortabil, am savurat cafeaua pe îndelete.

Pe urmă, Charity s-a ridicat în picioare și a anunțat că urma să intrăm în casă, unde să stăm lângă foc și să ascultăm muzică. Aveau o nouă înregistrare a *Simfoniei a noua* de Beethoven, sub bagheta lui Toscanini, pe care o păstraseră special pentru acea seară. Ceva vesel, pentru a sărbători. Voia să spună că sărbătoream reîntâlnirea noastră, și toți eram de acord cu ea. Dar victoria în Europa data doar de câteva săptămâni; războiul din Pacific putea să se încheie în orice moment. Existau mai multe motive de celebrat decât voia Charity să enumere.

Perfect, minunat, am spus noi. Dar nu era *Simfonia a noua* prea lungă, totuși? Nu era mai bine să spălăm întâi vasele?

Doamna Fellowes s-a ridicat prompt în picioare, spunând că putea ea foarte bine să spele vasele. În definitiv, nu mișcase un deget toată ziua. Așadar, noi puteam să intrăm în casă și să ascultăm muzică, în timp ce ea spăla vasele, în doi timpi și trei mișcări.

– Nu, a spus Sid.

La rândul ei, Charity a intervenit, zâmbind intens:

– Doamnă Fellowes, sunteți un *oaspete*, iar în casa asta noi nu-i lăsăm pe oaspeți să spele vasele.

– Dar nu aveți nici un ajutor!

– Sid va spăla vasele.

– Sid? am exclamat eu. Sid și cu *mine* vom spăla vasele. Mândria nu-i permite unui Morgan să stea degeaba, în timp ce gazda lui e cu mâinile până la coate în apa de vase murdărite prin prezența respectivului Morgan. Voi, doamnele, aveți trei opțiuni. Ori așteptați câteva minute până vom putea asculta muzică împreună, ori mă lăsați să dau o mână de ajutor la spălarea vaselor

după muzică, ori ascultați singure muzică, fără prezența binefăcătoare a gentlemenilor.

– Ești un palavragiu, mi-a zis Charity. Și nu speli nici un vas. Poți să faci pe *regizorul* muzical. Vasele le spală Sid.

– De ce trebuie el să spele vasele, dacă eu n-am voie?

– Fiindcă asta este înțelegerea noastră. Așa merg lucrurile de când ultima noastră menajeră a plecat de la noi. Eu gătesc, el spală vasele.

– Spune-mi că nu-i adevărat, i-am cerut lui Sid.

Sid a zis că *era* adevărat. Amatorii n-aveau voie în bucătărie.

Sally și doamna Fellowes se uitau de la unul la altul zâmbind, încercând să găsească o modalitate agreabilă de a depăși impasul.

– Ce-ar fi să le lăsăm pentru mai târziu, atunci? a sugerat Sally.

Lui Sid, părea să-i convină ideea, dar apoi a privit-o pe Charity și a văzut pe chipul ei înnegurat că până la urmă, totuși, nu-i convenea.

– Mai bine le spăl acum, până nu se usucă mâncarea pe ele și nu se întărește.

– Atunci vei pierde muzica, i-am spus. Vei fi rupt de bucuria noastră netemperată. Zău, vreau să te ajut. Insist.

– Poți să insiști tu mult și bine, degeaba, tot nu ai voie, a zis Charity. Găsești discul cu *Simfonia a noua* deasupra, pe teancul de-acolo.

Sid se ridicase în picioare tăcut și începuse să stivuiască farfuriile pe o tavă. Charity a stins lumânările. Sally, care nu se amestecase în dispută deoarece, oricât

de mult și-ar fi dorit să fie de ajutor, ea nu putea să spele vasele, îmi spunea din ochi să renunț și să mă supun. Așa că m-am dus și am ajutat-o să se ridice; și, fiindcă era deja cam întuneric în sufragerie, am sprijinit-o în timp ce s-a aplecat ca să-și prindă protezele pe genunchi. Oamenii care nu-și pot simți picioarele trebuie să le poată vedea, altminteri își pierd echilibrul când se apleacă.

I-am dus scaunul lângă șemineu, iar ea a venit până acolo în cârje și s-a așezat. Charity s-a ghemuit într-un fotoliu mare. Doamna Fellowes a spus jenată că ea se gândea să dea o fugă până sus, ca să vadă ce fac copiii, după care, cu toate obiecțiile lui Charity, a plecat. Sid trecea în marșarier prin ușile batante de la bucătărie, cărând tava plină de veselă și tacâmuri.

– Și acum hai să ne bucurăm, a zis Charity. Războiul acesta oribil aproape s-a terminat, iar voi ați revenit lângă noi.

Cu discurile stivuite pe schimbătorul automat, încă mai pregetam.

– Lui și mie împreună, nu ne-ar lua decât zece minute să spălăm vasele alea. Pe urmă, am putea să stăm liniștiți cu toții și să ne bucurăm.

– Sid nu este nefericit, a zis Charity. Să nu crezi că stă acolo și plânge în ligheanul de vase. O să vină și el, când termină treaba. Așa procedăm *noi* aici. Aceasta este *convenția* noastră.

Și treaba mea era să nu mă mai amestec. Am împins butonul. Brațul fonografului s-a ridicat, s-a balansat, a zăbovit deasupra și s-a lăsat în jos cu grijă. La început, un hârșâit, apoi un tremolo de viori pe un fundal grav

de corzi și corn, care repede s-a accentuat într-un strigăt muzical. Charity s-a întins spre lampadar și a stins lumina. Ședeam în licăririle focului, pândiți de ochii bufnițelor din vârful suporturilor de lemne. Ușa de la bucătărie, mai departe în capătul întunecos al sufrageriei, era conturată cu lumina din cealaltă parte.

Îndeobște sunt un admirator al *Simfoniei a noua*, dar în acea seară mi s-a părut dintr-odată pompoasă și supraapreciată. Nu mă puteam concentra să ascult, fiindcă mă tot gândeam la Sid, sigur acolo, inferior și nedorit, expediat ca o slujnică la bucătărie. Și pentru ce? Pentru că Charity fixase un program ritualic și era prea inflexibilă ca să-l modifice. Ori asta, ori îl pedepsea pentru ceva.

Pe măsură ce lâncezeam în amurgul focului aprins, mă enervam tot mai rău. Când primul disc a ajuns la capăt și schimbătorul automat, zăngănind scurt, l-a lăsat să cadă pe al doilea, m-am ridicat în picioare. Charity și Sally întorseseră capul și mă urmăreau. Am ridicat un deget și am ieșit din cameră în vârful picioarelor.

Toaleta de la parter era pe holul care ducea de la intrarea din față, pe lângă scări, până la bucătărie. Întregul culoar nu putea fi văzut din living. Trecând pe lângă toaletă, am mers în continuare pe coridor și, în capăt, am deschis ușa de la bucătărie.

Sid, la chiuvetă în mijlocul haosului, se uita în jur. Toate bufetele și mesele erau pline de farfurii, castroane, oale, cratițe, sticle de lapte, strecurătoare și gunoaie. O bucătăreasă bună murdărește o mulțime de vase, mai ales când nu ea trebuie să le spele. Afară, dincolo de ușile batante, muzica urca de la pianissimo la fortissimo.

– Ce e? s-a încruntat Sid la mine.

– M-am gândit să-ți dau o mână de ajutor.

Simpla sugestie l-a pus pe jăratic.

– Termină! Știi bine că ar trebui să fii dincolo. Mă ocup eu de asta. Pleacă de-aici!

Am deschis ușa frigiderului și am pus înăuntru farfuria cu unt, o sticlă de lapte și o jumătate de căpățână de salată verde. Am strâns niște coji de cartofi și alte resturi de pe un bufet, le-am pus într-o pungă de hârtie și m-am uitat în jur după găleata de gunoi. Sid mă prinsese de braț.

– Asta e treaba mea. Du-te înapoi și ascultă.

– N-au nevoie de mine ca să asculte.

– Charity o să te mănânce cu fulgi cu tot.

– Și o să-i stau în gât.

Am găsit un coș, plin de dădea pe dinafară, și am îndesat în el punga cu cojile de cartofi. Pe mânerul ușii de la cuptor atârnau niște șervete de bucătărie. Am tras unul afară și am început să șterg farfuriile pe care Sid le pusese la scurs pe grătarul de vase. A încercat să-mi smulgă șervetul din mână.

– Uite ce e, mi-ai face un mare serviciu dacă te-ai duce înapoi. Vin și eu în câteva minute.

– Dacă lucrăm împreună, putem termina mult mai repede.

A renunțat să mai tragă de șervet. Câteva clipe a rămas încruntat, fără să se miște. Apoi a ridicat din umeri și s-a întors la chiuveta lui plină de clăbuci.

– N-ai fost cuminte? l-am întrebat. Ce-ai făcut ca să meriți trei ani de cătănie la popotă?

– N-a fost atât de mult. Și este un aranjament echitabil.

– Cum îl deosebești de o pedeapsă sadea?

M-a privit pieziș, tăios și inițial ofensat, dar pe urmă a ridicat din sprâncene și umeri, râzând stingher.

– Cred că *este* o pedeapsă.

– Pentru ce?

A dat din umeri. O nouă privire piezișă.

– Incompetență generală.

Ștergeam și stivuiam farfuriile curate pe un colț de bufet.

– Explică, profesore.

Sid a râs din nou, uitându-se la fereastra neagră de deasupra chiuvetei, de parcă ceva de-afară i-ar fi atras atenția. Cu limba și-a atins buza de sus.

– S-a dovedit că sunt incapabil să marchez în liga principală.

– Aiurea! Astea-s baliverne. Au anulat *ei* partida pe motiv că terenul era ud.

– Tot aia, a mormăit el, oprindu-se cu mâinile în apa de vase. Gustul eșecului este ca gustul supei de varză, știai asta? Ți se ridică acru în gât. Exact ca un ecou, uuu, uuu. Acum, du-te înapoi acolo și lasă-mă să-mi termin treaba.

– Cu permisiunea ta, mai du-te și tu naibii, i-am răspuns.

Odată ce a acceptat soluția mea, am făcut progrese. Teancurile de farfurii curate au crescut, bufetele și mesele au fost șterse frumos, apoi am trecut la oale și cratițe.

– Un motiv pentru care sunt aici să șterg vase este că vreau să vorbesc cu tine, i-am zis. Lumea va începe să se întoarcă la facultate. Răcanii vin acasă. Facultățile vor reangaja cadre didactice.

A ridicat privirea, dar nu a spus nimic. Am văzut dispreț pe chipul lui.

– Șeful catedrei de literatură engleză de la Dartmouth a fost coleg cu mine la OWI, am continuat. Tocmai s-a întors la facultate. Și deja caută oameni.

Nici un comentariu.

– Dacă crezi că vrei să te întorci la catedră și să lași deoparte zvonul acesta ridicol că ai fi incompetent, pot să-ți trec numele pe listă.

Acum a ridicat complet privirea, iar mâinile i-au încremenit în apa soioasă. Disprețul dispăruse de pe fața lui; părea aproape îngrozit. Câteva clipe s-a holbat la mine, după care a revenit nervos la vase.

– Muncă de sclav, am spus eu. Fără perspective de a fi promovat, cel puțin deocamdată. E de așteptat să-și protejeze angajații mai vechi și să aducă personal pe termen scurt pentru iureșul care se preconizează.

– Personal care să fie ce? a întrebat Sid. Asistenți?

– Da, majoritatea. Tu, nu. Cu experiența ta în profesorat, n-ar trebui să primești un post mai jos de lector universitar. S-ar cuveni să te numească profesor asociat, dar asta e exclus.

O bucată de timp a frecat fundul unei tigăi cu un burete abraziv. A pus tigaia sub jetul de apă fierbinte, a clătit arsurile negre pe care le răzuise, lăsând dedesubt arama roșie curată. A pus tigaia cu susul în jos pe grătarul de vase.

– După dezastrul de la Wisconsin, n-aș mai avea șansa să obțin nimic. În nici un caz vreun post la o facultate atât de bună ca Dartmouth.

– Ba nu, ai putea, cu condiția să vrei.

– Tocmai ți-am reamintit adineaori, s-a dovedit că sunt incapabil să marchez în liga principală.

– Și eu tocmai ți-am spus adineori că astea sunt baliverne. Ești capabil să lovești orice minge care vine spre tine.

– Ce te face să crezi că aș avea o șansă?

– Faptul că am discutat deja cu Bramwell despre tine.

– Zău, chiar ai discutat?

– De două ori. A tot dat târcoale. Nu s-au luat prea multe doctorate în ultimii trei ani. Dintr-odată a apărut o piață pentru asta. *Numai* să vrei să te întorci la catedră.

Continua să spele zelos o strecurătoare. Din living se auzea muzica amplificându-se cu înflăcărare.

– I-ai povestit lui Bramwell despre mine?

– Absolut tot, până la cel mai rușinos detaliu.

– Și a mai considerat totuși că aș avea o șansă?

– Va trebui să soliciți un post, am spus eu iritat. Mai ții minte ce i-a zis bătrânul McChesney lui Sally, când l-a întrebat în ce perioadă se vor coace fragii de pădure? „Păi, trebuie să-i lași întâi să înflorească." Așa și tu, trebuie să te comporți ca și cum *ai dori* o slujbă. Va trebui să-i trimiți o scrisoare de intenție și un curriculum vitae.

– Și dacă fac asta, crezi că există vreo șansă?

– Dacă faci asta, primești postul, i-am zis. Tipul e suficient de țicnit încât să creadă că ai fi pentru ei un adevărat trofeu. Ceea ce e perfect valabil pentru postul pe care-l oferă el.

Stătea nemișcat, holbându-se la mine prin aburii din chiuvetă. Ochii au început să i se deschidă, buzele i s-au întins lateral, ridurile verticale de pe obraji i s-au adâncit și fața i s-a luminat într-un zâmbet larg.

– Mare hoțoman ești tu. Morgan…

Ușa de la sufragerie s-a deschis înspre noi. Muzica și-a făcut loc în bucătărie. Charity stătea în prag. Pe rând, privirea ei a înregistrat totul – teancurile de farfurii șterse, bufetele curate, cratițele curate, Sid cu mâinile în apă, eu, vinovat, cu șervetul de vase în mână. Sângele i s-a suit în obraji.

– Așa vasăzică! a exclamat ea.

– Tocmai terminam treaba, a îngăimat Sid, dar vorbea cu ușa care se închidea deja.

În tăcere, am isprăvit ce aveam de făcut. El s-a șters pe mâini, eu am atârnat șervetul ud lângă celelalte pe ușa cuptorului. Dincolo, în living, un *Heldentenor* urla în ceață și eclipsă: *„Freude... Freude...*

– Cred că e timpul să ne ducem pâș-pâș și spășiți în cotețul nostru.

Nu a gustat gluma. Era încordat la față și avea ochii opaci. Tiptil, am ieșit pe hol și ne-am dus până în capul scărilor care coborau în living. Tenorul terminase de urlat. Acum toți urlau. Exultația corală umplea casa și făcea ferestrele să zăngănească.

Câteva clipe am stat așa, așteptând să ne obișnuim cu obscuritatea încăperii. Corul creștea și cobora în valuri, muzica sălta iute de la soprane la tenori la basi și înapoi de la capăt, într-adevăr cu bucurie, cu atâta bucurie, încât simțeai sângele clocotind în tine, încercând să prindă ritmul. Nu o dată, cântaserăm și noi *Oda bucuriei* în salonașul din Wisconsin al soților Lang, cu Dave Stone la pian și înconjurați doar de prieteni, pe vremea când viitorul ni se părea o încercare de care aveam să ne ocupăm la timpul ei. Exaltat, m-am

alăturat corului acum și am coborând treptele răcnind din rărunchi.

Nimeni nu mi-a ținut isonul. Ne-am găsit niște scaune. Eu am lăsat gălăgia. Fața lui Sally, trandafirie în lumina focului, părea tristă. Charity era doar un contur pliat în fotoliul mare. În tăcere, am lăsat bucuria să-și încheie cântarea.

A trecut mult de-atunci. Vremuri mai bune au crescut peste anii răi ai războiului și i-au acoperit, așa cum iarba și tufișurile acoperă pământul mutilat. De ce mă gândesc la seara aceea rea, când au fost atât de multe seri bune pe care să mi le pot aminti? A doua zi nu mai era nimic – n-ar mai fi fost nimic chiar și dacă oportunitatea cu Dartmouth n-ar fi schimbat complet atmosfera.

Sunt sigur acum, eram destul de sigur și atunci, că Charity nici măcar nu știa că-l pedepsea pe Sid pentru că o dezamăgise în tot ce spera ea să se adeverească. Probabil elaborase o teorie rațională potrivit căreia el avea nevoie de o funcție, ceva util de făcut – ca spălatul vaselor! –, care să-i dea certitudinea că persoana lui avea un rost în ordinea generală a lucrurilor. O sarcină care să fie doar a lui, ceva umil poate, dar a lui numai, o responsabilitate pe care să poată s-o accepte și s-o împlinească. Sună neverosimil, dar neverosimile erau unele dintre ideile ei, de fapt. Ceea ce nu le făcea însă, în mintea ei, mai puțin logice.

Sid nu avea nevoie de mine să-i fac rost de o slujbă în învățământ după război. Aproape oricare dintre nenumăratii lui prieteni ar fi putut și ar fi făcut acest lucru, sau el ar fi putut să facă același lucru și singur.

Nu trebuia decât să trimită scrisori la diverse universități și să indice că era disponibil. Prin urmare, și dacă eu nu aș fi știut că Steve Bramwell avea nevoie de oameni, Charity tot ar fi trebuit să renunțe să mai ia în tragic vechiul eșec și, în schimb, să consimtă să-și reia viața printre cei vii. Totuși, ei au ales să creadă că eu îi făcusem lui – sau le făcusem amândurora – cea mai mare favoare. Admițând că da, favoarea nu a constat în a-i fi găsit lui o slujbă. Meritul meu a fost de a o determina pe Charity să pună capăt izolării lor autoimpuse și pozei ei de umilință vanitoasă.

În micul birou spartan, un sanctuar clandestin, simțeam că nu am aer și mă sufoc. Am trecut prin fâșia de soare învolburată de minuscule firicele de praf, am ajuns la ușa atelierului și apoi afară pe verandă. Ușa s-a trântit cu toată greutatea în urma mea, închizând înăuntru uneltele ce așteptau să fie folosite, creioanele ascuțite pentru exprimarea imaginației, carnetele așteptând cuvinte, dicționarul de rime cu cotorul întors spre perete în speranța de a rămâne nedescoperit. Cu sentimentul că îmi scăpa ceva, am pornit spre Casa Mare.

3

Veranda Casei Mari se deschide spre o mare parte din istoria familiei. Golfulețul, pe care mătușa Emily obișnuia să-l traverseze înot, zilnic înainte de prânz, este un luciu de apă privat, o mare familială. Ședem deasupra lui, la o masă gătită cu ghivece de flori strălucitoare, și privim vizavi la pontonul și adăpostul pentru bărci al familiei Ellis, iar dincolo de ele, pe fundalul pădurii, casa învechită de ani, care este locuită acum de Comfort și Lyle Lister.

Conversația noastră merge inevitabil înapoi, la fel ca ochii noștri. Hallie o dirijează, în mod evident încercând să lase în urmă disconfortul conversației noastre din birou și să ne restituie Battell Pond așa cum îl știam noi. Eu și Sally coroborăm sau amplificăm, după cum ni se cere. Moe ascultă cu zâmbetul lui levantin, mișcându-și ochii perspicace și vigilenți de la soția lui la noi și iarăși la soția lui. Ascultă așa cum ar asculta poate un antropolog poveștile și pălăvrăgelile unor săteni primitivi, în efortul de a auzi cum bate inima unei culturi. El și Sally au ceva în comun, ceva străvechi, atotștiutor, înțelegător, domolit și, în ultimă instanță, trist.

Nu este neapărat o conversație, ci mai degrabă o suită de aduceri aminte, repere memorabile și întrebări. Suntem dojeniți afectuos.

– Pe voi nu vă mustră conștiința? În toată copilăria mea, clanurile Morgan și Lang făceau parte din aceeași familie, într-un du-te-vino permanent între Hanover și Cambridge, și aici împreună în fiecare vară. Pe urmă, v-a apucat să vă mutați tocmai în New Mexico. Până și Lang a încetat să mai vină.

– Este din vina mea. Eu am vrut să scap de iernile din Cambridge și, odată ce am ajuns acolo, a fost greu să mai venim înapoi. Iar Lang era pe Coasta de Vest, unde au fost nevoiți să rămână, din cauza serviciului ei și al lui Jim.

– Dar nu are și ea un concediu măcar? Nu are chef niciodată să se vadă cu vechii ei prieteni? Nu l-a adus pe Jim aici decât o dată, la nunta noastră. Întotdeauna am considerat-o sora mea mai mare și mi-am dorit ca viitorii noștri copii să crească împreună ca niște veri, or ei nici măcar *nu s-au întâlnit* vreodată. Ce mai face *egoista* noastră? Îi place munca de bancher?

– Analist financiar. Ce să facă, e bine. Da, îi place serviciul pe care-l are. Presupun că e și foarte apreciată. Câștigă mai bine decât Jim.

– Ne-a vândut pentru niște dolari murdari.

– Ei, Hallie, zău așa! Crezi că e un drum cu sens unic? Nu e mai departe de aici până pe Coasta de Vest decât de pe Coasta de Vest până aici. Ați putea merge și voi în vizită la ea. I-ar plăcea mult.

– Dar aici e rostul nostru, al tuturor! Să nu-mi spui că ai devenit un apusean cu idei preconcepute.

– Am fost întotdeauna un apusean. Noua Anglie a fost un interludiu ploios.

Este atât de indignată, încât mă văd nevoit să retractez ce-am spus.

– Îmi retrag cuvintele. Nu a fost un interludiu. A fost cea mai frumoasă perioadă din viața noastră.

– Vezi să nu ajungi să vinzi castraveți grădinarului. Apropo, ce nu-ți convine în verdele naturii de-aici? Mai bine să nu uiți că locul vostru este *aici*! Voi, mami și tati ați fost întotdeauna pe aceeași lungime de undă. Mi-aduc aminte când vă duceați la concertele acelea de sâmbătă seara, pe care mami le inițiase. Asta era cu mult înainte să fi venit tu la Battell Pond, Moe. Obișnuiau să pună plăci la fonograf și să amplifice muzica printr-un difuzor de pe debarcaderul localității, și toată lumea se aduna în canoe și bărci cu vâsle. Noi, de-aici, auzeam perfect, dacă nu făceam gălăgie. Rămâneam toți acasă cu Flo sau care bonă o fi fost în acea vară, și ne uitam la voi patru cum plecați pe lac cu barca, iar imediat ce treceați de colțul pontonului întorceam casa cu fundul în sus.

– Charity știa asta. Considera că vă prindea bine, o dată pe săptămână. Eu mă simțeam întotdeauna vinovată, fiindcă din cauza mea trebuia să mergem cu vechitura aceea de barcă cu vâsle, însă ne-am fi scufundat imediat dacă eu m-aș fi urcat într-o canoe. Ce mult îmi plăceau concertele alea! Mozart și Schubert răsunând peste luciul apei, oameni plutind agale, mișcând o padelă din când în când, și apusul de soare adunându-se în spatele nostru. Și tatălui tău îi plăceau mult. Își umplea plămânii de aerul proaspăt al serii. *Respira* amurgul. Când se termina muzica, afară era deja întuneric și

răcoare. Charity și eu eram întotdeauna înfofolite în burnuzurile acelea algeriene.

– Cu care v-ați fi înecat, fiindcă v-ar fi tras la fund, dacă barca se răsturna.

– Nu cred că aș fi fost mai în siguranță într-un costum de baie. Și, oricum, nici n-ar fi prea rău să dispari așa. Charity era întotdeauna prevăzătoare și lua lanterne cu noi, ca să vedem drumul la întoarcere. Larry și Sid trebuiau să mă care pe brațe, în timp ce eu și Charity luminam cărarea cu lanternele. În viața mea n-am văzut un loc unde să fie o beznă mai neagră decât aici noaptea. Presupun că a rămas la fel. Nici nu vedeai pontonul, până când barca nu se ciocnea de el. Nu-ți vedeai nici mâna, dacă voiai să te ții de nas.

– Figura de stil prin care se căznește ea să redea ideea are o variantă mai pitorească, într-o veche zicală din New Mexico: Era atât de întuneric, încât nici fundul nu ți l-ai fi putut găsi cu amândouă mâinile.

– Vai, mulțumesc, scumpule. Mi-ai luat cuvintele din gură.

Râsete. Ne simțim bine pe acea verandă, în compania lor. Soarele bate direct pe noi, cald, dar nu prea cald totuși. Va mai trece un timp până ca umbra celui mai apropiat copac să se mute peste noi.

– Făceați parte din familia noastră, ca mătușă și unchi. Mese împreună, înot, excursii, picnicuri, expediții. Larry și tăticul aveau întotdeauna un proiect – să facă un gard în jurul terenului de tenis, sau să construiască un nou ponton, sau să monteze o palisadă pentru vite în poarta de sus, pe Folsom Hill. Crezi că mai sunt bărbați cărora să le placă să muncească în vacanță ca niște salahori? Iar

tu și mami erați atât de apropiate. Ți-a simțit lipsa, să știi, când v-ați mutat în vest. Nu a mai găsit niciodată vreo altă prietenă cu care să se distreze așa de bine. De fapt, nici nu mai e așa frumos aici cum era odinioară, cred eu. Lumea a început să se îmbrace mai elegant, gașca de la clubul de vacanță dă tonul. Așa cum vă țin eu minte pe amândouă, nici uneia dintre voi nu-i păsa nici cât negru sub unghie cum se îmbrăca. Străinii nu știau niciodată ce să creadă despre voi, tu cu cârjele tale și cu pălărioara ta bavareză cu o pană înfiptă în ea, iar mami în una dintre fustele tip cuvertură de pat în care umbla, întotdeauna măturând pământul cu ele, sandale și șosete în picioare, plus un batic pe cap. Mi-e rușine să-ți spun asta, Sally, dar în iarna aceea când am fost împreună în Italia obișnuiam să merg la vreo zece metri în urma voastră, ca nu cumva să creadă careva că eram cu mami. Câți ani să fi avut? Vreo paisprezece, cred. Îmi venea să mor când o vedeam cum se comporta și în ce fel arăta. Ți-am povestit vreodată de faza când voi două v-ați dat jos din automobilul Marmon, în față la McChesney, și doi vilegiaturiști, din Upper Montclair precis, stăteau acolo și se holbau la voi? Erau fascinați. Nu reușeau să se dumirească dacă tu erai o invalidă bogată și mami era asistenta ta, sau dacă nu erați țigănci amândouă, sau servitoare șofând mașina stăpânului, ori hipiote din Stannard Mountain, sau mai știu eu ce. L-am auzit pe unul dintre ei spunând: „Mașina aceea e o adevărată bijuterie, Ed ar fi ahtiat după ea", iar celălalt a zis: „Aia înaltă are pe cap o eșarfă Liberty, iar aia cu cârje poartă o fustă țesută manual" Grație vouă, toți cei din familia Lang eram atât de fericiți aici.

– Ce tot spui acolo? *Noi* am fost fericiți aici grație vouă. Am fost musafiri privilegiați.

Hallie este aproape la fel de frapantă cum era mama ei, dar mai dulce, mai feminină. Pentru o clipă, pe veranda însorită, când își dă la o parte de pe față o șuviță de păr bălai răvășită de vânt, seamănă cu Charity într-o stare de spirit vehementă.

– Nu, nu, nu. Nu sunt de acord. Nu musafiri. Familie.

Moe, care fusese ocupat să scoată un dop, se ridică în picioare și toarnă în pahare.

– Apropo de familie. Larry, tu ai obiceiul să vorbești despre p-p-p-părinții tăi?

– Părinții mei au murit acum peste patruzeci de ani.

– Vorbeai despre ei înainte de a muri?

– Nu mi-ar fi trecut prin minte.

– Dar c-c-când au murit?

– Am închis ușa.

– Sally?

– Eu n-am avut niciodată tată. Mama mea a murit când eu aveam doisprezece ani.

– Înseamnă că vi se pare și vouă la fel de ciudat cum mi se pare m-m-mie. Stau aici, aud toate aceste aduceri aminte de familie, toate aceste disecții, analize, ipoteze, nedumeriri, indignări, răzvrătiri, compasiuni, în fine orice, și sunt uluit. Tata a în-în-însemnat enorm pentru mine, am învățat multe de la el și l-am respectat. M-m-mama, fiind evreică, era excesiv de mămoasă, dar nu se putea să n-o iubesc, corect? Ei bine, n-am discutat niciodată despre ei când trăiau, nici măcar cu vechi p-p-p-prieteni, nici măcar cu f-f-fratele meu. După ce au murit, nu cred să fi discutat despre ei cu prea multe

p-p-persoane, cel mult vreo zece. Familia aceasta, în schimb, e ceva in-in-incredibil. În clipa în care se întâlnesc, indiferent care dintre ei, fie numai și doi, se apucă să vorbească despre m-m-mami și tati.

– Asta faci și tu. La fel ca noi toți, participi și tu la aceste grupuri de discuții.

– N-am vrut să te enervez, scumpa mea. Intenția mea nu a fost să m-m-mă absolv pe mine însumi. Am vrut doar să subliniez cât de mult acești doi oameni sunt în centrul a-a-atenției pentru ceilalți membri ai familiei.

– Tati, nu. Mami, da. Dar asta este din cauză că...

– A fost așa cu mult î-î-înainte să se îmbolnăvească. Și mă refer la amândoi. Ci-ci-citeam deunăzi romanul acela de Katherine Anne Porter, cum îi spune, *Corabia nebunilor*. E acolo o scenă în care ea merge cu a-a-autobuzul și zărește fugitiv doi oameni, un bărbat și o femeie, ea îl înjunghie pe el cu un cuțit, el o lovește cu o p-p-piatră. Hârș, poc, hârș, poc. Încleștați letal, dar împreună. Așa este și aici.

– Doamne sfinte, Moe, citești prea mult! Nu e deloc așa aici. Nu e niciodată ceva violent. Nu e nici măcar ceva competitiv. El pierde întotdeauna.

– Poate. Oricum, e o răstignire reciprocă. Nu sunt doi indivizi, sunt o în-în-în-înfruntare. Sunt o dilemă imposibil de rezolvat. Tatăl tău este un soț captiv, la fel ca m-m-mine...

– Ah, la fel ca tine!

– Exact. Și la fel ca bunicul tău Ellis. Mătușa Emily îl ț-ț-ținea în si-si-sihăstria aia a lui și avea grijă de el cu bunătate, cum s-ar fi purtat cu câinele familiei. Admira faptul că el știa să citească în g-g-greacă și latină

și e-e-e-ebraică. Sunt sigur că-l iubea, însă ea purta pantalonii în familia lor. Or asta nu e o f-f-familie, este o trufie. Femeile ne conduc. Noi bărbații stăm cuminți, căscând și arătându-ne c-c-colții de cinci centimetri, dar mâncăm bătaie când ieșim de pe l-l-linie. Nu avem decât o singură funcție.

– Vai, Moe, îmi pare rău pentru tine!

– De ce să-ți pară rău pentru mine? Îmi place să casc și să-mi arăt c-c-colții, să fiu s-s-servit la masă și să fiu g-g-galant cu toate cu-cu-coanele. Aș vrea doar ca familia să recunoască... să recunoască t-t-t-totuși ce face. Tu, Larry, ai scris multe cărți, însă ai ne-ne-neglijat să scrii o carte mai mult decât necesară.

– Nu poți să scrii despre prieteni.

– De ce? Nici unul dintre noi nu vrea să se întâmple, însă această înfruntare, dacă așa se poate numi, aproape s-a încheiat.

– Oamenii lasă treburi neterminate. Lasă întrebări la care n-au răspuns. Lasă copii, uneori destul de mulți.

– Unii dintre noi, copiii, ne-am dori să citim despre toate astea într-o carte. S-ar putea astfel să găsim răspuns la unele dintre acele întrebări rămase fără răspuns. Cum ar fi, bunăoară, de ce au stat împreună în toți acești ani. A fost ca un fel de agonie pentru amândoi.

– O, n-a fost așa tot timpul! Nici măcar prea des. Nu cred că s-a pus vreodată problema să se despartă. Nu ar concepe nici unul așa ceva. I-ar distruge pe amândoi.

– Probabil. Totuși...

Moe îmi dă sticla peste masă ca să torn în pahare. Se uită spre fereastră, încruntat.

– Ce-o fi făcând fata aia acolo, doar nu *ouă* acum ouăle alea?

Dar Hallie nu e atentă. Mă studiază pe mine. A vorbit serios de data asta. I-ar plăcea să citească o carte despre părinții ei.

– Hallie, ai o idee greșită despre ceea ce fac scriitorii. Să nu crezi că ei pot înțelege lucrurile mai bine decât alți oameni. Născocesc doar niște intrigi pe care știu să le rezolve. Pun niște întrebări la care știu răspunsul. Personajele despre care citești tu în cărți nu sunt oameni reali, sunt plăsmuiri. Romane sau biografii, nu e nici o diferență. N-aș putea să-i redau în scris pe Sid și Charity Lang cei din realitate, iar ca să găsesc explicații pentru felul lor de a fi, cu atât mai puțin. Și dacă i-aș născoci, ar însemna să falsific niște adevăruri pe care nu vreau să le falsific.

– Credeam că ficțiunea este arta de a crea adevăr din materiale contrafăcute.

– Sigur. Asta ar însemna să creezi ceva fals din materiale adevărate.

– Dacă tu nu poți face asta, cine poate?

– Posibil să nu poată nimeni.

– Pe tine nu te deranjează, așa cum ne deranjează pe noi? Să nu-mi spui că nu. Ei doi plutesc în aer, ca o armonie muzicală nerezolvată. Ar fi nevoie de un Mozart care să coboare la parter și să trântească în clape notele potrivite, ca să-i lase să se potolească.

– Un alt Mozart decât acesta.

Există și alte considerente pe care aș putea să le invoc. Cum poți să faci o carte, pe care s-o citească toată lumea, pornind de la niște vieți atât de liniștite ca acestea?

Unde sunt elementele pe care le caută romancierii și pe care le așteaptă cititorii? Unde sunt viața intensă, irosirea flagrantă, violența, sexul vicios, dorința de moarte? Unde sunt infidelitățile de mahala, promiscuitățile, divorțurile convulsive, alcoolul, drogurile, weekendurile pierdute? Unde sunt aversiunile, ambițiile politice, pofta de putere? Unde sunt viteza, vacarmul, urâciunea, tot ceea ce face din noi ceea ce suntem și ne face să ne recunoaștem în ficțiune?

Oamenii despre care vorbim noi sunt relicve ale unei epoci mai calme. Au avut posibilitatea să-și cumpere liniștea și să se distanțeze de urâțenia industrială. Trăiesc în spatele zidurilor universității, o parte din an, și într-o grădină verde, în restul anului. Inteligența lor și tradițiile lor civilizate îi feresc de cele mai multe ispite, indiscreții, vulgarități și erori pasionale care ne năpăstuiesc și ne perturbă pe cei mai mulți dintre noi. Își fascinează copiii, fiindcă sunt atât de decenți, atât de amabili, atât de compătimitori și înțelegători și cultivați și bine intenționați. Își nedumeresc copiii, fiindcă, în ciuda tuturor lucrurilor pe care le au și le întruchipează, în ciuda faptului că în ochii majorității personifică un cuplu ideal, ei sunt distanți, imprevizibili, chiar severi. Și au ratat ceva, iar asta se vede la ei.

De ce? Fiindcă ei sunt ceea ce sunt. De ce sunt atât de iremediabil ceea ce sunt? Întrebare fără răspuns, posibil de nerăspuns. În aproape patruzeci de ani, nici unul nu a fost capabil să schimbe în celălalt nici o iotă măcar.

Un alt argument, personal și tulburător de data asta. Eu sunt prietenul lor. Îi respect și-i iubesc pe amândoi. Mai mult, viețile noastre au fost atât de împletite

împreună, încât n-aș putea scrie despre ei fără să scriu despre mine și Sally deopotrivă. Mă întreb dacă l-aș putea recrea pe vreunul dintre noi fără ca portretele noastre să fie atinse de compătimire și autocompătimire. *Amicitia* este un izvor pur. Cu o concentrație prea mare de milă ar putea deveni de nebăut.

Slujnica ne întrerupe tăcerea oarecum incomodă. Posibil să fie a douăzecea fată din sat care să lucreze vara în această casă. Tava cu care vine e încărcată cu o cafetieră, o carafă cu suc de portocale și un castron cu zmeură. Bagă cafetiera într-o priză și pleacă repede înăuntru, de unde se întoarce aproape imediat cu un platou cu șuncă, farfurii calde, chifle și o omletă mare. Moe mârâie și-și desface șervetul. Hallie începe să servească. Mâncăm, și toată apăsarea iese din mine.

– E totul în regulă? Ce trebuie să fie cald e cald și ce trebuie să fie rece e rece? Clara nu prea le nimerește întotdeauna.

– Minunat. Divin.

– Îți intră soarele în ochi, Sally? Vrei să te mai mutăm un pic?

– Mi-e foarte bine aici. Ca întotdeauna.

– Dar până la urmă tot ați plecat și v-ați mutat în New Mexico.

– Nu de aici m-am mutat.

– Ziceam și eu așa. Și dacă te-ai fi mutat de-aici, cine să te poată blama? Aici ai pățit ghinionul acela cumplit.

– Ghinion?

– Poliomielita.

– Aș fi putut să iau boala oriunde.

– Oricum, mami se blamează pentru asta. Zice că te-au dus într-o drumeție când erai încă anemică și slăbită după ce o născuseși pe Lang. Consideră că ai fi putut probabil să ai mai multă imunitate la boală, așa cum au alți oameni în general, dacă ei nu te-ar fi extenuat cu drumul.

– Asta-i ridicol. În viața mea nu mă simțisem așa de bine ca atunci. Mă îngrășaseră toată vara și avuseseră grijă de mine. Iar după ce m-am îmbolnăvit, au fost amândoi pur și simplu minunați.

– Ei spun că tu ai fost minunată. Cum ai rezistat să fii transportată pe cal, și tot ce-a urmat după aceea. Dar, de fapt, te cunoaștem și noi, te-am văzut în toți acei ani.

Văd ca aievea toți acei ani perindându-se în mintea lui Hallie, mai mulți ani decât ar însuma toată experiența ei de viață. Tot timpul, de când era ea bebeluș, toată copilăria, adolescența, studențiia și căsnicia ei, mereu biata Sally Morgan abia putea să se miște cu proteze la picioare și cârje în mâini, având nevoie de ajutor ca să meargă la toaletă sau să se dea jos din pat sau chiar să se ridice de pe un scaun, și cu toate astea refuzând să se declare neputincioasă sau neconsolată. Șofează o mașină special adaptată pentru ea. Călătorește, sau oricum călătorea într-o vreme, în toată lumea. Gătește, deplasându-se prin bucătărie pe scaunul ei înalt cu rotile. Se ocupă de gospodărie, în afară de munca grea din casă. Și zâmbește, e veselă, și amuzată, și amuzantă. Nu se lamentează, se gândește la binele celorlalți. Hallie se uită la ea cu ochii umezi. Este iubire în privirea ei, și admirație.

Pe drept cuvânt. Și eu am lăcrimat adesea contemplând-o pe femeia de lângă mine.

– Dar ți-au povestit vreodată ce au făcut *ei*?

– Ce să fi făcut? Și când?

– Când am fost bolnavă. Și să fi vrut să-mi aleg cel mai nepotrivit moment ca să mă îmbolnăvesc, tot n-aș fi putut nimeri mai bine. Tocmai se pregăteau să plece înapoi la Madison, casa de vis era deja începută, Charity ardea de nerăbdare să ajungă înapoi și să supravegheze lucrările. Și avea trei copii mai mici de cinci ani, iar tu erai în embrion, deși ea nu avea cum să știe asta deocamdată. Noi nu aveam serviciu, iar ei ne oferiseră casa lor pe timpul iernii. Nu ratau niciodată ocazia de a fi generoși. Ei bine, în condițiile astea, pe mine m-a apucat să mă îmbolnăvesc.

Sally stă cu spatele foarte drept, uitând să mai mănânce. Are ochii larg deschiși și strălucitori. De fiecare dată când se gândește la tot ce-au făcut ei pentru noi se înduioșează până la lacrimi, cuprinsă de afecțiune și recunoștință.

– Oamenii aceștia au lăsat baltă totul, pur și simplu, din cauza mea. Charity a mers cu noi în ambulanță până la Burlington, iar cât am stat în plămânul artificial și, cum s-ar spune, în siguranță, ea și Larry au făcut cu rândul la capătâiul meu, vorbind permanent cu mine ca să mă readucă la viață. Bietul Larry trebuia să ne întrețină, dar tot ce avea el erau niște recenzii de carte plătite cu cincisprezece sau douăzeci de dolari bucata. Încerca să citească în timp ce stătea lângă mine, urmărind cum aerul îmi era pompat în corp și scos afară din nou, iar când Charity venea și prelua garda în locul lui, el se ducea în altă cameră și încerca să scrie. Dacă ea n-ar fi fost acolo, el n-ar fi putut să facă nimic, iar eu m-aș fi prăpădit până

la urmă de atâtea griji. În acest răstimp, Sid încărcase copiii în mașină, cu Lang cu tot, și se întorsese cu ei la Madison, iar mătușa Emily îl abandonase pe bunicul tău și se suise în tren, ca să țină familia împreună. Asta, da, solidaritate!

Fata reapare în ușă cu o privire întrebătoare, dar Hallie îi face semn să plece înapoi. Ea și Moe o urmăresc cu atenție pe Sally, rigidă pe scaunul ei rigid. Vocea iese din ea ca într-o transă continuă, întreruptă doar de pauzele când își recapătă suflul. Dacă ar fi să filmez Oracolul de la Delfi, aș pune-o pe Sally, în acea stare de spirit, să o joace pe Pythia.

– Capeți o nouă perspectivă într-un plămân artificial. Nu mai eram decât o legumă suferindă. Nu puteam să mișc nimic, decât capul, însă negreșit puteam să fiu îngrijorată. Eram îngrijorată pentru fetița mea, eram îngrijorată pentru bietul Larry, care se stingea pe picioare. Eram îngrijorată pentru casa lui Charity, ridicându-se fără ea, după toate planurile și pregătirile pe care le făcuse, și toate astea doar din cauza mea. Eram îngrijorată pentru Sid, cu toată casa aceea plină de copii, și-mi făceam griji pentru domnul Ellis, rămas neajutorat și singur la Cambridge. Îmi făceam griji pentru facturile enorme, care se acumulau teancuri-teancuri, și mă nelinișteam la gândul că s-ar fi putut să nu mă mai fac bine niciodată, iar atunci tot ce se cheltuia pentru mine ar deveni o risipă nejustificată. Când ne-a lovit uraganul în 1938, mă îngrijora ideea unei pene de curent care mi-ar fi luat aerul vital, deși uneori aproape că mi-aș fi dorit să se întâmple așa. Dar, pe urmă, ridicam privirea în oglindă și-l vedeam pe Larry moțăind cu cartea

în mână, sau o vedeam pe mama ta cu zâmbetul acela pe buze. Ai moștenit zâmbetul ei, Hallie. Este un har extraordinar. Are viață în el. Nici nu îndrăzneam să mor cu zâmbetul acela strălucind asupra mea.

Pauză, respiră sacadat. Nimeni nu vorbește. Moe, cu ochii la chipul lui Sally, bâjbâie cu mâinile după cafea, pipăind farfurioara.

– Tot ea a achitat și facturile – s-a dus pur și simplu la casierie și a reglat toată spitalizarea, cerând în plus ca orice facturi ulterioare să-i fie trimise ei. Larry s-a necăjit, dar, Dumnezeule, ce povară imensă ne-a luat ea de pe cuget! A convins-o să accepte angajamentul lui de plată pentru toate cheltuielile, iar mai târziu și pentru niște sume cu mult mai mari, pe care ni le-a pus la dispoziție. A durat ani de zile ca să putem rambursa toți acei bani, iar de fiecare dată când le mai trimiteam câteva sute de dolari, se comportau de parcă noi am fi fost niște modele de onestitate sau ca și cum nimeni nu ar mai fi pomenit vreodată să existe doi oameni care să încerce să achite o datorie importantă.

– Habar n-am avut de toate lucrurile astea. Dar o recunosc pe mami în ce-mi povestești.

– Și tatăl tău, la fel. Sid îmi trimitea scrisori pline de noutăți, poezioare nostime și poze cu Lang, povestind totul de parcă ar fi fost un privilegiu pentru el să aibă grijă de atâția copii mici, în timp ce începea un nou trimestru la facultate. Aproape în fiecare zi, ceva ca să mă înveselească. Pe urmă, când medicii au spus că șansa mea cea mai bună de a-mi recăpăta cumva controlul asupra mușchilor era o cură la Warm Springs, chestia asta ne-a dărâmat complet, era ceva absolut irealizabil

în situația noastră. Să nu uităm, eram în plină criză economică, nu existau asigurări de șomaj sau de sănătate, nimic pe planul asigurărilor sociale. Larry nici măcar nu avea serviciu. Dar Charity și Sid ne-au sărit în ajutor. „Da!" au spus ei. „Faci asta, indiferent cât ar costa. *Nu* vă faceți griji pentru cheltuieli." Și așa Larry m-a dus în Georgia, iar la început am fost cumplit de deprimată. Nu-mi mai puteam folosi picioarele, o mână era cam atrofiată, iar în jurul meu vedeam oameni în situații la fel de grave sau chiar mai grave decât a mea, oameni de la care mi-am putut face o idee despre cum putea fi viața mea pe viitor. Unele proceduri ale terapiei erau în regulă, dar altele erau atât de crunte, încât aproape mă omorau. Te puneau pe o bandă de alergat, bunăoară, cu bare de care să te prinzi, și tu trebuia să încerci să mergi pe ea. O asistentă medicală stătea în spatele tău, cu o mână în centura ta, dar niciodată nu te ținea ca să nu cazi. Erau neglijente, nu te prindeau strâns. Toți cădeam. Am aflat mai târziu că făceau asta intenționat, ca să-ți întărească voința. Dacă nu scrâșneai din dinți și nu încasai pedepse și căzături cu duiumul, fără să te dai însă bătut, știau că altminteri nu te vei recupera niciodată. Eram atât de descurajată, încât plângeam tot timpul, dar când Charity a auzit asta, și-a abandonat familia din nou și a venit acolo. Când mă puneau pe banda de alergat, ea era lângă mine, ca să mă ajute și să mă încurajeze. Mă făcea să încerc, și să încerc, și să încerc întruna. Nu am ajuns niciodată să pot merge, însă am căpătat mai mult control din alte puncte de vedere. Era un băiat acolo, cam de vreo șaptesprezece ani, sportiv la un liceu din Chicago, un băiat foarte drăguț. Îl săltau

pe bandă și încercau să-l facă să meargă din nou, dar el nu putea. Stătea atârnat mușcându-și buza cu dinții, și lacrimile îi șiroiau pe față. Nu a reușit niciodată să se mai ridice în picioare, iar după o vreme l-au trimis acasă. A continuat să-mi scrie ani de-a rândul. A trăit de-atunci imobilizat într-un cărucior cu rotile.

Vocea în transă se oprește, ochii în transă conștientizează ceea ce văd. Sally clipește și, surprinsă, sfidătoare, dar părându-i rău, aruncă o privire în jurul mesei. Un râset, ca un mic suspin sugrumat. Noi tăcem toți. Cu siguranță, Hallie și Moe n-au mai auzit-o niciodată vorbind cu atâta înflăcărare. Nici eu, de altfel, nu în public, nicăieri decât uneori în pat, când se trezea din vreun vis și descoperea că era în continuare captivă într-un trup nevolnic.

– Și atunci cine a fost minunat? Eu eram doar o chestie infirmă, care trebuia determinată să vrea să trăiască. Ei au făcut asta, ei m-au convins – Charity în special, dar oricum, amândoi împreună. Trebuia să trăiesc, din pură gratitudine.

Fata se uită afară din nou, primește o încuviințare din partea lui Hallie și se apucă să adune vesela pe o tavă. Sally, cu umerii ei firavi adunați pe lângă gât, șade țeapănă, privind în jos și respirând neregulat. Mâinile le ține împreunate în poală, la soare, cu mâna pe jumătate încleștată pusă deasupra. Picioarele ei sunt nemișcate pe treapta de metal a scaunului, tot la soare. Dar fața ei e în umbra care se mișcă și se modifică odată cu mișcarea frunzelor de sus.

– Mi-e rușine. Au trecut ani de zile de când n-am mai fost așa apropiate cum eram odată. M-am lăsat iritată

de felul cum vrea ea să controleze totul. Mi se părea că era o tirană cu voi toți din familie. Mi se pare la fel și acum. Dar n-ar fi trebuit niciodată să uit că a fost pentru mine o prietenă minunat de altruistă. S-ar fi cuvenit să am gentilețea de a ierta ceea ce știam că ea nu poate schimba. Ne-am despărțit aproape ca și cum *am fi fost* prietene, dar au trecut de-atunci opt ani.

Stă nemișcată. Ochii ei se perindă rapid în jurul mesei, pe la fiecare dintre noi pe rând. Cu un efort de voință, tensiunea dispare de pe buzele și din obrajii ei: zâmbetul de *Kore*[1] vrea să revină. Dar o undă de încordare persistă. Sub placiditatea care-i reapare pe față, un mușchi crispat conferă expresiei sale o umbră de severitate. Ridică ochii și-i fixează asupra lui Hallie.

– Spune-mi exact cum se simte. Are dureri? Nu-mi pot da seama din scrisorile ei.

– Dacă are dureri, oricum nu se manifestă. Dar nu cred, totuși. Cancerul la stomac este considerat mai puțin dureros decât celelalte forme ale maladiei. Desigur, a făcut metastază, s-a întins în tot organismul acum. La începutul verii, pentru orice eventualitate, ea și David au făcut niște ședințe de meditație – controlarea durerii printr-un fel de autohipnoză. Nu știu dacă a avut nevoie să folosească asta. Știu sigur că nu a luat nici un fel de analgezic. Nu vrea să ia.

– Da. Mi-aduc aminte, când l-a născut pe David nu a acceptat nici măcar o mască cu eter. Voia să simtă tot. Nu e speriată, nu?

---

[1] Numele grecesc inițial al Persefonei (Proserpina, la romani), fiica Demetrei

– Nici un pic. E incredibilă. Deunăzi, stăteam de vorbă și careva – Nick, presupun, era încă aici – a uitat câteva momente care era situația, fiindcă totul decurgea ca o discuție obișnuită în familie, și a întrebat-o cum o să voteze în noiembrie. Știi ce-a spus? S-a uitat la el cu sprâncenele arcuite, cum face ea, și cu licăriri jucăușe în priviri, de parcă ar fi dezvăluit vreun secret extraordinar, i-a răspuns: „De la distanță". Am pufnit toți în râs, nu ne-am putut abține. Da, ai perfectă dreptate. Mama vrea să experimenteze tot, și nu concepe să fie privată de ceva. Știi cum îi place ei să planifice lucrurile. Ei bine, planifică și asta la fel. E ca un coregraf, fiecare pas mărunt este gândit dinainte. Chiar și…

O ezitare.

– Chiar și *ce*? insistă Sally.

– Mai bine nu, spune Moe.

– Ah, trebuie să știe și ei! Urăsc asta, nu suport nici să mă gândesc măcar, dar mama a semnat deja hârtiile. Vrea ca trupul ei să fie remis băncii de organe a Clinicii Hitchcock din Hanover. Dumnezeule, eu am… pur și simplu am explodat când mi-a spus. I-am zis: „Mami, cine să vrea un rinichi de la o persoană de șaizeci de ani sau două cornee de la o persoană de șaizeci de ani? Vrei să faci asta dintr-un motiv teoretic, probabil. Dar e o tortură pentru noi. Lasă-ți bietul trup să se odihnească în pace". Dar ea susține că vrea să fie un bun cetățean. Ce este uzat poate să fie incinerat și să redevină țărână, dar ceea ce rămâne încă folositor se cuvine să fie utilizat de cineva căruia îi trebuie.

Lacrimi de indignare îi împăienjenesc ochii. Coboară capul, lipește pumnul de buze, apoi ridică privirea, râde,

scutură din cap. Sally, din marginea ei de umbră, se uită îngândurată, ca dintr-o grotă.

– Se pregătește cu adevărat.

– O, da.

– Ah, ce rău îmi pare că nu mi-a spus mai din timp! Am fi venit de-acum câteva săptămâni deja. Este ceea ce ea ar fi făcut pentru mine. Dar părea să țină totul sub control.

– Știe din mai. Dar a existat o remisiune, a părut că timpul stă în loc. Nu voia să vă îngrijoreze.

– Știa că eu n-aș fi putut face nimic, murmură Sally abătută. Până la urmă, tot *ea* ar fi încercat să-mi poarte de grijă. Privește cu amărăciune spre șervetul mototolit din mâna ei, ca și cum n-ar înțelege ce-i cu el și cum de-a ajuns acolo. Pe urmă, îl pune pe masă. Când putem s-o vedem?

– Oricând.

– Nu i-am deranja de la masă?

– Ea nu mănâncă mai nimic. Tati, în general, ia doar un sendviș la amiază. Mama a zis să vă aducem după ce v-ați odihnit și ați mâncat, precizează Hallie uitându-se la ceas. Noi mai avem vreo două curse de făcut înainte de picnic. Vă lăsăm pe voi aici și ne vedem mai târziu, pe deal. Așadar, oricând sunteți dispuși.

– Eu ar trebui să dau vreo două telefoane, spune Moe. Poate că acum e momentul potrivit.

Sally își ia cârjele și le reazemă de scaun. Moe sare în picioare, dar eu stau nemișcat, fiindcă văd că e încă îngândurată și nu vrea deocamdată să se ridice. Știu ce face. Contemplă, în felul ei ferm, ceea ce până acum

am reușit să acoperim destul de bine cu pătura călduță a nostalgiei.

Hallie, gândind cu voce tare, spune:

– Moe, du-te *mai bine* și dă telefoanele alea. Între timp, apuc și eu să vorbesc cu Clara. Vă deranjează să așteptați aici câteva minute?

– Nicidecum, spun eu.

Sally nu spune nimic, stând rigidă pe scaun și holbându-se în trecut sau în viitor, nici nu știu care o apasă mai tare.

Hallie s-a oprit din drum, studiindu-i chipul.

– S-a întâmplat ceva? Pot să te ajut cumva?

Sally ridică ochii, ochi imenși și migdalați pe o față cu pielea strâns întinsă pe pomeți. Cutele de pe frunte se netezesc, linia obrajilor se îndulcește, privirea care doar cu câteva secunde înainte lumina orbitor, ca faza lungă a unui far, se închide și coboară în pământ.

– Nimeni nu poate face nimic. Asta este situația.

Conștienți că nu pot decât să-i dea dreptate îngânând un mormăit, Hallie și Moe mai zăbovesc stânjeniți un moment, apoi se retrag. Noi rămânem pe loc. Sally își tamponează pe rând pleoapele cu încheietura degetului.

– Am sperat, probabil, să mă trezesc din somn și să aflu că nu e așa.

– Se pare că va fi mai curând decât am crezut noi.

– E greu să accept asta, există atât de multe aduceri aminte, suvenire. Ea *trăiește* în toate. E pretutindeni unde te uiți. Ai observat farfuriile?

– Erau Cantigalli, nu-i așa?

– Da. De la Florența. Mai ții minte ziua când am fost cu ea ca să le cumpere?

– Eram și eu cu voi?

– Sigur. Ne-am dus la fabrică. A cumpărat servicii de masă întregi. Ulterior, au sosit la Hanover în trei butoaie mari.

– Te cred pe cuvânt.

– Foarte bine faci. N-am uitat nici o clipă din anul acela.

– Un an fără treburi în gospodărie.

– O, mai mult decât atât! În anul acela a fost numai primăvară, chiar și când a nins. De-atâtea ori mi se întâmplă să mă trezesc din somn și să-mi revină în minte versurile din poemul acela al lui Lorenzo. Mai ții mine? Toți turiștii sunt puși să le învețe:

Quant' è bella giovinezza
Che si fugge tuttavia[1]

Scutură din cap.

– Tinerețea s-a dus și ea, dar în anul acela eram tineri – atunci a fost al doilea an. Primul a fost la Madison. Înainte de asta, totul era cam cenușiu, iar de atunci a fost în principal doar perseverență. Așa a fost și pentru tine? Dar în anul acela la Florența eram tineri. Tinerețea nu are nimic de-a face cu vârsta cronologică. Este o vreme a speranței și a fericirii.

– *Che si fuggono*, spun eu, iar apoi, fiindcă nu vreau să-i accentuez dezolarea, adaug: Nu ai fost prima

[1] Primele două versuri din *Canzona di Bacco* – „Cântecul lui Bacchus", de Lorenzo de' Medici (1449–1492): „Cât de frumoasă-i tinerețea/ Dar cum repede se duce..."

persoană care să-și fi descoperit tinerețea acolo. Ți-aduci aminte cum spunea Goethe: *Kennst du das Land, wo die Zitronen blühen?*[1] Sau Milton? Când nu mai putea suporta iernile din Anglia și politica de-acolo, știi ce făcea? Mânca o măslină ca să-și amintească de Italia.

– Eu n-am nevoie de nici o măslină, spune Sally.

[1] În germană, în text – „Ai auzit de țara unde lămâii înfloresc?"

4

Odată, la un dineu în Cambridge, am avut o dispută imaginară cu sociologul Pitirim Sorokin, care susținea teoria mobilității ascendente, sau cum o numea el „peristaltismul vertical în societate". Era limpede că-i plăcea sintagma, credea că născocise ceva destul de ingenios.

Întrucât se născuse cu un nume obscur într-un sat rusesc la fel de obscur și urcase pe scara socială, devenind membru al Consiliului Republicii Ruse și secretar al premierului Kerenski, puteam concede că știa mai multe despre mobilitatea ascendentă decât mine. Eu aveam doar propria-mi experiență limitată din care să pot extrapola și trei martini băute care să mă facă sceptic în privința altor dovezi. Dar nu-mi plăcea metafora lui și, bombănind spre doamna din stânga mea, am declarat că savanții sociologi ar trebui să rămână la un limbaj aseptic din punct de vedere semantic și să lase metaforele în seama celor care se pricep să le folosească.

Peristaltismul, am informat-o eu pe această doamnă sau pe altcineva, înseamnă contracții ritmice într-un tub, cum ar fi intestinul gros, care forțează materiile din interior să se miște prin el. În figura de stil folosită de Sorokin, societatea era tubul, și individul, materia

care trebuia deplasată, iar tubul exercita funcția de a-l mișca pe individ. Eu credeam că individul de aceea e individ, pentru că se mișcă singur, și nu neapărat ritmic.

Și de ce cuvântul „vertical"? Știut fiind că omul este un animal erect, cel puțin ca postură, orice peristaltism căruia i-ar fi subiect nu poate fi decât vertical, doar dacă nu ni-l imaginăm lungit pe spate, ceea ce nu avem nici un motiv să facem.

În sfârșit, eu aveam impresia că peristaltismul normal funcționează în jos, nu în sus. Peristaltismul dirijat în sus este un peristaltism invers, care se numește emeză. A vrut cumva profesorul Sorokin să sugereze că el a fost vomat direct în notorietatea revoluționară, iar ulterior într-un renume internațional și o poziție distinsă la Harvard? Probabil că nu. Dar nu exista nici o ieșire din dificultatea lui metaforică. Nu se putea extrage pe sine inversând direcțiile și acceptând fluxul alimentar normal, deoarece acest lucru ar fi avut nu numai efectul de a-i distruge metafora ascendentă, ci și consecința de a-l face să arate chiar și mai rău decât dacă ar fi fost vomitat în sus.

Profesorul Sorokin nu a figurat nicidată în existența mea. Nu-l mai văzusem niciodată până în acea seară și nu l-am mai văzut niciodată după aceea; iar disputa noastră n-a avut loc niciodată, decât în capul meu și din colțul buzelor. Însă noi tocmai ne întorseserăm după o bursă Guggenheim de un an în Italia, iar în Italia descoperisem, cumva spre surprinderea mea, că din prima mea zi de școală manifestasem și eu o crâncenă mobilitate ascendentă. Reducându-mi viața trudnică la o inevitabilitate socială și întinând-o prin acea imagine

a digestiei colective rutinare, Sorokin m-a insultat tocmai acolo unde fiinţam.

Până să ajung în Italia, fusesem prea ocupat ca să mai observ cum eram eu de fapt. Învăţam şi îmi plăcea să învăţ. Sau mă cufundam într-o gaură şi trăgeam gaura înăuntru după mine. Sau, pur şi simplu, încercam să supravieţuiesc. Dar chiar şi în cele mai oropsite perioade ale noastre, eu am fost un dop ţinut dedesubt, impulsul meu era întotdeauna în sus.

Potrivit teoriilor mătuşii Emily, ar fi trebuit probabil să calc pe urmele tatălui meu. Ţineam la el, ne înţelegeam bine, lucram cu intermitenţe în atelierul de reparaţii auto. Nu exista nici un motiv pentru care eu să nu-i urmez în calitate de proprietar şi să nu mă ocup toată viaţa de curele de transmise, plăcuţe de frână, pistoane, lubrifianţi, treburi prin curte, grătare cu vecinii, baseball şi bere. Dar n-am avut niciodată intenţia să fac aşa ceva. Şi nu din snobism. Nu mi-a fost ruşine niciodată cu el. Nimic din prăfuitul Albuquerque nu mă îmbia la comparaţii de invidiat. Pur şi simplu, pretindeam mai mult decât Albuquerque putea să-mi ofere. Era pentru mine ceva de la sine înţeles. Şi toate persoanele importante pentru mine – părinţii, dascălii, profesorii de la facultate, Sally când ne-am cunoscut în Berkeley, şi de alfel şi soţii Lang, când ne-am cunoscut la Madison – aveau aceleaşi presupuneri în privinţa mea. Eram pe o traiectorie care ducea undeva.

Fără să ştiu după ce umblam, am urmărit acel lucru cu obsesia oarbă a unui spermatozoid vânându-şi ovulul ţintă – iată o metaforă pe care o voi accepta. Multă vreme a fost întuneric, şi tot ce-am putut să fac a fost

să înot ca să scap cu viață. Joncțiunea și împerecherea s-au produs în cele din urmă la Pensione Vespucci, un vechi *palazzo* pe Lungarno, un pic mai jos de consulatul american din Florența, în odaia din față a apartamentului de la etajul patru. Acolo, într-o dimineață de septembrie, m-a frapat ideea că situația era complet diferită față de cum fusese de multă vreme. Indiferent încotro ne îndreptam, ajunseserăm acolo, sau cel puțin ieșiserăm pe drumul cel bun.

De obicei, clopotele bisericilor de pe Bellosguardo ne trezeau din somn la ora șase, dar în această dimineață m-am trezit mai devreme, înainte de revărsatul zorilor. Un timp, am rămas lungit pe spate și am ciulit urechile, încercând să descopăr ce-mi curmase somnul. Dar nu auzeam nimic, nici cel mai mic freamăt de *rumore*[1] din stradă, unde practic nu era niciodată liniște, nici un huruit de tren trecând la un alt macaz în depărtările stâncoase, nici un dangăt de clopot, nici o șuierătură, nici un scuter Vespa zbârnâind de pe vreo stradelă, nici un zgomot de pași pe caldarâmul gol, nici o mișcare în interiorul casei transmițându-se prin marmură și tencuială, nici un glas de pescar matinal jos, în albia fluviului.

Nimic, decât răsuflarea lui Sally torcând încetișor lângă mine și ticăitul ceasului, toate sunete atât de apropiate, confortabile și liniștitoare, încât accentuau de fapt amuțirea desăvârșită peste care cădeau. În patul care mi-era încă străin, stăteam pândind zgomote de-afară pe care nu eram sigur că le-aș fi putut tălmăci, și simțeam

[1] În italiană în text, „zgomot, rumoare"

cu o emoție profundă câtă siguranță îmi conferea ideea de a fi *aici*, în întunericul celor patru pereți. Nici nu conta, în fond, ce zgomot de-afară îmi gâdilase auzul în timp ce dormeam. Sally respira liniștit lângă mine. Ticăitul ceasului ne purta spre dimineață.

Pe urmă, m-am mai dezmeticit un pic. Ceas? Noi nu aveam nici un ceas. Și-atunci ce auzeam eu? Ținându-mi răsuflarea, am ciulit urechile. *Tic-toc-țac-tic-toc-trop-trop*, nu un orologiu, ci nenumărate orologii, nesincronizate. Mi-am apropiat de ureche ceasul de la mână: de la doi centimetri depărtare, nu se auzea deloc. Însă păcănitul sec, ca de clichet precipitat, continua.

Am dat la o parte pătura, m-am dus până la ușile duble cu geam, am deschis una dintre ele și am pășit afară pe terasa acoperișului. Noaptea era mai luminoasă afară decât în cameră, iar păcănitul se auzea mult mai tare, mai rapid, cu ritmuri mai frânte – un zgomot de parcă mai mulți copii, mișcându-se cu viteze diferite, ar fi trecut cu niște bețe în lungul unui gard din scânduri pe o stradă mai încolo. M-am apropiat de balustradă să privesc pe stradă, și *ecco*, am descoperit ce se întâmpla: un șir de felinare bălăngănindu-se în mișcare cotea de pe Podul Vittoria și o lua pe Lungarno înspre centrul orașului. Fiecare felinar atârna de o șaretă, lângă fiecare șaretă mergea un om, și înhămat la fiecare șaretă era un măgar care tropăia iute din copite pe caldarâm.

Legănându-se în mersul căruțelor, felinarele lor proiectau umbre diforme de roți cu spițe, de picioare forfecând aerul deasupra pavelelor și de urechi lungi de măgar pe parapetul de piatră al fluviului. Sub păcănitul și tropăitul copitelor, acum când zgomotele nu mai

erau parțial atenuate de ieșitura acoperișului, auzeam scrâșnetul și hârșâitul obezilor cu șine de fier pe caldarâm, scârțâitul osiilor, crâmpeie de vorbe, râsete. Când careva se oprea să-și aprindă o țigară, chipul omului înflorea roșu, câteva clipe, în flacăra chibritului.

Am țâșnit înapoi în cameră, oprindu-mă cât să ridic ivărul de la cealaltă jumătate a ușii și să deschid larg ambele canaturi. Când am aprins veioza de la pat, Sally a ridicat capul.

– Ce e?

– O să te iau în brațe, i-am zis. Cu plapumă cu tot. Hopa, sus.

Am ridicat-o de pe pat, i-am adunat plapuma peste picioare și am pornit așa spre ușa de la terasă.

– Dar ce s-a întâmplat? a strigat ea alarmată. A luat foc undeva? Care-i problema?

– N-a luat foc nimic, dar trebuie să ne grăbim. E posibil să se fi terminat. Trebuie neapărat să vezi.

Am pus-o jos pe balustradă, am înfășurat-o în plapumă și am cuprins-o cu brațul ca s-o țin bine. Și-a încolăcit brațul de gâtul meu, înainte de a se încumeta să se uite în jos.

N-ar fi trebuit să-mi fac griji că procesiunea s-ar fi putut termina așa de repede. Continuau să defileze, păcănind și tropăind, aproape un kilometru de felinare mișcătoare, siluete de oameni și măgari, mai mult întrezărite, căruțe încărcate care continuau să apară de pe pod.

– O, uită-te la ei! a exclamat Sally. Sub brațul cu care o țineam strâns, o simțeam caldă încă din pat. Dar ce-or fi oare, ai idee?

– Căruțe care merg la piață, presupun. Aduc dovlecei și *carciofi*[1].

– Ce frumoase sunt! Cum de-ai știut că trec pe-aici?

– N-am știut. Am auzit copitele mergând tropa-tropa pe caldarâm.

– Ce frumos sună. Parcă ar fi un aranjament muzical de Ferde Grofé.

– Mai plăcut decât camioanele de la ferme, troncănind spre Faneuil Hall la Boston.

Am privit așa minute bune, în timp ce șuvoiul de căruțe continua să coboare de pe pod, trecând mai departe și legănându-și felinarele. Îmi înghețaseră picioarele și mă dureau tălpile din cauza pietrișului încastrat în acoperiș.

– Te mai uiți? Vrei să mergem înăuntru?

– O, nu, să mai stăm un pic! Hai să vedem cât de lung e convoiul.

– Sigur nu ți-e frig?

– Nici un pic. Pe urmă, și-a plimbat palma pe spatele meu, în sus și în jos, lipindu-mi de piele țesătura rece a pijamalei. Dar *ție* ți-e frig! Ai înghețat. Vino sub plapumă.

Tălpile picioarelor mă chinuiau îngrozitor, însă Sally era atât de încântată de ceea ce se perinda sub terasa noastră, încât nu puteam să mă vait. Avea dreptul să se bucure de orice lucru care o încânta. M-am vârât sub plapumă lângă ea.

– E mai bine?

– Nemaipomenit. Ești ca o pernă electrică.

---

[1] În italiană în text: „anghinare"

– Inima mea e fierbinte. Uite, vezi?

Am văzut. Stăteam acolo pe picioarele mele înghețate bocnă, cu brațul în jurul trupului ei și cu sânul ei cald în palmă, și un flux complex de senzații m-a năpădit atât de subit, încât îmi venea să gem și să scrâșnesc din dinți. Subțiratică și pasionată, s-a cuibărit lângă mine, iar eu știam cu o acuitate extraordinară cum sub plapumă picioarele ei filiforme spânzurau inerte de pe balustradă. O sută de „ce-ar fi dacă" și „păcat că n-a fost să fie" mi se legănau prin țeastă, cum se legănau felinarele de pe stradă. Am sărutat-o.

– Nas rece, am constatat. Cățel sănătos.

În cele din urmă, procesiunea de căruțe s-a rărit, nemairămânând decât niște întârziați răzleți care veneau grăbiți din urmă. Felinarele își pierduseră luminozitatea, strada se vedea cenușie în lumina zilei, acum puteam deslușì grămezile de legume, cutiile și sacii de ceapă, cartofi sau anghinare din căruțe. Cerul pălise, conturând dealurile de peste fluviu, de la Bellosguardo la Belvedere. Pe fundalul dealurilor umbrite se deslușeau curbele străzilor, unghiurile acoperișurilor roșii, turlele negre ale chiparoșilor. Jos, pe albia fluviului, doi pescari cu prăjini lungi își aruncau undițele în apa firavă care curgea pe sub stăvilar.

În amonte, luciul de bronz al apei era boltit de poduri – Vespucci, Carraia, Santa Trinità cu liniile sale curbe, toate aceste poduri fiind recent reconstruite din pietrele pe care nemții le lăsaseră în fluviu; și dincolo de acele poduri, blocând orice priveliște mai departe, clădirile înghesuite unele în altele, în nuanțe de ocru și siena, și galeria închisă de pe Ponte Vecchio. Era ca

și cum aș fi privit în susul fluviului direct în cursul istoriei, văzând de-a-ndărătelea spre începuturile civilizației moderne.

Aveam să mă învăț cu istoria străveche în următorii zece ani, când am călătorit mult, iar Florența, sufocată de aglomerație și automobile, avea să-și mai piardă din splendoare. Însă atunci, în acele momente, fără de istorie și ageamiu cum eram, un gură-cască nou-venit și aspirant la cultura celor de-un soi cu mine, contemplam cum orașul și fluviul creșteau aievea în lumina zilei și nici nu-mi venea să cred că Sally și Larry Morgan, oameni pe care-i cunoșteam, erau cei care se aflau pe balconul acela absorbind priveliștea din fața lor.

Cât timp o cărasem înapoi pe Sally în pat, îmi pusesem papucii și băgasem fierbătorul în cană ca să pregătesc apa pentru ceai, clopotele de pe Bellosguardo începuseră deja să bată, o polifonie pe patru sau cinci voci. Răsunaseră de-a lungul multor veacuri sângeroase și trudnice, iar eu intenționam să învăț de la orașul pe care-l deșteptau în dangătele lor. Aveau să urmeze lungi după-amiezi și seri fără manuscrise de citit și fără articole anoste de scris. Puteam să învățăm italiana, puteam să citim despre familia de Medici, puteam să ne plimbăm pe străzile pe care se plimbaseră Leonardo și Galileo, puteam să ne punem la punct cu studiul Renașterii și să ne afirmăm ca personalități distincte în lumea noastră. Trecuți de patruzeci de ani, cu o fiică intrând la facultate, puteam să începem.

Acum, neasemuitul *rumore della strada* din cartierele florentine se amplifica, venind odată cu aerul proaspăt al dimineții prin ușile deschise. Zbârnâitul scuterelor

Vespa se auzea de jos. Bășici de aer se ridicau în lungul fierbătorului metalic cufundat în cana cu apă. Am pregătit două cești și un pliculeț de ceai. Rezemată de tăblia sculptată a patului, cu un amoraș din ipsos privind-o din colțul tavanului, Sally mă urmărea atentă.

– Îți vine să crezi că avem la dispoziție un an întreg de asemenea desfătări?

– O să fac decompresie intelectuală.

M-a studiat, de parcă ar fi bănuit vreun înțeles ascuns, și după câteva clipe a clătinat ușor din cap și a făcut o grimasă spășită.

– N-ar fi trebuit să spun asta. Tu ai fost nevoit să muncești atât de anevoios, atât de mult.

Fără o vorbă, am turnat apa fiartă în ceașca unde pusesem pliculețul de ceai. Sally gândește prea mult. Are sentimente de vinovăție pentru ceea ce Dumnezeu i-a făcut ei.

– Da, așa e, am dreptate, a insistat ea. Poftim, tot tu trebuie să faci și ceaiul. Ar trebui măcar atâta lucru să pot face și eu. Doar n-ai venit până aici ca să fii slujnică la bucătărie.

Am mutat pliculețul de ceai în cealaltă ceașcă și am umplut ceașca până sus.

– Uită-te la tine. Hai să lămurim lucrurile, o dată pentru totdeauna. Repetă după mine: „Eu nu sunt piatra de moară din jurul gâtului tău"

Ridică din umeri și, zâmbind, repetă în cele din urmă.

– Eu nu sunt piatra de moară din jurul gâtului tău.

– „Eu nu sunt crucea pe care tu o porți."

– Eu nu sunt crucea pe care tu o porți.

– „Eu *nu am fost* niciodată crucea pe care tu o porți."

– Ei, zău așa, hai să nu exagerăm.

– Nu spui, nu primești ceai. Cine nu-i cumintică mănâncă bătăiță.

– Bine, fie. Eu nu am fost niciodată crucea ta. Sper, oricum.

I-am dat ceașca, și acum o ținea lipită de buze. Răsuflarea ei împingea aburul peste ceașcă spre mine.

– Hai să considerăm că datoria aceea bănească a fost crucea ta, mi-a spus peste câteva clipe. Îți dai seama că am terminat cu ea? E ca și cum te-ai trezi din somn și ai descoperi că un semn urât, pe care-l aveai din naștere, a dispărut peste noapte. Le-a displăcut și lor, la fel de mult cum ne-a displăcut nouă. Ți-aduci aminte ce-a zis Charity când i-ai înmânat ultimul cec? „Slavă Domnului, acum putem fi doar *prieteni* din nou." Ei ar fi fost dispuși să anuleze datoria încă de acum zece ani, dacă i-am fi lăsat.

– Dacă i-am fi lăsat, te-ai mai fi simțit atât de ușurată acum?

– Nu, bineînțeles că nu. Dar m-a mâhnit teribil că ai fost atât de încrâncenat. Dacă n-ar fi fost datoria asta, am fi putut să facem sejurul acesta cu ani în urmă deja.

– Eu am supraviețuit. Noi toți am supraviețuit. Oricum, tot n-am fi putut veni, atâta timp cât Lang era încă elevă.

– Poate că nu. Mă întreb cum îi place la Mills College.

– Să știi că n-o să am insomnii gândindu-mă la asta. Mintea mea egoistă este calată pe *vita nuova*. Îți ofer bursa John Simon Guggenheim.

Am băut pentru John Simon din ceștile cu ceai English Breakfast de la Bigelow.

– Ai un temperament puternic, Mister Morgan, a spus Sally.

– Trebuie să compensez firea unei femei care trăiește într-o stare de permanentă anxietate, depresie și spaimă.

În ochii ei se citea o întrebare: Vorbeam serios? A decis că nu. Un surâs cald și plin a început să i se aștearnă pe față.

– Nu mai sunt așa, a zis ea. Exact în acel moment, soarele s-a uitat peste Bellosguardo și o rază trandafirie a intrat orizontal prin ușă. Sally, pernele, tăblia patului, peretele, micul *putto* din colțul tavanului, toate s-au îmbujorat. Sally a pus ceașca pe noptieră și s-a burzuluit la mine. De ce stai acolo? Cum să te sărut, dacă tu ești exact în cealaltă parte a camerei?

M-am dus lângă ea, m-am aplecat și am fost sărutat.

– Știi ce am de gând să fac? a spus ea. O să fiu o soție cu adevărat cooperantă. Nici măcar n-o să mai vorbesc cu tine între micul dejun și prânz. O să stau cuminte, citind sau învățând italienește, fără să suflu vreun cuvânt, ca să te las să lucrezi.

– Nu te poți descurca o dimineață întreagă. Nu fără doamna Fellowes.

– Pot s-o învăț pe Assunta. Putem să-i dăm niște bani în plus, ca bacșis.

– Nu voi fi complet indisponibil, doar la vreo zece-doisprezece metri distanță, dacă stau afară pe terasă.

– Nu, n-o să te strig. Vei scrie cartea care le va demonstra tuturor ce-ai fi putut să faci de multă vreme deja, dacă n-ai fi avut o piatră de moară atârnată de gât. După

dejun vom trage un pui de somn – oricum, nimic nu se deschide înainte de ora trei. După aceea, putem să sorbim din ochi Florența. Charity are o listă de trei pagini cu muzee, biserici, fresce și trasee de expediții.

– Charity are? Credeam că am cumpărat Fiatul ca să nu se mai considere responsabili pentru noi.

– Nu se consideră deloc responsabili. Asta nu înseamnă însă că nu putem avea un program împreună.

– Nu, sigur. Dar haide să nu stăm pe capul lor. E o senzație atât de grozavă să fii liber. Agenda lui Charity poate deveni o obligație. Avem ceva pentru astăzi?

– Doar lecția de italiană la ora cinci. Înainte de asta, ei o s-o retragă pe Hallie de la Poggio Imperiale.

– De ce s-o retragă? De-abia au încris-o acolo.

– Nu se simte bine. E nefericită. O să-i meargă mult mai bine la Școala Americană.

– Ceea ce oricine, în afară de Charity, ar fi putut prezice. Tu ai încercat s-o previi. Te-am auzit eu. Vasăzică face cu biata Hallie exact ce-a făcut mama ei cu ea la Paris. Și cum a procedat Charity atunci? A evadat. Cineva ar trebui s-o pună în gardă cu privire la oamenii care refuză să învețe din istorie.

Sally a râs.

– Ea zice că *a învățat*. A învățat că mama ei avea dreptate. Ar fi avut mult mai mult de câștigat din anii petrecuți în Franța dacă ar fi rămas unde o pusese mama ei. A sperat că Hallie va avea mai multă minte decât ea.

– E atât de incredibilă, încât e minunată. Îi prinde bine ca din când în când să trebuiască să admită că a greșit. Cum a reacționat, apropo?

– E foarte veselă, nu a deranjat-o deloc. A încercat ceva, dar nu a ținut. Așa că acum încearcă altceva. Caută chiar să ia totul în glumă. Însă îi pare rău de Hallie. A fost sinistru pentru ea acolo, probabil, fără să știe o vorbă de italiană, fără să cunoască pe nimeni.

– Știi, ar trebui să încercăm s-o aducem pe Lang aici, de Crăciun.

– Parcă ziceai că ar costa prea mult.

– Poate că ar trebui să facem asta, indiferent cât costă.

– Știi, a zis Sally, Italia ție îți prieste. Hai să facem așa. I-ar plăcea și ei enorm. La fel și nouă. La fel și lui Hallie. Ar avea și ea o prietenă aici.

– Ar putea să-i arate lui Lang cum era la Poggio Imperiale, am zis eu ridicându-mă în picioare. Ce-ar fi să te duc la baie, ca să mă pot apuca de lucru?

– Perfect. Dar nu e prea devreme să bați la mașină? S-ar putea să-i deranjezi pe cei din camera de vizavi.

– Dacă se vor plânge, o să mă opresc. Dar dacă vreau să pun lumea literară pe jăratic, singura modalitate de-a o face este să sucesc și să răsucesc cuvintele pe pagină.

Așadar, eram la mașina de scris – într-o poziție austeră, cu spatele la dimineața de-afară și cu fața la peretele gol – când a sosit micul dejun. Posibil să fi căpătat această deprindere mai demult, în odaia de lângă cazanul centralei, pe Morrison Street, însă cert era că mi se părea mai ușor să văd ce se găsea în capul meu dacă nu aveam nimic în fața ochilor ca să-mi distragă atenția. Povesteam despre un viscol cu ninsoare mare în New Mexico și descriam cum zăpada cădea din abundență, cu fulgi mari și groși, troienind drumurile, năme țind zidurile de chirpici și pervazurile ferestrelor, îmbrăcând

într-un strat alb de nea conurile de brad și ienuperii, când s-a auzit un ciocnit la ușă.

– *Permesso?*

– *Avanti.*

Ușa s-a deschis, și Silvano a intrat în cameră cu tava pe palma desfăcută, cu umărul ridicat. Purta mănușile albe. Întotdeauna și le punea când servea masa, ca să-și ascundă mâinile de muncitor, bătătorite și crăpate. Își luase și zâmbetul de dimineață, care era afabil și obosit. Distribuind câte un *buon giorno* spre Sally în pat și spre mine în halat de baie și papuci, cu câțiva fulgi de zăpadă din New Mexico încă pe umeri și în păr, a lăsat tava jos pe masă, în soarele matinal. Privirea lui a cuprins, cu înțelegere, mașina de scris cu hârtia în ea și coșul de gunoi deja pe jumătate plin cu hârtii mototolite.

– *Sempre lavoro*, a zis el.

Lăsa să se înțeleagă că eu munceam chipurile mai din greu decât el, însă cuvintele lui conțineau compătimire pentru noi amândoi. *Sempre lavoro*, fără glumă. Silvano locuia tocmai la Sandici, de unde pleca înainte de ora șase în fiecare dimineață, stând în picioare patruzeci de minute în autobuzul aglomerat cu care venea la lucru. În prima jumătate de ceas după ce ajungea la Vespucci, spăla cu mopul intrarea cu trepte de marmură, mătura trotuarul și lustruia clanțele de la uși. La șapte și jumătate începea să servească micul dejun în cincisprezece camere. Urma un interval pentru a face curat în bucătărie și un alt interval de timp pentru a grebla frunzele în curtea din spate, unde câțiva dintre noi ne țineam mașinile, ca să le ferim de *auto topi*, care erau în stare să roadă până la șasiu orice vehicul lăsat peste noapte pe

stradă. Preț de câteva minute în jurul amiezii, apuca și el să stea jos ca să mănânce la bucătărie. Apoi, își punea mănușile albe și servea prânzul.

După prânz, sper, își făcea și el siesta ca toată lumea, dar n-am știut niciodată cu certitudine, mai ales că exista oricând posibilitatea să fie chemat de țârâitul soneriei. După-amiaza făcea curat cu aspiratorul pe coridoare, rezolva diverse comisioane, lustruia alte alămuri. Dacă dorea careva un ceai sau ceva de băut, se oprea din ceea ce făcea, își punea mănușile albe și servea comanda, iar după aceea lua cănile și paharele folosite, pentru ca într-un final să revină la treaba rămasă neterminată. Dacă *signora* sau fiica ei, Albarosa, trebuiau să plece de la recepție, Silvano le ținea locul. La șapte era din nou cu mănușile albe pe mâini, servind cina. Pe la ora nouă era pregătit să prindă autobuzul înapoi până la Scandici.

Cu o condiție. Ușile la Vespucci se încuiau la ora unsprezece, iar persoanele care întârziau peste acea oră trebuiau să folosească intrarea prin curte. Asta însemna să stea cineva treaz ca să le deschidă, și asta însemna, în general, Silvano. Nu m-am simțit niciodată mai vinovat ca în seara aceea, destul de curând după ce am sosit, când ne-am dus cu soții Lang la un concert, după aceea la Doney, apoi la fluviu să vedem luminile și pe urmă, într-un capriciu de moment, la Piazzale, ca să vedem orașul noaptea, de sus.

Ne-am întors la pensiune pe la două noaptea și a trebuit să batem în poartă destul de tare, până să ne audă careva. În cele din urmă, Silvano a venit să ne deschidă, dar era atât de buimac, încât a trebuit să se agațe de poartă ca să nu cadă din picioare. I se închideau ochii,

în timp ce noi ne ceream scuze; dormea de-a-n-picioarelea când a închis poarta. Dar zâmbetul lui trist ne-a iertat, deşi noi ne promiteam solemn să nu-i mai facem niciodată aşa ceva. În nopţi ca aceea, bineînţeles, nu se mai ducea acasă deloc. O dată, trezindu-mă devreme ca să mă plimb prin Cascine înainte de micul dejun, l-am găsit adormit, îmbrăcat cu hainele de peste zi, pe banca de lângă uşa din dos.

În timpul războiului, Silvano fusese din nefericire soldat, iar spre sfârşit fusese luat prizonier de americani. Ura războiul, nenorocirile şi pe *tedeschi*, toate acestea asociindu-se în mintea lui, şi îi plăceau meciurile de *calcio* duminica, pe Campo di Marte. Se considera foarte, foarte norocos că avea o slujbă sigură, cu oameni care se purtau frumos cu el şi cu fiecare duminică liberă. Cum eu nu aveam nici o slujbă şi nici vreo speranţă de a căpăta vreuna, am învăţat de la Silvano multe lucruri despre propria-mi mobilitate ascendentă.

„*Sempre lavoro*", îmi spunea el în dimineţi ca aceasta, scuturând din cap. Era uluit cum de eu, un american bogat, care-şi permitea în mod evident să nu aibă nici o ocupaţie şi care, din câte ştia el, avea pe puţin şase cămăşi neşifonabile, puteam să mă scol cu noaptea-n cap şi să bat de zor la maşina de scris, înainte de şapte şi jumătate. Acum, i-a zâmbit trist şi duios lui Sally – *la poveretta*, cum o numea el faţă de mine –, ne-a urat amândurora *buon appetito* şi a ieşit din cameră.

– Este atât de drăguţ, a spus Sally în timp ce o instalam pe scaunul ei înalt, în revărsarea soarelui. Mă face să mă simt atât de norocoasă şi atât de vinovată.

Am turnat niște nămol negru din cafetieră în două căni și am umplut cănile cu lapte fierbinte, care începuse să facă deja pojghiță deasupra. Cei patru *panini*, câte doi pentru fiecare, erau încă vag calzi de la cuptor și crestați ca un poponeț de îngeraș. Am rupt o chiflă și am uns-o cu unt pentru Sally, apoi m-am uitat prin coșul cu borcănele din plastic cu gem, ca să văd ce aveam.

–*Arancia, ciliegia e fragola. Cosa vuoi?*[1]

– *Ciliegia*, a spus Sally. Hei, începi să vorbești bine italiana.

–Încă o mai confund cu spaniola. N-o să te ajung niciodată din urmă. Nici unul dintre noi, de fapt.

–Normal ar fi fost să vorbesc mult mai bine deja. Am făcut atâta latină în școală și, în plus, am tot timpul să învăț diminețile, cât tu scrii.

–Pe lângă toate astea, ai și un talent la limbi străine. Vei ajunge să citești Dante în original, înaintea lui Sid.

Mi-a aruncat o privire tăioasă.

–Ferească Dumnezeu să sugerezi vreodată așa ceva.

–De ce? Sid nu se împăunează deloc cu italiana pe care o știe.

–Oricum, să nu faci asta. Sid se compară mereu sau este comparat mereu cu alte persoane. Charity îl compară cu tine, iar asta nu e drept. Tu ești un producător, el e un consumator, un fel de fin cunoscător. Însă în primăvara asta, în momentul în care a aflat că obținuse în fine titularizarea pe post și că era cu adevărat profesor asociat, și nu doar un fel de conferențiar ambiguu, iar noi am început să plănuim această călătorie, Charity

[1] În italiană, în text: „Portocale, cireșe și fragi. De care vrei?"

a revenit deja la marota ei. A început să se întrebe dacă eventual, la Florența, Sid n-ar putea să se întoarcă la studiile acelea despre Browning, la care îl forțase ea cu mulți ani în urmă. Încă și-ar mai dori ca Sid să dovedească lumii că poate fi un mare cărturar. Sper s-o fi convins să renunțe la idee. Cred că am reușit. Fiindcă tot ce-și dorește el pe lume, de pe urma acestui an de grație, este să învețe italienește îndeajuns de bine, încât să-l poată citi pe Dante în original. Reverențios. Asta și trebuie să facă.

– Perfect. De acord. Dar asta tot nu mă face să-mi schimb părerea că tu vei ajunge să-l citești pe Dante, înaintea lui.

A luat un *panino* uns de mine cu gem.

– Dacă va fi așa, a spus ea, hai să păstrăm secretul doar pentru noi doi, vrei?

Clopotele au început să bată din nou pe Bellosguardo, unde Browning a locuit cândva și unde, într-o piațetă sau alta, văzusem un monument purtând numele lui și alte nume literare. Să-i lăsăm să se odihnească în pace. Sally avea dreptate, dacă Charity s-ar fi apucat să-și facă ambiția cu Sid din nou, ne-ar fi stricat tuturor plăcerea acestui an. Pentru ca atmosfera să rămână destinsă, Sid trebuia lăsat să fie doar un receptor. Avea apetitul, curiozitatea și energia pentru asta, atâta timp cât antenele lui nu detectau vreo publicare obligatorie la sfârșit. Mi-am dat seama că semăna un pic cu Silvano. Acum, când în sfârșit dobândise titularizarea mult râvnită și era asigurat pe viață, bucurându-se de primul lui an sabatic, merita să-și savureze starea de bine.

Da la vila lor plasată sus, în spatele bazilicii San Miniato al Monte, soții Lang puteau face incursiuni în arta, antichitățile, coloritul, pitorescul, istoria, mâncarea și vinul Toscanei. Săptămâna aceasta, m-a informat Sally, era săptămâna Brunelleschi, începând cu Duomo și continuând cu San Lorenzo, Spirito Santo, Innocenti, capela Pazzi și Dumnezeu mai știa ce altceva. Mie îmi convenea. Eram fericit să-i însoțesc și să profit de impecabila ei planificare.

Dar numai după-amiaza și seara. Dimineața aveam alte treburi de făcut. În dimineți ca aceasta, abia așteptam să-mi termin cana de *caffè latte*. Voiam să mă întorc la locul meu, cu fața la perete și ferestrele minții larg deschise. Nici nu mai conta unde eram dimineața, atâta vreme cât aveam spațiul meu de lucru. Dacă ziua rămânea la fel de frumoasă cum începuse, și adesea așa era, mă mutam afară pe terasă la ora nouă și lăsam camera pentru Sally și Assunta, servitoarea.

Assunta nu alina sufletul, așa cum făcea Silvano. Stârnea praf, cu pământuful ei din pene de curcan, și răscolea placiditatea dimineții cu înfierările ei crâncene dintr-o întreagă antologie de rele și răufăcători: soțul terchea-berchea, fiul puturos, soacra afurisită, *il sindaco*, primarul din orașul ei, Settignano, șoferul ticălos al autobuzului cu care venise ea în acea dimineață, taxele, prețurile, guvernul, vremurile. Vorbea cu Sally întruna în timp ce făcea patul, ștergea podeaua cu mopul, curăța în baie, schimba prosoapele, oprindu-se din când în când stupefiată de grozăvia lucrurilor. „*Pazienza!*" striga ea, rostogolind ochii în cap și răsfirându-și degetele de la

mâna dreaptă spre tavan; și iarăși, negând posibilitatea, „*Pazienza!*"

Bun sfat. Îmbrăcat doar cu cămașa, afară pe acoperiș la umbră, întorceam spatele spre viața ei zbuciumată și continuam să complic viețile unor oameni pe care cândva îi cunoscusem cumva, implicându-i, printre alte lucruri, într-un monumental viscol de Crăciun care i-a lăsat împotmoliți în nămeți până la genunchi, forțându-i la câteva acceptări și decizii dure. Mai târziu, presupuneam eu, aveam să vin umblând greoi ca un St. Bernard, cu un butoiaș de coniac în jurul gâtului, și dacă nu-i salvam, măcar le ușuram calvarul. Erau oameni la care, fiind plăsmuiți de mine, țineam destul de mult. Nu voiam să-i omor, doar să-i fac să vadă un pic mai bine. Una dintre acele persoane semăna un pic cu Charity, prin faptul că-și imagina că ea vedea foarte clar, fără nici un ajutor.

Și fiecare dimineață dintr-un întreg an avea să fie ca aceasta.

Aproape a fost. Cu fața la perete și spatele la tentații și distrageri, îmi petreceam diminețile în New Mexico, o lume mixtă de plăsmuiri și aduceri minte în care mă mișcam cu libertatea unui zeu. Eu controlam clima. Cunoșteam fiecare *mesa*, *pueblo*, drum, stradă și casă, fiindcă le pusesem eu acolo. Știam gândurile, sentimentele și trecutul fiecăruia de-acolo. Puteam să anticipez, chiar să plănuiesc, fiecare întâmplare și să prezic, chiar să dictez, fiecare consecință.

Faza New Mexico a vieții mele era toată numai ordine și bună administrare, printre oameni pe care-i

cunoșteam, într-un ținut, climat și mediu social în care mă simțeam pe deplin în elementul meu – care nu-mi aparținea mie, atât de mult cât eu aparțineam acelui loc, în virtutea nașterii și a experienței de viață. Îmi coordonam diminețile în New Mexico cam la fel cum încercase Charity întotdeauna să coordoneze viața familiei Lang – evocativ când se putea, arbitrar dacă era nevoie. Acest mod de a trăi este foarte satisfăcător, dacă ești lăsat și nu te împiedică nimic. Când scrisul decurgea bine, și în general așa era, nu aveam nici un motiv de suferință în timpul dimineților mele din Albuquerque-pe-Arno.

Dar era satisfăcător și să ieși la suprafață – nu cu convulsiile decompresiei, niciodată cu neplăcerile decompresiei; acelea erau doar un fel de a vorbi și de a reda hiperbola euforiei. Nu, eu mă ridicam la suprafață ușor, suav, cu ardoare, plin de așteptări, în această lume a originilor, care însemna doar descoperiri, și numai arareori evocări sau manipulări. Sally studiase asta cât fusesem eu plecat și putea să-mi povestească la dejun.

Presupun că eram deosebit de susceptibil, din cauza recentei noastre emancipări din marasmul îndatorărilor și al obligațiilor, la fel cum Sally era susceptibilă din cauza lungii ei claustrări. Dar eu aș fi fost susceptibil oricum. Orice om care citește, chiar și unul din îndepărtatul sud-vest american, la capătul extrem al unei tradiții atenuate, este într-o oarecare măsură un cetățean al lumii, iar eu fusesem un cititor avid toată viața. Nu puteam să mă uit la Arno fără să simt că-l recunoșteam, ca și cum undeva, departe în aval, fluviul s-ar fi vărsat în Rio Grande. Cunoșteam nume, cărți, unele opere de artă. Eram eu însumi produsul unor idei

care fuseseră formulate exact aici. Locuiam acum într-o pensiune numită în amintirea omului care dăduse Americii numele ei de azi.

Însă experiențele trăite erau cu mult mai reduse decât cunoștințele mele. Deși lucrasem printre oameni care călătoreau în permanență, dispersând America prin lumea postbelică, noi înșine nu avuseserăm posibilitatea să călătorim. Europa și trecutul european erau pentru mine cuvinte din cărți, reproduceri pe hârtie lucioasă și expoziții la Boston Art Museum sau la Gardiner Museum ori la Fogg Museum. Era fascinant să mă gândesc cum oamenii din acest mic oraș luminaseră omenirea – atât surcelele, cât și chibriturile existaseră aici din belșug. Nu conteneam să mă minunez când, privind peste fluviu, vedeam, mic și clar ca printr-un telescop răsturnat, un peisaj de dealuri și chiparoși plagiat după Leonardo.

Aici nu eram producător și regizor de scenă, ci spectator, ucenic, văr de la țară respectuos. Fiecare american alb care vrea să știe cine este trebuie să se împace cu Europa. Este norocos dacă poate conduce el tratativele, cum am făcut noi în valea fluviului Arno.

Și pentru a încheia, nu eram singuri, puteam împărtăși totul. Eram din nou patru în rai. Și asta nu este doar o înfloritură verbală. Simțeam toți acest lucru, discutam despre el, îi analizam semnificațiile. Influența percepția noastră asupra lucrurilor pe care le asimilam. Eram conștienți că ni se oferise o a doua șansă.

Astfel, vizitând biserica Santa Maria del Carmine ca să vedem *Alungarea din paradis,* fresca pictată de Masaccio, cu Eva dizgrațioasă în durerea ei, înțelegând dezolată toată nenorocirea, și Adam pășind împleticit

lângă ea cu mâna peste ochi, unul dintre noi s-a întrebat dacă Masaccio sau altcineva ar fi putut face ceva din situația inversă. Situația noastră. Putea oare vreun pictor să redea în expresie și postură acea încântare atinsă de smerenie, acea gratitudine și bucurie aproape lăcrămoasă care ar trebui să pecetluiască paradisul regăsit?

Era genul de întrebare croită pe măsură pentru Sid, un „iepure intelectual" pe urmele căruia el s-a năpustit ca un terrier. Ei bine, Milton încercase asta, pe ambele părți. Citiserăm cu toții *Paradisul pierdut*. Citise vreunul dintre noi *Paradisul regăsit*? (El și cu mine da, fiindcă fuseserăm obligați la școală.) Și Dante. Ce exemplu mai bun? *Inferno* clocotește de viață fierbinte, dar *Paradiso* e un mereng teologic. Afurisiții și nenorociții sunt mereu vedete, fiindcă păcatul și suferința sunt cele mai universale experiențe omenești. Tehnic vorbind, Hristos este eroul *Paradisului pierdut*; dar în realitate, eroul e Satana. Grandoarea decăzută este întotdeauna mai instructivă decât perfecțiunea lividă. Sau uitați-vă la picturi, toți acei Hristoși cu figuri afabile contrazicându-și rănile sângeroase, toți acei îngeri fără personalitate. Sfințenia nu are altă posibilitate de expresie decât un surâs fals. Dar Iuda, acum, stând la Cina cea de Taină și încercând să-și disimuleze trădarea, cu acea pisică simbolică în spatele lui, el e cu totul altceva, tocmai datorită complexității lui omenești. Dacă ai merge pe Tornabuoni și i-ai vedea, în aceeași clipă, pe Beatrice cu surâsul ei binevoitor și pe Ugolino rontăind din tigva lui Ruggieri, care ți-ar atrage privirea?

Ca de obicei, pentru Charity aceste adevăruri academice nu erau câtuși de puțin convingătoare. *Bineînțeles*,

poți crea opere de artă grandioase preamărind fericirea și bunătatea din lume – uitați-vă la *Simfonia a noua* de Beethoven (am râs toți); uitați-vă la Fra Angelico. Dar pentru majoritatea artiștilor – scriitorii de asemenea, sunteți toți la fel – e mai simplu să capteze atenția cu demonstrații de trădare, ticăloșie, moarte, violență. *Normal* că oricine l-ar remarca pe Ugolino rontăind din tigvă, dar cât timp ai putea suporta să te uiți la el? Se cuvine ca arta să fixeze standarde și să ofere modele. Ce model poți găsi în Ugolino? Dante l-a folosit ca un exemplu oribil, însă a trișat și el, l-a făcut pe Ugolino atât de oribil ca să atragă atenția asupra lui.

Trebuia atunci să fi trecut pe lângă el mai departe? m-am întrebat eu. Trebuia să-l ignore? Să se concentreze asupra frumuseții flăcărilor iadului? Să treacă fluierând dincolo de al nouălea cerc?

O, nu se poate, zău așa, a spus Charity. Artele și literatura au adoptat moda asta. De ce să nu ignori, pur și simplu, toate chestiile astea asupra cărora se concentrează atât de mulți scriitori moderni și să scrii ceva despre o ființă umană efectiv decentă, blajină și bună, trăind o viață normală într-o comunitate normală, interesată de lucrurile care-i interesează pe majoritatea oamenilor obișnuiți – familie, copii, educație –, distracții sănătoase și *reconfortante*?

Formulase acel deziderat la adresa mea, cu zâmbetul ei cel mai vivace, zâmbetul ei iubitor de viață, expansiv, înfocat, prietenos. Formulase acel deziderat din afecțiune și bunăvoință, luându-l pe jumătate înapoi chiar în timp ce-l enunța, rostindu-l în principal fiindcă și-ar fi dorit să se poată adeveri.

I-am spus că aveam să reflectez la asta.

Indiferent ce gândeam noi despre artă și raportul ei cu viața, știam toți că mottoul din Faulkner, pe care-l adoptaserăm în vremuri mai grele, nu mai era valabil. „Ne-or fi omorât ei, dar n-au reușit să ne biruiască încă" nu putea fi un slogan pentru această lume atât de plină de fervoare, erudiție, sugestivitate, posibilitate și prietenie. Așa că, după vreo două zile de căutat prin Dante, Sid ne-a găsit o nouă deviză, nu la fel de succintă, dar satisfăcătoare pentru imperativul didactic al lui Charity.

Considerate la vostra semenza:
Fatti non foste viver come bruti,
ma per seguir virtute e conoscenza.

„Gândiți-vă bine la sămânța care v-a dat naștere", ne spuneam unii altora, când epuizarea sau lenea amenințau să încetinească foamea noastră avidă de cultură. „Gândiți-vă cine sunteți. Nu ați fost făcuți să trăiți ca niște brute, ci să năzuiți la virtute și cunoaștere." Foarte mobilizator. Toți ne-am înhămat căruțele la cele mai înalte stele pe care le-am putut găsi.

Pentru mine, această deviză a produs o stranie dihotomie. O parte din timp trăiam într-o lume fictivă controlată și dirijată, restul timpului în această lume de minuni și descoperiri culturale, în voia căreia mă lăsam ca puful plopilor în bătaia vântului. Ieșind din izolarea dimineții, simțeam o stimulare aproape insuportabilă, o dezvoltare zi de zi, chiar ceas de ceas. În trecut avusesem perioade când am învățat și m-am dezvoltat foarte rapid – când am venit din prăfuitul Albuquerque și de

la colegiul meu de provincie la cursurile postuniversitare de la Berkeley, când luam cu asalt viitorul promițător din Madison, Wisconsin, când am pășit prima oară pragul editurii Phoenix Books, pe Beacon Street, și am simțit toată acea provocare de a stăpâni o nouă profesie, de a cunoaște alți oameni și de a lucra cu ei. Dar niciodată n-am simțit o asemenea capacitate intelectuală explozivă, cum simțeam făcând naveta între Alburquerque-ul dimineților mele și Florența după-amiezilor noastre.

De la nimic nu mă dădeam înapoi, nimic nu era sub demnitatea mea. Din orice puteam să învăț ceva. Spun *eu*; cred că mă refer la *noi*. Soții Lang erau la fel de nesățioși ca și noi, fiindcă și ei fuseseră ținuți pe loc multă vreme – prin nereușita de la Wisconsin, hibernarea anilor de război, cerințele noii slujbe la Dartmouth, obligațiile impuse de o familie cu cinci copii. Acum, cu un copil la studii postuniversitare, un altul la facultate, altul la Exeter, unul cutreierând lumea cu un buget modic autoimpus, iar altul înscris în sfârșit la Școala Americană din Florența, puteau și ei să continue ceea ce începuseră cu entuziasm în 1933. Nici măcar toată monotonia marmurei de pe mormintele familiei de Medici, nici chiar pardoseala de piatră rece ca gheața din muzeul Bargello, unde ne amorțeau picioarele până la genunchi, n-ar fi putut să ne descurajeze.

Uneori ne întrebam cum ar fi fost să fi aparținut generației de americani care au descoperit Parisul în anii '20 și au refăcut lumea din universul lor de pe Rive Gauche. Avuseseră ei oare aceleași trăiri ca noi? Erau mai tineri, unii dintre ei erau extraordinar de talentați, unii erau contaminați de disperarea literară la modă,

majoritatea erau de un hedonism teatral. Noi îi considerăm mai norocoși. Nu avuseseră decât un război care să-i fi distrus, iar distrugerile unui război au tendința, atunci când nu au fost fatale, să fie mai degrabă stimulative. Trecând printr-un război, ai avut parte de dramatism și emoții. Trecând prin ceea ce ne fusese nouă dat să trăim, nu puteam da vina pentru neajunsurile noastre decât pe ghinion sau incompetență personală.

Dar un lucru cu siguranță nu-l simțeam. Nu simțeam nici un fel de disperare, textual vorbind sau altfel. Ne bucuram cu asupra de măsură de tot ce trăiam acolo.

Noi nu eram nicidecum o generație pierdută, în ciuda pierderilor noastre. Nu umblam după nici un Dada Nada pe străzile Florenței, prin muzeele ei, prin biserici și prin zecile de orășele și sate de pe dealurile Toscanei, ci căutam ceva umanizat, ceva legat de minte și ordine, și în consecință legat de speranță; ceva ce, așa cum nu conteneam să ne repetăm, însemna visul omului.

Presupun că toți doream să obținem din anul acela la Florența coroborarea lucrurilor în care credeam deja, iar Charity avea o tendință de a sublinia ceea ce ea nu putea discerne clar. Însă fiecare dintre noi, chiar și ea, era dornic să simtă Florența în primul rând ca pe o experiență de viață. Doream să avem contact cu viața de-acolo, în moduri nespus de specifice și senzuale, și vibram pe o culme de sensibilitate care era probabil absurdă. Să fi avut aceleași șanse mai devreme în viață, nu am fi fost superturiștii de acum. Fiind așa cum eram, profitam de tot ceea ce puteam obține. Fiecare excursie era o aventură, iar excursiile erau aproape la fel de frecvente ca răsăritul de soare.

Nu este o adevărată *satisfacție*, întreba Charity, să putem cu permisele noastre de *stranieri* să intrăm la Uffizi oricând, fie numai și pentru zece minute, sau poate doar ca să contemplăm un pic *Primavera* ori să medităm la acei lugubri Hristoși bizantini din care se născuse, în mod straniu, toate gloria picturii florentine? Niște oameni mai puțin norocoși economiseau poate ani de zile doar ca să poată vizita Uffizi o dată, într-o călătorie scurtă cu avionul, între micul dejun și plecarea la Assisi, sub toiagul necruțător al vreunui ghid gălăgios; și după ce îl vor fi văzut o dată, aveau să păstreze toată viața, ca pe niște comori, cărțile poștale cu care se aleseseră până la urmă din acele locuri. Oameni chiar și mai puțin norocoși nici nu *auziseră* vreodată de Uffizi. Pe când noi, aici, puteam să intrăm în muzeu și să ne desfătăm inimile de patru sau cinci ori pe săptămână, oricând nu eram prea ocupați să ne delectăm cu porțile lui Ghiberti sau cu campanila lui Giotto, cu San Marco, cu Loggia dei Lanci, cu Bargello ori cu I Tati.

La Bargello era dificil pentru Sally, din cauza treptelor abrupte. A încercat o dată să le urce singură; după aceea, eu și Sid am dus-o pe brațe până sus. Chiar și așa, mergeam acolo atât de des, încât David, sculptat în bronz de Donatello, a ajuns să ne salute cu mâna la pălărie când ne vedea în capul scărilor. Cât despre muzeul San Marco, acesta se număra printre preferințele noastre, mai ales în cazul lui Charity. Ne târa acolo atât de des, ca să ne împrospătăm sufletul cu suava inocență a lui Fra Angelico, încât ghizii începeau să surâdă când o vedeau

pe Sally venind cu cârjele ei, iar când le refuzam asistența începeau să intoneze, ironizându-și uzualele perorații, pe care știau că le învățaserăm pe de rost: „*Delizioso!... Meraviglioso...!*"

Și nu ne interesa doar Florența propriu-zisă. Pe durata unei lungi veri indiene, folosind ori mașina noastră, ori automobilul soților Lang, sau ambele dacă excursia era mai lungă, ne-am familiarizat cu Lucca, Pistoia, Pisa. Am repetat legile pendulului din Turnul înclinat și am probat acustica baptisteriului cu niște armonii Barbershop[1]. O dată, într-o zi însorită, dar răcoroasă și vântoasă, când ne duceam la Siena, am poposit la picnic lângă un drum de țară, adăpostindu-ne la soare sub dâmbul înalt, iar un *contadino*, trecând pe bicicletă deasupra noastră, ne-a salutat sobru, privind în jos spre noi cu interes. Picnicurile, în general, par cumva prostești, inconfortabile și inutile pentru cine nu participă la ele. Dar nu și pentru acest om de la țară. A venit fără să se grăbească, pedalând solemn, cu capul înclinat și privind în jos spre noi, cu un aer binevoitor. „*Buon appetito*", a rostit el pe un ton grav, apoi a trecut mai departe. A fost ca și cum ne-ar fi binecuvântat.

– Ce mult îmi place, a spus Charity după ce am râs amuzați de politețea și siguranța de sine a omului. Ochii ei scăpărau de entuziasmul care arareori o părăsea. Nu putea niciodată să se simtă bine fără să sublinieze pentru ea însăși și pentru ceilalți cât de bine se simțea ea. Voia ca nici o experiență, fie aceasta cât de neînsemnată, să

[1] Stil muzical *a cappella*, de origine afroamericană, relansat în anii '40

nu treacă neobservată. Ce mult îmi place, de asemenea, că sunteți și voi bogați în sfârșit, astfel încât să putem face împreună lucruri ca acesta de acum.

Aș fi putut răspunde că, mulțumită lor, făcuserăm o sumedenie de asemenea lucruri împreună cu ei, cu mult timp înainte ca noi să ni le fi putut permite pe cont propriu. Și aș fi putut să-i enumăr câteva cifre – bursa Guggenheim plus chiria pe casa noastră din Cambridge plus cele câteva drepturi de autor care ne veneau cu țârâita, minus cheltuielile pentru studiile lui Lang la Mills – și s-o întreb dacă, după părerea ei, cu asemenea sume puteai fi considerat un om bogat. Dar n-am făcut-o. Tot ce voia ea să ne spună era că se bucura că scăpaserăm de greutățile financiare. Ne bucuram și noi.

– Suficient de bogați, am zis. O să beau pentru asta.

La rândul ei, Sally a spus de pe scaunul ei înalt, părând severă și neadecvată pentru o gustare la iarbă verde, însă foarte fericită:

– Amin. Cui să-i trebuiască mai mult decât asta? Mai e vin în *fiasco*[1]?

Am umplut paharele de jur împrejur și am mai stat acolo, sorbind din vinul Chianti acrișor. Păsările se apropiau țopăind, în căutare de firimituri. Sid nu spunea nimic. Discuțiile despre bani, ai lui sau ai altcuiva, îl deranjau întotdeauna. Dar știam că se bucura și el de despovărarea noastră, la fel cum ne bucuram toți. Datoria aceea, pe care el n-o putuse anula, din cauză că nu l-am lăsat noi, ne apăsase pe toți.

---

[1] În italiană și engleză, *fiasco* înseamnă: 1. damigeană; 2. eșec, nereușită, fiasco.

Vântul șuiera ușor prin ierburile de pe marginea drumului, unde era mai răcoare probabil, însă în văgăuna noastră de sub dâmb eram feriți și nu ne era frig. Savurând momentul, am stat lungiți un pic, cu Sally șezând dreaptă pe scaun și privind în jos la noi. Poate chiar să fi ațipit câteva minute cu fața întoarsă spre soare, după care am plecat mai departe cu mașina.

Orarul nostru zilnic era ca la Battell Pond – diminețile pentru lucru și studiu, după-amiezile și serile pentru ce ne tenta să facem și ne permitea vremea. Nu cunoșteam pe nimeni la Florența, în afară de doamna cu care luam lecții de italiană de două ori pe săptămână; și nici nu simțeam nevoia să cunoaștem pe nimeni. Asemenea perechii de fermieri ai lui Frost, care se duceau din casă în pădure ca să mai schimbe solitudinea, uneori după-amiaza ne lăsam călăuziți de fantezie și asociații de idei, însă de cele mai multe ori eram călăuziți de Charity.

Într-o zi ne-am dus la Volterra, unde sunt mine de alabastru, un oraș care sclipește sub praful de cristal. În altă zi ne-am dus la Vallombrosa, doar ca să-l verificăm pe Milton și să vedem dacă frunzele de toamnă sunt presărate într-adevăr pe pâraiele de-acolo. N-am găsit frunze, n-am găsit pâraie, doar o plantație de brazi Douglas din Oregon, cascadele întinerind Apeninii și un țarc cu vieri sălbatici care curând aveau să fie *cinghiale* în vreun restaurant vânătoresc.

La Assisi am studiat în criptă mumia stafidită a Sfintei Chiara, rămasă devotată Sfântului Francisc și după șapte sute cincizeci de ani. Am petrecut o după-amiază la Orvieto, sus pe un platou care parcă ar fi fost importat

din New Mexico. La Gubbio, unde Sfântul Francisc a îmblânzit lupul, am dormit o noapte într-o veche mănăstire, un fel de San Marco cu tot confortul, iar a doua zi dimineață, în timp ce puneam benzină la o stație AGIP din localitate, am auzit un sfâșietor *cri de coeur* de pe buzele fetei care manevra pompa. Zicea că era prizonieră în acest oraș ca o temniță medievală. S-a bosumflat când noi am contrazis-o, spunându-i că era cel mai pitoresc oraș pe care-l văzuserăm vreodată, o adevărată bijuterie. O, nu, nu, nu, nu, nu! Era un oraș mort, fără știri, fără distracție, fără mișcare, fără viață. S-a ținut de nas și a simulat că se îneacă, năzuind spre aerul mai respirabil din sferele înalte. Își dorea să vadă lumea – Paris, Londra, America. A fost decepționată și plină de dispreț când a aflat că noi veneam din locuri numite Boston și Hanover, locuri de care ea nu auzise niciodată. Americanii demni de luat în seamă veneau din New York și California.

Oricum, dacă am fi vrut o servitoare, șoferiță, bucătăreasă, *sarta* – croitoreasă –, concubină, adeptă fidelă până s-ar fi ivit prima oportunitate mai bună, am fi putut s-o luăm pe fata aceea cu o mie de lire italiene pe zi. Ar fi fost gata să lase baltă benzinăria și să se suie în mașină în hainele de pe ea, fără să întrebe încotro mergeam, cu condiția să fie altundeva decât Gubbio. Am regretat după aceea că nu i-am propus să vină cu noi. Ar fi fost interesant să-i vedem mutra când s-ar fi trezit că se cuvenea să stea respectuoasă în fața basoreliefurilor și a sculpturilor lui Della Robbia în Capela Pazzi, sau dacă i s-ar fi cerut să aștepte la mașină afară, lângă Santa Maria Novella.

Cu o altă ocazie, după ce iarna cea mai blândă din memorie se îndulcise, când valea fluviului Arno înverzea, când natura înflorea exploziv și apele se umflau în albie, ne-am dus cu mașina la Arezzo, ca să vedem picturile lui Piero della Francesca, iar apoi ne-am întors printre dealuri, oprindu-ne la Sansepolcro, unde am dibuit un sacristan sau ce-o fi fost el și l-am pus să deschidă capela unde, în fresca lui Piero, Hristos înviat pășește din spatele mormântului în fața căruia dorm beți cei puși să-l păzească.

Până atunci vădiserăm o anume frivolitate, o reacție primăvăratică la pomii în floare, la văzduhul limpede și însorit. Dar Hristos, așa cum îl înfățișase Piero, a scos euforia din noi, brutal ca o lovitură de cot în plexul solar. Chipul acela îndurerat și sumbru nu permitea nici un fel de exuberanță iresponsabilă. Nu era chipul unui dumnezeu revendicându-și veșnicia suspendată, ci chipul unui om, care până în urmă cu câteva clipe fusese mort, în mod absolut și oribil, și care avea încă miasma morții în haine și teroarea morții în minte. Dacă învierea din morți avusese loc, sensul ei nu fusese deocamdată pătruns.

Trei dintre noi am fost impresionați până la respect, poate până la venerație, de acea pictură, însă Charity era de părere, sau pretindea că ar fi fost de părere, că nu era decât un alt exemplu de artist care recurgea la expedientul de a șoca privitorul pentru a obține efectele dorite. În loc să fi încercat să redea bucuria, beatitudinea, adorația, care în mod firesc ar fi acompaniat triumful asupra morții – o idee înălțătoare ce nu-și găsește asemuire –, Piero alesese să redea totul anapoda, cu susul

în jos. În opinia ei, artistul era antiuman, în portretizarea batjocoritoare a soldaților beți, și anti-Dumnezeu în portretizarea lui Iisus. Ei i se părea o pictură arogantă. În loc să manifeste milă pentru suferința omenească, insista cu cruzime asupra detaliilor șocante. În loc să încerce să redea extazul jertfei lui Iisus, Piero părea cumva s-o numească deznădejde. De ce pictorul, fie și numai printr-o licărire a bolții cerești sau prin vreun fulg întrezărit din aripa unui înger, nu pusese *ceva* menit să sugereze instantaneitatea Cerului și a eliberării? Și ce ochi *cumpliți* avea acest Hristos!

Nu ne-am contrazis cu ea. Continua să-și elaboreze teoria despre artă bazată pe principiul cadranului solar, care nu număra toate orele, ci doar pe cele însorite. Însă am observat că Sally a zăbovit mult, sprijinită în cârje, în fața acelei fresce înconjurate temporar de un cadru de scânduri. A studiat solemnă pictura, cu un fel de recunoaștere sau încuviințare în ochi, ca și cum cei care au fost morți înțeleg lucruri care nu vor fi niciodată înțelese de către cei care doar au trăit.

În după-amiaza însorită și nefiresc de caldă pentru acel anotimp, ne-am întors în lungul crestei muntoase pe un drum întortocheat și nu prea umblat. Povârnișurile musteau nămoloase, defileele erau pline de torenți, ici și colo drumul era acoperit de alunecări de teren. *Attenzione*, scria pe un panou. *Sassi caduti*, „cad pietre" Pe urmă după un viraj, am fost opriți de un grup de oameni adunați în mijlocul drumului în jurul unui ins care-și ținea încheietura mâinii drepte în mâna stângă, sprijinindu-și pe cămașa pătată de sânge mâna dreaptă care era strivită, umflată, mânjită de sânge și noroi.

Au venit roind în jurul nostru, toți vorbind în același timp, prea repede, prea tare și prea mulți pentru ca eu să pot înțelege ceva. Rănitul stătea deoparte singur, ținându-și încheietura mâinii și picurând sânge pe jos.

– *Più lentamente, per favore*, le-am zis. *Non così in fretta. Non capisco.*

Chiar dacă știam atâta italiană încât să le cer să vorbească mai rar, iar ei și-au domolit un pic debitul verbal – nici un italian la locul unui *incidente* nu se poate domoli prea mult –, nu le cunoșteam suficient limba ca să pricep ce spuneau. Până la urmă, Sally a fost cea care, coborând geamul din spate, a vorbit cu ei. Voiau să-l ducem pe bărbatul rănit până în satul lui, vreo opt kilometri mai încolo.

Ne-am consultat în pripă în privința spațiului din habitaclu, în timp ce bărbații de afară ascultau graiul nostru straniu și ne întrerupeau pe limba lor. Fiatul nostru, în care de-abia încăpeau patru persoane de talie mică, era deja plin cu trei persoane de talie mare și o persoană de talie mijlocie. La început, Sid a insistat să se dea el jos și să rămână acolo, în timp ce noi îl duceam pe om acasă, după care puteam veni înapoi ca să-l luăm. Dar mie mi-era teamă ca nu cumva omul să leșine sau să trebuiască să fie cărat pe brațe, or eu nu m-aș fi putut descurca de unul singur cu el. Sally nu putea fi lăsată acolo în cârje. Charity, nici ea, deși ar fi fost dispusă și ar fi fost probabil în siguranță. Dar când s-a dat jos și a rămas în picioare lângă automobil, înaltă, frapantă și îmbrăcată ca regina țigăncilor, am văzut vreo doi muncitori clătinând din cap și făcându-și cu ochiul în spatele ei, evaluând-o ca niște geambași care prețuiau un

cal. Așa că până la urmă am decis ca Charity și Sid să se înghesuie împreună pe scaunul din dreapta lângă mine, iar omul rănit să stea pe bancheta din spate lângă Sally. Ne gândeam că soluția era acceptabilă pe o distanță de opt kilometri.

Amicii rănitului l-au împins și l-au urcat în mașină. Omul își ținea cu grijă mâna mutilată și nu a ridicat ochii decât o dată, când și-a plimbat privirea prin habitaclu. Am văzut cum s-a uitat la picioarele lui Sally, în protezele lor metalice, spânzurând inerte de pe marginea banchetei. O privire rapidă ca să vadă chipul care mergea cu acele picioare, o privire rapidă și surprinsă, și apoi din nou ochii în podea, fără să-i mai ridice până când am oprit la capătul drumului. Cămașa și partea din față a pantalonilor lui erau pline de sânge, iar pe mâna lovită sângele și noroiul se uscau formând o crustă.

Am încercat s-o suim pe Charity lângă mine și pe Sid lângă ea, dar nu încăpeau. Așa că Charity s-a dat jos, Sid s-a suit în mașină și Charity s-a cățărat pe el, cu capul lipit de plafon, cu gâtul între umeri, asigurându-ne veselă că era perfect, ea stătea bine.

– Doar să nu pierzi vremea pe drum! a spus ea peste capul meu.

Piciorul lui Sid era atât de înghesuit în mine, încât abia ajungem la schimbătorul de viteze. Pe fundalul unui cor de sfaturi, am demarat, am ocolit pământul și pietrișul prăvălit de pe deal, pe care oamenii le trăseseră pe margine, și ne-am văzut de drum înainte.

– Cum e? i-am întrebat.

– Bine, bine, mi-au răspuns în cor.

Mașina s-a umplut cu mirosuri de sudoare, sânge și usturoi, iar Sally a deschis un geam din spate. Rănitul nu a spus nimic și Sally nu i-a spus nimic. Văzând în oglinda retrovizoare fața lui parcă cioplită, sumbră și nebărbierită, cu ochii pironiți în jos, am înțeles de ce. În felul cum arăta, nu îmbia la conversație și nici la compasiune. O dată sau de două ori, când am întâlnit porțiuni de drum mai accidentat, am auzit-o pe Charity chițăind pițigăiat, cu capul îndesat în plafon. Oscilam dacă să conduc repede sau mai degrabă cu precauție, neștiind cum ar fi fost mai bine.

După șapte kilometri am văzut satul pe un vârf de deal, în dreapta. Drumul care cotea într-acolo era un făgaș de lut ud, croit de roțile căruțelor, de o parte și de alta a unei lungi ridicături cu iarbă. Neavând deloc certitudinea că puteam răzbate pe-acolo – nu s-ar fi deosebit prea mult de cățăratul pe un stâlp uns cu grăsime, ca la bâlci –, am virat, însă în clipa aceea tipul din spate a croncănit cu un glas de corb: „*Qua! Qua!*"

Am oprit.

– Spune-i că e mai bine să-l ducem până sus, i-am zis lui Sally. Întreabă-l dacă există acolo vreun medic sau vreun dispensar ori vreo *farmacia*.

– *Qua!* Aici! cârâia omul.

Bâjbâia să deschidă portiera, fără să dea drumul încheiturii de la mâna rănită.

– *Dov' è la sua casa?* îl întreba Sally. *Dove si trova un dottore? Un medico?* Of, cum se zice? *Ce ne uno lassù?*

Omul continua să bâjbâie la mânerul portierei, pe care nu știa cum s-o deschidă. Am întins mâna în spate și i-am deschis portiera, iar în clipa următoare l-am văzut

țâșnind afară, unde a rămas în picioare lângă mașină. Era un bărbat de vreo cincizeci de ani, cărunt, ros de vremuri ca o stâncă și lat în umeri. Ochii lui, suspicioși și iuți sub sprâncenele groase, au privit peste mașină spre portiera de unde Sid, iar apoi Charity au apărut, descâlcindu-se de pe scaunul din dreapta, unde stătuseră înghesuiți amândoi. Când s-a uitat înapoi la mine, am avut un mic șoc care m-a înfiorat. Omul avea ochii lui Hristos pictat de Piero – și ce însemna asta? O tipologie regională neschimbată din veacul al șaisprezecelea? O comunitate a durerii? Sau doar o impresie plăsmuită de imaginația mea hiperstimulată?

Omul a spus ceva – un mârâit sau un „mulțumesc"? – și, cu mâna rănită strâns lipită de pântec, a pornit pe cărarea care urca panta lungă a dealului, urmând să se piardă printre zidurile și clădirile localității.

– Stai! a strigat Charity după el. Nu-l putem lăsa *să meargă pe jos*! *Signore!* Hei!

Dar omul mergea mai departe, cu umărul drept lăsat mai jos, și nu privea înapoi.

– Of, la naiba! a spus Charity derutată. Ce ne facem? Mergi cu mașina după el, Larry. Nu-l putem lăsa să plece așa. Mâna aia a lui arată *îngrozitor*. Mergi după el. Repede. Noi stăm aici.

– Nu cred că mai vrea să-l ajutăm.

– Dar *are nevoie* de ajutor, indiferent că vrea sau nu. Există riscul să rămână ciung, și ce-ar putea să mai facă un muncitor, cum e el, cu o singură mână? E obligatoriu să-l vadă un *doctor*. Acolo, în sat, ce crezi că pot să-i facă? O să-i bage mâna într-o apă murdară, o să-l bandajeze cu o cârpă sau o să-i pună o prișniță cu balegă de *vacă*!

– Și noi, ce vrei să facem? a zis Sid. Să tăbărâm pe el și să-l încărcăm cu forța în mașină?

– Ah! a exclamat Charity. De ce l-ai lăsat să coboare?

– Fiindcă *el* a vrut să coboare, i-am amintit.

Omul ajunsese la poalele lungului povârniș și începea să urce. Mergea hotărât, aplecat în față spre panta dealului. Charity n-a mai spus nimic, dar o auzeam cum fierbea. După vreo două minute s-a urcat în mașină pe bancheta din spate lângă Sally, Sid s-a suit lângă mine și ne-am văzut de drum.

La Pontassieve m-am uitat fără tragere de inimă după o *farmacia*, știind că în Italia farmaciștii tratează leziuni minore și bandajează răni. Dar se făcuse târziu, traficul era aglomerat, noi eram toți obosiți după un drum prea lung, ticsiți în mașina aceea ca niște sardele într-o conservă. Cum n-am găsit nimic pe strada principală, am trecut mai departe, fără să mai caut. Comunicând doar monosilabic, ne-am strecurat în traficul de la periferia Florenței, am traversat fluviul, am urcat dealul, cotind la stânga un pic înainte de San Miniato, și am oprit în fața vilei soților Lang. Politicoși, au sugerat să intrăm la ei ca să bem ceva. Noi am invocat oboseala. Grăbiți, foarte din scurt, ne-am spus la revedere pentru acea zi.

– Urât sfârșitul, i-am spus eu lui Sally în timp ce ne fofilam pe străduțe printre ziduri înalte, spre Viale Galileo. Bun începutul, urât sfârșitul.

– Charity voia să-l ajute.

– Sigur că da. Asta am vrut toți.

– Se simte frustrată când nu poate să ajute pe cineva.

– Chiar așa. „Stai jos." „Taci din gură." „*Vreau* să te ajut."

– Exagerezi, a spus Sally plictisită. Charity detestă durerea, iar la omul acela se vedea cât de rău îl durea la orice mișcare. Îi căzuse probabil un bolovan pe mână, avea mâna complet strivită. Și ai observat cât de stoic era? Nu s-a văitat, nici n-a clipit măcar. S-a închis în durerea lui și a încleștat din dinți. Dar se vedea cât de mult suferea.

Am ocolit în coloană Piazzale Galileo și am intrat pe Viale Machiavelli, îndreptându-ne spre Porta Romana.

– Mda, am spus, n-are decât să dea vina pe Artistul de la Mansardă. Cum o să mai poată ea să numere doar ceasuri însorite, când El îi tot azvârle asemenea lucruri în cale?

– Știi prea bine că Charity nu crede de fapt în sindromul Pollyanna. Știe că există ore fără soare. Doar că s-a necăjit mai mult decât noi. Întotdeauna i se întâmplă așa când cineva e bolnav, sau rănit, sau nefericit.

– Presupun, am zis. La dracu', nu trebuie să „presupun", știu că așa e. Totuși, m-a jignit insinuând că l-aș fi abandonat pe bietul om pe marginea drumului.

Un timp, traficul a fost aglomerat și n-am putut să vorbesc. Sally ședea în spate, ținându-se de cureaua pe care o montasem special pentru ea. Mai încolo, pe Petrarca, am avut cale liberă.

– Ai observat ce ochi avea? am spus.

– Da! Da, erau groaznici, nu-i așa? Niște ochi atât de sumbri și îndreptați spre interior, ca și cum nici nu puteau să vadă afară, nu puteau să vadă decât înăuntru, spre durerea pe care și-o închisese în sine însuși.

O Vespa a venit din spatele meu și mi-a tăiat calea, încât a trebuit să frânez brusc, iar apoi a țâșnit printre două mașini din fața mea.

– Spune-mi ceva, am zis.

– Ce?

– Vreau să-mi spui ce amintiri îți vor rămâne cel mai pregnant în minte din ceea ce am trăit astăzi: meleagurile de țară primăvara și compania prietenilor, sau Hristos pictat de Piero și acel muncitor cu mâna strivită?

A reflectat un minut.

– Toate, mi-a răspuns în cele din urmă. Nu ar fi complet sau real dacă aș omite ceva, nu crezi?

– Primești nota maximă, i-am spus.

Ridic ochii. Picioarele lui Sally atârnă cuminți în protezele lor, tălpile sunt plasate cu precizie pe treapa de metal a scaunului ei. Razele soarelui îi bat diagonal pe piept, umbrele frunzelor sau gândurile i se mișcă pe chip.

– Mai ții minte Ajunul Crăciunului?

– Toate pălăriile acelea roșii.

– Nu numai pălăriile roșii. Mai ții minte torțele de pe malul fluviului și din aplicele de pe ziduri? Și ce noapte transparentă, scânteietoare și geroasă era? Cum întreg orașul înflorise parcă în lumini când ne-am dus sus la Piazzale, ca să vedem panorama? Și toate bisericile de-acolo. Până și Basilica di San Lorenzo, veche și sumbră cum era, avea un aer sărbătoresc! Cred că ai împins căruciorul cu rotile în noaptea aceea kilometri întregi, ca să mergem de la o biserică la alta, și la fiecare lăcaș păreau să slujească nenumărați episcopi, arhiepiscopi și cardinali, iar mii de oameni intrau și ieșeau, ridicându-și copiii pe umeri ca să poată vedea mai bine. Lang era încântată. A crezut probabil că noi aveam parte de așa ceva în fiecare zi.

Tace, privindu-și mâinile în poală. Apoi ridică ochii și-mi întâlnește privirea. Oftează și strânge buzele, cu un surâs stins și lugubru.

– N-ar fi frumos dacă am fi toți acum pe Via Tornabuoni, mergând să vedem toate frescele lui Ghirlandaio din Santa Trinità și să ne uităm la pălăriile roșii și la brocarturi făcând giumbușlucuri în jurul altarului? Pe chipul ei se citește că memoria nu este convingătoare, și nici nostalgia suficient de persuasivă. Ridică brusc ochii și răsfiră degetele spre cer, imitând croncănitul Assuntei: „*Pazienza!*" Mâinile ei prind cârjele rezemate de scaun. Vrei să mă ridici, te rog? Mai bine să merg la toaletă, înainte să plecăm.

5

În timp ce urcăm dealul, Sally e atentă la pădurea prin care trecem. Când am văzut noi prima oară acest deal în 1938, înainte ca soții Lang să fi cumpărat fermele care existau pe-atunci, totul aici era doar în prima fază de metamorfozare de la pășune înapoi la pădure. Acum este pădure în toată regula, în cea mai mare parte arțari, fagi, mesteceni albi și galbeni. Peste tot, printre copacii mai mari, o sumedenie de puieți înalți, cu tulpini groase cât un braț sau picior de om, au pierit din cauza umbrei, iar mulți, căzând, au rămas agățați în copacii din jur. Prezența lor face ca pădurea să semene cu vreun tablou de Uccello sau Piero, înfățișând o bătălie cu sulițe lungi și piezișe; iar liniile acelea întunecate și înclinate, cu explozii și petice de soare care străpung frunzișul, creează exact iluzia de adâncime pe care o căutau Uccello și Piero. Avem senzația că vedem până foarte departe printre copaci, deși nu pot fi mai mult de cincizeci de metri, până unde dealul se ridică abrupt și blochează priveliștea.

Tufe de sânziene și zmeură împânzesc laturile drumului, care a fost spălat de ploi și ondulat sub pneurile mașinilor ca o scândură de frecat rufe. Moe schimbă

vitezele cu un scrâșnet mecanic. Urcăm o pantă abruptă, apoi continuăm pe o porțiune un pic mai netedă. Mâna chircită a lui Sally se agață de mâneca mea. Ochii ei nu părăsesc nici o clipă pădurea. Nu spune nimic.

Acum, padocul cu împrejmuirea lui din bârne se deschide în dreapta, un luminiș verde decupat între copaci. Este una dintre operele lui Charity, un spațiu amenajat pentru nepoții în creștere. Mai sus, pe deal, cam la vreo opt sute de metri dincolo de casă, există încă o creație de-a ei – o pajiște de vreo două hectare, netezită cu buldozerul și plantată cu iarbă, menită să fie un teren de fotbal și softball. Nu m-ar mira să descopăr, când vom trece pe-acolo după-amiază în drum spre picnic, că Charity a montat și bănci pe care persoanele în vârstă să poată sta în timp ce urmăresc meciurile dintre tinerii familiei. Viziunile ei nu sunt niciodată mărunte.

Când ajungem la cotitura de lângă grajd, văd că poarta este deschisă. O fată în jeanși stă în șa pe un cal roib chiar în fața ei. De pe scaunul pasagerului, Hallie flutură din mână și strigă:

– Salut, Margie!

Fata ridică brațul, mijește privirea mioapă, și un zâmbet larg cu o dantură foarte albă îi luminează fața cam posomorâtă.

– O, ea e Margie? spune Sally. Extraordinar, ce mare s-a făcut!

Și flutură din mână, toți fluturăm din mână, dar Moe nu oprește. Atacă dealul cumva cu încrâncenare. Cauciucurile noastre protestează câțiva metri, apoi ajungem pe iarba din fața intrării în Ridge House.

Moe sare din maşină şi deschide portiera din dreptul lui Sally. Ea scoate cârjele afară şi le reazemă de caroserie, iar când el se pregăteşte să i le ţină, îi zâmbeşte clătinând din cap. Anevoios, îşi ridică picioarele cu mâinile, câte unul o dată, pe marginea pragului. Sprijinindu-se pe o cârjă, se împinge în mâna teafără, se ridică, se apleacă să-şi fixeze protezele la genunchi, apucă cealaltă cârjă şi stă dreaptă. Văd cum ochii ei se îndreaptă spre uşa închisă a casei.

– Mami e pe terasă, probabil, spune Hallie.

Nu există alee. Ocolim casa păşind pe iarba deasă, tunsă scurt. Frasinul de munte, pe care Sid şi eu l-am sădit în anul când s-au mutat aici, a crescut şi e înalt de şase metri. Lângă el, un măr pădureţ, crescând de sub zidul care consolidează vârful dealului, îşi apleacă peste pajişte crengile cu poame mici şi verzi.

Trecem de colţul clădirii şi iată, în faţa noastră se aşterne aievea priveliştea visată de Charity, iniţial o fantezie în închipuirea ei, apoi un peisaj concret, în contradicţie cu spiritul locului, care a încercat întotdeauna să se ascundă în copaci. Întrerupt ici şi colo de vreun arţar sau mesteacăn înalt, pe care la cererea ei tăietorii i-au lăsat ca efect vizual, dealul coboară în cealaltă parte, acoperit de zmeurişuri şi pâlcuri de puieţi din esenţă tare, până la pădurea neatinsă de dedesubt. Priveliştea se precipită la vale şi apoi se netezeşte până la malul lacului, continuând pe celălalt mal cu pajişti vaste, apoi urcă iarăşi spre colinele neregulate, spre lanţul munţilor albaştri, spre cerul pe care plutesc nori albi ca de nea. Este genul de zi luminoasă şi senină pe care Charity a avut-o pesemne în minte când a plăsmuit decorul pe care urma să-l vadă de pe acest deal.

Și iat-o așezată aici pe cea care a făurit totul – iată-i așezați pe amândoi, sau pe jumătate lungiți, ea pe fotoliul-pat cu o pătură groasă peste picioare, el pe iarbă, în pantalonii lui de vară kaki decoloraţi. Nu ne-au auzit. Charity are fața întoarsă spre conturul muntelui Mansfield profilat în zare și, văzută din spate și semiprofil, pare de piatră ca muntele. Ceva în poziția capului și în rigiditatea gâtului ei spune *nu*, spune refuz, spune respingere îndârjită. Sid, proptit în cot, cu ochii ridicați pieziș spre chipul ei întors, bate cu palma pe pământ ca și cum ar fi contrariat.

În cele din urmă ne aud, și fețele lor se întorc spre noi. Sid sare în picioare, sprinten ca un tânăr, și vine strigând pe pajiște. Îmi fac o primă impresie de moment – Sid nu s-a schimbat prea mult, un pic mai bătrân, un pic mai cărunt, în formă bună, încă o formidabilă prezență fizică, același glas de tenor, muzical, un pic metalic – și mă oțelesc pentru energica lui strângere de mână și salutul lui impetuos.

Dar, chiar și în impetuozitatea îmbrățișării lui, sesizez cealaltă parte a acestei regăsiri: Sally năpustindu-se înainte, aproape alergând pe cârje și încercând să păstreze ritmul cu picioarele ei de fier necontrolabile; și, pe fotoliul-pat, Charity ridicându-se pe jumătate spre întâlnirea lor nevolnică și schilodită, cu fața ca un triunghi subțire, iar pe fața ei zâmbetul acela incredibil, strălucitor, înfocat, ca o transfigurare, ca o irupere la suprafață a încântării pure, a iubirii necomplicate.

Suntem aici, în sfârșit. Și, cu toată ambiguitatea dureroasă, acesta este motivul pentru care am venit.

III

1

Cu fața la ceilalți, cu spatele la privelişte, puteam să ne văd reflectați în geamurile ferestrelor, ca un decor de teatru sau o fotografie a verii eterne: mult albastru şi alb în depărtare, ca fundal, apoi curbura zidului de piatră, care împiedica vârful teşit al dealului să alunece spre lac, apoi peluza cu scaunul lui Sally şi cele două şezlonguri cu pânză în dungi, grupate în jurul fotoliului lui Charity. Formam o constelație pitorească pe iarbă, iar în centrul nostru „Doamna din jilț", Casiopeea. Chiar şi oglindită în geam, tot emana lumină.

Mă pregătisem sufleteşte s-o găsesc pe Charity semănând eventual cu o teacă străvezie, aproape complet roasă pe dinăuntru şi păstrată întreagă doar prin mândrie şi voință. N-ar fi trebuit să mă pripesc cu supozițiile.

Într-adevăr, era uscătivă şi, negreşit, se păstra întreagă grație voinței. Dar nu exista nimic neputincios în înfățişarea sau atitudinea ei. Figura ei nu depinde de carnea vie; este construită de la oase spre exterior. Şi pielea ei era bronzată, iar mâinile ei înnegrite şi pistruiate de soare m-au apucat cu forța unei păsări când m-am aplecat s-o sărut. Vocea ei ciripea şi vibra de entuziasm, zâmbetul ei era o fereastră spre o incandescență lăuntrică. Spiritul

ei țâșnea, se revărsa și ne lua pe sus, făcându-ne să uităm mila, precauția, îngrijorarea, totul, în afară de plăcerea prezenței ei.

Toată viața ei pretinsese ca oamenii să dea atenție lucrurilor pe care ea le admiră și le prețuiește. I-a îmboldit pe alții și le-a închis gura deopotrivă, și asta cu destulă autoritate. Însă ea însăși nu a avut nevoie niciodată să fie îmboldită, și nici n-a acceptat așa ceva în viața ei, iar gura nu i-o va închide nimeni și nimic, nici chiar cancerul. Va arde strălucitor până se va stinge; va continua să stea pe poante până va cădea.

–*Acum!* a strigat ea, cu aceeași voce și cu aceeași emfază pe care obișnuia să le aibă când ne cerea imperios să ne pregătim pentru muzică și digestie după cină. Acum, când *în sfârșit* vă avem din nou aici, vrem să aflăm totul despre voi! Ah, a trecut atât de *mult* timp! Sally, ești bine? Arăți bine, arăți minunat. Drumul a fost prea greu? Despre Larry nu mai întreb, în mod clar este revoltător de sănătos. Povestește-ne, continui terapia? Ți-ai mai recăpatat un pic mobilitatea musculară? Așa cred, din moment ce practic ai venit *alergând* pe pajiște adineori. Pesemne că-ți prieste în New Mexico, recunosc, chiar dacă mie mi-ar plăcea să cred că ți-ar merge mai bine aici. Îți mai place acolo la fel de mult? Te miști mai bine, respiri mai bine acolo, unde altitudinea e mai mare și aerul mai uscat? Ce mai face Lang? Și nepoții voștri, povestiți-ne despre ei. Povestiți-ne *tot*. Imediat!

Timpul nu-i furase din strălucire, boala nu făcuse decât să-i crească intensitatea. Strălumina în jur ca un reflector puternic. Avea atâta energie în ea, încât m-am întrebat ce-o făcuse să amâne această întâlnire, lăsând

să treacă dimineața degeaba, când vizibil, la fel ca noi, ardea de nerăbdare să ne vedem. Ca să ne lase să ne odihnim, am presupus eu, indiferent dacă noi doream sau nu. „Culcați-vă, sunteți obosiți."

Nu ar fi admis ca propria-i oboseală să-i dejoace vreun plan. Teatrală, așa o numise Hallie, coregrafa propriului ei *Totentanz*[1]. Pe mine nu mă deranja. Nu aveam nici o intenție să-i opun rezistență ori s-o provoc, cum făcusem atât de des în trecut. Dacă ea ținea să exagereze efectul acestei revederi fatalmente târzii, printr-o mică amânare dramatică deliberată, cui i-ar fi dăunat manierismul ei histrionic? Eu nu simțeam nimic fals, nu mă simțeam manipulat și sunt sigur că nici Sally nu simțea ceva de acest fel. Simțeam doar căldură sufletească, prietenie și recunoștință pentru faptul că Charity ușura conversația, făcându-ne să vorbim despre noi, nu despre ea.

Eram volubili, aproape că sporovăiam fără oprire. Charity era curioasă și însuflețită, Sid, atent. Aruncându-i câte o privire pe furiș, când aveam prilejul, am observat că îmbătrânise mai mult decât am crezut eu inițial. Are o față de sportiv, colțuroasă, pe care vârsta se vede – oasele se îngroașă, ridurile se adâncesc, pielea se înăsprește –, spre deosebire de fața de cărturar pe care o avea George Barnwell, bunăoară, genul de figură care rămâne netedă, adolescentină, chiar și la peste șaptezeci de ani. Iar ochii lui, când și-a dat jos ochelarii ca să-i șteargă, erau mai estompați și apoși decât mi-i aminteam eu. Rotind batista cu degetul mare și degetul arătător

[1] În germană, în text: „dans macabru"

pe o lentilă, a râs de ceea ce a spus Sally la un moment dat, însă a râs prea zgomotos.

Oricine s-ar fi întâmplat să asculte, ar fi putut crede că acolo nu se petrecea decât revederea unor prieteni după o lungă despărțire. De fapt, era un exercițiu de levitație ce nu putea fi susținut indefinit; până la urmă, Sid, ascultând, dar neparticipând prea mult, a fost cel care cu sobrietatea lui ne-a domolit și ne-a readus cu picioarele pe pământ. Ședea printre noi, unul de-al nostru, însă cu un disconfort lăuntric, ca și cum în orice clipă ar fi putut să plece de-acolo tiptil, asemenea unui om la o ședință care se prelungise atât de mult, încât se temea să nu piardă avionul, sau ca o persoană care încearcă să fie atentă în timp ce se luptă cu nevoia irezistibilă de a se duce la baie.

Taifasul inițial, care mă făcuse să răsuflu ușurat, a început să devină reprobabil, un fel de frivolitate în locul nepotrivit și la momentul nepotrivit. A venit un moment când toți am simțit asta. Păienjenișul conversației s-a destrămat și am tăcut toți, cufundați într-o muțenie din care clipeam și ne zâmbeam unii altora. Singurele întrebări care rămâneau de pus erau cele al căror răspuns noi îl cunoșteam deja și nu voiam să-l auzim.

Spun *noi*; ar fi trebuit să spun *eu*. În asemenea situații, Sally vădește mult mai puțină lașitate decât mine. De asemenea, miza ei este mai mare. Charity și cu mine ne simpatizăm cumva cu precauție. Jumătate din plăcerea pe care o resimțim unul în compania celuilalt vine din faptul că suntem în contradicție. Dar Charity și Sally sunt cusute laolaltă cu mii de fire de sentimente și trăiri împărtășite. Fiecare este pentru cealaltă acel unic suflet

pereche, în mod infailibil înțelegător și compătimitor, pe care și-l dorește oricine, dar mulți nu-l găsesc niciodată. Sid și cu mine eram apropiați, însă ele erau mai apropiate. Cu excepția doamnei Fellowes și a mea, Charity este singura persoană căreia Sally să-i fi permis vreodată s-o ajute să se ridice sau să se așeze ori să meargă la toaletă, singura persoană, în afară de noi doi, cu care infirmitatea ei este împăcată.

Cuvântul tendențios în ziua de azi este „legătură" Presupun că sunt oameni care văd într-o relație ca a lor indiciile unui lesbianism nemărturisit – aceiași oameni care, probabil, fac ipoteze despre viața sexuală a unuia ca mine, un bărbat perfect sănătos cu o soție infirmă. Nu-mi pasă de ipotezele lor, și nici de răspunsurile pe care și le dau singuri. Trăim așa cum putem, facem ceea ce trebuie să facem și nu totul funcționează după tiparele victoriene sau freudiene. Ceea ce cred cu certitudine este că prietenia – nu dragostea, prietenia – este la fel de posibilă între femei cum este și între bărbați, și că în ambele cazuri este adesea mai puternică, prin faptul că nu trebuie să treacă peste liniile de pichetare sexuală. Sexualitatea și neîncrederea merg adesea împreună, dar amândouă sunt incompatibile cu *amicitia.*

Am secat. Am stagnat. În cele din urmă Sally, în siajul unei chestii amuzante care o făcuse să râdă, a trimis spre fotoliul alungit al lui Charity o privire subit imploratoare, gravă, și a spus ceea ce gândea:

– Charity, eu trebuie să știu. Ce ți-au spus? Care *este* starea sănătății tale?

– În momentul de față, minunată.

– Atunci, nu e adevărat ce ne spune Hallie?

O privire lungă și fixă sudată între ochii lor. Gura lui Charity era un pic moale, ca și cum ar fi fost prinsă pe neașteptate între două expresii, însă fruntea ei era netulburată, iar ochii ei erau candizi și, am gândit eu, miloși.

– Că voi muri curând. Ba da.

– Charity...! a făcut Sid. Șezlongul fragil pe care ședea a pârâit sub el când s-a aplecat în față.

– O, Sid, te rog, nu, a spus ea. Bineînțeles că se știe sigur. Nu are nici un rost să ne prefacem că n-ar fi așa.

– Ba nu, există tot rostul din lume să nu accepți așa, pur și simplu, o asemenea sentință! Măcar dacă ai fi de acord să faci raze sau chimioterapie. Cobalt. Orice. De toate, eventual. Ai avea șanse, dacă ai face tratamentul. Dar nu, tu nu vrei. Tu te dai bătută. Nu vrei să încerci să-ți salvezi viața. Nu vrei să mă lași să te duc la Sloan Kettering.

– Doctorii spun că n-are nici un sens.

– Tu le-ai băgat în cap ideea asta!

– Sid, dragul meu, *șșșttt*, a spus Charity, de parcă ar fi avut de-a face cu un copil neascultător. Nu ajută la nimic ce faci tu acum. Nu vreau să reluăm toată discuția asta.

– Dar...

– *Te rog!* Hai să nu ne dăm în spectacol.

Pentru o clipă, privirea ei a fost nervoasă și categorică. Apoi, când el a întors capul, căutând orbește prin iarbă, de parcă ar fi vrut să găsească un trifoi cu patru foi, expresia ei s-a îndulcit. Voia parcă să-l mângâie cu o vorbă bună, însă el devenise distant deja. Lugubru la față și parcă vânăt, cu pleoapele grele, se afundase la loc în șezlongul lui și contempla priveliștea.

Sally, cu ochii înlăcrimați, a spus:

– Charity, n-am vrut să te supăr. Sid, îmi pare rău dacă... Dar nu te recunosc, Charity, tu nu ești așa. Când eu eram bolnavă și voiam să mor, tu ai stat lângă patul meu și m-ai făcut să trăiesc. Nu m-ai lăsat să renunț la speranță. Nu există vreun mod în care noi... să putem face ceva...?

– Îți mulțumesc din suflet, a spus Charity. Gâtul ei părea prea subțire pentru a purta chiar și un cap mic ca al său, însă ochii îi erau uscați și buzele își luaseră un surâs de Gioconda. Tot ce simțeam nevoia era să te am aici, și uite, ai venit, a continuat ea. Cu tine, totul este desăvârșit. A fost altfel în cazul tău. Voiam să-ți păstrezi speranța, fiindcă speranța putea să te însănătoșească. Nu trebuia decât să-ți impui cu voință acel lucru. În cazul meu, pe de altă parte, speranța ar fi o prostie. Mie nu mi-ar folosi la *nimic* dacă mi-aș impune să vreau să trăiesc. Am crezut că ar putea fi așa, înainte să mă operez. Din acest motiv am acceptat operația. Aveam atât de multe lucruri pentru care să trăiesc, încât eram *decisă ferm* să trăiesc. Dar medicii n-au putut decât să mă coasă la loc, iar eu a trebuit să învăț să privesc realitatea în față și să profit cât mai mult de timpul care mi-a mai rămas.

– Ce ți-au spus după operație?

Charity a zâmbit și a desfăcut brațele.

– Nu ți-au sugerat raze, sau chimioterapie, ori altceva?

– Aveam deja metastază.

– Dar uneori chiar și atunci...

– Mi-au spus că s-ar putea s-o mai duc încă un pic, a zis Charity. Au avut dreptate. Aș fi putut face tratamentele despre care vorbeam, dar nu ofereau nici o speranță

reală, decât poate o mică prelungire a bolii. Și există toate acele efecte secundare cumplite, îți cade părul și ți-e greață tot timpul, cum am aflat de la persoane care au făcut asta. Am decis că e preferabil să rămân intactă, atât cât îmi mai e dat să trăiesc.

A închis ochii, păstrându-și surâsul pe buze. Arăta ca o femeie sculptată din lemn pal. Figură de zeiță, distantă și îndepărtată, purificată și compătimitoare. Proserpina. Acesta era rolul lui Sally, altădată.

Ochii i s-au deschis, încrețiți încă de la surâsul ei grav. Și-a oprit privirea câteva clipe asupra lui Sid, crâncen și sumbru pe șezlongul lui în dungi. Pe urmă, ochii ei s-au întors spre Sally.

– Moartea este un eveniment important. Nu poți face repetiții pentru asta. Tot ce poți face este să încerci să te pregătești pe tine și să-i pregătești pe ceilalți. Poți încerca să mori *cum trebuie*. Într-un fel, cancerul este o binecuvântare, în general îți lasă un pic de timp la dispoziție.

Acum Sid a ridicat privirea. Cu ochii scăpărând de furie, de parcă ar fi urât-o, a bătut cu o palmă peste cealaltă, într-o imitație parodică de aplauze.

– Splendid! Cancerul este o binecuvântare. Ne oferă timpul acela prețios. Și, gândește-te numai, fără el nici n-am avea toate acele cercetări utile asupra cancerului. Dumnezeule Atotputernic, draga mea, ai citit probabil vreun roman în care eroul își ia rămas-bun de la viață, îmbrățișând moartea ca pe o dulce renunțare! Am stat și eu de vorbă cu medicii. Ei sunt primii care afirmă că atitudinea pacientului față de boală este esențială. Există tot felul de cazuri de oameni care au trăit doar

fiindcă au refuzat să cedeze și să moară. Exact ceea ce ai pledat tu toată viața ta. Iar acum, când viața *ta* este în joc, tu... Ai o șansă, crede-mă. Chiar dacă este doar zece la sută, chiar dacă este doar cinci la sută, de ce să nu profiți de ea? Te-ai săturat atât de mult de viață? Te-ai săturat atât de mult de *noi*?

Mult timp, s-au uitat unul la celălalt. În cele din urmă, ea a scuturat din cap.

– Tu nu ai vrea cele cinci sau zece procente pe care le-ai putea câștiga. Nici eu nu le-aș vrea.

Sid a întors privirea brutal, iar în geamul în care ne oglindeam ochii lui i-au întâlnit pe ai mei cu o zdruncinătură, de parcă s-ar fi pocnit de o ușă. Apoi, ochii lui au zvâcnit în altă direcție cu o fracțiune de secundă înainte de ochii mei. Compătimitoare și inexorabilă, Charity continua să-l studieze, iar Sally, cu pantofii ei corecți sprijiniți corect de treapta scaunului, ținea ochii larg deschiși și ațintiți pe chipul lui Charity. Nimeni nu spunea nimic. Mă gândeam că Charity era acum ca o persoană pe care n-o cunoșteam. Sau nu? Și nu terminase de vorbit.

– Nu există nici un fel de cărți mulțumitoare despre cum să mori. S-ar fi cuvenit să existe, dar nu, nu există nimic. Doar o sumedenie de texte religioase pompoase despre cum moartea înseamnă întoarcerea la Dumnezeu, plus multe discuții biologice despre cum elementele tale se întorc în pământ. Discuțiile biologice sunt în regulă, le accept, însă nu spun nimic despre ceea ce afirmă religia, despre *eul* tău esențial, partea *conștientă* din tine, și nici nu te învață cum să faci trecerea de la ființă la neființă. Ți se spune că există un moment când

moartea e certă și aproape, când nu ne mai este frică de ea. Am citit că orice moarte, la sfârșit, este pașnică. Chiar și o antilopă care a fost prinsă de un leu sau un leopard pare să nu se mai *zbată* la sfârșit. Presupun că intervine o doză mare de fluid sedativ, așa cum o doză mare de adrenalină o ajută s-o zbughească la fugă când este speriată. Bun, o „injecție" de acest fel poate fi utilă pentru o moarte rapidă. Problema este cum să faci ca aceeași resemnare să poată dura în săptămânile sau lunile unei morți lente, când totul este exact la fel de cert, însă nu poate beneficia de aceeași „injecție" naturală a organismului. Am discutat mult cu oncologul meu despre asta. Se confruntă zilnic cu moartea, șaptezeci și cinci la sută dintre pacienții lui mor. Însă nu-mi poate spune cum să fac asta, nu-mi poate da titluri din literatura medicală care să mă ajute. Literatura medicală este toată numai statistici. Prin urmare, trebuie să-mi descopăr singură propria-mi cale.

Ascultam perplecși, așezați în jurul ei, în timp ce prin minte ne treceau gânduri pe care nu le puteam exprima. În cele din urmă, Sally s-a încumetat:

– Dar s-ar putea să *greșești* în privința asta, Charity! Iar dacă nu ești absolut sigură...

– Sunt sigură, a spus Charity. O, cât sunt de sigură! Este unul dintre puținele lucruri în privința cărora *nu* greșesc. Un altul este durerea. Durerea o pot stăpâni. Majoritatea durerilor sunt mintale, oricum.

Sid s-a mișcat brusc pe scaun și a strâns din buze. Uitându-se la el cu o expresie pe care aș fi putut s-o definesc doar drept severitate compătimitoare, Charity a continuat:

– *Frica* de cancer este ceea ce doare, însă există o întreagă bibliotecă de medicină paliativă care ne poate ajuta să depășim *asta*. Trebuie doar să învățăm să nu ne panicăm. Pe urmă, putem scăpa de durere prin meditație, sau putem efectiv s-o ignorăm.

Ce să mai poți spune când auzi așa ceva?

– Încă un lucru de care sunt sigură este faptul că eu am mare noroc, a spus Charity, zâmbind cu mândrie și mulțumire de sine spre cercul de priviri atente din jurul ei. Eu nu trebuie să fac acest lucru singură. Sunt *înconjurată* de oamenii pe care-i iubesc și mă străduiesc din răsputeri să-i învăț ceea ce eu însămi încerc să învăț: să nu le fie teamă, să nu opună rezistență, să nu jelească.

Zâmbetul ei, îndreptat acum doar spre Sid, s-a lărgit; pe chip i s-a așternut o expresie dojenitoare și poznașă totodată.

– Este un lucru la fel de natural ca nașterea. Și chiar dacă încetăm să mai fim aceiași indivizi de altădată, există o perenitate a moleculelor organice, care este absolut certă. Nu vi se pare o minunată consolare? Mie, da. Este extraordinar când te gândești că vom fi parte din iarbă, copaci și animale, că vom rămâne exact aici, unde ne-a plăcut când eram în viață. Oamenii ne vor bea în laptele de dimineață și ne vor turna ca sirop de arțar peste clătitele lor. De-aceea spun că se cuvine să fim fericiți și recunoscători, și să profităm cât mai mult de ceea ce avem. Eu am avut o viață minunată, am savurat fiecare *minut* din ea.

A tăcut. Ochii ei ne-au mângâiat pe fiecare pe rând, oprindu-se în final la Sid. Un surâs implorator, întrebător, nostalgic îi plutea pe buze, un surâs care persista și

șovăia, la fel cum privirea ei șovăia și persista pe chipul lui. Orice bărbat ar fi fost tulburat dacă o femeie s-ar fi uitat așa la el. Sid a fost tulburat.

– Am avut bărbatul pe care l-am iubit, a spus ea încetișor. Nu l-am pierdut niciodată, așa cum pățesc atâtea femei. Am avut copii frumoși, sclipitori, am avut prieteni dragi. Poate n-o să credeți, dar aceasta a fost cea mai fericită vară din viața mea.

Din nou, nici unul dintre noi n-a găsit nimic de spus. O briză, urcând dinspre pădure și lac, clătina caliciul plin de semințe al florilor de nemțișor care creșteau până deasupra zidului. Un fluture monarh, prins în curentul ascendent, a fost ridicat la cinci metri deasupra capetelor noastre. Am văzut cum Sid, întorcând capul de la privirea insistentă, dar tremurătoare cu care îl fixa Charity, i-a urmărit din ochi mișcarea. Poate că fabula și el, la fel ca mine, că odată cu fluturele acela zbura o parte din ceea ce fusese cândva esența muritoare a mătușii Emily, sau a lui George Barnwell, ori a unchiului Dwight, absorbită de rădăcina vreunui fag din cimitirul sătesc, încorporată într-un jir, mâncată de o veveriță, presărată ca excrement pe o pajiște, prefăcută în tulpină de laptele-câinelui, ciugulită și absorbită de acest fluture, sortită să fie transportată spre sud într-o lungă, neverosimilă și fragmentată migrațiune, pentru a fi culeasă de un muscar, adusă înapoi în nord, primăvara, ca altă întrupare, ouată într-un ou, mâncată de o gaiță și ouată ca un alt gen de ou, suflată de furtună dintr-un copac, îmbibată în sol, împinsă afară ca iarbă, mâncată de o juncă în pragul lactației, o parte din ea predestinată să fie băută, cum a spus Charity, de către propriii săi urmași,

la micul dejun, o altă parte din ea fiind depozitată în balegi de vacă, pentru a se topi în pământ din nou și a fi zvârlită în sus iarăși, nepieritoare, într-un alt fir de laptele-câinelui, pregătindu-se să devină hrană pentru alți fluturi monarh.

Fragil ca un voal, fluturele a pâlpâit în zbor, dispărând în văzduh. De pe fotoliul alungit, Charity ne cerea cu insistență acordul; zâmbetul ei încordat ne țintuia pe scaune. Și-a arcuit zâmbetul printr-un act de voință, la fel de hotărât ca un brânci într-o fereastră înțepenită, când vrei s-o deschizi. Mâinile ei pistruiate au fremătat peste pătura groasă, netezind-o peste genunchi. Când a vorbit din nou, avea vocea gâtuită și aproape pițigăiată.

– Așadar, eu încerc să procedez *cum trebuie*. Majoritatea membrilor familiei sunt de ajutor. Li se pare dificil, dar se străduiesc. Sper că veți face și voi la fel. Când va veni momentul, nimeni nu trebuie să fie nefericit. Nu e cazul să se facă mare tevatură din asta. Voi dispărea, și gata.

Am încuviințat în tăcere. Bineînțeles. Bineînțeles, dragă Charity. Cum vrei tu. Cum îți va fi ție mai bine. Sid se holba sumbru la ceva dincolo de vârful dealului, departe în văzduh.

– Știam eu că pot să contez pe voi, a spus Charity. Îi dispăruse din voce timbrul pițigăiat de dinainte; părea fericită. În sfârșit! Mă bucur că am dat cărțile pe față, fără nici un echivoc, astfel încât să nu mai existe motive să ne prefacem sau ne luăm niște figuri triste, ci dimpotrivă să putem profita la *maximum* de ceea ce a mai rămas, a încheiat ea, izbutind să zâmbească firesc, nesilit. Gata, ajunge cu toate astea! Acum, hai să

lăsăm gândurile negre deoparte. În după-amiaza asta, nu murim. Suntem *împreună* din nou. Întreaga familie vine la picnic pe deal, v-a spus Hallie, da? O, nici nu știți cât de recunoscătoare sunt că ați putut veni! Nu mă încumetam să vă chem, știu cât de greu vă este să călătoriți. Dar mă bucur nespus că sunteți aici.

Nu părea deloc bucuroasă. Zâmbetul pălise deja. Era cadaverică, de parcă efortul de a vorbi îi golise tot sângele din obraji, dând tenului o nuanță pământie. Și-a umezit buzele, a închis ochii și și-a întors fața pe o parte, în perna care atârna de speteaza fotoliului, prinsă în niște bride. Gâtul ei subțire înghițea sacadat. Când a deschis ochii din nou, ai fi zis că o bucată de marmură se trezise la viață.

–*Acum!* a strigat ea, căznindu-se să fie fermă. Acum o să intrăm în casă și o să ne odihnim un pic, ca să fim în formă. Sally, tu vii cu mine. Dacă nu vrei să te odihnești, putem să stăm de vorbă, iar dacă nu vrei să vorbim, putem să meditățm. Nu vom pleca pe deal înainte de ora patru. Larry poate să-l ajute pe Sid să încarce Marmonul.

– Dumnezeule, mașina aia mai funcționează încă? s-a minunat Sally. Ah, va fi ca în vremurile *bune*! Ador automobilul acela.

Vocea ei suna fals, ca o tinichea goală. Biata de ea, îi era greu, cum îmi era și mie, să-și dea seama cum să-și joace rolul sau ce să spună. Mai târziu, exersând, era posibil să ne descurcăm mai bine. Vedeta feminină își stăpânea rolul cu siguranță de sine, însă actorul principal nu-și agrea replicile, iar actorii din rolurile secundare nu văzuseră scenariul până acum patruzeci de minute.

Dintr-odată am văzut-o pe Sally că face ochii mari și se apleacă brusc în față, pe scaun. Mâna ei s-a întins neajutorată în aer, rămânând la doi metri depărtare de țintă, iar în clipa aceea am observat că Charity se înclinase lateral și vomita peste marginea fotoliului. Sid a sărit de pe șezlong, cu o exclamație, și i-a proptit fruntea în palma lui. A ținut-o așa, privind în jos, cu o față ca de granit, spre spatele ei zgâlțâit de spasme seci.

Slăbită, Charity s-a rezemat pe spate și și-a șters buzele.

– Îmi pare rău. Va trebui să mă scuzați.

– Of, te-am obosit prea mult! a spus Sally. Trebuia să ne fi dat seama.

– Nu e nimic, a spus Charity. Se mai întâmplă din când în când. Acum, hai să mergem înăuntru și să ne odihnim.

În tăcere, Sid a ajutat-o să se ridice în picioare. El era grijuliu și blând, ea era recunoscătoare pentru brațul lui. Prilejul de a o ajuta și de a fi ajutată le prindea bine amândurora.

Câteva clipe, Charity s-a clătinat pe picioare. Am văzut cum și-a impus să-și disciplineze trupul și mintea înainte de a face vreun pas. Cu brațul în jurul ei, Sid a aruncat o privire indescifrabilă peste umăr; au pornit amândoi, încetișor, pe iarbă înspre casă, unde o femeie într-o uniformă de nailon alb, care se părea că urmărise scena de la fereastră, ținea deschisă ușa cu plasă. De pe pajiște, am urmărit cele două spinări îndepărtându-se cu băgare de seamă. În geamul ferestrei, am văzut cele două figuri apropiindu-se cu băgare de seamă.

Fără să mai aștepte ajutorul meu, Sally se împinsese în mâini ridicându-se în picioare și-și fixase protezele, iar acum, proptită pe cârjele înfipte oblic în lateral, urmărea și ea cum cele două siluete se îndepărtau pe pajiște.

– O să ai nevoie de scaun? am întrebat-o.

Ochii ei sumbri au cumpănit răspunsul.

– Nu, lasă-l aici. Vom sta lungite pe pat, presupun. Dacă o să-mi trebuiască, poate să mi-l aducă asistenta medicală.

Și, întorcându-se, s-a propulsat după ei spre ușă. Soții Lang dispăruseră, unul poticnindu-se, celălalt plin de solicitudine. Înăuntru, le-am văzut pe Charity și pe asistentă trecând prin dreptul ferestrelor, mișcându-se molcom, iar în câteva clipe Sid a apărut înapoi, ținând deschisă ușa cu plasă pentru Sally. Era greu pentru ea să urce cele două trepte înalte, iar Sid a avut impulsul s-o ajute, dar pe urmă s-a abținut. Căznindu-se, Sally a ajuns sus în fața ușii, a trecut pe lângă el și a intrat în casă. Sid a închis ușa în urma ei. Peste câteva momente au trecut împreună prin dreptul ferestrelor.

Eu am așteptat – descumpănit, excedentar, pe dinafară. Era ca și cum Charity, în acele scurte convulsii de greață, tăgăduise ceea ce afirmase mai devreme, când spusese că nu poți face repetiții pentru propria-ți moarte. Nu cred că aș fi fost mai zdruncinat dacă aș fi văzut-o murind. Mă deranja cruzimea cu care-și disciplina și-și forța trupul bolnav – picnicuri, în acea stare! – și mi-am amintit cum fusese când noi patru ne-am rătăcit prin pădure, undeva dincolo de drumul Bayley-Hazen năpădit de vegetație, iar Charity se contrazisese cu Sid și cu mine în privința celei mai bune variante de a ieși la

lumină. Alesese un traseu după busolă și ne obligase să mergem pe-acolo; ne târâserăm anevoios prin zone mlăștinoase și terenuri pustiite, luând-o de-a dreptul înainte, ca țestoasa lui Ahile, peste și prin obstacole pe care le-am fi putut ocoli dacă am fi găsit firul de apă și am fi mers de-a lungul lui. Charity se bizuise orbește pe Pritchard, autoritatea avizată, și fusese decepționată de el, iar în cele din urmă trebuise să-l repudieze. De data asta, scria chiar ea ghidul, pe măsură ce înainta, iar autoritatea acestei cărți de căpătâi nu putea fi contestată sau repudiată. Însă metoda era aceeași. Charity încă prefera un traseu dictat de busolă.

Ce ar fi făcut dacă-și rupea un picior în pădurile acelea spre care se îndrepta? Avea planuri alternative? Avea să găsească vreun copac cu o crăcană în care să-și proptească bine călcâiul? Avea oare să iasă în cealaltă parte pe un picior de lemn croit din vreun băț bifurcat?

Compătimitor și zdruncinat cum eram, a trebuit să admit că Charity rămăsese aceeași ca întotdeauna. Ea vedea obiective, nu obstacole, și nu permitea ca încrederea ei clară să fie întunecată de îndoielile altora, sau de faptele altora, sau chiar de sentimentele altora. Și nici de slăbiciune. Odată ce se oțelise pentru a accepta condamnarea la moarte, nu i-ar mai fi trecut prin minte că ceilalți, Sid în special, ar fi putut să nu-i împărtășească hotărârea de a sorbi fiecare strop de dulceață din acea experiență.

Era moartea ei. Avea dreptul s-o manevreze în stilul ei personal. Dar îmi părea rău de Sid, un stoic fără voia lui, și mi-era groază de următoarele două ore când aveam să fiu singur cu el. Eu eram persoana căreia era

cel mai plauzibil să i se destăinuie, însă mi-era teamă de mărturisirile lui și nu aveam resurse pentru cuvinte de consolare sau mângâiere. Mi-a trecut prin minte, în timp ce așteptam pe pajiștea de deasupra priveliștii cu nuanțe de verde și albastru, că în adâncul sufletului lui, dincolo de suferință și panică, n-ar fi fost exclus să aștepte moartea ei ca pe o eliberare. Apoi am decis că nu putea fi așa. Charity îl dominase, dar îl și sprijinise. Nu doar îi conducea viața, ci ea era viața lui.

Nu voiam să mă gândesc ce avea să se întâmple cu el după moartea lui Charity. Rezistența și resentimentele lui erau doar expresii ale dependenței sale. Sally își detesta cârjele, de asemenea, însă fără ele nu ar mai fi fost poate decât ca un băț frânt cu doi ochi.

2

Într-un final, Sid a apărut afară. Nu știu ce făcuse înăuntru, însă cert era că-și venise în fire. Când am întrebat cum se simțea ea, a reacționat ca și cum i-ar fi trebuit câteva clipe ca să-și dea seama despre cine vorbeam. „Bine, mi-a zis. Acum e bine." În casă, soțiile noastre trecuseră probabil la destăinuiri profunde, însă Sid și eu aveam să pretindem că aceasta era o după-amiază de august și noi ne organizam pentru un picnic. Nimic nu poate fi mai sigur decât obișnuința, chiar și atunci când obișnuința este prefăcută.

M-a măsurat din cap până-n picioare, ca și cum mi-ar fi estimat greutatea.

– Mda, mă întreb dacă ești bun la ceva. Ai muncit vreodată cu brațele?

– Am fost odată zilier la un șantier din Vermont.

– Da, odată demult. Oricum, poate a mai rămas ceva vână în tine.

În timp ce mergeam pe drum spre grajd, și-a dat jos ochelarii, s-a șters la ochi și și-a suflat nasul. Când a văzut că-l urmăream cu privirea, a mormăit:

– Păcătoasele alea de sânziene.

– N-ai scăpat de alergie.

– Nici nu știu cum m-am putut atașa de locul ăsta. Pic, pic, pic.

Smiorcăia din nas, îi curgea un ochi, suferea de febra fânului, dar pretindea că e vesel, conducându-mă înainte spre grajd.

În interior, toată partea dreaptă era împărțită în patru boxe, fiecare cu câte o deschizătură direct pe padoc. Partea stângă a grajdului era un spațiu de trecere, cu uși în ambele capete, iar în acest coridor, absorbind mirosurile de fân, ovăz și bălegar de cal, Marmonul trona complet descoperit, plin de praf albicios și paie pe scaune, pe acoperișul pliat la spate și pe capota lungă. Înăuntru se vedeau rămășițele unor picnicuri din trecut: o baterie de lanternă, o sticlă de cola goală, niște șervețele de hârtie mototolite, o bandană, floricele de porumb strivite sub tălpi, firimituri de chipsuri din cartofi. Un revolver de jucărie era îndesat în spatele unuia dintre scaunele rabatabile. Spațiul dintre bancheta din spate și geamul despărțitor care împiedica fraternizarea dintre pasageri și șofer părea suficient de vast pentru a organiza un cadril.

– Mașina nu a mai fost folosită de o lună, a spus Sid. Dacă nu vrea să pornească, s-ar putea să dăm de bucluc.

Dar nu părea deloc îngrijorat. De fapt, se mai înviorase. Expresia și mișcările lui căpătaseră un fel de râvnă. Se uita la Marmon așa cum s-ar fi uitat poate la o stâncă pe care se pregătea să se cațăre.

Totul la acel mastodont era un anacronism – șoc de mână, buton de pornire pe podea, un întrerupător în loc de cheie, o capotă prinsă în balamale care se ridica pe ambele părți, un capac de radiator cromat, sub

forma unei femei goale arcuite în bătaia vântului. Sid a deşurubat femeia, a băgat degetul în ţeavă şi a înşurubat femeia la loc. A ridicat o latură a capotei, a găsit joja, a tras-o afară, s-a dus cu ea la lumină, a mijit ochii la ea şi a adus-o înapoi. A turtit cu piciorul grătarul de bagaje pliant de pe treapta laterală, a deschis apoi portiera şi s-a suit înăuntru. Încruntându-se cu ochii mijiţi în lumina difuză, a tras şocul de mână. Am auzit cum a pompat cu talpa de trei ori pe pedala de acceleraţie.

– Ave Maria cea plină de gresaj, a zis el acţionând demarorul.

Un scrâşnet subpământean, gros şi răguşit. Parcă şi vedeam cum nişte pistoane de mărimea unor carafe de câte patru litri se căzneau să se mişte în cilindri. Sid a luat piciorul de pe demaror, a reglat şocul şi a călcat din nou pe buton. Scrâşnetul a reînceput, a continuat tacticos cam un minut, s-a încetinit, a slăbit. Încă o jumătate de rotire istovită – *hârrr!* – şi, cu ultima picătură de sevă din baterie, maşina a tuşit, s-a înviorat, s-a pleoştit, s-a avântat din nou şi, gata, funcţiona.

– Ha! a făcut Sid.

A rămas pe scaun, doftoricind-o, băgând şocul la loc, puţin câte puţin, până când a făcut-o să ne vorbească fără chinuri. Privind înăuntru sub capota ridicată, am observat că automobilul nu avea un motor de doisprezece cilindri în linie, aşa cum fusese impresia mea întotdeauna, ci un V-16. Ar fi putut să remorcheze şi o maşină de pompieri. Îmi imaginam cum, la fiecare cursă a pistoanelor, un jet de benzină, gros cât degetul meu, pulsa prin carburator. Gâfâitul ei semăna cu ralul de whisky şi emfizem al unei bătrâne doamne din cărţile

lui Edith Wharton. „*Dolari-dolari-dolari-dolari-dolari*", îngâna Marmonul.

Am lăsat jos capota și am blocat clemele de închidere.

– Ce-ar fi să deschidem ușa din capătul ăsta, ca s-o scoatem afară pe iarbă și să-i facem un tratament cosmetic? a propus Sid, parcă arătând cu zece ani mai tânăr decât sus, pe peluză.

Și i-am aplicat tratamentul – după ce ne-am dat jos cămășile, pantofii, ciorapii și ne-am suflecat pantalonii, am măturat-o bine pe dinăuntru, am spălat-o peste tot, am clătit-o frumos cu furtunul, i-am lustruit părțile cromate și geamurile, folosind bucăți din piele de căprioară un pic jilave, i-am șters scaunele, volanul, bordul, măciulia schimbătorului de viteze, ba i-am șters chiar și spițele de lemn ale roților și cele două imense roți de rezervă montate pe aripile din față. Apoi, am pus-o în mișcare și am parcat-o în toată splendoarea ei lângă ușa de la bucătărie.

Am desfăcut la loc, în lungul treptei laterale, grătarul pentru bagaje, iar în spatele lui am depozitat scaunul lui Sally și fotoliul lui Charity, pe care le-am adus pliate de pe peluză. Când am intrat în casă, am văzut că Sid se ocupase deja de pregătiri. Pe bufetul din bucătărie erau două genți frigorifice din polistiren expandat, pline cu bere, sucuri și cuburi de gheață. Pe podea erau două termosuri mari cu apă, iar lângă ele, două coșuri cu capac pe jumătate încărcate. Mi s-a părut că le recunoșteam.

– Parcă ar fi coșurile de nuiele pe care le-am agățat pe bătrânul Wizard atunci demult, înainte de potop.

O privire iute, curioasă, de parcă l-aș fi adus înapoi din niște gânduri atât de diferite, încât avea nevoia să se reorienteze.

– Coșurile? Cred că sunt aceleași. Nu-mi aduc aminte să mai fi comandat vreodată altele noi.

Voiam să-l întreb dacă nu uitase să pună în bagaj și ceaiul, dar mi-am auzit intenția în perspectiva timpului, așa că am spus în schimb:

– Coșurile astea o să țină veșnic.

– Mai mult decât oricare dintre *noi*.

Era ca un om prins într-un mărăciniș. Atâta timp cât stătea nemișcat, se simțea confortabil, dar de fiecare dată când se clintea dădea de ghimpi. Altfel spus, când avea o ocupație, putea să uite unde era. În clipa în care se oprea își amintea totul.

– Ați mai fost vreodată la acel Shangri-La pe care l-am descoperit noi atunci?

Din nou mi-a aruncat privirea aceea piezișă, curioasă.

– Nu.

– Nu te-a mai tentat niciodată să mergi? Nu cred că era greu să găsești locul.

– Am discutat cu Charity de vreo două ori despre asta. Am decis să nu mergem.

– E mai înțelept așa, probabil.

Impas. Am perseverat.

– Din câte se vede, ai un picnic Lang Standard pe planșetă.

Nu era nevoie să-l întreb, nici să mă uit în coșuri, ca să știu ce era în ele: două grătare în niște saci pătați din pânză groasă, o pungă din dril cu tacâmuri și furculițe pentru prăjit, un teanc de ibrice afumate, dar bine

frecate, vreo douăzeci de farfurii și căni de tablă, pachete cu pahare de plastic, farfurii de hârtie, șervețele de hârtie și fețe de masă, un sul de șervete de hârtie. Iar printre toate astea și în jurul lor, zeci de chifle pentru sendvișuri, pungi cu porumb, borcane de maioneză și muștar, cutii cu biscuiți sărați, bucăți de brânză maturată, sticle cu suc de mere și suc de afine. În frigider, pregătite să fie puse în coșuri în ultimul minut, erau pesemne castroane de salată gata făcută, nemaitrebuind decât să-i adaugi sosul, bețigașe de morcov și țelină înfășurate într-o cârpă udă, prăjituri Sara Lee lăsate deja la dezghețat, fructe de sezon cumpărate de la McChesney, cel puțin vreo zece felii imense de carne cu grăsime, groase de vreo cinci centimetri, fiecare cât să sature trei zdrahoni în toată firea. Fripturi pentru un pluton și resturi de la fripturi pentru toți câinii plutonului.

Nimic nu avea să fie uitat, la fel cum nu fusese uitat nici ceaiul cu atâția ani în urmă, și nimic nu avea să fie neadecvat acolo. În felul lui, Sid era un planificator la fel de rigid ca Charity. Ea era, probabil, cea care moștenise sau instituise picnicul familial ritualic, îi decretase formele și abundența, selectând de asemenea vasele și instrumentele aferente; însă Sid era maestrul de ceremonii, știind regulile așa cum un preot știe tipicul liturghiei.

Am terminat de împachetat ce era de pus în coșuri și am încărcat totul pe sau în Marmon. Când am intrat înapoi în bucătărie, am găsit-o acolo pe asistenta medicală, care punea ibricul de ceai pe un ochi aprins al aragazului. Sid a făcut prezentările: doamna Norton. Avea părul creț și un nas cioplit ciudat, era bucuroasă

să mă cunoască, zicea ea, deşi mie nu mi s-a părut prea cordială. Avea nişte ochi suspicioşi, în mijlocul unor pungi de piele cu riduri încreţite radial.

– Ce fac ele acolo, s-au trezit? a întrebat Sid.

– S-au odihnit un pic. Acum stau de vorbă. Prea mult, după părerea mea. Le duc o cană cu ceai. Vreţi şi dumneavoastră?

– Larry, tu vrei? Nu? Nici eu, mulţumim, doamnă Norton. Mai degrabă aş bea o bere. Voi vreţi?

Ea a refuzat, eu am acceptat. Stăteam în picioare, bând direct din cutie, uitându-ne la ea cum a pus un pliculeţ de ceai într-o cană, a turnat apă clocotită deasupra, l-a opărit doar o secundă sau două, l-a mutat în altă cană, a turnat apă deasupra din nou şi din nou l-a recuperat după câteva secunde.

– Cam slab ceaiul, a remarcat Sid. Presupun că aşa trebuie.

Doamna Norton, ea ştia de ce, părea ofensată.

– Îi place ceaiul de bebeluşi, stomacul ei nu *suportă* altceva.

Furioasă, a pus zaharniţa şi carafa cu lapte pe o tavă, după care a scos nişte linguriţe dintr-un sertar. Sid îi urmărea fiecare mişcare.

– Presupun, a spus el evaziv, uitându-se la ceasul de la mână. Da, mai e destul timp, însă puteţi să le spuneţi că oricând sunt ele gata, noi suntem pregătiţi.

Asistenta medicală nu a răspuns imediat. A scuturat nişte biscuiţi Arrowroot dintr-o cutie, a reflectat câteva momente, s-a dus la frigider şi, luând cu lingura nişte cremă dintr-un castron, a pus-o pe o farfurie de sticlă. A împăturit în formă de triunghi două şervеţele de hârtie

și a luat tava în mâini. Cu șoldul lipit de ușa batantă, a întors capul spre noi și a zis:

– N-ar trebui să meargă, să știți.

Privirea care s-a sudat între ea și Sid a fost atât de lungă și susținută, încât am perceput-o ca pe o barieră în aer, ceva care te-ar fi oprit locului dacă ai fi vrut să pășești prin ea. Într-un final, Sid a spus cu glasul stins:

– Știi dumneata vreo modalitate de a o *împiedica* să meargă?

Doamna Norton era roșie la față.

– Eu i-am spus. Dar pe mine nu vrea să mă asculte. Poate vă ascultă pe dumneavoastră.

– Sau poate nu, a zis Sid. Astăzi este ziua ei de naștere. Și-a pus în suflet și în minte să meargă acolo.

– Da, și e slăbită ca o mâță. A vomitat din nou, acum o jumătate de oră. E la capătul puterilor. Două-trei ceasuri sus, acolo, în vânt, plus toată agitația și veselia, eu i-am spus deja că nu va rezista. Nu vreau să fiu răspunzătoare de ce se poate întâmpla.

– Nimeni nu vă va considera răspunzătoare pentru nimic, a asigurat-o Sid. Nu puteți face imposibilul. Ea ce-a zis?

– Când?

– Când i-ați spus că n-ar trebui să meargă.

Doamna Norton a suflat sforăitor pe nări.

– A zis: „Ei, pfui!"

Sid a râs, scuturând din cap.

– Parc-o aud. A ridicat din umeri și a desfăcut brațele, cerându-i complicitatea, recunoscându-și neputința. Cred că orice i-am spune noi, tot n-am putea s-o

convingem să rămână acasă. Va trebui să stăm cu ochii pe ea şi s-o păzim să nu se extenueze.

– Eu aproape tot timpul asta fac, stau cu ochii pe ea, a spus doamna Norton, ofensată din nou.

Răbdător, epuizat, Sid a zis:

– Ştiu, doamnă. E greu. Vă sunt recunoscător pentru tot ce faceţi. Am vrut doar să spun că acolo, pe deal, eu o să gătesc, s-ar putea să nu observ. Va trebui să mă anunţaţi dacă începe să aibă probleme.

– Va avea probleme, a declarat doamna Norton. Puteţi fi sigur de asta.

A deschis uşa, împingând-o cu şoldul, şi a ieşit cu spatele, ţinând tava în mâini. Sid a rămas privind oscilaţiile uşii în urma ei.

– Are şi ea dreptate, a oftat el. Cred că nu-ţi poţi imagina vreun pacient mai dificil decât Charity.

– Sid, de ce facem noi toată chestia asta? Am putea să ducem pe deal toate astea şi să le lăsăm acolo pentru ceilalţi, iar apoi să venim încoace. Charity şi Sally pot să stea de vorbă cât au ele chef, sau, dacă Charity e prea obosită, noi ne putem întoarce la cabana de oaspeţi. Pe urmă, putem veni mâine din nou, fără senzaţia că am fi epuizat-o complet.

A început să scuture din cap din clipa în care eu am început să vorbesc, şi a continuat să scuture din cap cât timp eu am vorbit.

– Poate acceptă să stea acasă de dragul lui Sally, am adăugat. Pot s-o conving pe Sally să spună că e prea obosită.

Câteva clipe, ideea a părut să-i surâdă, dar pe urmă a respins-o, cum făcuse şi cu sugestia anterioară.

– Nu, Sally ar apărea în postura celei care le strică distracția celorlalți. Nu, nu există nici o soluție. Charity a plănuit asta și nu va accepta să fie ținută acasă. Probabil că ar fi mai rău pentru ea să fie ținută acasă, decât să meargă la picnic.

– Dar doamna Norton pare să creadă că lui Charity i-ar face foarte rău dacă ar merge la picnic.

Se uita la mine de parcă nu-i venea să creadă ce auzise.

– Pentru numele lui Dumnezeu, Morgan, bineînțeles că-i va face foarte rău să meargă acolo. *Tot* răul de care suferă este real! Și-a pus în minte să moară, iar dacă ea și-a pus în minte ceva, nimic n-o va mai putea opri. Este în joc mândria ei. Ea a plănuit totul, fiecare pas. În cenușiul luminii boreale, pe fața lui se deslușea expresia batjocoritoare și provocatoare a unui om care se convinge prin vorbe să lupte. În timp ce plănuia totul pentru ea însăși, nu ne-a uitat nici pe noi, ceilalți. Vrei să știi cum decurge scenariul?

N-am spus nimic. Stăteam acolo în bucătărie, gata parcă să ne luăm la ceartă.

Pe un ton de profesor pedant, Sid a continuat:

– Uite cum se va întâmpla. Odată ce ea și-a jucat rolul prevăzut în program, sau înainte de asta, dacă este cu putință, Barney se va împăca definitiv cu Ethel, iar familia va merge mai departe fără acea ruptură. Nick va veni de la Quito, își va lua o slujbă la un colegiu american, preferabil la Harvard sau Yale, se va însura cu o fată drăguță și va zămisli altă ramură a familiei. Doar că Nick a fost neascultător și a plecat fără să fie de acord cu intențiile maică-sii. Ea a fost foarte supărată. Oricum,

se agață de plan; crede că Nick se va conforma până la urmă. David va înceta să mai trăiască ca un pustnic pe Folsom Hill, va renunța să mai caute acea împlinire personală după care umbla, va studia dreptul la facultate, va deveni un avocat susținător al libertăților cetățenești și va lupta pentru binele omenirii, se va însura cu o fată drăguță și va începe să zămislească încă o ramură a familiei. Hallie e în regulă așa cum e, presupun, doar că ar mai trebui să facă vreo doi copii, până nu e prea târziu. Peter urmează să termine cu crailâcul, iar apoi se va însura și el *tot* cu o fată drăguță, va clădi o casă la malul lacului, jos lângă adăpostul pentru bărci, și va începe să zămislească, ai ghicit, *încă* o ramură a familiei. Are aproape treizeci de ani, e timpul să se pună pe treabă. Charity a comandat un studiu topografic pentru lotul de teren de lângă lac pe care i l-a făcut cadou pe post de mită prenupțială. Totul e clar și în ordine. Nimic nu a fost lăsat la voia întâmplării.

– Sid, și tu ce-ai fi vrut? S-o vezi frângându-și mâinile de deznădejde?

– Tot felul de planuri imobiliare, a zis el, fără să mă bage în seamă. A comandat studii topografice pentru tot pământul de pe deal și l-a divizat, nepoții urmând să-și preia loturile când vor împlini optsprezece ani. Vârful dealului, o suprafață de vreo sută cincizeci de hectare, urmează să fie păstrat ca rezervație naturală; va trece în administrarea municipalității, dacă municipalitatea îl va accepta, sau a celor de la Nature Conservancy, ori, ca o ultimă soluție, va fi administrat prin instrumentul unei fiducii familiale. Aceasta este moștenirea pe care ea o lasă la Battell Pond, un teren de picnic pentru eternitate.

Desfăcându-și buzele într-un rânjet de zeflemea și dezgust, a adăugat: Moștenirea pe care mi-o lasă mie este mai personală, firește.

Așteptam. El mă studia cu zâmbetul lui strâmb.

– După o perioadă convenabilă, eu trebuie să mă recăsătoresc, mi-a zis peste câteva clipe. „O, nu, nu vreau", îi spun eu. „Ba da, trebuie, sigur că te te vei recăsători, spune Charity. De ce n-ai face-o? Tu *ai nevoie* de cineva, e cel mai bine pentru tine." Nu s-a îndoit niciodată de ceea ce e cel mai bine pentru mine. „Dar nu cu cineva de vârsta noastră, precizează ea. Nu vreo văduvă, cu care să-ți fie comod. Va trebui să fie o persoană mai tânără, chiar mult mai tânără, o femeie cu multe resurse de energie și idei, care te va ține în formă și nu-ți va permite să te lași pe tânjală înapoi. Fiindcă asta vei face, dacă nu ești supravegheat."

Când l-am privit în ochi a fost ca și cum aș fi apucat o sârmă încinsă.

– Să te lași pe tânjală înapoi *în ce*?

– În ce? În mine însumi. În tărăgănarea și incompetența mea.

O zgârietură de pe dosul mâinii i-a atras atenția. A examinat-o minuțios, ciupind pielea din jurul ei. A țuguiat buzele, ca și cum ar fi vrut să fluiere. Apoi, țuguitura s-a lărgit într-un zâmbet.

– Știi ce-a făcut ca să mă ghideze? N-ai să ghicești niciodată. Nici să nu încerci măcar. A făcut o listă. Femei de-aici și din Hanover, cu care ar fi OK să mă însor. Cinci nume, înșiruite în ordinea pertinenței.

Frigiderul a intrat în funcțiune cu un zbârnâit din culise. Simțeam pe glezne aerul cald evacuat din motor.

– Glumești! am spus.

– Nu glumesc deloc. Vrei să vezi lista?

– Nu cred.

– Ba da, a zis el, pe un ton dintr-odată sumbru. A întins mâna și a deschis robinetul de la chiuvetă. Câteva secunde a privit apa curgând, de parcă nu mai văzuse niciodată apă curgând la robinet, apoi a închis robinetul și a spus: Planuri. Stă lungită cu carnetul ăla pe burtă și dispune viitorul tuturor lucrurilor. Și-a scris și și-a rescris testamentul de zeci de ori. Avocatul vine de la Montpelier în fiecare luni, miercuri și vineri. A anticipat orice întâmplare neprevăzută și a urzit viața fiecăruia. Tot ce va trebui să facem oricare dintre noi în orice situație de criză este să consultăm planul de ansamblu.

– Tot nu-mi vine să cred că ți-a întocmit o listă cu posibile soții.

– Exact așa a făcut.

– Din cele mai iubitoare rațiuni, desigur.

– Bineînțeles. Mânată de cele mai iubitoare rațiuni. Și cu cea mai scrupuloasă considerație față de simțul practic.

– Charity a avut grijă de oameni toată viața ei. Și-a făcut o profesie din a fi grijulie. Nu ți se pare extraordinar cum, chiar și în clipele astea, se gândește la ceilalți, nu la ea însăși?

Sid și-a întors fața brăzdată și, privind lung pe fereastra de deasupra chiuvetei, a murmurat spre frunzele și cerul de-afară:

– Nu s-a uitat pe sine. Are planuri și pentru ea. Planuri oribile.

– Ne-a povestit Hallie ceva. E greu de acceptat.

– Normal că e greu de acceptat. V-a povestit Hallie și restul? Și-a împins ochelarii pe nas în sus și s-a uitat la mine pe furiș printre degetele răsfirate ale mâinii înainte de a se întoarce pe jumătate cu spatele și de a spune: Ai auzit-o și tu afară, pe peluză. Când va veni momentul, crede că va putea să dispară încetișor, pur și simplu. Fără să deranjeze pe nimeni, doar retrăgându-se pe vârful picioarelor, asemenea unei persoane care trebuie să plece mai devreme de la o petrecere.

– Vrea să vă cruțe pe voi.

– Sigur. Și eu ce-ar urma să fac, mă rog, să flutur din mână „Pa, pa" și s-o uit, continuând să repar aspiratorul sau să-mi văd de treaba pe care o făceam? Să mi-o șterg efectiv din minte și memorie, în timp ce ea pleacă la spital și zace acolo, refuzând să mănânce sau să bea – în fine, va trebui să bea apă, presupun, nu l-ar putea convinge pe doctor să fie de acord să nu bea nici măcar apă. Dar a reușit să-l convingă să n-o hrănească forțat. În felul ăsta, ea crede că agonia nu se va prelungi prea mult.

Mi-a luat ceva timp până să mă pot gândi la o replică.

– Dar tu nu aprobi această stratagemă? am zis într-un final. Eu, da. Sper să am parte de așa ceva și eu, dacă voi ajunge într-o asemenea situație.

Mușchii maxilarului i s-au conturat brusc; ochii lui erau ca două încețoșări albastre în spatele ochelarilor.

– O, e rațional! Tot ce face ea e rațional. Nimeni nu poate contesta. Doar că uneori mă întreb dacă ea știe că oamenii au sentimente. Ascuțită și gâtuită, vocea lui se auzea aproape ca un scheunat: Gândește-te despre *cine* vorbim noi aici! Gândește-te *cui* se presupune că va

trebui să-i închidem ușa în nas, de parcă ar fi o femeie care a venit să vândă abonamente la niște reviste!

A gesticulat violent, iar din cutia pe care o ținea în mână a țâșnit niște bere pe podea. Imediat, fără să se uite la mine, a înșfăcat un pumn de șervete de hârtie dintr-un sul și, în genunchi, s-a apucat să șteargă pe jos. Am observat că părul i se rărise în creștet. Vârtejul anemic de pe țeasta lui bronzată mi-a amintit de ceea ce-mi spusese la un moment dat Lyle Lister, n-am știut niciodată dacă vorbind serios sau în glumă – și anume că la sud de ecuator, vârtejurile de păr și buclele de pe fruntea băștinașilor, asemenea apei când se scurge învolburată din cadă, sunt în sensul invers acelor de ceasornic, în direcția opusă decât aici, la nord. Vârtejul din părul lui Sid era în sensul acelor de ceasornic.

– Bun, ca să revenim la întrebarea ta inițială, a spus el spre podeaua dintre genunchii lui, dacă acest picnic va fi prea mult pentru ea? Din punctul ei de vedere, există vreo diferență dacă moare joi, în loc de sâmbătă? Ce drept are cineva să-i spună că nu poate să-și petreacă ultimele ceasuri patinând cu rolele, dacă asta e ce-și dorește ea? Cum vei putea s-o împiedici să facă ceea ce are de gând să facă, indiferent dacă-i interzici sau nu acel lucru? S-a ridicat în picioare și a trântit ghemotocul de șervete ude în coșul de gunoi. Cu ochii arzând de mânie, privirea i-a alunecat în jur până s-a fixat asupra mea. Aș putea refuza s-o duc acolo – nu poate merge fără ajutor. Dar știi și tu ce-ar face. Ar găsi pe cineva s-o ajute. Ar convinge pe careva. Ar fi în stare să meargă și dacă ar ști că va muri acolo, pe deal. S-ar duce la moarte,

certată cu mine. Și-ar pecetlui buzele în mutenie. Este zeița tăcerii implacabile. Eu n-aș putea să suport. N-am suportat niciodată.

Cutia de bere a ajuns în coșul de gunoi, după ghemotocul de hârtie udă.

– Cea mai grozavă modalitate de a-și sărbători ziua de naștere. Ziua morții. Cel mai grozav montaj pentru a ne spune adio cu dragoste. O energie febrilă, spinoasă îi agita mâinile și-i mișca mușchii feței în grimase spasmodice. Mă fixa cu ochii de parcă aș fi fost un student de la cursul lui, o persoană pe care intenționa s-o înfunde cu o întrebare grea. Așadar, cum ar trebui procedat corect aici? a spus el, aproape meditativ. Ce recomandă decența și bunul-simț? Charity vrea să-și lase dragostea și solicitudinea într-un fond irevocabil, care ne va proteja pe toți pentru totdeauna. Viața a trădat-o, necomportându-se mereu așa cum i-a dictat ea. Acum, speră să poată determina moartea să se poarte mai bine. Toată viața, ea m-a oprit și m-a pus în funcțiune ca pe o mașină de tuns iarba sau o mașină de spălat vase. Știe că nu pot funcționa singur. Voi avea nevoie de cineva – și atunci de ce nu o slujnicuță durdulie? Și așa îi vine ei ideea cu lista. Este o listă abilă, să știi, spune multe despre ea și despre mine deopotrivă. Iar acum ține morțiș să aibă picnicul acesta final, fie și dacă ar fi să moară ea și toți ceilalți.

Cu umerii abătuți, cu mâinile înfundate în buzunarele pantalonilor lui kaki uzați, a privit din nou melancolic spre fereastra deschisă și a spus, atât de încet, încât m-am întrebat dacă nu-și șoptea în barbă:

– Se împarte pe sine ca o inepuizabilă cuminecătură. Se duce la fiecare om pe care-l iubește, spunând: „Luați, mâncați, acesta este trupul meu"

– Încearcă să facă totul cum trebuie, zice ea.

– Sigur. Licărul iute al ochelarilor lui a fost elocvent prin neputința deriziunii. Sigur. Dacă nu poate face cum trebuie, va refuza să mai facă. Râzând amar, a adăugat: Și dacă nu vrem să mâncăm, ne va îndesa totul cu de-a sila pe gâtlej. Dumnezeule, nu știu, nu știu.

Din nou a dat drumul la robinet și s-a uitat cum curgea apa. Când a închis robinetul, s-a zgâit pieziș la mine.

– Este infernal să te porți așa cu un prieten. Apoi, observând pesemne cât eram de descumpănit, crezând că vorbea încă despre Charity, a precizat: Să arunc toate astea pe tine acum.

– Pentru asta sunt prietenii.

– Îți mulțumesc, apreciez gestul tău. Și-a dat jos ochelarii de pe nas și i-a lustruit. Cu grijă, și i-a agățat din nou peste urechi și, privindu-mă prin ei, mi-a zis: Tu ai considerat întotdeauna că mariajul meu este un fel de robie.

– Ce tot îndrugi acolo?

– Da, bineînțeles că așa ai gândit. Nu sunt atât de imbecil, încât să nu văd situația în care mă aflu sau să nu înțeleg cum li se pare altora. Problema mea este că tot ce se întâmplă întruchipează o robie de care n-aș suporta să mă despart. O prețuiesc mai presus de orice alt lucru care s-ar fi putut petrece în viața mea, fie chiar și o slujnicuță durdulie.

– Nu cred că vreunul dintre noi s-a îndoit vreodată de asta.

– Niciodată? În fine, poate. Tu ești de-al nostru, ne cunoști la fel de bine cum ne cunoaștem noi înșine. Noi doi ne asemănăm, într-un fel. Nu vreau să spun că tu ai fi cumva sub papucul nevestei. Vreau să spun că și căsnicia ta a fost un fel de înrobire. Te-ai îndrăgostit de o femeie bună, la fel cum am făcut și eu, și ești înlănțuit de ea.

Mă uitam la el fără să scot o vorbă.

– Te deranjează ce-am spus? Dă-mi un șut, dacă da. Dar recunosc că am găsit un fel de consolare în ghinionul tău. Am văzut un alt om legat și neputincios, deși din motive foarte diferite. Tu ai fost statornic, ca o rocă, și te-am admirat pentru asta. Dar m-am întrebat cum ar fi putut să fie viața ta dacă Sally nu s-ar fi îmbolnăvit de poliomielită. Erai într-o ascensiune spectaculoasă când te-am cunoscut inițial, țâșnind în sus ca o rachetă. Succesul ar fi putut să te ia de lângă ea – nu ai fi fost primul într-o situație de acest fel. Ai realizat enorm, oricum, dar poate nu tot ceea ce ai fi putut să dai din tine dacă n-ai fi avut obligația mai gravă de a te ocupa de Sally. Cred că mariajul tău s-a răsfrânt asupra ta, cam la fel cum s-a răsfrânt și căsnicia asupra mea.

– Dacă sugerezi cumva că aș regreta, nu e adevărat. N-am vrut niciodată să scap.

– Nu. Nu, bineînțeles că nu, nu la asta mă referam. Nici eu n-am vrut să scap vreodată. Aș vrea doar... adică, știi, nu pot să nu te invidiez pentru felul cum ea are nevoie de tine, nu se poate descurca fără tine, a conchis el, întrerupând schimbul de priviri încruntate

cu o mișcare stingheră din umeri. N-ar putea trăi după moartea ta. Tu ai putea supraviețui după moartea ei?

Întrebarea lui m-a făcut să tresar uimit. Nu mă așteptasem la așa ceva. Ne holbam unul la celălalt în lumina boreală a bucătăriei. În cele din urmă, am spus:

– Dacă te întrebi cum o să înduri, nu trebuie. Suntem cu toții mai tari decât ne-am imagina. Suntem astfel făcuți, încât aproape totul se vindecă.

– Oare?

– Da, știi perfect că așa e. Știi că Sally ar putea să trăiască și după moartea mea, așa dependentă cum este, și că eu, la fel, aș putea supraviețui morții ei. N-am mai fi aceiași, dar am supraviețui. Și tu îi vei supraviețui lui Charity. Știi ce s-ar întâmpla dacă te-ai lăsa doborât de amărăciune și disperare? Ar veni ea înapoi și te-ar zgâlțâi din melancolie. Nu ar tolera așa ceva.

L-am făcut să râdă.

– Probabil, a zis el. Dumnezeule, ce ne-a apucat cu subiectul ăsta? Îmi pare rău. M-am lăsat doborât de autocompătimire. Și-a îndreptat spinarea și a întins brațele spre tavan, cât putea el de sus. Aproape că-i auzeam mușchii pârâind, într-un fel de acțiune salvatoare. A lăsat brațele jos, spunând: Dar tot n-am scăpat de picnicul ăsta blestemat. Îți poți imagina cum o să fie să mergem acolo sus, să jucăm jocuri, să ne îndopăm, să închinăm toasturi frumoase și să-i urăm sănătate și să-i cântăm „Mulți ani trăiască" printre dinții scrâșniți, în timp ce *ea* scrâșnește din dinți ca să se abțină să nu urle? Iisuse Hristoase! E diabolic să vă cerem ție și lui Sally să vă aduceți contribuția la o nouă rundă de distracție tradițională în familie.

Se foia prin bucătărie, uitându-se la orice, numai nu la mine. Spre peretele de dulapuri, aruncând cuvintele într-o parte, de parcă n-ar fi fost destinate unor urechi, a zis:

– Fără tort aniversar. Hallie voia să aducă unul, dar pe urmă ne-am imaginat amândoi cum ar fi s-o vedem suflând în lumânări.

Un zgomot la ușa de la sufragerie. Sid s-a răsucit pe călcâie lângă chiuvetă și și-a făcut de lucru, spălându-se chipurile pe mâini. Când s-a întors din nou, ștergându-se pe un șervet de hârtie, Sally era proptită în pragul ușii, încercând să-și păstreze echilibrul în timp ce ținea deschisă ușa cu o mână. M-am dus și am deschis ușa complet.

– Suntem gata de drum?

Ochii ei îmi spuneau ceva grav. Deja avea corpul pe jumătate întors, pregătindu-se să plece înapoi pe unde venise.

– Vă cheamă pe amândoi înăuntru.

Tamponându-și mâinile încă o dată, Sid a aruncat șervetul în chiuvetă și a traversat rapid bucătăria. A fixat-o pe Sally cu o privire grea, scrutătoare, înainte de a trece pe lângă ea și prin sufragerie, făcându-se nevăzut.

– Necazuri? am întrebat-o. Se simte mai rău?

Mi-a aruncat doar o privire tulbure, în tăcere, înclinând capul spre umăr, ca să-mi indice s-o iau înainte.

– Nu, tu întâi, i-am zis, iar când s-a desprins de tocul ușii am pășit în urma ei.

3

Am trecut prin sufragerie, apoi prin livingul cu șemineul mare din piatră, apoi pe lângă nișa unde cărți, cuburi, mașinuțe, păpuși, basculante și jocuri de societate umpleau rafturile și dulapurile de o parte și de cealaltă a unui bovindou, toate pregătite în orice clipă pentru vizitele nepoților. Holul care ducea în aripa cu dormitoare era întunecat, camera din capăt era luminoasă. Am intrat acolo, o încăpere mare ca un promontoriu cu pereți de sticlă pe trei laturi, permițând un acces nestingherit la priveliștea de-afară. De prima oară când am văzut această cameră, eu și Sally i-am invidiat pentru splendoarea pe care o oferea. Era ca și cum ai fi dormit în căsuța din vârful unui copac.

Charity era în pat, proptită pe perne și uitându-se prin fanta îngustă a pleoapelor la Sid, care se oprise cu spatele la fereastră și cu mâinile încleștate pe bara de lemn ca un brâu răsucit a tăbliei de la picioare. Din cauza spaimei și a relelor presimțiri, fața lui părea acuzatoare. Fața lui Charity, în lumina frontală nemiloasă, era pământie.

– Mulțumesc, doamnă Norton, a spus Charity înclinând ușor din cap.

Pe moment, am crezut că asistenta medicală va refuza injoncțiunea implicită din privirea lui Charity. Chipul ei avea un aer răzvrătit, ochii ei mici și bizari păreau înfundați mai adânc în ridurile din jur. Dar după câteva clipe, fără nici un cuvânt, a luat tava de ceai și a ieșit din cameră pe lângă noi. Am văzut că nimeni nu se atinsese de biscuiți și de cremă.

– Ce e? a spus Sid. S-a întâmplat ceva? Ți-a fost din nou rău?

– Nu, nu e nimic, mă simt perfect.

Însă avea vocea coborâtă, apatică, lipsită de obișnuita emfază melodioasă. Stătea cu ochii aproape închiși, din cauza luminii de-afară.

– De ce ne-ai chemat?

– M-am gândit că e mai bine să vorbim.

– Doamna Norton zice că ai vorbit deja prea mult.

O undă de nervozitate i-a străfulgerat prin ochi și voce.

– Sid! Cum poți să spui ceva atât de grosolan de față cu Sally! A fost *minunat* să pot sta de vorbă cu ea, este ceea ce mi-am dorit de ani de zile. N-aș fi ratat nici în ruptul capului conversația noastră. Doamna Norton consideră că eu ar trebui să zac aici, ca o pisică pe o plapumă, în timp ce ea trece în vârful picioarelor ca să tragă perdelele.

– E de părere că nu trebuie să mergi la picnic.

– Știu asta, a spus Charity închizând ochii complet, pentru ca apoi, peste câteva secunde, să-i deschidă din nou. Despre asta vreau să vorbim. Am decis că doamna Norton are dreptate. Nu e bine să merg.

Sid arăta ca un om care se aruncase într-o ușă închisă și constatase că era făcută din hârtie. I-au trebuit câteva secunde ca să se dumirească.

– Bine, perfect, a spus el zăpăcit. Mă bucur că până la urmă ai... În clipa următoare, dându-și probabil seama care era substratul acelei decizii, a căscat ochii mari. Scuzându-se parcă, admițând că manifestase o vehemență necuvenită, și-a luat mâinile de pe tăblia patului și a adăugat: Cred că așa e cel mai bine. E păcat, fiind ziua ta, dar ei vor... Îl chem pe Moe sau pe Lyle ca să ia Marmonul. E complet încărcat. Ei pot foarte bine să continue sărbătoarea.

Însă Charity i-a retezat vorba.

– Nu, vreau să te duci acolo. Larry, și tu, la fel.

Acum, Sid se holba la ea de-adevăratelea, sau mai bine zis o sfredelea cu o privire aspră.

– Când tu ești în starea asta? E absurd.

– Nu e absurd *deloc*, a ripostat ea. Nu mă simt mai ciudat decât de obicei. Sunt doar obosită. Nu cred că aș putea să fac față acolo. Le-aș strica tuturor cheful. Toți ați dori să mă protejați și v-ați gândi că trebuie să mă aduceți acasă. Dacă nu voi fi acolo, veți putea să vă vedeți de petrecere și să vă distrați.

Sid scutura din cap nevenindu-i să creadă.

– Sid, fii rațional. Este un picnic în *familie*. *E nevoie* de tine acolo. Cine să facă fripturile? Îmi pare *rău* că nu mă simt în stare să merg, dar asta nu înseamnă ca toată lumea să renunțe. Mai ales că e o zi perfectă pentru un picnic.

Sid se încăpățâna să clatine din cap în continuare.

– N-au decât să-și facă singuri picnicul. Nu trebuie decât să treacă pe-aici și să ia Marmonul.

– Da, dar atunci s-ar prinde că mă simt prea rău ca să pot merge, s-ar speria și ar rămâne pe-aici, încercând să aibă grijă de mine. Nu am nevoie de nimeni care să-mi poarte de grijă, prefer să stau liniștită. Nu trebuie să le spui nimic, decât că eu și Sally suntem un pic obosite. O să stăm cuminți aici și o să ne gândim la voi cum vă jucați de-a v-ați ascunselea sau cu mingea, cum mâncați fripturi și cântați în jurul focului.

– Nu o să cânte nimeni în jurul focului. Eu, unul, în nici un caz.

– *Ba da!* a insistat Charity. A încercat să se ridice mai sus, și-a pierdut echilibrul, a alunecat lateral, s-a împins anevoie la loc în capul oaselor și a spus cu patos, înclinându-se spre el: Sid, *vreau* să faci asta! *Trebuie* să faci asta! David o să vină cu chitara, iar copiii o să vrea să facă bezele pe băț și să cânte în jurul focului. Trebuie neapărat să te duci și trebuie să stai până se întunecă bine, ca să se bucure toți de cerul înstelat.

Îndărătnic, cu o expresie de panică încremenită în ochi, Sid scutura din cap în continuare.

– Ce rost are un picnic de ziua ta, dacă tu nu vei fi acolo? O să facem petrecerea de ziua ta aici, jos. Picnicul este neesențial. N-au decât să se ducă puștanii și ceilalți, dacă vor.

Slăbită, tremurând, s-a rezemat la loc pe perne. Se holba la el nervoasă și supărată.

– Of, Sid, dragul meu, de ce trebuie să mă *contrazici*? Dacă vrei să faci ceva pentru mine de ziua mea, du-te acolo sus și comportă-te ca un *pater familias*. Fă-le

fripturile la grătar, cum numai tu știi să le faci. Cântă-le niște balade duioase de-ale tale. Pune-l pe Larry să le cânte „Blood on the Saddle", nepoții n-au auzit niciodată asta. Fă toate astea pentru mine.

Cu mâinile încleștate pe tăblia patului, se uita neclintit la ea. Privirile lor au rămas strâns împletite mult timp. Lângă mine, am auzit cârja lovind peretele când Sally a încercat să-și mute centrul de greutate.

– Nu pot, a șuierat Sid, aspru, tensionat. Nu vreau. Știu ce pui la cale.

– Ce? Ce pun la cale?

– Vrei să o ștergi de-aici, cât sunt eu plecat.

Sally s-a foit din nou. Ne-am privit în ochi. Dar Charity a sesizat chiar și această mișcare ușoară. Fără să-și ia ochii de la Sid, a zis:

– Stați aici. Rămâneți, vă rog. Apoi i s-a adresat lui Sid pe un ton deopotrivă implorator și deznădăjduit: Scumpule, ce contează dacă aș face așa? Asta a fost *convenția* noastră, ca atunci când va veni timpul...

– Eu n-am fost niciodată de acord cu asta! E planul tău, nu al meu. Cum aș putea eu să știu când a venit *timpul*, cum te exprimi tu? Tu nu-mi spui niciodată sincer cum te simți. Păstrezi secretul față de mine și nu vrei să-mi spui cât timp... Tu crezi că acum a venit timpul, iar pe mine vrei să mă trimiți la un *picnic*?

Ardoarea sentimentelor îl gâtuia. Cu o mișcare violentă, s-a întors cu spatele și a rămas așa, privind încrâncenat și rigid afară, pe fereastră, spre conturul albastru al munților ce se înălțau dincolo de hăurile aerului estival.

– Ah, ah, a gemut Charity printre lacrimi. Ah, *nu*! De ce nu vrei... Tonul i s-a îmblânzit și a spus clar, ca și

cum logica argumentelor ei n-ar fi putut să fie pusă la îndoială: Nu ar fi trebuit să *știi* când venea timpul, nu înainte ca eu să fi plecat. Și nu e sfârșitul, dragul meu. S-ar putea să mai dureze zile până atunci. Vei veni în vizită, nu sunt decât o sută șaizeci de kilometri până acolo. De ce e atât de groaznic dacă eu vreau să dispar încetișor, fără tevatură, și să mă *întăresc* sufleteşte acolo?

Sid n-a întors capul, nici n-a scos vreo vorbă. Umerii lui arătau de parcă întreaga sa ființă ar fi făcut efortul să-și țină respirația. Privind intens de pe pernele ei în lumina de-afară, cu lacrimi pe obrajii gălbejiți, Charity s-a cutremurat subit de nervi. Fața i s-a întunecat și a căpătat un aer rebarbativ, iar glasul ei a explodat aproape cu furie.

– *Nu vreau să mor în locul unde am trăit atât de mult!* Nu poți să pricepi? Vreau să mă duc treptat, pas cu pas, într-un fel de ordine decentă. Pretind prea mult dorind asta? Încerc să fac totul cum trebuie, iar tu nu vrei să mă ajuți. Ah, tocmai pentru a evita scene ca aceasta am... Nu vreau *să deranjez* pe nimeni, nu vreau plânsete și suflete distruse! *Urăsc* asta! Tot ce vreau eu este să dispar de-aici discret, în timp ce familia este reunită și se distrează împreună!

O lungă tăcere. Apoi, fără să se întoarcă, Sid a întrebat:

– Cine ar urma să te ducă la spital?

– Le-am chemat pe Hallie și pe Comfort. Sally a spus că vine și ea. Și, desigur, doamna Norton. O să fiu *bine* îngrijită.

Sid continua să se holbeze afară pe fereastră. Soarele, revărsându-se pe lângă el, strălumina un nimb în părul

lui rărit și-mi arăta încă o dată acel vârtej, oarecum dezolant, orientat în sensul acelor de ceasornic pe creștetul lui. Cu lentoare, s-a răsucit pe loc. Și a rostit, parcă stupefiat sau minunându-se:

– Fiica ta, sora ta, prietena ta și asistenta ta medicală, toate au voie să meargă cu tine. Soțul tău, nu.

Ochii ei s-au închis câteva clipe, capul s-a mișcat imperceptibil, un spasm i-a zvâcnit pe buze. Nu a răspuns.

– *De ce?* a stăruit Sid. Pentru numele lui Dumnezeu, de ce eu să fiu exclus? Măcar lasă-mă să conduc mașina. Putem să luăm Marmonul. Nu va dura decât cinci minute ca să descărcăm totul. E loc pentru toată lumea, chiar și dacă vei sta lungită.

– Comfort vine cu breakul.

– Atunci conduc eu breakul.

– *Nu!* Asta n-ar face decât să *complice* lucrurile! Vreau să te duci la picnic și să păstrezi o atmosferă pozitivă.

Sid a rămas complet nemișcat câteva clipe. Pe urmă, am văzut cum a început să tremure. Tremurând din tot corpul, de parcă ar fi fost zgâlțâit de friguri, a răcnit:

– Ducă-se naibii tot picnicul! Ducă-se naibii toată atmosfera pozitivă! Eu merg cu tine!

Din nou, ca și cum ar fi simțit nevoia să se prindă de ceva, și-a încleștat mâinile tremurânde pe tăblia patului. Se apăsa pe bara de lemn, lacrimile îi șiroiau în spatele ochelarilor, a ridicat o mână, și-a smuls ochelarii la o parte și i-a azvârlit. Au aterizat undeva dedesubt, mai încolo. Fără protecția sau deghizarea lentilelor, fața lui dezgolită atârna schimonosită la picioarele patului ei.

– De ce? a zbierat el. Mă urăşti? Ce sunt eu pentru tine, un handicap, ceva jenant? Te încurc atât de mult, încât să trebuiască să inventezi diverse treburi numai ca să te descotoroseşti de mine? Eu sunt soţul tău! Am tot dreptul să fiu cu tine. Nu e ca şi cum ai pleca la cumpărături sau la vreun dejun undeva! Te-ai *gândit* unde vei merge, sau ai fost prea prinsă cu planurile de a mă da pe mine la o parte din calea ta? Te-ai gândit ce înseamnă să mă excluzi aşa?

Charity stătea nemişcată. Cozile îi cădeau peste clavicule, care se ridicau şi se lăsau în jos odată cu respiraţia rapidă. Ochii îi scânteiau şi gura îi era necruţătoare când vocea ei s-a ridicat peste glasul lui şi i-a retezat cuvântul.

– Fiindcă nu suport să văd cum te laşi *doborât* de suferinţă! Nu am puterea necesară. Încerc să fac totul cum trebuie. Dacă m-ai lăsa să fac cum m-am gândit eu, ar fi cel mai bine pentru toţi, ar fi cu mult mai bine. Dar tu nu vrei!

Eu şi Sally stăteam în uşă, dorindu-ne cu disperare să nu auzim asta, dorind să ne ştergem din memorie ceea ce auziserăm, dorind să plecăm de-acolo. Dacă compasiune înseamnă textual „a suferi împreună cu cineva", noi eram întru totul pătrunşi de compasiune. Totodată, neputincioşi şi distruşi. Ceea ce am auzit eu în glasul lui Charity, sunt sigur că a auzit şi Sid: suprema exasperare a unei femei autoritare, o femeie sigură de sine, eficientă, organizată, care are de-a face cu un bărbat bâjbâind şovăielnic şi slab. *Trebuie să te împing de la spate chiar şi acum?* spunea implicit vocea aceea. *Eu te-am ridicat în picioare după fiecare eşec, te-am susţinut să nu cazi de fiecare dată din nou, am încercat să-ţi insuflu ceva din*

forța mea, am fost leală, am fost o tovarășă de viață pentru tine. Știi că te poți bizui pe mine pentru a face ceea ce este cel mai bine. De ce nu poți acum, când abia mai pot să rezist, să faci ce-ți cer eu și să mă scutești de toate astea?

Nu mai avea putere nici să ridice o mână măcar – ambele mâini îi zăceau neputincioase pe lângă trup –, însă vechea îmbujorare de luptă i-a apărut în obraji, iar imediat ce a tăcut buzele i s-au închis ca o linie subțire și dură. Zeiță a tăcerii implacabile, îl umilea cu privirea ei nemiloasă.

Apoi, în mijlocul acelei înfruntări, am văzut că se schimbă la față. O încordare lăuntrică îi schimonosea trăsăturile. Un scâncet i-a ieșit bolborosit din piept, capul i s-a răsfrânt spre spate, tendoanele gâtului s-au profilat proeminent, trupul i s-a arcuit sub pătură, ochii s-au închis, buza de jos a dispărut mușcată între dinți. Simțeam efortul pe care-l făcea ca să rămână nemișcată.

Sid a țâșnit pe lângă pat și s-a aplecat peste ea.

Până atunci nu mă gândisem că durerile puteau fi o problemă, influențat poate de afirmația lui Hallie, potrivit căreia cancerul la stomac este relativ nedureros, și luând de bună atitudinea încrezătoare a lui Charity, care declarase că ea putea suporta orice dureri s-ar fi întâmplat să apară. Așa cum, desigur, aveau să apară. Așa cum apăruseră deja. Metastaza se instalase încă din luna mai, când fusese operată. Acum, era posibil ca boala să se fi întins la plămâni, ficat, pancreas, oase, creier, oriunde.

Pe durata unui interval de timp care ni s-a părut insuportabil de lung, deși a ținut poate zece secunde, a rămas nemișcată, cu dinții înfipți în buză și cu ochii

închiși. Apoi – de la sine sau printr-un act de voință? –, trupul i s-a relaxat într-o serie de mici convulsii. A inspirat adânc și a răsuflat din nou, ca un lung suspin. Ochii s-au deschis, ficși și orbi. Bâjbâind cu mâna pe noptieră, a tras un șervețel dintr-o cutie de Kleenex și și-a tamponat fața udă.

– Mai bine? a întrebat-o Sid. E OK acum?

Nici un răspuns.

– Vrei să o chem pe doamna Norton?

Era ca și cum nu-l auzea, nici nu-l vedea.

I-a apropiat de buze paharul cu apă, în care era un pai îndoit.

Mâna ei s-a ridicat și a împins la o parte paharul.

Timp de câteva secunde, Sid a stat acolo privind în jos spre ea. Mâna lui a pus pe noptieră paharul refuzat. Apoi, cu un zgomot hârșâit, ca un om încercând să respire cu beregata tăiată, a căzut în genunchi. Brațele lui s-au desfăcut larg și au cuprins-o, fața lui s-a lipit de umărul ei. Hohotele de plâns îl zgâlțâiau. O zgâlțâiau și pe ea; desfigurată de suferință și milă, a aplecat bărbia, ca și cum ar fi vrut să-l sărute pe creștet.

Dar voința a preluat controlul, impulsul emoțional a fost înfrânt. Brațul ei drept, care se mișcase ca și cum ar fi vrut să-l îmbrățișeze peste spate, s-a tras înapoi și s-a întins în lungul pernei, cât mai departe de el cu putință. Fața ei, încă schimonosită de sentimentele contradictorii, a întors obrazul de la capul cu fruntea îngropată în umărul ei. Stătea țeapănă, repudiindu-l cu fiecare mușchi din trup. Deși cu fața îngropată așa el nu putea să o vadă, a simțit pesemne cât de complet îl respingea.

Peste câteva momente, fără să ridice fața, a cedat.

– În regulă! În regulă, cum vrei tu. Cum simți nevoia să faci. N-o să mă mai bag, voi încerca să... Doar că nu pot...

Asta era tot ce dorea ea. De pe patul de moarte, practic, îl dominase încă o dată. Voia ei avea să se înfăptuiască. Însă din clipa în care îl bătuse, el devenise copilul ei rănit. Brațul a părăsit perna și s-a încleștat în jurul lui, buzele ei i-au atins vârtejul de păr din creștet.

– E cel mai bine așa, a șoptit ea. Vei vedea că am avut dreptate. Poți veni acolo să mă vezi după ce... m-am instalat. Vino să mă vezi mâine.

Sally m-a atins pe braț, și-a aranjat cârjele și a ieșit pe hol. Am pornit după ea, dar când să ies pe ușă, nu mi-am putut opri ochii să nu privească înapoi spre pat. Charity, ținând capul lui Sid lipit de umărul ei, s-a uitat drept la mine. Gura ei a încercat un zâmbet dureros și îndurerat, indescriptibil, nostalgic, implorator, de parcă ar fi spus: „Te rog, înțelege" Ochii ei, în imaginația mea fascinată, semănau cu ochii acelui Hristos sumbru redat de Piero – o pictură pe care ea cândva, vrând să numere doar orele însorite, a pretins că o repudia.

Eu și Sally abia ne opriserăm în nișa unde erau stivuite jucăriile nepoților, când doamna Norton a și scos capul pe ușa de la bucătărie. Sally stătuse cu o mână peste gură. A lăsat-o jos și a rostit ferm, să se audă prin living și sufragerie:

– Lăsați-i câteva minute.

Capul doamnei Norton s-a retras. Noi stăteam scăldați în lumina revărsată prin bovindou.

– A avut des asemenea dureri?

– O singură dată, cât am stat eu cu ea.

– Nu ar trebui cineva să-l sune pe doctor?

– L-am sunat eu.

– Și ce-a spus?

– A apreciat că e timpul ca Charity să vină la spital. A spus să-i facă doamna Norton o injecție.

– Nu pare să fi avut prea mult efect.

– Nu i-a făcut injecția. Nu a vrut Charity. De-asta era doamna Norton așa de supărată.

– Procedând „cum trebuie", în opinia ei, face să fie înfiorător de greu pentru toți ceilalți.

Concentrată, sobră, cu umerii ei subțiri împinși în sus de greutatea pe care o pune în cârje, cu clavicula famelică și vulnerabilă, cu fața boțită în vechea resemnare mâhnită, care devine tot mai mult expresia ei principală, Sally a spus:

– Charity spune că ceea ce încearcă ea să facă este să-i *cruțe* pe ceilalți. În special pe Sid. Dacă l-ar lăsa să o ducă la spital, zice ea, Sid va trebui să admită că totul s-a sfârșit, iar asta îl va distruge complet. Tu ai stat de vorbă cu el. Crezi că așa ar fi?

– Nu știu. Poate. Dar măcar nu s-ar simți exclus.

– Voia ca Sid să fie ocupat cu ceva fizic, considerând că s-ar putea împăca mai ușor cu ideea dacă va afla ulterior, când ea va fi deja departe. Sid este atât de dependent și de sentimental, spune ea, încât și numai uitându-se la ea în starea asta suferă cumplit. Și plânge. Charity voia să organizeze acest picnic pentru un ultim rămas-bun, își dorea ca toți să o țină minte așa cum era ea întotdeauna. Apoi, peste o zi sau două, poate chiar

a doua zi dimineaţă, avea să-l trimită pe Sid să rezolve ceva, răstimp în care ea urma să dispară de-acasă.

– Bine ticluit totul, am zis eu. Nu neapărat şi valabil.

– Planul s-a dus pe apa sâmbetei. Charity şi-a dat seama că nu avea puterea să reziste la picnic, aşa că a decis să plece în această după-amiază. Însă el a ghicit, şi lucrurile s-au întâmplat exact cum nu voia ea să se întâmple.

– Totuşi, încă are de gând să-l excludă.

– Aşa cred, a recunoscut Sally. Mi-aş dori...

– Ce?

Dar nu era pregătită să-mi spună ce-şi dorea ea. A zis în schimb:

– Am aflat că nu a mâncat nimic de două zile. Ascunde mâncarea pe care i-o aduce doamna Norton şi reuşeşte cumva s-o arunce la toaletă.

Am reflectat la asta.

– Adică ea începuse deja cu două zile înainte ca noi să ajungem aici? Mi se pare ciudat.

– Se aşteaptă să dureze un timp, poate chiar o săptămână.

– Dar chiar avea de gând să meargă la picnic? Înfometată aşa? Te-ai fi aşteptat să încerce măcar să-şi păstreze puterile până atunci.

Sally a ridicat uşor din umeri fără să-şi ia palmele de pe mânerele cârjelor.

– Cum te simţi tu? am întrebat-o. Trebuie să fii terminată, dacă mă gândesc prin câte ai trecut.

– Sunt bine.

Chiar aşa arăta, bine, dar tristă.

– Tu ce presupui că fac ei acolo acum?

– Eu sper... eu sper că fac ceea ce făceau când am ajuns noi. *Se îmbrățișează* duios, a spus Sally ridicând ochii, care i se umpluseră brusc de lacrimi.

– Nu crezi că ar putea măcar să-l lase s-o ducă el cu mașina la spital? Dacă încearcă să-l cruțe, metoda ei este cumplit de crudă.

Nu s-a obosit să-și șteargă lacrimile care-i șiroiau pe obraji. S-a uitat la mine, ridicând deznădăjduită din umeri, și a clătinat din cap.

– Este cea mai căpățânoasă femeie de pe pământ.

– Larry, *e pe moarte*!

– După busolă.

Sally nu a răspuns. Contempla tristă pe fereastră splendida după-amiază de-afară.

– Tu ai face la fel? am vrut să știu. Dacă ar fi să mori înaintea mea, voi avea acces la ultimele tale ceasuri?

Până să apuce să răspundă, pași grei veneau repede pe hol. Sid a trecut pe lângă noi fără să ne vadă. Tălpile lui au lăsat în urmă parchetul tare, au păcănit pe pardoseala de piatră din fața șemineului și au dispărut silențios pe covorul din sufragerie. Ușa de la bucătărie s-a smucit în balamale, lumina din cealaltă parte i-a desenat conturul, ușa s-a trântit la loc. Sally a mutat din loc o cârjă și și-a schimbat centrul de greutate ca să poată pune degetele pe brațul meu. Am stat așa, în timp ce doamna Norton a ieșit din bucătărie și a trecut grăbită spre dormitor.

– Tot încerc să nu uit că Charity trebuie să fie iertată pentru ceea ce ea nu se poate opri să facă. Noi suntem altfel de oameni. Tu nu ești dependent, cum e el. Eu nu sunt puternică, așa cum e ea. Nu trebuie să te protejez, a murmurat Sally cu glasul pierit. Nu aș putea.

Stăteam amândoi acolo. În cele din urmă, am întrebat:

– Când urmează să vină?

– Au zis că vor fi aici pe la patru și un sfert, după ce tu și Sid ar fi urmat să plecați pe deal, la locul de picnic.

Ceasul meu arăta patru fără zece.

– Când vii înapoi?

– Nu știu. Probabil că întâi o să o instalăm, apoi o să mergem la cină acolo, iar după aceea ne ducem s-o vedem din nou. Dacă se face prea târziu, s-ar putea să rămânem acolo toată noaptea. O să te sun și-ți dau de știre.

– O să fim la picnic.

– Până la ce oră? Nouă sau așa ceva, nu?

– Cel devreme.

– Ține-l acolo cât mai târziu cu putință. Ia-l la o plimbare după aceea. Întotdeauna i-a plăcut să se plimbe cu tine noaptea târziu.

– Din câte îl cunosc eu, cred că ar prefera să se plimbe de unul singur în seara asta. S-ar putea nici să nu vină la picnic.

– Mda, oricum, stai cu el dacă poți. Eu o să telefonez aici, iar dacă nu dau de nimeni, îi las vorbă lui Moe. Sau s-ar putea să fiu acasă deja înaintea ta.

– Dacă ajungi înainte, cum o să te bagi în pat?

– O rog pe doamna Norton.

– Cam morocănoasă, ca ajutor.

– E o persoană cumsecade. Doar că e supărată fiindcă Charity nu acceptă să fie tratată ca un pacient. Eu nu i-aș crea asemenea necazuri.

Ne-am zâmbit cumva stângaci, după care am zis:

– Așadar, fiecare va putea să aibă grijă de cineva.

– Sarcina ta va fi cea mai dificilă.

– Nici a ta nu mi se pare prea ușoară.

– Noi vom fi trei. Iar ea e atât de dârză, încât sunt mândră să fac asta. E ca un fel de privilegiu.

A ridicat mâna, cu cârjă cu tot, și s-a șters pe pomeți cu încheietura degetelor înainte de a înclina fața ca s-o sărut.

– Stai cu el, a insistat ea. Ia-l la plimbare. Fă-l să uite că Charity a plecat. Dacă va fi nevoie, rămâi și veghează-l la noapte, sau adu-l la noi, în cabana de oaspeți. Celălalt pat e înfățat.

– În regulă.

Câteva clipe i-am studiat chipul trist și resemnat, care se căznea să pară vesel. Mă gândeam cum ar putea fi să te uiți la chipul femeii pe care o iubești și alături de care ai trăit toată viața, și să știi că e poate ultima oară, sau penultima oară sau antepenultima oară când îl mai vezi.

– Ești aptă pentru toată chestia asta?

– Da.

– Mă deranjează să te știu la cheremul planurilor lui Charity.

– O, nici nu i-ar *trece prin minte* să ne dea la o parte pe noi! Va trebui să ne luptăm pentru tot ceea ce vom obține să facem pentru ea.

– Doar pe Sid vrea să-l dea la o parte.

O privire lungă, întunecată.

– Dar asta fiindcă e atât de mult ea însăși.

Acestea fiind zise, Sally și-a plantat ferm cârjele pe podea și a plecat în lungul holului, plăpândă, contorsionată, devotată. Eu am pornit în căutarea lui Sid.

4

Ora nouă și patruzeci și cinci de minute. Parcă ar fi trecut o eră geologică de când m-am trezit din somn azi-dimineață. De când am deschis ochii și am privit în jur la ponoseala familiară a cabanei de oaspeți, continente întregi ar fi putut să se regrupeze, specii și genuri ar fi putut să evolueze și să piară, înghețul ar fi putut să vină și să treacă de mai multe ori. Dacă nu, în orice caz, vieți de om au trecut pesemne.

Stau pe treapta verandei, frânt de oboseală de la cât am umblat pe jos. Soarele a apus acum aproape două ceasuri, lungul crespuscul s-a stins, cerul din spatele dealului, cu molizi profilați ca niște ghimpi, are culoarea fierului lustruit. Dar mai încolo pe peluză, în fața mea, dincolo de automobilul Rambler cenușiu al lui Moe, dincolo de fotoliul lui Charity și scaunul lui Sally, care zac pliate acolo unde le-am lăsat eu, luna așterne o pată tremurătoare, decolorată, lividă. Sucind gâtul ca să mă uit în sus pe sub streșinile verandei, o pot vedea aproape drept deasupra, ceva mai mare decât o semilună, suficient de luminoasă încât să stingă stelele.

Este genul de seară care îmbie la meditație, nostalgie, gânduri religioase vagi, versuri din poezii memorate.

Dar eu nu sunt meditativ. Sunt anxios. M-am extenuat zadarnic, iar mintea mea se frământă de griji și obligații. Fiindcă nu l-am găsit pe Sid și nu știu ce să fac în continuare.

Când m-am despărțit de Sally, mă așteptam să-l găsesc în bucătărie. Nu era acolo. Nu era nici pe peluză afară. Nu stătea nici în Marmon. Nu era nici la grajduri, ca să curețe boxele și să umple ieslele, sperând ca mușchii să facă pentru el ceea ce mintea lui nu voia.

Plecase probabil să umble pe coclauri orbește. Să încerc să mă duc după el? Dacă da, încotro? Dealul era un păienjeniș de poteci, însumând kilometri, probabil. Nu mă tenta deloc perspectiva de a cutreiera pădurea strigându-l pe nume din loc în loc. Nu-mi plăcea nici să-i las impresia că-l urmăream, la fel cum nici nu voiam să-mi imaginez că s-ar fi putut ascunde de mine, pândind din văgăuna lui, în timp ce eu treceam pe-acolo strigându-l. Dacă voia să fie singur, trebuia lăsat în pace.

Pe de altă parte, membrii familiei porniseră probabil deja spre Folsom Hill pe drumul din sat, iar, în timp ce liniștea sufletească a lui Charity depindea de ideea că ei mergeau la picnic, tot calabalâcul necesar pentru picnic stătea aici, în Marmon. Mai mult chiar, breakul urma să vină după Charity la patru și un sfert, adică peste douăzeci de minute, socotind din acel moment. Nu trebuia ca Charity să iasă din casă pentru ultimul ei drum cu mașina și să descopere că Marmonul era încă aici și că Sid dispăruse rebel în pădure. Dacă nu apărea în următoarele minute, nu-mi rămânea probabil decât să duc eu mașina sus. Era posibil chiar să mă întâlnesc cu el pe drum. Poate că plecase să urce dealul pe jos,

disciplinându-se să respecte planul general și contând pe mine să aduc calabalâcul pentru picnic.

Dar îmi mai rămâneau câteva minute să-l caut. Unde? Flăcăul cretin trimis să găsească un cal care se pierduse s-a întrebat unde s-ar fi dus el însuși dacă ar fi fost cal, și s-a dus acolo, iar calul era într-adevăr acolo. Din câte știam eu, caii nu fug niciodată la vale, ci întotdeauna în sus. Dacă eu aș fi fost un cal – sau dacă aș fi fost Sid Lang –, nici eu n-aș fi fugit la vale.

Așadar, am mers cam vreo patru sute de metri în sus, pe cărarea pe care Sid și Charity o foloseau ca o scurtătură până la locul de picnic: printr-o poartă, în lungul unui tunel parfumat și cald pe sub brazi și, în continuare, pe pajiștea goală, netezită cu buldozerul la cererea lui Charity, pentru a avea un teren de sport.

Mi se părea o creație absolut tipică pentru Charity. Pregătise acel teren, într-o explozie de entuziasm, fără să se fi gândit că până acolo însemna să urci un povârniș abrupt pe o distanță de cel puțin doi kilometri de la lac, unde locuiau toți copiii. Iarba necesită avea jumătate de metru înălțime. În mod evident, nimeni nu jucase nimic acolo toată vara.

Dar pe urmă, când mă apropiam de celălalt capăt al pajiștii, am văzut undeva în stânga un cerc pe pământ, călcat de copite și marcat cu balegă de cal. Margie, negreșit, nepoata consternată și dezolată, fusese aici să-și învețe calul-suflet-pereche cum să meargă la trap, la galop mic și cum să schimbe pasul, în melancolice rotiri repetitive. Nu prea diferit de ceea ce Sid făcea probabil în apropiere, fără nici măcar să aibă compania unui cal.

Nu se cuvenea să strig în gura mare în locul acela liniștit. Într-adevăr, liniștit – doar când m-am oprit în marginea pădurii de molizi mi-am dat seama ce liniște domnea acolo. Soarele bătea în jos pe mine, pieziș acum, dar încă fierbinte. Văzduhul zumzăia și bâzâia de insecte, însă zgomotul lor era o formă de acalmie, nu un sunet, iar peste întregul deal se așternea parcă un vid amortizat fonic, care absorbea și acoperea orice vibrație din aer. Am ascultat până când neclintirea a început să-mi țiuie în urechi. Pajiștea, neatinsă de nici cea mai vagă adiere, se întuneca sub ochii mei ca un film Polaroid revelându-și progresiv imaginea.

Pe urmă am auzit o mașină. Inițial, am crezut că era breakul, care urca să o ia pe Charity, și am luat-o la fugă înapoi, cu gândul să ajung la Marmon – nu, prea târziu. După aceea mi-am dat seama că zgomotul venea din spatele meu și, întorcându-mă, am văzut Ramblerul vechi al lui Moe ieșind din pădure.

Ne-am consultat în pripă, stupefiați amândoi. Nu-l văzuse nicăieri pe Sid când coborâse acum dealul; oricum nu se gândise să se uite după el, ci fusese atent să vadă dacă nu apărea Marmonul de undeva. Instrucțiunile lui Charity, transmise prin Sally la telefon, fuseseră ca el să ducă familia sus pe vârful dealului, iar dacă eu și Sid nu am fi ajuns deja acolo, să coboare și să ne aducă îndată.

Moe era sobru și supărat.

– E ca în K-k-Kafka, pe cuvânt! Pe unde o fi?

– Habar n-am. Umblă, probabil.

– Dar m-mașina e tot acolo?

– Da.

– Hallie și Comfort n-au apărut încă?

– Acum zece minute, nu veniseră.

– Hai mai bine să n-n-ne grăbim, a zis Moe.

M-am suit în mașină lângă el și am coborât împreună, lăsând poarta deschisă; jos, am parcat lângă Marmon pe iarbă. Nici țipenie nicăieri, nu se vedea nici o mișcare prin ferestrele de la bucătărie. Din dormitorul lui Charity, plasat în cealaltă parte a casei, în capătul din spate, nu se vedea și nu se auzea nimic din ce se întâmpla aici.

Moe, grăbit s-o ștergem rapid de-acolo, mi-a făcut semn să mă sui la volan, dar eu i-am spus că voiam să-l mai caut pe Sid. După ce-l găseam, puteam să urcăm pe jos amândoi sau să venim cu Ramblerul lui Moe. Moe a fost de acord, după ce a pregetat câteva clipe. În mod vizibil, gândul de a fi surprins acolo de break îl umplea de panică. S-a urcat în Marmon și s-a uitat contrariat la bordul misterios al automobilului. A trebuit să-i arăt eu unde erau întrerupătorul și butonul de pornire. Mașina a sărit vreo jumătate de metru în față când a încercat să plece cu ea în viteză, dar până la urmă a reușit s-o urnească.

– Dacă dau de el, îl iau sus cu mine. Vom cla-cla-xona t-t-tare de tot. Dacă îl găsești tu, îl a-a-aduci sus. Cheia e în mașină.

– Perfect.

În ultimul moment, am smuls fotoliul lui Charity și scaunul lui Sally din spatele grătarului de pe treapta automobilului și le-am aruncat pe iarbă. Charity nu va mai avea nevoie niciodată de fotoliul acela, dar Sally nu se putea descurca fără scaunul ei cu rotile. Stând în picioare pe treapta laterală, am mers cu Moe în sus pe

deal, până la poartă. Cu un sentiment de ușurare care m-a uimit, am coborât de pe treapta mașinii când am ajuns în spatele paravanului format din mesteceni și tufișuri, dar exact înainte de a păși jos am înșfăcat o lanternă dintr-un coș pus în spate. Într-atât de puternic ajunseseră instrucțiunile lui Charity să ne dirijeze fiecare mișcare.

La poartă, Moe mi-a aruncat o privire sobră, s-a strâmbat și a plecat mai departe, părând micuț ca un copil la volanul acelui monstru. Legănându-se înainte, a dispărut prin tunelul de brazi, lăsându-mă în mirosurile înțepătoare din zmeuriș și aluniș, cu urechile ciulite gata să prindă zgomotul breakului urcând dealul.

L-am auzit aproape imediat. În timp ce așteptam să-l văd apărând pe peluză mai jos, mă întrebam ce efect ar fi putut avea asupra lui Sid zgomotul mașinilor. Întâi, Ramblerul, apoi Marmonul, acum breakul – oricare dintre ele putea fi zgomotul care însemna sfârșitul vieții lui. Reacția lui ar fi să se ascundă mai adânc în pădure sau să vină totuși mai aproape, pândind de pe marginea drumului?

Breakul a urcat vârful abrupt și a oprit lângă Rambler. Hallie și Comfort s-au dat jos și au intrat grăbite înăuntru. Eu așteptam. Ușa, lăsată deschisă în urma lor, se holba parcă la mine, încărcată de posibilități neâmplinite, aidoma unei uși deschise pe o scenă goală.

Pe urmă, în câteva minute, cadrul ușii s-a umplut. Conturul alb al doamnei Norton s-a ivit acolo, cărând o valiză. S-a retras, a pus valiza jos, apoi s-a aplecat înăuntru ca să le ajute pe Hallie și Comfort să iasă cu Charity.

Privind în jos, atentă la treaptă, Charity nu a ridicat privirea. Am văzut profilul ei ca o camee, gâtul grațios, firav ca un lujer de floare și capul delicat. Cele care o ajutau se mișcau odată cu ea, în pași și înclinări sincronizate. Era ca un cor de femei dintr-o tragedie greacă, sau ca Morgain le Fay și fecioarele ei venind cu Arthur rănit la bordul barjei spre Avalon. *Totentanz*. Grave și pline de solicitudine, intens concentrate, au traversat veranda și au coborât cealaltă treaptă pe peluză.

Le urmăream din dosul ecranului de tufișuri, sperând că Sid nu era ascuns acolo undeva, urmărind scena ca mine. În locul lui, eu n-aș fi suportat să văd așa ceva.

Apoi, cadrul ușii s-a umplut din nou, iar acolo, șchiopătând cu mișcări zvâcnite, prea neajutorată ca să poată da ajutor sau măcar să păstreze ritmul, împuținată la trup și contorsionată, venea Sally – nefăcând parte din dans, dar o figură mai sfâșietoare decât oricare din grup.

Văzând-o cum se căznea poticnit pe urmele femeilor concentrate să-și ajute neputincioasa lor protejată, disperarea mea s-a preschimbat în indignare. O indignare neîndreptată împotriva vreuneia dintre persoanele venite să ajute, nici împotriva încăpățânării lui Charity, nici împotriva solidarității femeilor colaborând în ceea ce doar ele ar fi putut realiza atât de bine, excluzând totodată orice amestec bărbătesc. Nu. Era o indignare împotriva *sorții*, mă revolta jalnicul eșec al legii naturale de a se conforma visului omenesc: eram indignat de ceea ce-i făcuse existența femeii cu care viața mea era contopită, indignat de ceea ce fusese și era viața ei. Tot ceea ce ea pierduse, cât de mult îi fusese refuzat, cât de puțin se împlinise din potențialul ei, cât de zăgăzuite îi

erau sentimentele, voința și căldura sufletească. Imaginea ei îmi ardea ochii.

Celelalte trei femei au ajutat-o pe Charity să se așeze pe scaunul din mijloc și au proptit-o cu perne. Doamna Norton s-a urcat cu valiza în spate. Afară, Hallie și Comfort au stat câteva clipe privind, cu satisfacție mi s-a părut mie, la Rambler. Au spus ceva, dar n-am putut deslușI cuvintele. Au ridicat privirea în direcția mea, așa că m-am făcut mic în spatele paravanului de tufișuri, ca un voyeur demascat.

Apoi, Hallie s-a suit în spate, lângă doamna Norton. Comfort s-a așezat la volan. Sally s-a sprijinit pe cârje și s-a săltat stângaci pe scaun lângă ea, și-a tras cârjele în mașină și a închis portiera. Motorul a pornit, breakul a dat în marșarier și a plecat. Am petrecut cu privirea mașina până a dispărut în jos, în spatele unui pâlc de mesteceni. Câteva momente am mai auzit motorul, apoi doar zumzetul liniștii de pe deal.

Când am coborât pe peluză am găsit ușa casei descuiată. Nu știu exact de ce, dar faptul că puteam să intru, iar Sid la fel, dacă se întoarcea, m-a liniștit. Dintr-un impuls, poate ca să văd ce ar fi găsit el acolo dacă ar fi venit înapoi până la urmă, am trecut prin toate încăperile până la dormitor. Nimic aici nu denota o plecare în pripă. Patul era făcut, diverse cărți și reviste erau stivuite frumos pe noptieră, perdelele erau trase, lăsând afară asfințitul de soare, accesoriile bolii – paharul cu pai, sticle, Kleenex, pături de lână, perna electrică – nu se vedeau pe nicăieri, fiind puse deoparte sau aruncate, poate. Un dormitor gol, nimic mai mult.

Afară din nou, am scris la repezeală un bilet pe un carnet atârnat lângă ușă. Spuneam acolo că Moe luase Marmonul și că eu mergeam pe jos. Dacă Sid venea aici, urma să ia el mașina lui Moe și să urce cu ea. Eu aveam să-l văd pe drum.

Biletul acesta l-am lipit pe antena Ramblerului și, cu lanterna în buzunarul de la spate, am urcat panta spre poarta pășunii, prin tunelul de brazi, trecând apoi prin iarba încâlcită de pe terenul de sport până în capăt, unde pădurea întâlnește pajiștea într-o linie abruptă ca o stâncă. Timid, nu atât de sonor pe cât intenționam, am strigat. Am ascultat, dar nici un răspuns. Am găsit intrarea mascată a potecii și am pășit înăuntru.

Imediat, m-am trezit într-un amurg cafeniu. Nimic nu creștea în umbra aceea deasă. Ramurile de jos, chiar și în cazul arborilor sănătoși, muriseră la umbră, fiind țepoase, solzoase din cauza lichenilor cenușii, iar mulți copaci fuseseră rupți sau înclinați de vânt sau viscol, zăcând de-a curmezișul, spânzurând în aer, doborâți la pământ, complet sau parțial. Cărarea pe care o știam eu șerpuia prin acest hățiș, moale sub tălpi, cu pământ negru și mușchi, iar în locurile unde căzuseră copaci peste ea cineva cu o secure sau o macetă tăiase trunchiurile sau îndepărtase crengile. Știam cine. Într-o vară ca aceasta, Sid își petrecuse probabil mult timp curățând asemenea poteci. Poate făcea asta chiar acum.

Am ascultat, dar nu am auzit nimic. Și nici nu am strigat acolo. Tăcerea învăluită zădărnicea zgomotul. Oricum, era inutil să strig sau să-l caut prin pădurea scheletică. Dacă ar fi fost aici, ar fi trebuit să fie pe potecă, iar aceasta continua tainic în fața mea. Am urmat-o.

Și n-am găsit nimic. Am bătut fiecare cărare de pe deal, pe unele le știam din alte veri și pe altele le-am descoperit acum străbătându-le cu piciorul. M-am dus la izvorul ascuns adânc în pădure, pe care mi-l arătase el odată, un loc ca o ascunzătoare de puștani. Nimic. Am mers pe lunga cărare care făcea înconjurul dealului, un traseu obositor de o oră și jumătate, cu urcușuri și coborâșuri, fiindcă mi-a trecut prin minte că ce-și dorea el era să găsească probabil cel mai anevoios drum pe care să meargă. Nimic.

Erau dâre de pași pe potecă, iar pe alocuri, cineva scosese cu vârful bocancului bucăți de mușchi de pe o placă stâncoasă, numai că nu prea aveam fler de copoi ca să-mi dau seama dacă urmele acelea fuseseră lăsate în acea după-amiază sau luna trecută. În pădure era liniște, doar la un moment dat, când am ieșit la lumină, am auzit glasuri de copii, mult mai departe pe vârful dealului. M-am întristat și, sumbru, am făcut o paralelă între Charity și copacii de sămânță foarte morți, dezgoliți, noduroși și sărăcăcios ramificați, peste care dădusem ici și colo în pădurea de molizi – copaci care neîndoielnic crescuseră mari pe o pajiște deschisă și însămânțaseră zona din jurul lor, ca apoi să fie sufocați de mulțimea propriilor vlăstare. Era nedrept să-i blamez pe acei copii fiindcă se distrau așa cum aranjase Charity pentru ei, însă eu asta simțeam.

Mai târziu, la aproape șapte seara, m-am apropiat suficient de mult încât să-i pot vedea. Copiii erau răsfirați pe dâmbul de deasupra focului de grătar, mâncând,

în timp ce Lyle și David stăteau ghemuiți în fum, tăind fripturile, iar Barney circula cu degetul petrecut prin toarta unei carafe de vin. M-au enervat și ei. Cum puteau să fie atât de nepăsători, când era imposibil să nu știe de ce nici Charity, nici Sid, nici Sally, nici eu, nici Comfort, nici Hallie nu eram acolo? Dar reflectând câteva clipe, m-am convins că nu știau nimic. Cel mult, Moe și poate Lyle știau; iar ei n-ar fi comentat nimic, fiindcă ordinele lui Charity erau foarte clare. Chiar dacă erau îngrijorați din cauza lui Sid, își spuseseră probabil că era cu mine pe undeva, sau că pur și simplu cutreiera pe coclauri, în scopuri terapeutice.

Faptul că nu era cu mine, faptul că eu cutreierasem peste tot mă determina cu atât mai mult să nu mă duc la ei ca să mă înfrupt din ospățul care mirosea atât de apetisant, că-mi lăsa gura apă. Dacă m-aș fi dus acolo, ar fi însemnat să mă las atras într-o mulțime de saluturi, întrebări și conversații; altminteri, ar fi trebuit să le spun de ce nu puteam face acest lucru, iar asta le-ar fi spart tot picnicul.

Dar unde, atunci? Înapoi la Ridge? Nu găseam altă variantă mai bună, iar odată ce am pornit la drum, cu fiecare pas pe care-l făceam mă convingeam tot mai mult că acolo aveam să-l găsesc într-adevăr. Am coborât în viteză pe vechea scurtătură, pe lângă gaura pivniței pline cu lemne de foc, unde arsese o casă pe timpuri, prin pădurea de arțari, unde creșteau brazi negri și sufocau totul, de-a curmezișul pajiștii unde era terenul de sport și în lungul tunelului de brazi, apoi pe poartă. De deasupra, am privit în jos spre casă și peluza ei liniștită.

Automobilul Rambler stătea exact acolo unde-l lăsase Moe. Biletul era încă pe antenă. Fotoliul pliat și scaunul pliat zăceau pe iarbă.

După aceea, am continuat să caut acul în carul cu fân. Mi-a venit ideea, ca un bec aprinzându-se într-o secvență de benzi desenate, că era posibil ca Sid să fi ajuns, poate chiar fără să vrea, în vale la biroul/atelier din complexul de căsuțe. Poate că era acolo chiar acum, îndreptând cuie uzate pe nicovala lui.

Bineînțeles, bineînțeles. Băiatul imbecil s-ar fi gândit la asta de mult timp deja.

M-am suit în Rambler și am coborât panta, am oprit mașina în parcarea din crâng, am mers pe jos pe lângă magazia de lemne până la atelier, unde am deschis ușa spre încăperea tăcută, în care mirosea a ulei de in.

–Sid? am spus.

Nimic.

Mai târziu, înapoi la Ridge, stând pe verandă, unde mâncam niște biscuiți sărați cu brânză, încercând să mă gândesc ce să fac în continuare, am văzut că soarele era deasupra dealului și că spre vest un pat de nori cu margini înroșite se făcea portocaliu. Avea să fie un apus de soare superb, exact cum ar fi comandat Charity. Un alt bec mi s-a aprins în cap. Mai încolo, pe versantul vestic al dealului, exista un loc unde gheața scobise o ravenă lungă printr-un strat de șist. Ceea ce rămânea, când gheața se retrăgea, era o platformă de rocă, lungă de vreo treizeci de metri, ca o banchetă, cu un spătar înclinat și perne din mușchi, unde merseserăm împreună de cel puțin zece ori ca să stăm liniștiți și să privim cum

focul se stinge pe cer. Indiferent ce-o fi făcut în ultimele patru ceasuri, nu cumva acum Sid fusese atras într-acolo? M-am gândit că era plauzibil. Parcă-l şi vedeam stând acolo în plină lumină roşie, meditând la pierderea suferită şi la faptul că el fusese împins la o parte, ca un copil, spre binele lui; şi mi-l puteam imagina dojenindu-se pe sine cu versurile neconsolatoare pe care educaţia şi deprinderile livreşti li le vor fi adus la suprafaţa minţii:

Seara-i fără margini, calmă şi senină,
Ceasul sfânt tace, asemeni maicii care
Adoră încremenită; largul soare
Încet se-afundă în marea lui de tihnă.

Dacă voiam să cobor dealul şi să ocolesc cam un kilometru şi jumătate, puteam să ajung acolo cu maşina. Dar era riscant dacă Sid s-ar fi întors între timp şi n-ar fi găsit pe nimeni – casa goală şi maşina dispărută cu biletul ei cu tot. Obosit cum eram, am decis totuşi să merg pe jos – nu era o distanţă mai mare de un kilometru prin pădure.

Înainte să plec, am aprins lumina pe verandă şi am tras un pic mai sus biletul de pe antenă. Pe urmă, m-am pus în mişcare, atât de istovit, încât mă dureau încheieturile şoldurilor în articulaţiile lor; am trecut prin pădurea întunecată până am ajuns la marginea vestică, iar cerul s-a deschis, cu întregul lanţ muntos decupat în negru pe fundal. Lungul pat de nori care fusese ca de foc în inima lui şi argintiu pe margini se domolise spre purpuriu, stingându-se ca un tăciune. Ravena scobită de gheaţă, aproape desprinsă de copaci, şerpuia în

lungul dealului. Ochii mei umblau pe suprafața ei după o siluetă kaki înroșită.

– Sid? am spus din nou.

Nimic.

La întoarcere, pădurea era atât de întunecată, încât a trebuit să folosesc lanterna. „Vezi?" îmi spunea cugetul meu, în timp ce mișcam fasciculul luminos peste cioturile și ferigile din față. „Poți înțelege dependența lui. Ți-a spus ea că, mai devreme sau mai târziu, îți va trebui o lanternă, și a avut dreptate. Ca de obicei."

De-acum eram de-a dreptul alarmat, nu doar îngrijorat. Lăsasem să treacă peste patru ceasuri, când ar fi trebuit să organizez o acțiune de căutare, fără să-mi pese ce s-ar fi ales de picnicul lor. Lumina de pe verandă, când am ajuns sus pe dâmb, venind dinspre grajd, nu m-a înveselit, fiindcă am văzut numaidecât că Ramblerul era tot acolo, iar biletul rămăsese ca un vârf de flacără deasupra lui, luminat fie de becul de pe verandă, fie de luna de pe cer.

Mă duceam ață spre mașină, cu intenția de a urca pe deal și de a-i coopta pe membrii familiei în acțiunea de căutare, când am auzit sunând telefonul în bucătărie. Am dat buzna pe ușă înăuntru și am răspuns.

– Alo?

– Ah, iubitule, a spus Sally. Te-ai întors. Cum a fost?

– Ce?

– La picnic. Cum a fost acolo? Am văzut că erați plecați, când am ieșit noi din casă – Marmonul nu mai era acolo.

– Ah, da, am zis. Da, a fost în regulă.

– Înseamnă că nu i-au simțit lipsa. Și-au văzut de distracție.

– Și-au văzut de distracție. Dar sigur că i-au simțit lipsa. Și-au văzut de distracție, fiindcă majoritatea nu știau care e situația.

– Parcă abia îți tragi sufletul.

– Am alergat din curte ca să răspund la telefon.

– Ce face Sid?

– OK. Își joacă rolul. O să fie în regulă.

– O, ce mult mă bucur. Mi-era teamă... Ce faci *tu*? Ai avut probleme cu el? A fost foarte abătut?

– Eu n-am prea remarcat.

– Bun. Fiindcă, știi, *ea* a clacat. A stat cu ochii pe fereastră și a plâns tot drumul. Făcându-i lui așa ceva, suferea și ea la fel de mult.

– E oribil, am spus. Ați instalat-o acolo? Vii înapoi astă-seară?

– Nu, de-asta am și telefonat, imediat ce mi-am făcut calculul că probabil v-ați întors. Noi o să venim mâine, înainte de amiază. Nu am stat prea mult cu Charity, fiindcă era extraordinar de istovită și slăbită. Am fost la ea din nou adineaori, după cină, și o să ne vedem din nou cu ea mâine, înainte să pornim spre casă, mi-a explicat Sally, după care a tăcut. Larry? a reluat ea după o pauză.

– Da?

– Te iubesc.

– Și eu te iubesc.

– Vei rămâne la noapte la Ridge House?

– N-am discutat încă despre asta. Presupun că da.

– Rămâi acolo, te rog eu. Nu-mi place să vă știu pe fiecare singur, acum. Ați făcut o plimbare?

– Sunt frânt.

– Bietul de tine, sunt *convinsă* că ești obosit.

– Și tu, cum te simți? Cred că ești vlăguită după o zi ca asta.

– Ah, nu știu. Un pic, poate. Nu prea mult. Doar…

– Ce?

– Tristă. Știi?

– Cum să nu știu. Bagă-te în pat. Dormi bine.

– Așa o să fac. Și tu, la fel.

– În regulă. Noapte bună, scumpete.

– Noapte bună.

Sunetul sărutului ei în receptor, apoi *clic*. M-am dus înapoi afară.

Lumina lunii s-a adunat și s-a concentrat, peluza se așterne pală și netedă, automobilul Rambler își ocupă umbra, biletul este acum o petală de flacără vagă. Scaunele pliate zac pe iarbă, sclipind difuz, ca un morman de oase. De undeva de departe, plutind în jos de pe coama dealului, vine zvon de cântece.

Am luat hotărârea, până la urmă, să nu urc acolo cu mașina. Dacă au ajuns la cântece, înseamnă că se apropie de încheierea îndatoririlor lor familiale. Moe și Lyle, poate și alții, se vor opri cu siguranță aici, ca să vadă ce s-a întâmplat cu Sid și cu mine. Dacă m-aș duce sus acum, aș câștiga doar câteva minute, riscând în schimb să stric ceea ce ei, cu lealitate, au păstrat intact.

Și, oricum, am încă în urechi vocea lui Sally, mai epuizată decât am auzit-o eu vreodată. Vocea ei nu este

niciodată așa, nici măcar în cele mai negre momente, deși ea are grijă să nu existe decât foarte puține momente negre, încercând de fiecare dată să le estompeze, chiar și atunci când le are. Pe ecranul minții mele apare imaginea ei căznindu-se să înainteze poticnit pe iarbă, spre break, lăsată în urmă de celelalte femei, chiar și de către prietena ei căreia îi oferă toată comoara dragostei și a recunoștinței sale. Seamănă cu unul dintre personajele acelea duioase și adorabile din Disney, o vietate micuță, singuratică și nedreptățită, disprețuită de semeni. Într-o asemenea fabulă din filmele lui Disney, s-ar produce o transformare – Dumbo ar descoperi că poate să zboare folosindu-și urechile lui mari, Rățușca cea Urâtă ar vedea cum îi cresc pene albe și un gât imperial de lebădă. Dar în acest scenariu nu va exista nicidecum un asemenea sfârșit.

„Tu ai putea să mai trăiești după moartea ei?" m-a întrebat Sid în această după-amiază. Am interpretat întrebarea ca fiind de fapt despre el și am răspuns corespunzător. Acum, când îmi pun mie însumi serios aceeași întrebare, nu știu cum să răspund.

Una dintre particularitățile poliomielitei este că victimele bolii, odată ce s-au însănătoșit după ravagiile virusului și și-au recăpătat atâta control muscular cât le-a mai rămas, trăiesc un fel de existență vrăjită. Infirmi cum sunt, foarte rar se mai îmbolnăvesc, sunt surprinzător de tari și rezistenți, își uimesc companionii teferi cu capacitatea lor de a îndura.

Dar asta nu este pentru totdeauna. Vine o perioadă în viața fiecărui pacient de acest fel când întregul organism – mușchi, organe, oase, articulații – cedează

dintr-odată, aidoma minunatei cabriolete cu un cal din poveste. Te înveți să trăiești cu asta, făcându-te că nu există, refuzând să te uiți. Și, totuși, știi că o studiezi pe furiș, cu atenție, iar victima, cea condamnată să suporte infirmitatea, are la fel de des, pesemne, senzația vulnerabilă că este studiată.

Aș putea supraviețui morții ei? Mai exact, *pot*? Presupunând că, adineaori, convorbirea noastră telefonică, pe tonul acela vlăguit, ar fi fost ultima, eu ce-aș face? Aș lua-o la goană bezmetic prin pădure ca Sid, urmând să fiu găsit mai târziu înecat în vreun iaz sau spânzurat de un copac?

Imaginea este prea clară pentru mine; mă ridic, cu intenția să mă îndrept spre Rambler, ca să urc pe deal și să încep ceea ce ar fi trebuit să încep de-acum câteva ore. Dar, pe urmă, văd pe cer, deasupra zidului de copaci, un fascicul vag de lumină mișcându-se. Cineva, sus pe vârful dealului, întoarce mașina sau dă în marșarier, cu farurile revărsându-se pe cer. Mai bine să aștept. Și să mă oțelesc – să răspund la întrebare.

Sunt atât de obosit, încât mă preling la loc pe treaptă. Prea bătrân pentru acest gen de sforțare psihică și fizică. Nu voi mai fi în stare acum să mai continui căutările. Trebuia să mă fi dus de la bun început cu Moe, trebuia să fi sculat în picioare întreaga colonie de vară, fermierii din împrejurimi, poliția. Vinovăția vine să se alăture anxietății în mintea mea, aproape mă podidește plânsul, gândidu-mă la propria-mi incompetență.

Pajiștea se așterne în fața mea sub lună, lumina sclipește pe suprafețele metalice curbate, văd reflexia lunii în geam și, privind în gol, mi se dezvăluie ca aievea

o altă scenă. Mintea mea obosită, visând sau plăsmuind sau amintindu-şi, mişcă realitatea înainte, aşa cum un carusel cu diapozitive mişcă un cadru color, şi un alt cadru color îi ia locul.

Sunt în curtea noastră împrejmuită cu ziduri la Pojoaque, lângă piscina pe care am instalat-o pentru terapia lui Sally. Luna străluceşte peste mine în jos din cerul negru, şi străluceşte în sus spre mine din apa neagră. Am auzit cârâitul unei bufniţe răpitoare, iar acum o văd pe sârma de telefon, o siluetă de Halloween, mare cât o pisică şi cu urechi de pisică. Într-o clipă, a şi dispărut, neauzită ca un fulg în zbor. Luna se holbează la mine din piscină.

Pe urmă, luciul apei se fisurează, plesneşte, tremură, răsfiră unde mici, aproape imperceptibile. Vreun fluture de noapte sau vreun gândac zburător a nimerit orbeşte în apă, mă gândesc. Dar când îndrept lanterna asupra locului din care undele par să emane (şi unde s-a mai pomenit să umbli fără vreo lanternă la tine?), văd că un şoricel se îneacă acolo. Este un şoarece minuscul, nu cu mult mai mare sau mai greu decât un cosaş, şi din câte se pare nu poate să cadă la fund. Dar este pesemne în apă de ceva vreme, fiindcă zbaterile lui sunt anemice şi, la un moment dat, încetează complet sub ochii mei. Zace la suprafaţă, undele mărunte se răsfiră, se împrăştie şi se netezesc.

Nu e ceva neobişnuit ca diverse vietăţi să se înece în piscina noastră. Iepuri şi veverite vin din ţinutul secetos din jur să-şi potolească setea, şi uneori, asemenea acestui şoricel, cad în bazin şi se trezesc prinşi în capcana pereţilor de faianţă alunecoasă, pe care nu se pot căţăra.

Odată ce-au nimerit înăuntru, nu mai au cum să iasă de-acolo, deși de vreo două ori am găsit niște șoricei zbârliți și uzi ghemuiți în orificiul unde jacuzzi-ul se varsă în bazinul principal. Locul acela nu e o scăpare, ci doar un respiro, fiindcă, imediat ce pompa de filtrare intră în funcțiune, vor fi măturați înapoi cu jetul de apă în piscină.

Iar într-o dimineață, după o furtună cu fulgere și tunete, am ieșit din casă și l-am găsit pe bulldogul vecinilor mort pe fundul piscinei. Alergase pe poarta deschisă, probabil orbit și speriat de ruperea de nori, și căzuse în apă. Greu la trup, greu de cap și scurt în picioare, înotase, presupun, o dată sau de două ori în jurul pereților alunecoși, înainte de a se duce la fund. Aceea n-a fost deloc o dimineață bună.

Acum, șoricelul acesta, care-mi deranjează gura de aer dinainte de culcare cu nenorocirea lui. În general, când găsesc șoareci în piscină sunt morți, așa că-i pescuiesc din apă cu minciogul și golesc un bidon de clor suplimentar ca să dezinfectez după intruziunea lor. Voi face la fel cu acesta, îmi zic eu luând minciogul.

În timp ce-l extrag, mă întreb de ce fac asta. Poate că s-a speriat de bufniță și a căzut în apă. Dacă e viu când ajunge afară, poate să-l mănânce bufnița. Sau s-ar putea să-l calc eu pe craniul subțire ca hârtia, de teamă ca aptitudinile lui reproductive șoricești să nu ne populeze curtea interioară cu odrasle care să mișune peste tot și s-o pună în primejdie pe Sally cu cârjele ei.

Pun minciogul pe pardoseală și apropii lumina de el. Un ghemotoc ud, mort de-a binelea, șoricelul zace în plasa de nailon. Iau minciogul de pe jos și mă duc

cu el până la zidul scund din spate, unde îl răstorn în cealaltă parte. În lumina lanternei, șoarecele este atât de micuț, încât abia dacă-l mai văd, acolo, la marginea unui mănunchi de iarbă – un smoc de blană, un boț de proteine complicate, până adineaori senzitiv, acum gata de reciclare.

Apoi, miracol. Blănița se mișcă, se trezește pe pământ uscat. Mișcând iute din picioare, dispare printre ierburi și buruieni.

Supraviețuire, așa se numește. Adesea este accidentală, uneori este regizată de creaturi sau forțe pe care mintea noastră nici nu le poate cuprinde, întotdeauna este temporară.

Strâng tare din pleoape, iar când deschid ochii din nou, New Mexico a dispărut de pe ecranul minții. Dar ceea ce l-a adus acolo a rămas. Îmi amintesc chipul lui Sally, crispat de durere, când am adus-o de la ultimul loc de tabără până la șosea, unde ne aștepta o mașină – eu în spatele ei pe cal, ca s-o pot ține, Sid ducându-l de căpăstru pe bătrânul Wizard, Charity pășind alături ca s-o țină în echilibru și nemișcată, așa cum putea și ea. Nu a fost o acțiune de salvare conform vreunei formule din Pritchard, ci o improvizație disperată, la fel ca o bună parte din ceea ce a urmat. Și fiecare detaliu din acea lungă improvizație a întărit legăturile care ne-au ținut împreună.

Presupunând că Sally ar fi murit când năștea cu doctorul acela, la care nici acum chiar nu mă pot gândi fără furie – al cărui nume am avut grijă să-l uit –, aș fi ieșit din acea sală de nașteri ca un nimic, făcut un nimic de către nimicul care rămânea pe masa însângerată, însă i-aș

fi supraviețuit. Probabil chiar aș fi continuat să scriu, căci scrisul era singurul lucru, în afară de Sally, care dădea sens și ordine vieții mele. Un nimic scriind nimicuri, aș fi putut s-o duc așa mult timp, din obișnuință sau sănătate brută.

Ar fi fost o soartă înspăimântătoare. Sunt năpădit de gratitudine că nu mi s-a cerut, oricum nu deocamdată, să-i supraviețuiesc, că acolo, sub conul ei de dureri și eter, a auzit exclamația anestezistei: „O pierdem, doctore!" și s-a readus singură înapoi, spunându-și: „Nu, *nu se poate*!"

Dar bineînțeles că se prăpădește, la fel de cert ca Charity, deși nu chiar atât de curând. Sentința este înmânată, înregistrată, înțeleasă; o umbră din ea era în vocea lui Sally chiar adineaori la telefon. Nu poți fi atât de aproape de mortalitatea prietenilor fără să nu ajungi să te gândești la propria ta mortalitate.

Dintre toți oamenii pe care îi cunosc, Sid Lang înțelege cel mai bine că mariajul meu este clădit pe adicție și dependență, la fel ca și al lui. Sid îmi spune ceea ce, în alte împrejurări, m-ar fi înfuriat – că a găsit o oarecare satisfacție în ghinionul meu, că i se pare o consolare să vadă și pe altcineva în lanțuri. Tot el spune că n-ar vrea să scape de lanțuri, chiar dacă ar putea, și știe că aceeași reacție e valabilă și în cazul meu. Dar ceea ce nu înțelege el este că lanțurile mele nu sunt lanțuri, că de-a lungul anilor infirmitatea lui Sally a fost o tristă binecuvântare. A făcut-o să fie mai mult decât era; i-a îngăduit să-mi ofere mai mult decât ar fi putut vreodată să-mi ofere sănătoasă fiind; m-a învățat, pe mine, cel puțin, alfabetul recunoștinței. Sid n-are decât să-și găsească satisfacția

lui vinovată în ghinionul meu, dacă așa vrea el. Eu voi continua să-l compătimesc pentru ceea ce adicția lui nu a reușit să-i ofere.

Dar pe unde o fi acum? Prin pădure undeva, zbătându-se între ceea ce a pierdut și ceea ce nu a putut ceda, rătăcind fără călăuzirea ei într-o libertate pe care nu a învățat niciodată să o folosească.

Poate, în vreun cotlon obscur al minții lui, există acea listă lăsată de ea. Presupunând că nu a pățit nimic și că va veni înapoi, oare va ajunge vreodată să scoată afară acea listă, să chibzuiască la ea și s-o pună în practică? Aceasta ar putea fi soluția salvatoare pentru el – așa cum negreșit știa și ea, când stătea lungită în pat cu carnetul ei, punând acele nume pe hârtie. Charity are adesea dreptate.

Este totodată capabilă de o generozitate nobilă pe care e în stare să ți-o îndese pe cap ca o coroană de spini. A plâns, spunea Sally, mergând cu breakul la spital. Se gândea oare deja la el, anticipând, rupându-l de ea cu un gest de cruzime și pregătindu-l pentru tămăduire și pentru listă?

Dacă am fi putut prevedea viitorul în timpul acelor vremuri bune din Madison unde au început toate astea, poate că n-am fi avut tăria să ne aventurăm în el. Mă trezesc uneori întrebându-mă ce s-a mai întâmplat cu acei oameni, prieteni și nu numai, cu care am pornit în viață. Ce s-a mai întâmplat cu bietul domn Hagler, care nu avea decât salariul din care să trăiască? Ce s-a mai întâmplat cu Marvin și Wanda Ehrlich, cu soții Abbot, cu soții Stone? Cât ar putea ei să înțeleagă, din perspectiva experienței lor, ceea ce ni s-a întâmplat *nouă*?

Sper să fi făcut toți mai mult decât să supraviețuiască. Sper să fi găsit modalități de a impune o oarecare ordine în haosul lor. Sper să fi avut parte de suficiente desfătări de-a lungul drumului, încât să nu-și dorească să-i pună capăt, așa cum Sid încearcă poate chiar acum să se convingă că vrea.

O mașină, sau nu numai una, coboară acum pe drumul abrupt. În neclintirea serii, aud huruit de motor, hurducături și pârâituri pe hârtoape. Faruri aprinse bâjbâie prin coroanele celor mai înalți copaci, cotesc, se pierd, reapar. Mă ridic în picioare, îmi pregătesc limba pentru ceea ce trebuie să le spună, mintea pentru noi incertitudini și picioarele pentru noi drumuri.

Și acum văd silueta, poleită parcă în lumina aurie a lunii, venind cu hotărâre pe drum, de la grajduri. Este estompată, umbra i se încurcă printre picioare, însă vine fără oprire, sincronizată parcă pentru întâlnirea cu familia care coboară de pe deal.

– Sid? spun eu.

– Da, spune el.

În colecția Clasici Litera
au apărut:

Alice Munro, *Prea multă fericire*
Alice Munro, *Fugara*
Donna Tartt, *Sticletele*
Richard Flanagan, *O cale îngustă spre nordul îndepărtat*
Karl Ove Knausgård, *Lupta mea* (vol. I)
Richard Flanagan, *Să bați din palme cu o singură mână*
Karl Ove Knausgård, *Lupta mea* (vol. II)
Svetlana Aleksievici, *Războiul nu are chip de femeie*
Svetlana Aleksievici, *Ultimii martori*
Svetlana Aleksievici, *Soldații de zinc*
E.L. Doctorow, *Billy Bathgate*
Richard Yates, *Revolutionary Road*
Karl Ove Knausgård, *Lupta mea* (vol. III)
J.P. Donleavy, *Roșcovanul*
Elizabeth Strout, *Frații Burgess*
E.L. Doctorow, *Ragtime*
Marlon James, *Scurtă istorie a șapte crime*
Richard Yates, *Parada de Paște*
Hanya Yanagihara, *O viață măruntă*
William Saroyan, *Ce-am mai râs! O poveste serioasă*
Alice Munro, *Dragă viață*
Alice Munro, *Ură, prietenie, dragoste, căsătorie*
Elizabeth Strout, *Numele meu este Lucy Barton*
Paul Beatty, *Io contra Statele Unite ale Americii*
Karl Ove Knausgård, *Lupta mea* (vol. IV)
F.M. Dostoievski, *Crimă și pedeapsă*

Când două cupluri tinere se întâlnesc pentru prima dată în timpul Marii Crize, descoperă rapid că au multe lucruri în comun: Charity Lang și Sally Morgan sunt amândouă însărcinate, în vreme ce soții lor Sid și Larry lucrează amândoi în cadrul catedrei de engleză a Universității din Wisconsin. Ca urmare, imediat între ei ia naștere o prietenie pe viață, care devine tot mai complexă pe măsură ce împărtășesc câteva zeci de ani de dragoste, loialitate, vulnerabilitate și conflict.

La distanță de trei decenii, soții Morgan vizitează reședința de vară a prietenilor lor, în Vermont, pentru ceea ce știu că va fi ultimul lor weekend cu Charity. În timpul vizitei, Larry rememorează toți acești ani, cartea devenind astfel o reflecție profundă asupra dragostei și prieteniei, o investigare a luptei celor două cupluri pentru a face față încercărilor și tragediilor vieții de zi cu zi.

Numit „decanul scriitorilor occidentali", Wallace Stegner este câștigător al Premiului Pulitzer și al National Book Award. *Spre țărmul ocrotit* a fost finalist la National Book Critics Circle Award, devenind, de-a lungul anilor, unul dintre cele mai importante și mai prețuite romane americane ale secolului XX.

„O carte superbă... Nimic din aceste vieți nu este pierdut sau irosit, suferința devine o binecuvântare ce îmbogățește viețile protagoniștilor, iar viața însăși, o experiență luminoasă."
The New York Times Book Review

„... o dramă umană credibilă, ale cărei dimensiuni trec dincolo de sfârșitul poveștii și rezonează în inima cititorului."
Publishers Weekly

„O poveste magnifică... plină de înțelepciune."
The Washington Post Book World

Tradiție din 1989
www.litera.ro
ISBN 978-606-33-3489-4
9 786063 334894
eBook disponibil